

BİLGE

ROMAN

Nadir BENCAN

İşhanı

Haziran başında yağmurlu bir İzmir günü. Yaz sıcaklarının başlamasının ardından, üç gündür süren kapalı hava, serinleme, sabahın saat on'u ve gece başlayan yağmur hala devam ediyor. Alsancak'ta bir işhanının arkasındaki otoparkından ıslanmamak için koşarak hana giriş, üstünü başını düzenleyip biraz ıslanan saçlarını eliyle düzeltiş, "Danışma" yazan camlı kabinin içindeki gülümseyen bayana bir baş selamı verip asansöre yöneliş. Bütün bunları yaparken Akın, aklından doktora ne söyleyeceğini sıralamaya uğraşıyordu. Eski arkadaşı, ama uzun bir zamandır arkadaşı olmaktan çıkıp patronu olan Hüsnü bey'in iş teklifini iletme, açıklamak ve ikna etme görevlendirilmişti. Ne yapıp edip ikna etmesi tembihlenmişti sıkı sıkı. "Bu .... doktor milleti paraya dayanamaz" demişti Hüsnü bey, her zamanki bozuk ağzıyla. Para konusunda ikna edici rakamı ağzından almaya çalışacak, ama kendisi bir rakam telafuz etmeyecekti. İşin burasını Hüsnü beye bırakacaktı.

Asansörün düğmesine basmadan, cebinden adres yazılı not kağıdını çıkarıp bir daha baktı. Dördüncü kat dört yüz on iki numara. Asansöre girdi. Dördüncü kata doğru çıkarken, asansörün temizliği dikkatini çekti. Binanın girişi de alışılmadık ölçüde temizdi, hatırladı. Her yer bakımlı ve tertemiz görünüyordu. Açılan asansör kapısının tam karşısındaki duvara bir tabela konmuştu ve hangi numaraların hangi tarafta olduğunu gösteriyordu. Bu sayede aramadan sola yöneldi ve biraz ileride, koridorun sağ tarafında dört yüz on iki numaralı kapının önünde durdu. Zile bastı. "Ding doooooong!" Çok tatlı bir tonda, basit, tek defalık çalmıştı zil. Sesi o kadar tatlı idi ki, bir daha basmak geldi içinden. Ama kapı otomatla açıldı ve ayağa kalkmış kendisine doğru gelen bayanla göz göze geldi. Telefonda randevu almak için görüştüğü bayan olmalıydı bu.

"Günaydın" dedi Akın

"Günaydın, buyurun?"

"Ben Akın Soylu. SmySoft'tan geliyorum, dün sizden randevu almıştım sanırım. Hamdi beyle görüşecektim."

"Ah, buyurun Akın bey, hoş geldiniz. Hamdi bey sizi bekliyor. Bir dakika oturun lütfen." Eliyle salondaki koltuklardan birini gösterdi ve Kapısının üzerinde "Hamdi Cankılıç" yazan odaya yöneldi.

Salon düzenli, temiz ve sade idi. Sekreter bayanın oturduğu bir masa, bir ikili kanepeler, koltuklar, sehpa, sehpa üzerinde çeşitli dergiler ve duvarlarda tablolar vardı. Dinlendirici, huzurlu bir ortamdı. Hafif bir enstrümental sanat müziği duyuluyordu bir yerlerden. Başka bir odanın kapısında, "Jinekolog Dr. Ersin Beyoğlu" yazısı vardı. Ofisi iki doktor paylaşıyorlardı anlaşılıyor. Hem masraflar ikiye bölünüyor, hem de hastalarının çoğu kadınlardan oluşan Hamdi ile Ersin'in hedef kitlesi örtüşüyordu demek.

"Buyurun efendim, Hamdi bey sizi bekliyor."

“Teşekkür ederim” dedi gülümseyerek ve odaya girdi. Salonun tersine, odada bir karmaşıklık hakimdi sanki. Penceresiz iki duvar boydan boya kütüphane idi. Pencere duvarın yan tarafında kocaman bir akvaryum vardı ve içinde üç-dört tane bayağı iri akvaryum balığı yüzmeye çalışıyordu. Akvaryumun arkasındaki duvarda birkaç diploma, sertifikalar, plaketler... Üzeri kitaplar ve kağıtlar, dosyalarla dolu bir masanın arkasında Hamdi Cankılıç, hafif kilolu vücudu ile ayakta ve kapıya doğru hamle halinde idi. Elini uzatıp kuvvetlice sıktı.

“Merhaba, hoş geldiniz Akın bey. Nasılsınız?”

“Teşekkür ederim Hamdi bey, siz nasılsınız?”

“İyiyim, teşekkür ederim. Oturun lütfen.”

Masanın hemen önündeki koltuğa oturdu. Hamdi, onun oturmasını bekleyip, ondan sonra oturmuştu. Devamlı gülümseyen, sıcak bir bakışı vardı. Gözlerinin içine bakıyordu insanın. Bu karmaşık odada ilk dikkati çeken şeyin, Hamdi ve bakışları olduğunu fark etti. Güven veren, “kendini bana teslim edebilirsin” diyen bir “Hamdi” atmosferi hemen etrafını sarıyordu insanın.

“Smysoft?” dedi ve sorar gözlerle baktı Hamdi. Çünkü randevu kişi adına değil, firma adına alınmıştı. “Bir yazılım firması sanırım.”

“Evet. Pek çok sektör için yazılım üretiyoruz. Hem yurt içi, hem de yurt dışı çalışmalarımız var. Sistem kurduğumuz firmalara aynı zamanda teknik personel ve eğitim desteği de sağlıyoruz. Bu yıl itibarı ile, yaklaşık beş yüz ile altı yüz arası teknik personelin performansından sorumluyuz diyebilirim.”

“İlginç, çok güzel. Bize de zaman zaman hasta takip programları teklif etmek için gelirler, ama benim çalışma sistemime pek hitap etmiyorlar bu tür programlar. Onun için denemeye bile gerek görmedim. Bu konuda biraz eski kafalıyım galiba.”

“Eminim sizin işinizi kolaylaştıracak programlar da geliştirilecektir zamanla.” Böyle söyleyerek Akın, Hamdi’deki “sen bana program pazarlamaya mı geldin?” sorusunu bertaraf etmiş oluyordu. Hamdi, bu mesajı aldı ve doğrudan konuya ulaşmak istedi. Saat on birde başka bir hastası vardı çünkü.

“Size nasıl yardımcı olabilirim?”

Akın biraz daha ciddi bir hava takınmak üzere kendini kontrol etti, ses tonuna bir iç-ayar verdikten sonra tane tane konuşmaya başladı:

“Sorumluluğunu taşıdığımız teknik personelin size ihtiyacı olduğunu düşünüyoruz Hamdi bey” dedi. Hem genel olarak performansları açısından, hem de özel bazı kişisel sorunları açısından. Firmamız size kurumsal terapistimiz olmanızı teklif etmek istiyor. Bunun şartlarını görüşmek üzere sizi firmamıza davet etmek istiyoruz. Ben, yalnızca bir ön görüşme yapmak ve teklifi size gereği gibi tanıtmak için buradayım.”

Durdu. Hamdi’nin tepkisini ölçmek için gözlerine baktı. Hamdi şaşırılmıştı ve bunu gizlemek çabasında da değildi.

“Kurumsal terapist derken?”

“Personelimizi size yönlendirebiliriz, ama bunun bizce bazı sakıncaları var. İnsanların bir kısmı bu tür bir terapiye direnç göstereceklerdir, siz daha iyi bilirsiniz. Sonra, kaynakları ortak olan bazı sorunlar olduğunu biliyoruz. Çalışma ortamı ve sektörlerin özel şartlarından kaynaklanan sorunları kastediyorum. Terapistin de bu şartları yerinde gözlemlemesinin yararına inanıyoruz. Bu nedenle, sanırım dünyada ilk defa olacak bu, iki yıl süreli, yalnızca firmamıza bağlı, sözleşmeli bir çalışma öneriyoruz size. İki yıldan sonrası açık olacak. Yani çalışmanın verimine göre, devam edilebilir. Eğer siz de memnun kalırsanız tabii. Biz, kariyeriniz açısından önemli imkanlar sağlayacağını düşünüyoruz böyle bir çalışmanın. Yeni bir çalışma alanının dünyadaki tek uzmanı olmanız mümkün yani.”

Hamdi’nin kafasından bin tane şey birden geçti peş peşe. Hiç beklemiyordu böyle bir teklifi. Teklif gerçekten de şaşırtıcı idi. “İşyeri doktorluğu” kavramı, kalabalık işyerleri için eskiden beri vardı ama, pratisyenlik çerçevesini aşamamıştı. Buna gerek de yoktu. İlk

muayene ve müdahalelerin yapıldığı, gerekiyorsa daha büyük merkezlere veya uzmanlara sevk edildiği kurumlardı bunlar. İşe yarıyor, ve yeterli oluyorlardı. Ama uzmanlık düzeyinde işyeri doktorluğu, ordularda, hapishanelerde filan ve özellikle de psikologlar düzeyinde denenmişti. Psikiyatri, hele hele psikanaliz derecesinde bir “işyeri doktorluğu”, evet, hiç denenmemişti ve galiba ilk kez teklif ediliyordu.

“Teklif çok ilginç” dedi Hamdi. “Ama biz psikanalistler için bu çok zor. Bizim hastalarımız sürekli hastalardır. Şu anda tedavisini iki yıl olarak planladığım şizofreni hastalarım var. Onları bırakamam. Hiçbir analist bırakamaz. Bu yüzden, teklifinizi değerlendirsem bile, kendi hastalarım da ilgilenmeye devam etmem gerekir. Size geniş zaman ayırabilmem ise, belki beş-altı ay sonra mümkün olabilir. Hastalarımı iyileştirip, yeni hasta da kabul etmemeliyim ki zamanım boşalabilin.”

Akın biraz daha ciddileştirdi kendini. Birkaç olumlu ipucu yakalamıştı Hamdi’nin sözlerinden ve üzerine gitmeliydi:

“Bize tam gün lazımsınız Hamdi bey” dedi, “Hem de bu haftadan başlayarak. Hastalarınızı bir arkadaşınıza devredebilirsiniz, bu uygulama var sizin sektörde, bildiğimiz kadar. Ayrıca, kariyer açısından olduğu kadar, mali açıdan da bu teklifin size büyük bir tatmin sağlayacağını düşünüyoruz. İnanın, başka hastaya ihtiyaç duymayacaksınız. Ayrıca şizofreniymiş, yok efendim paranoyaymış gibi zor vakalarla uğraşmak durumunda da kalmayacaksınız. Şu kadarını söyleyeyim, ücret konusunda Hüsnu bey sizin talebinizi tartışmadan muhasebeye gönderebilir.”

“Hüsnu bey?”

“Patronumuz, şirketin yönetim kurulu başkanı. Sizi bulan kendisi. Başka teklifler de hazırlamak istedik ama, Hüsnu bey gerek görmedi. Ayr...”

“Pardon, beni nasıl bulmuş?”

“Bilmiyorum inanın. Kendisiyle görüştüğünüzde sorarsınız. Ama o kadar emin konuştu ki, bu işi sizden başka kimse hakkıyla yapamaz demeye getirdi sanki. Demek ki sizi iyi tanıyor.”

Hamdi adamakıllı meraklanmıştı. Hem bilmediği, ve önemli görünen bir firma tarafından araştırılmak, seçilmek, hem de üstelik “yapsa yapsa bu yapar” diye nitelenmek, uzun zamandan beri özlemini duyduğu bir ziyafet çekiyordu ego’suna. Yıllardır itilip kakılan, pısmaya zorlanan megaloman yanı uykusundan uyanmış, keyifle geriniyordu sanki, güne başlamak için. Akın da planlamadığı halde, sözün kendiliğinden bu noktaya gelmesinden memnundu. Şimdi Hamdi, Hüsnu beyle görüşmeye kolay kolay “hayır” diyemeyecekti.

“Yaa şimdi Akın bey, bir hafta diyorsunuz, hastaları devret diyorsunuz, bu işler kolay mı? Hüsnu bey, onur duydum, tamam da...”

“Birkaç küçük nokta daha var” dedi Akın. “Sektörlerin özel koşulları ile ilgili olarak bir süre eğitim almanız gerekecek. Yanlış anlamayın, sizin meslekle ilgili eğitim değil. Bizim sektörlerle ilgili. Bunun için de, bu tür eğitimleri verdiğimiz bir kamp ortamı var. Her şeyden izole, sakın bir orman ortamında kamp yerimiz. Bir süreliğine, kişisel şartlarınızı da ayarlamamız, ne bileyim, faturalarınızı filan halletmeniz gerekebilir.”

Akın, sanki Hamdi kabul etmiş gibi, neredeyse valizini hazırlayacak şekilde konuşuyordu. Bu taktik, lise yıllarından beri kullandığı, ender olarak boşa çıkan bir taktikti.

“Bence çok beğeneceksiniz. Yalnızca eğitim için değil, kendini dinlemek için, eğer ilgileniyorsanız meditasyon için de ideal. Valla bir iki ay kalsanız on yaş gençleşmiş dönersiniz. Mükemmel bir yer yani.”

Hamdi, çoktan sıkılmaya başlayan çalışma ortamını düşündü bir an. Boğazını sıkın büyük şehir ortamını düşündü. Sonra, çalışmalarının değerini bilmeyen ve kendisine hep yukarıdan bakan bilim cücelerine olan kızgınlığını düşündü. Arzu’ya olan yakıcı, kavurucu özlemini ve hicranını birkaç hafta olsun doya doya yaşamaya olan ihtiyacını düşündü Hamdi. İşte bulutların ötesinden bir şans topu çıka gelip kapısından içeri girmişti. Hem de bütün

sorunlarına birden çözüm vaadiyle. Ama gene de hemen “evet” demek gelmiyordu içinden. Görünmeyen bir el geri geri çekiyordu sanki onu. Bir his, ilk görünüşe aldanıp acele karar vermekle ilgili bazı tecrübeler, belki bir önyargı...

“Böyle bir konuda uzun uzun düşünüp değerlendirme yapmam gerektiğini anlarsınız...” dedi. “Teklifiniz için gerçekten teşekkür ederim, onur duydum. Tamam, Hüsnü bey ile de görüşelim, daha detaylı bilgi almak elbette isterim, ama bunu hemen olumlu bir yaklaşım olarak almayın lütfen. Öncelikle mevcut hastalarım açısından iyice düşünmeliyim. Bizim işte bir hastayı bir başka analiste yönlendirmek her zaman kolay değildir. Hasta ile analist arasında özel pek çok süreçler yaşanır, anlamlar paylaşılır.”

“Elbette” dedi Akın. Amacına ulaştığını hissediyor ve seviniyordu. “Siz bu değerlendirmeyi yapacaksınız tabii ki. Hüsnü bey’le görüşmek için bu akşam uygun mu?”

Hamdi bir an sinirlendiğini hissetti. Bu kadarı biraz yüzüzlük olmuyor muydu? İnsan nezaket icabı, benden bir tarih istemeli değil mi? Ne demek şimdi *bu akşam*?”

“Hayır” dedi sertçe. “Defterine bakıyormuş gibi yaptı, sayfaları karıştırdı. Aslında yaz sezonu, psikanalistlerin ölü sezonu idi. Okulların tatile girmesi ile birlikte, hastalar veya hasta yakınları da tatil planlarını yaparlar, ya sahil yörelerine, ya da memlekete, köye, yaylaya, bir yerlere akın başlardı. Acil durumu olan psikanaliz hastası çok ender çıkardı, intihar eğilimi filan gibi. Genellikle hastalar sonbahara randevulaşarak, iyi tatiller dileyip vedalaşırlardı Hamdi ile. Hamdi de kendi tatil planlarını yapabiliirdi böylece. Hatta Mayısın ikinci haftasından itibaren, Uzakdoğu turlarını incelemeye başlamış, bir tercih yapmaya çalışıyordu. Bir alternatif de, sırf Arzu’dan dolayı, Almanya Aachen civarında birkaç haftalık bir tatil idi. Arzu’nun kaldığı, gezdiği yerleri görmek, havasını ciğerlerine çekmek istiyordu. Böylece biraz daha yanabilir, biraz daha hüznülenebilir, biraz daha içip kahrolabiliirdi.

“Hafta sonu olabilir” diye devam etti. “Cumartesi akşam?”

Akın cep telefonunu çevirmişti bile. “Merhaba Tuğba, ...evet, ...cumartesi akşama bakar mısın... Paris, ...anladım ...yarın öğlen ...bir dakika,”

Hamdi’ye döndü, “Hüsnü bey yarın akşam onbeş günlüğüne yurtdışına gidiyormuş. Yarın öğle yemeğinde birlikte olmanız mümkün mü?”

Hamdi gene kendisini sıkıştırılmış hissetti. Ama “yok” demek de gelmedi içinden. Böylece de, bu işi aslında istediğini anlamış oldu. İstemese veya çok tereddütlü olsa, bu tür durumlarda birçok defa yaptığı gibi, bir refleks olarak postasını koyar ve yorganı yaktıktan çekinmezdi. Demek ki istiyordu bu işi. Ama kendisini mümkün olduğunca ağırdan satmalıydı. Şimdi, pazarlık zamanıydı. Ve kahretsin, bu işi hiç beceremezdi.

Deftere bakıyormuş gibi yaptı gene. “Tamam,” dedi, “peki. Yarın öğlen yemeğinde. Nerede?”

“Biz sizi alırız” dedi Akın. Saat on ikide burada olurum, uygun mu?”

“Tamam, on iki.”

“Ne kadar zamanımız olacak?”

İşte gene bir ağırdan satma fırsatı. Deftere bakıyormuş gibi yaptı yeniden.

“Saat üçte randevum var” dedi. “Sanırım yeterli olur.”

“Sorun olmaz sanırım” dedi Akın.

Aslında ertesi gün üçte randevusu filan yoktu. Olsa bile erteler miydi, emin değildi. Ama bu görüşmeyi, bu işi istiyordu, ondan emindi şimdiden. Kahretsin! Maça bir sıfır yenik başlayacaktı gene. Bu istekle, nasıl pazarlık yapacak, bırak pazarlığı, nasıl objektif durum değerlendirmesi yapabilecekti!

Akın ayağa kalktı, elini uzattı. “Tanıştığımıza çok memnun oldum Hamdi bey” dedi. “İnşallah verimli bir birlikte çalışma imkanı buluruz. Hayırlısı olsun artık.”

“Evet, hayırlısı olsun. Görüşmek üzere.”

Hamdi

Bir psikanalisten hiç beklemeyeceğiniz bir görüntü alıyordunuz Hamdi'den. Hani neredeyse sukut-u hayal! Saçlarını uzatıp arkadan bağlamamıştı. Kısa kesimli idi saçları. Favorileri kulağın üst hizasına yakındı. Top sakalı, çene sakalı filan da yoktu. Alnı, yaşına göre fazla açılmış sayılmazdı. Kırk yedi yaşındaydı, ama kırkında bile göstermiyordu. Ortadan biraz uzun boylu, hafif kilolu, buğday tenli bir adamdı. İlk gördüğünüzde, bir bankacı veya bir memur sanabilirdiniz, ama bir psikanalist asla! Ağır, oturaklı, düşünmeden konuşmayan tiplerdendi. Yalnız, konuşmayı biraz fazla seviyor gibiydi. Fakat onu tanıdıkça, dinlemeyi de konuşma kadar sevdiğini, yeri geldiğinde konuşmadan çok dinlemeyi seçtiğini ve dinlerken de anlamak için çaba harcadığını anlıyordunuz. Öyle boş boş dinlemiyor, dinlediği yerde konuşanın ve konuşulan konunun derin bir analizini yapıyordu sanki. Mesleki bir alışkanlık olmalıydı bu.

Gaziantep'te doğmuş, bütün öğrenimini Gaziantep'te yapmıştı. Taa ki 12 Eylül'de siyasi eylemlerden yakalanıp ceza evine konulana kadar. Şiddeti onaylamayan bir sol gruba mensuptu, öyle şehir gerillası filan diyenlerden değil. Şiddet eylemleri ile hiçbir ilgisi yoktu. Ama nerede bir grev, gösteri, eylem, protesto varsa, orada Hamdi'yi bulabilirdiniz. Bildiriler dağıtır, afişler asar, geceleri duvarlara yazılar yazar, pullama ve kuşlamalar yapar, eğitim çalışmaları planlar, bunların hepsinde de ön planda yer alırdı. Hemen her gün bir öğün polis dayağından nasiplenirdi. Sonra hapishaneler, firar, yurt dışına kaçış, gurbetlik yılları, İngiltere'de üniversite, doktora, Afrika macerası, ilginç bir kaza ve kopan bir bacak, şizofreni tedavisi, Psikanaliz eğitimi... Çok az insana nasip olan maceralı bir hayat içinde pişmiş, yanmış, çelik gibi bir iradeye ve fakat biraz çatlak, aykırı, çıkıntı bir kişiliğe sahip olmuştu. Her alanda kendine yeterli bir özgüven, dünyaya ve hayata beş para vermeyen materyalist bir derviş! Nerede bir pire bulsam da, birkaç yorgan daha yaksam diye dolaşan, ego'su zaman zaman bu tür zaferlerle beslenmesi gereken uçuk bir Psikanalist!

Sosyalist ama aynı zamanda milli gurur sahibi. Ölümüne feodalizm karşıtı ama çoğu alanda geleneklere bağlı. Aristokrasinin ve burjuvazinin ürettiği her şeye düşman ama Türk Sanat Müziği hayranı. En sevdiği şiirler Divan edebiyatından... Yıllarca yurt dışında yaşadığı halde batının ne pop, ne rock, ne de klasik müziğini sevmemiş, rakının anason tadını unutamamış, çağırtlak kebabını, içli köfteyi oralarda beyhude yere arkadaşlarına sevdirmeye çalışmış, ve onların yüzlerini buruşturarak uzaklaşmalarını içi burularak izlemiş biri işte. En değer verdiği şey özgürlüğü, ama kendine özgü değerler ve ahlak anlayışı ile etrafına öyle bir duvar örmüş ki, bırakın özgür olmayı, kımıldaması bile mucize. Şöyle tarafsız bir bakışla süzseniz, çelişkiler yumağı yani. Üstelik kendisi de farkında bu durumunun. Ama ne kendisi

şikayetçi bu durumundan, ne de işinde son derece başarılı ve sevilen bir Psikanalist olmasına engel teşkil ediyor bu durum.

Arzu

İzmir'e yerleştiğinden beri aynı ofisi kullanıyordu Hamdi. Lise yıllarından tanıdığı jinekolog Ersin daha önceden bu ofisi kiralamış ve bir başka jinekolog arkadaşı ile beraberdi. Bir süre sonra arkadaşı ayrılmış, bir yıl kadar Ersin yalnız kalmıştı. Bir hastanede çalışıyor, ofisi yalnızca "özel ilgi bekleyen" hastaları ile görüşmek için kullanıyordu. Hamdi gelince, ona ofisi birlikte kullanmayı teklif etmiş, Hamdi de seve seve kabul etmişti bu teklifi.

İşhanının tamamı, yaşlı, kibar bir beyindi; Hüseyin Alp. Hüseyin bey aynı zamanda iş hanının yöneticiliğini de yapıyordu. İzmir'deki iş hanları içinde tertip ve düzeni, konforu ve temizliği ile seçkin bir yere sahipti. Birinci katta bir yönetim ofisi vardı ve Hüseyin bey, bir sekreteri ile birlikte orada bulunurdu. Daha doğrusu sekreteri orada bulunur, Hüseyin beyin ne zaman orada olacağını Allah bilirdi.

İki ay kadar önce, sekreter değişti. Bir kadın için uzun sayılabilecek boylu, zayıf fakat kemikli, uzun kumral saçlı, beyaz tenli ve son derece güzel siyah gözlü yeni bir sekreter işe başladı. Yüzü toparlaktı. İnce ve biraz irice burnunun üzerinde, iki yanında hafif çiller vardı, öyle sık değil. Ama baktığınızda hemen göze çarpıyor ve çok hoş bir hava katıyordu görüntüsüne. Kaşları düzgün, seyrek ve aldırılmamış görünüyordu, düz gidip birden aşağı kıvrılan kaşlardan. Zaten hiç makyaj yapmıyor gibiydi. Dudakları etli, dişleri hafif aralıktı. Öyle koçana dizilmiş mısır gibi dişlerden değildi. Ön dişleri tavşan diş denilen, diğerlerinden daha uzun görünüyordu ve bu görünüm ona ayrı bir hava veriyordu. Özellikle de gülümsediği zamanlar. Sağ tarafta, köpek dişi ile sonra gelen diş biraz üst üste binmiş, öndeki hafif dışarıya doğru çıkmıştı ve güldüğünde ilk göze çarpan bu oluyordu. Fakat çok enderdi gülümsediği anlar. Yürüyüşü erkeksi idi. Pek ofisinde oturmuyor, elinde telsiz telefonu ile bütün katları dolaşıyor, vaktinin çoğunu girişte danışmadaki bayan görevlinin yanında geçiriyor, giren-çıkanı gözlüyor, temizlik görevlisine sık sık talimatlar yağdırıyordu. Girişteki duyuru panosu kağıtlarla dolmaya başlamıştı. Çalışkan, cevval, sıcak kanlı, hanım biriydi. Kısa zamanda, iş hanındaki herkes onun Hüseyin beyin yeğeni olduğunu öğrenmişti. Sevmişlerdi de. Ah!.. Sevmemek mümkün mü idi?

Arzu, Daha sonraları Hamdi ile sohbetlerinde, ilginç hayat hikayesinden pasajlar anlatmıştı. Almanya'da doğmuştu. Babası Berlin'de din görevlisi idi. Annesi de bazen ev hanımı, bazen da Türklere ait bir lokantada çalışıyordu. Kendisinden iki yaş küçük kız kardeşi de orada doğmuştu. İlkokula başlama yaşı geldiğinde onu İzmir'e, köydeki dedesinin yanına gönderdiler. İlkokulu bitirene kadar İzmir'de kaldı. Sonra Almanya'ya döndü. Bu arada Babası yer değiştirmiş, Belçika sınırı yakınındaki küçük Aachen kentinde görev yapıyordu. Aachen'deki bir yüksek okula kaydolmuştu Arzu, Hochschule Aachen. Seçtiği bölüm, işletme idi. Hochschule Aachen, şehrin merkezinde, daha çok yabancı öğrencileri kabul eden bir

okuldu. Burada çeşitli ülkelerden arkadaşlar edinme fırsatı bulmuştu. Okul bittiğinde, hemen bir seyahat acentesinde iş buldu. Mutluydu. Ama hayatının akışını değiştiren olay, burada meydana gelmişti.

Aachen yakınlarında, Avrupa'daki en büyük NATO üssü vardı; Geilenkirchen. Bir akşam Aachen'deki bir barda, Türk gençler ile Alman milliyetçileri arasında gene hafif bir gerginlik çıkmıştı. Basit, sıradan ve hemen halledilebilecek bu gerginlik, o sırada barda bulunan birkaç yabancı Türk tarafından uzatılıp, karşılıklı itişmeye dönüştürülmüştü. Bu Türkler, Geilenkirchen'e kurs için gelen askerlerdendi. O akşam Aachen'e eğlenmeye gelmişler ve Alman milliyetçilerin Türk gençleri aşağılar sözlerine tanık olmuşlardı. İtişip kakışma sırasında olmayacak bir şey oldu, Arzu'nun karnına bir tekme isabet etti. Arzu'nun çığılığı ile birlikte ortalık birbirine girdi. Bereket versin bir sürü insan araya girdi, olay çabuk yatıştırıldı. Kimsede pek hasar yoktu. Tek mağdur, yarı baygın gibi görünen Arzu idi. Bar sahibi de bu tür olaylara alışkın görünüyordu, hemen ambulansı aramış, bu arada da elinde ilkyardım çantası ile birlikte Arzu'nun arkadaki odaya taşınmasına yardım etmişti.

Ambulans gelinceye kadar, Metin, kavgaya karışan Türk askerlerden biri, Arzu'nun yanından ayrılmamış, buz isteyip kasıklarına bastırılmış, ilkyardım çantasından aldığı amonyakla şoktan çıkmasını sağlamış, ambulans geldiğinde Arzu'yu ayakta ve yürür halde bulmuştu. Sağlık görevlileri kısa bir muayeneden sonra hastaneye götürmeye gerek görmeyip, ayrılmışlardı. Metin, Arzu ve arkadaşlarına evlerine kadar refakat etmiş, bu arada Arzu'nun telefon numarasını da almayı ihmal etmemişti.

Metin, eğitim sonuna kadar, yani üç hafta süresince Arzu ile her fırsatta görüşmüştü. Beraber gezmişler, eğlenmişler, hatta çok yakın olan Belçika'ya ve Hollanda'ya geçip oralarda dolaşmışlardı. Üç haftanın sonunda Köln'deki hava alanından Metin'i Türkiye'ye uğurlarken, Arzu'nun parmağında bir söz yüzüğü vardı.

Metin uzun boylu, sarışın, yakışıklı bir Üst çavuştu o zamanlar. Yugoslav göçmeniydi kökeni. Türkiye'ye döndükten sonra ne yaptı etti, bir yıl içinde nişanlandılar, evlendiler, o zamanki görev yeri olan Giresun'a yerleştiler. Arzu, bir askerle evli olmak konusunda ailesinin bütün uyarılarına kulaklarını kapamıştı. Ve Giresun'da daha bir ay dolmadan, bu uyarı sözleri birer birer kulaklarında çınlamaya başlamışlardı. Metin'in gecesi gündüzü yoktu. Durmadan görev çıkıyor, eğitim çıkıyor, Metin günlerce yok oluyordu ortadan. Kışlada görevli diğer astsubay eşleri ona arkadaşlık etmeye çalışıyorlardı ama, sonunda onların da söyledikleri genel olarak aynı cümle oluyordu: "Ay bu kadarına da dayanılmaz anam, adama bir dakika nefes aldırıyorlar!"

İşte böyle anlatmıştı Arzu, kısa hayat hikayesini. Tam "pişman mıyım acaba?" demeye başlayacaktı ki, hamile olduğunu anlamıştı. Bebek bir süre onu oyaladı. Bu arada Balıkesir'e taşındılar. Burada da aynı görev yoğunluğu devam ediyordu. Metin haftanın birkaç gündüzünü veya gecesini evde geçiriyordu sadece. Onda da çoğunlukla pestil gibi gelip uyuyor, uyandığında önce deliler gibi sevişiyorlar, sonra bir şeyler yiyip iki satır laf ediyorlar, sonra da Metin gitme hazırlıklarına başlıyordu.

Arzu sanki evli değildi. Sanki yalnız yaşıyor, ama tutkulu bir ilişkiyi de sürdürüyordu dışarıdan. Tamam, bu mutlu olmasına yetebilirdi. Adı evlilik olmasaydı, yalnız başına bir evde yaşar, bir işe girip çalışır, sosyal bir çevresi olur, bu arada gene Metin'i sevip haftada bir-iki onunla beraber olur ve gene delice sevişirlerdi. Ama bunun adı evlilikti. Bir işte çalışmıyordu. Kendine göre bir sosyal çevre edinemiyordu. İçinde bulunduğu ortam onu, çoğu hemşirelik veya öğretmenlik yapan diğer astsubay eşleri ile ilişkiye zorluyordu. Full dedikodu ve ne bileyim, onaylamadığı ilişkiler. Göğsünü gere gere "böyle bir sevgilim var" diyeceğine, utana sıkıla "böyle bir kocam var" demek acı geliyordu Arzu'ya, ikisi de aynı Metin olsa bile. Üstelik bir de bebek vardı şimdi. Bir yandan hayatını doldururken, bir yandan da onu iyice kısıtlıyor, çemberi daraltıyordu sanki.

Balıkesir’de doğdu Furkan. Sapsarı, tostoparlak, şirin mi şirin bir velet! Furkanla beraber, Metin’in hayatında hiçbir şey değişmedi. Arzu’nun hayatı ise renklendi, neşelendi, daha bir güzelleşti. Metin’in annesi de yanına gelmişti bebek olunca. Bu yüzden can sıkıntıları azaldı. Eskiden yapamadıklarını yapıyor, sık sık annesi ve bebek ile beraber şehre inip geziyor, alışveriş yapıyor, vakit geçiriyorlardı. Gerçi kayın validesi ile bazı sıkıntıları vardı ama, gündelik hayatı da düzene girmişti artık. Evde iki kişi daha olduğu için zamanında yemek yapılıyor, her gün temizlik yapılıyor, daha yaşlı subay ve astsubay eşleri ile de gelinip gidiliyordu.

Furkan üç yaşına geldiğinde, işler tersine döndü bir anda. Hala Balıkesir’deydiler. Ama Metin’in görev süreleri uzamaya başladı birden. Terfi almış, başçavuş olmuştu. Görevler de on-onbeş güne çıkmaya başladı. Kısa eve dönüşlerde, eskisi gibi sevişemediklerini de fark etti Arzu. Bir süre sonra “kocan görevde mi gene” diye soranlara, bir tür hınç ile, “Hayır” diyordu, “ya nöbette, ya da bir yosmanın koynunda!” Derken Metin’in annesi vefat etti. Aniden. Hiçbir rahatsızlığı da yoktu öyle. Bir sabah yatağında ölü buldu onu Arzu. Kalb krizi dediler. İlk krizmiş ve şiddetli imiş. İşte Arzu’nun koptuğu olay bu olmuştu.

Yas dönemini İzmir’de amcasının yanında geçirmişti. Dönmedi Balıkesir’e. Metin’le kavga etti. İzmir’de kalıp çalışmak ve çocuğuna bakmak istiyordu. Metin istediği zaman gelip onları görebilirdi. Emekli olduğunda da yeniden bir aile olurlardı belki. Ama artık oradan oraya taşınarak evde tek başına günlerce koca beklemek istemiyordu. Kararlıydı.

Amcası İzmir’de yaşıyordu. Yengesini de severdi. Furkan’la birlikte geçici olarak amcasının yanına yerleştiler. Önce bir iş bulacak, sonra ev tutup Furkan’a bir bakıcı bulacaktı. Amcasının da yardımı ile, bir ay geçmeden bir turizm acentesinde çalışmaya başladı. Ama ayrı ev tutmasına yengesi izin vermemişti. Furkan’ı çok sevmişlerdi ve “vallahi olmaz, sen git istersen, Furkan’ı vermem” diyor da başka bir şey demiyordu.

Altı ay kadar zor çalıştı acentede. Almanya’daki acentelere benzemiyordu hiç. Bin liranın biraz altında para alıyor, ama günde on üç-on dört saat çalışıyordu. Hem de her işte. Bazen rezervasyonlara bakıyor, bazen hava alanından transfer yapıyor, bazen kiralanan araçları almak için başka şehirlere gidiyor, bazan tur rehberliği yapıyordu. Aslında herkes her işi yapıyordu acentede, o ara kim boşta ise artık. Çalışma şartlarının ağırlığından ve ücretin azlığından, kadro sürekli değişiyordu. Kalıcı arkadaşlıklar kurmanın da imkanı yoktu bu yüzden. Tabii, bir de Furkan’ı çok özlüyordu. Çoğunlukla, eve gittiğinde Furkan uyumuş oluyordu.

Başka bir iş aramaya karar verdiği sıralarda, amcasının iş hanının sekreteri işten ayrıldı. Evleniyordu ve bir kuaför olan eşi onu kendi yanında çalıştırmak istiyordu. Arzu’dan önce amcası teklif etmişti birlikte çalışmayı. “Allah!” demişti Arzu. Hemen ertesi gün!..

Arkadaşlık

İlk günler ortalıkta dolaşan Arzu'yu girerken çıkarken görüyor ve o gülümseyip selam verdikçe de kendisini gülümsemeye zorlayarak selamına karşılık veriyordu Hamdi. Bu arada sekreterinden, onun Hüseyin beyin yeğeni ve yeni sekreteri olduğunu da öğrenmişti. Evet, güzel bir kadındı ama, Hamdi'nin yüreğini hoplatacak biri değildi. Bırakın yürek hoplatmayı, çekici, hatta ilginç bile denemezdi. Kısacası, tipi değildi Hamdi'nin. Bir sabah iş hanına girerken, kapı camlarını temizleyen görevliyi azarlayarak ikaz etmesine şahit olmuştu. O anda da sıtkı sıyrılmıştı iyice. Diğer insanlara yukarıdan bakan, onlarla saygısızca iletişime giren insanlara hiç tahammül edemezdi. Şöyle bir durup ikisine de bakmış, sonra gözlerini Arzu'ya dikmiş bir süre, sonra içinden “terbiye yoksunu haspa!” diyerek uzaklaşmıştı asansöre doğru.

Galiba ikinci hafta idi. Öğle yemeği için dışarı çıkmak, aslında biraz hava almak istiyordu. Sekreterine “ben çıkıyorum, 13 randevusuna yetişirim” diyerek çıkmış, asansörü bekliyordu. Asansör geldi, kapısı açıldı ve bir anda Arzu ile göz göze geldiler. Arzu onu görünce, ...hiç unutamıyor, ...gözleri öyle bir ışımtı ki, Hamdi şaşırıp kalmıştı. Sanki yıllardır görmediği çok yakın bir dostunu, ya da ne bileyim, kardeşini görmüş gibi, bir sürpriz sevinç, bir coşku! Daha kendi kendine “ne oluyor yaa?” demeden, Arzu, sanki boynuna sarılacakmış da herkesin içinde çekiniyormuş gibi bir eda ile, “Ah!... Hamdi bey, ben de size geliyordum” demişti. Bize mi? Neden? Hamdi daha bunları söyleyemeden devam etmişti Arzu: “Dairenin ikili kullanımı ile ilgili maliye ile bir sorun yaşıyoruz. Vergi levhalarımız ayrı, kontrat bir. Bu sorunu çözmek için konuşmamız gerekiyor.” Bunları söylerken de bir yandan elinde tuttuğu bazı evrakları kaldırıp indiriyor, bir yandan da aynı ışıldayan gözlerle Hamdi'nin gözlerinde seksek oynuyordu. Bir ona sekiyordu, bir ona. O anda kim olsa, tutup göğsüne bastırması gelirdi, ya da “yerim seni kız!” diyerek yanağından okkalı bir makas alması...

“Ben çıkıyordum” dedi Hamdi. İçeriye bırakın onları...”

“Ama birlikte konuşmamız gerek, bırakmakla olmaz.

“Ama ben yemeğe gidiyorum ve...”

“Olur, yemekte de konuşabiliriz” deyip asansörün kapısını tekrar açıp içine girdi hemen Arzu. Hamdi'nin de girmesini bekliyordu. Bunu o kadar tabii yapmıştı ki, Hamdi itiraz edemedi. Hem bir bayanı yemeğe götürme telifi yapmış pozisyonundaydı, yanlış anlama olsa bile, hem de, ...çok şirin gözüküyordu yaa, hani, elini omzuna atıp boynunu öperek çıksalar asansörden, hiç sesini çıkarmayacak, hatta o da beline sarılacak sıkıca gibiydi.

Girdi asansöre. Arzu'nun gözlerine bakıyordu, acaba şimdi ne yapacak diye. Ama Arzuda o birkaç saniye önceki havadan eser yoktu. Sıkıntılı bir halde asansörün düğmelerine bakıyordu. Arada birkaç kere Hamdi'ye şöyle bir bakış atıp kaçırıyor gözlerini ama, bu bakışlar o bakışlar değildi. Normal, kendisine bakıldığını hisseden birinin gayrı ihtiyari gözgoze gelip

kaçırması türü bakışlardan. Hayret! Sanki yukarıdaki o sekiz-on saniyelik zaman dilimi hiç yaşanmamış gibiydi. Her günkü gibi asansör durdu, kapıyı her günkü gibi açıp çıktılar, danışma bölmesinin önünden geçerken Arzu uzanıp çantasını aldı, görevliye “yemeğe gidiyorum” dedi, aynı sıkıntılı ifade ile, Hamdi’nin hemen solunda yürüyerek dışarı çıktılar.

Hamdi ayak üstü bir şeyler atıştırıp biraz yürümek niyetindeydi ama, bu durumda olmazdı. Kordon’daki restoranlardan birine götürdü Arzu’yu. Sandalyesini çekip oturmasına yardım ederken, bir an aynı ışılan bakışla göz göze geldi. Ama sadece bir an. Sonra tekrar normal, hatta biraz sıkıntılı ifade gelip oturdu Arzu’nun yüzüne. Hatta kederli gibi de denilebilirdi şimdi.

“Yeni göreviniz hayırlı olsun” dedi Hamdi. “Hüseyin beyin yeğeni olduğunuzu söylüyorlar. Hüseyin bey çok muhterem bir insan, handa hepimiz severiz onu. Sizin de rahat edeceğinizi umarım burada.”

“Evet, teşekkür ederim. Ben de sevdim ortamı. Kendime göre bazı eksiklikler saptayıp, onları düzeltmekle uğraşıyorum işte. Ara sıra rahatsızlık verirsem kusuruma bakmayın.”

Siparişlerini verdiler. “Estağfurullah” dedi Hamdi, “ne rahatsızlığı. Varlığınız hana bir canlılık getirdi bile. Siz de bir sorunuz olursa, lütfen hiç çekinmeden gelin. Yapabileceğimiz ne varsa esirgemeyiz. Ersin bey adına da aynı şeyi rahatlıkla söyleyebilirim.”

“Teşekkür ederim Hamdi bey, sağolun. Şey, siz psikanalistsiniz değil mi? Aslında, ...ben, ...ben ilk defa çalışıyorum sayılır. Bir yıl kadar Almanya’da, altı ay kadar da İzmir’de çalıştım bir yerlerde ama, ikisinin arasında da beş yıldan fazla ev kadınlığı süresi var.” Durdu, “hıh!” der gibi başını sallayıp elini savurdu hafiften, “ne ev kadınlığı ama!” diye devam etti. “Diyeceğim, ...benim aslında birileri ile konuşmaya ihtiyacım var galiba, ...mı emin de değilim.”

Hamdi, Arzu’nun hayat hikayesini işte o yemekte ve ertesi günkü, daha ertesi günkü öğle yemeklerinde öğrendi. Sonra her öğle yemeğini birlikte yemeye ara verdiler. Ama aralarındaki arkadaşlık iş hanında devam etti. Önce boş zamanlarında ya Hamdi’nin ofisinde, ya da yönetim ofisinde bir araya gelip sohbet ediyorlardı, sonra boş zaman yaratarak bir araya gelip sohbet etmeye başladılar. Sohbet ettikçe Arzu Hamdi’yi daha iyi tanıyor, Hamdi de Arzu’yu daha iyi tanıyordu. Arzu Hamdi’ye hayatı ve çevresi ile ilgili sorular soruyor, yirmi dört saatini bilmek istiyordu sanki. Bütün hayatını didik didik öğrenmek istiyordu. Ailesini, arkadaşlarını, ilişkilerini, aşklarını, her şeyi. En çok da İngitere’deki yaşamını. Hamdi ise Arzuya, daha çok sıkıntılarını hafifletmeye, boşalmasını sağlamaya yönelik sorular soruyordu. İyi bir analist olduğunu bir kere daha kanıtlıyordu kendi kendine Hamdi. Birkaç hafta içinde Arzu o kederli ifadeden oldukça kurtulmuş, daha sık ışılılı bakar hale gelmişti etrafa. Etrafa?.. Kıskanıyor muydu ne?

Güzel günler

Tanışmalarının üzerinden bir ay geçtiğinde, artık tam anlamıyla kanka olmuşlardı Arzu ile Hamdi. Arzu, Furkan yüzünden akşamları pek çıkamıyordu. Çocuğun erken uyuması gerekiyordu çünkü ve Arzu, uyurken mutlaka yanında olmak istiyordu. Ama gündüzleri, hemen her öğle yemeğini birlikte yiyorlardı artık, Hamdi hemen her boş saatini Arzu ile geçiriyordu. Hemen her konuda uyuşuyordu kafaları. Arzu klasik kadın tipinde değildi kafa yapısı olarak. Öyle vitrin gezmek, magazin gündemini takip etmek, şunun bunun hakkında dedikodu yapmak filan yoktu onda. Titiz ev hanımlığı, ev eşyası merakı filan da yoktu. Politikadan sanata, teolojiden tarihe her konuda sohbet edebiliyorlardı ve geniş kültürü ile şaşırtıyordu Hamdi'yi. Ayrıca hiçbir konuda ne fanatikliği vardı, ne de "hayatta yapmam!" veya "dünyada olmaz!" yaklaşımı. Her konuda bir orta yol yaratmaya çalışıyordu kendine. Hani şu, bir çok kadında vardır, "ayyy, iğrenç!" tavrı var ya, işte Hamdi nefret ederdi böyle söyleyen kadınlardan oldum olası. Arzu'nun ağzından bir kere bile duymamıştı bu sözü.

Spordan da konuşuyorlardı, cinsellikten de. Ama işe erotizm katmadan. Gün oluyor doğumdan sonra ne kadar süre adet görmediği üzerine, bunda emzirmenin önemi olup olmadığı üzerine konuşuyorlardı, gün oluyor haftada kaç defa seks yapma isteğinin kadınlarda ve erkeklerde neden farklı olduğunu tartışıyorlardı. Yeri geliyor, rahatlıkla küfür de ediyorlardı, çekinmeden. Yani iki kız arkadaş nasılsa, öylelerdi. Ya da iki erkek arkadaş nasılsa, öylelerdi. Hem de çok iyi iki arkadaş. Hatta bazen da iki çocuk... Birbirlerine rahatlıkla salak, aptal filan diyebiliyorlardı, şakadan.

Ara sıra oturdukları yerden bakışırken, Hamdi dil çıkarıyordu ona, çocuklar gibi. Hemen Arzu da Hamdi'ye dil çıkarıyordu. Gülüşüyorlardı. Yemek yerken Arzu tuzluğa uzanıyor, Hamdi eline vurup tuzluğa çekiyordu "benim" diye. Arzu da Hamdi'nin eline vuruyor, kavga ediyorlardı bir süre, gülüşerek. Ara sıra el kızartmaca oynuyor, el çırpmaca oynuyorlardı. Uzun sürmüyordu bu oyunlar ama, çok eğleniyorlardı. Arzu ne hissediyordu bilinmez ama, bu tür oyunlardan sonra Hamdi hep sarılıp öpme isteği duyuyordu Arzu'yu, ama belli etmemeye çalışıyordu.

Mutluydu Hamdi. Onu özleyiyor, onu yanında istiyordu. Hayatı renklenmişti onunla. Bir Pazar günü Furkan'la da tanışmış, çok sevmişti onu da. Dondurma, pamuk şeker yemişler, oyun parkında o kaydırak senin, bu salıncak benim doyasıya oynatmışlardı Furkan'ı. Furkan da Hamdi'yi sevmiş, yürüyüşlerde kucağından inmemişti. Arzu gözleri ışıdayarak bakıyordu onlara.

Bir aydan birkaç gün geçmişti ki, her şeyi değiştiren bir şey oldu. Hamdi'nin ofisinin kapısı hafif aralık duruyordu. Halbuki kapalı olurdu hep. Arzu merakla kapıya dokundu hafifçe. Kapı biraz daha aralandı. Kimse görünmüyordu. Sekreter yerinde yoktu. İçeriye girdi

Arzu, bir sorumluluk duygusu ile. Etrafa bakındı, olağan üstü bir hal işareti yoktu. “Merhaba!” diye seslendi. O anda Hamdi’nin odasından bir takım sesler geldi. “Geliyorum” diye sekreterin sesi duyuldu. Az sonra da önce sekreter, sonra da Hamdi kapıyı açıp çıktılar odadan. Sekreter bir eliyle saçlarını düzeltmeye çalışarak, geçip masasına oturdu. Hamdi, derli toplu görünüyordu ama, halinde bir tuhaflık vardı, suçüstü yakalanmış gibi.

“Kapı açık mıydı?” diye sordu şaşkınlıkla.

“Evet, merak edip girdim ben de.”

Bunları söyledi ama, hafiften tebessüm ediyordu ve bakışlarında hin bir ifade vardı. “Seni gidi seniii, demek bu numaralar da vardı sende ha?” diyordu gözleri sanki.

İşte o günden sonra Arzu aniden değişti. Daha o akşam, çıkışa yakın Hamdi’nin ofisine geldi. Sağdan soldan sohbe başladı. Sekreter iyi akşamlar dileyip çıktıktan sonra, Arzu, “yaa bu koltuk hiç rahat değil” dedi ve ayağa kalktı. Hamdi, “ne var ki?” dedi. Sonra cevap beklemeden, “gel böyle” diyerek oturduğu ikili kanepede yana çekildi. Ama Arzu, gelip Hamdi’nin dizine oturdu, “burası rahat işte” diyerek. Hamdi şaşırılmıştı. Bu ne biçim gollük pastı böyle? Ama o kadar hazırlıksızdı ki, değerlendiremedi pası. Hafiften beline dolandı eliyle, güya dizinden kaymasın da daha rahat otursun diye, başka ne yapacağını bilemedi. Başka bir kadın olsa, hastaları değil ama, ne yapacağını çok iyi biliyordu Hamdi. Kesin gole çevirirdi bu pası, kaçırmazdı. Ama Arzu olunca, eli kolu bağlanmıştı işte ve buna şaşıyordu.

Arzu çok oturmada dizinde, belki kırk beş saniye. Sonra kalktı ve yeniden koltuğa oturdu. Kısa bir süre ikisi de konuşmadılar. Birbirlerine kaçamak bakışlar atıyor, ama genelde başka yerlere bakıyorlardı. Arzu iyi akşamlar dileyip ayrıldı, market alışverişi yapması gerektiği ile ilgili de bir iki salakça şey söyledi giderken.

Bu kadarı çok etkilemişti Hamdi’yi aslında, şaşırtmıştı sadece. Ama benzeri hareketler, imalı bazı sözler, cilveli bakışlar daha çok yer almaya başladı gündelik hayatlarında. Hamdi’nin iyi bildiği bir *kadını* tepki idi bu. “Bir kadının pusulasını kendine doğru çevirmek istiyorsan, kıskanmasını sağla!” O gün sekreter ile odadan çıktıkları anda, içinde uyuyan Eros uyanıvermişti Arzu’nun. Sanki Hamdi’yi yeni baştan keşfetmiş gibiydi, yeni bir anlamda.

Mesela bir gelişinde, “Oooo, beyefendi, bugün başka bir mutluluk var üzerinde, gece hareketli geçti galiba!” diyordu. Daha önce sohbetleri bu tonda olmazdı hiç. Gülümseyerek baş atmaları, göz kırpmaları çoğalmış, olur olmaz kahkahalar atmaya başlamıştı, şuh kahkahalar. Eskiden hep pantolon giyerken, şimdi etek de giymeye başlamıştı sıklıkla. Yalnız olduklarında, oturmasına pek dikkat etmiyordu artık. Hamdi’nin odasının penceresine, dışarıya bakmak için yaklaşıyor, iki elini pencerenin alt tarafındaki mermere koyarak eğiliyor, ve kalçasını öyle bir çıkarıyordu ki Hamdi’ye doğru, gel de etkilenme. Bir defasında Hamdi, dayanamayıp bir hamle yaptı. Gene pencere seansında, arkadan yaklaşıp iki eliyle belini kavradı, sanki o da dışarı bakmak istiyormuş da, destek alıyormuş gibi. Eğer Arzu sesini çıkarmasa, dalacaktı Hamdi, artık Allah ne veriyse! Ama Arzu öyle bir “ıııh!” sesi çıkarıp, hemen doğrulup, hiç Hamdiye bakmadan gidip koltuğa oturmuştu ki... Ve sonra da hiçbir şey olmamış gibi “yarın öğlene Konyalı’ya gidelim mi? Ne zamandır pide yemiyoruz” diye konuşmaya başlamıştı ki...

Yani demek istiyordu ki; “Bak bu defalık görmezlikten geliyorum. Ama dikkat et, bir daha sakın ha!.. Bozuşmayalım!” Evet, bütün hali ve tavrı ile böyle söylüyordu. Mesajı çok net almıştı Hamdi. Almıştı da, Arzu’daki bu değişiklik ne oluyordu böyle?

Arzu biraz kendini toparladı zamanla, ama bir daha asla eski Arzu olamadı. Az da olsa paslar gelmeye devam ediyor, Hamdi öyle değerlendiriyordu hep, ama Hamdi’nin topa girmesine bir türlü izin verilmiyordu. Asıl değişiklik Hamdi’de başlamıştı. Eski kanka ilişkisi değildi artık ilişki, Hamdi açısından. Artık Arzu, gecelerini de doldurmaya başlamıştı. Onu sadece iyi bir arkadaş olarak görmüyordu artık. Arzuluyordu da. Şimdiye kadar neden böyle bir arzu duymadığına da şaşıyordu. Hayatında kimse yoktu. Gecelik, en fazla haftalık

ilişkilerle idare ediyordu. En son ne zaman aşık olduğunu unutmak üzere idi, o kadar eski. Ama şimdi Arzu'nun gözleri, kaşları, parmakları, yürüyüşü, hele gülüşü, bambaşka şeyler ifade ediyordu ona. Geceleri mutlaka Arzu ile beraber uyuyor, epeyce zorlanarak, gündüzleri ona başka türlü bakıyor, insaf dileniyordu bakışları ile sanki. Gerçekten insaf, çünkü hem paslar gelmeye devam ediyordu, hem de topa girme yasağı.

Çok geçmeden emin oldu. Seviyordu Arzu'yu. Hem de deliler gibi. Gecesi gündüzü kalmamış, her anı Arzu ile dolmuştu. Sekreteri hemen anlamıştı durumu. Bu kadın milleti, kokusunu mu alıyordu bu işin ne? Kadın hastalarının çoğu da hemen anlamışlar, "sende bir şey var doktor, hayrola?" türü ifadelerle de, hafif kikirdeyerek, damarına basmaktan geri durmamışlardı.

Uzun zamandır kontrolünde olan iki kadın hastasına durumunu açmakta sakınca görmedi. İkisi de obsesif kompulsif bozukluğu olan hastalardı, yani rahatsız edici takıntıları vardı ve iyileşmeye yakınlardı. Tedavi sürecinde, aile dostu gibi olmuşlardı. Aslında Hamdi, birilerine anlatmak için can atıyordu aşkını. Hani aşkın çenesi düşük olur derler. Bayıla bayıla anlattı seans sırasında, onlar da, her ikisi de bayıla bayıla dinlediler. "Ah canım, yanmışsın sen, tuh tuh!.." türü tepkilerle, akıl vermeye çalıştılar, "istersen ben konuşur aranızı yaparım, valla!" türü yardım önerilerinde bulundular. Hamdi açıldığını memnundu ama, dikkatini başka bir şey çekti bu arada. Bu iki hastası da, o günden sonra çok hızlı bir iyileşme sürecine girdiler. Sanki önlerinde yeni bir yaşam alanı açılmış, dalmışlar oraya, ve hastalıklarına yol açan her ne ise, önemini kaybetmişti organizma için. Daha sonraki seanslarda aynı konuşmalar devam etti. Hem Hamdi kendisini daha iyi hissetti, hem de hastaları canavar gibi hayatlarına dönme yoluna girdiler.

Arzu da onu seviyordu, bunu biliyordu. Ofisin kapısını açık unuttukları o gün, kendisine aşık olduğunu fark etmişti Arzu, kesin. Ama böyle tuhaf davranmasına sebep olan durumlar olmalıydı. Evli olması?.. Belki çevresi?.. Gerçi pek çevreyi takan bir tip değildi. Ruhsal sorunları olabilir miydi? Hayır, bunca yıllık meslek hayatı kesin olarak "Hayır" diyordu buna. Bilemediği bazı sorunlar vardı herhalde. Düzelecekti, zaman, ...zaman!

Peki aşklarını ilan etseler birbirlerine, nasıl bir ilişki olacaktı bu? Hamdi bekardı. Arzu, boşanacak mıydı eşinden? Yoksa kaçamak mı sürecekti ilişkileri? Hayır, kaçamak aşıklık Hamdi'ye ters gelirdi. İki bekar insanın ayrı yaşayıp birlikte olması belki. Ama evli biri ile kaçamak, işte orda dur! Peki Arzu ile evlenmek? Allah denir, daha ne isterdi ki? Acaba?..

Sonra Arzu'nun cilveli bakışları yok oldu. İmalı hareketleri de. Onların yerini erotik konuşmalar aldı. "Bak bu gün ne öğrendim" diye internetten seçtiği erotik fıkraları anlatıyor, iş hanından veya ev komşularından tanıdığı kadınların erotik dedikodularından bahsediyor, ama tavırları ile, bunların asla pas olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmeyi ihmal etmiyordu. Kankalık sınırları içinde erotik geyik yapıyorlardı işte, o kadar. Öncekine göre daha zalimceydi bu durum Hamdi için. Hamdi arzularının da baskısı ile, iyice kapalı devre düşünmeye başlamıştı artık. Düşünceleri bir sarmal olup kendi üzerine kapanmış, Arzu'dan başka bir şey düşünemez olmuştu. Her baktığı yerde Arzu'yu görüyor, Her duyduğu seste Arzu'yu duyuyordu sanki.

Dergi

Arzu ile arkadaşlığı ilerlettiği günden beri masasının üstünde biriken dergilerden birini aldı Hamdi. Randevulu hastası gelmemiştir ve bu boşluk, aslında hoşuna da gitmişti. Bir saatlik tatil bile bazen rahatlatılabiliyordu insanı. Dergiye baktı. Philosophy Now'un son sayısı. Derginin kapağındaki başlıklarda, iri sarı harflerle yazılmış "On Consciousness" yazısı dikkatini çekti. Diğer başlıklara baktı, Bilinç Üzerine olan yazıyı okumaya karar verdi. İç sayfadaki içindekiler bölümüne baktı önce, yazının olduğu sayfayı açtı ve okumaya başladı.

Yazı, insan bilincini materyalist ve düalist yaklaşımlar açısından tartışan bir deneme idi. Baş kısımlarında uzun uzun her iki bakış açısından da daha önce ortaya konulan tezlerin bir özeti veriliyordu. Hızlı hızlı okudu oraları Hamdi. Çok okuyan bir insandı ve sayfaya hızlı bir bakış ile önemli paragrafları seçme konusunda bir yetenek geliştirmişti. Aslında bu yeteneğin ilk adımları, yıllar önce hızlı okuma konusunda okuduğu bir kitaba dayanıyordu.

İngiltere'de iken, üniversite kütüphanesinden aldığı 'hızlı okuma' üzerine bir kitapla biraz alıştırmalar yapmıştı kendi kendine. Hani okumayı öğrenirken önce harf harf okur, kelimeyi çıkarmaya çalışırız ya. Sonra da kelime kelime okur, cümleyi çıkarmaya çalışırız... İşte bu kitapta anlatılan hızlı okuma tekniğinin özü, bu işi daha da ileriye götürmeye dayanıyordu özetle. Kelime kelime okuma değil de, satır satır okuma. Bir bakışta kelimeleri tanıma değil de, bir bakışta cümleleri tanıma tekniği. Yukarıdan aşağıya bir çizgi halinde satırları tarayarak, satır satır okumayı becerebilmişti Hamdi giderek. Ama kitapta anlatılan tekniğin sonuna kadar gidememiş, tırsmıştı açıkçası. Bu kadarı yetiyordu ona. Kitapta, giderek paragraf paragraf okuma, hatta sayfa sayfa okuma hedefleniyordu. Yani bir bakışta tüm sayfayı tanımak... Hamdi öyle paragraf veya sayfa okuma yapamıyordu ama, eh işte, ...satır okuyabiliyordu. Hele o çoğu bilimsel makalelerdeki gibi sayfada iki sütunluk metinler var ya, işte onlarda çok rahat okuyabiliyordu satırları. Ama mesela bir A4 sayfadaki bir tam satırı okumakta biraz zorlanıyordu. Daha uzaktan bakması gerekiyordu sayfaya, satırın tamamını bir bakışta görebilmek için. Bu da gözünü yoruyordu biraz.

Okuduğu metinde hangi cümlelerin önemli olduğunu anlamak için dikkatini de eğitmişti kendince. Yukarıdan aşağı bir çizgi halinde satırları tararken, önemli cümleleri kolaylıkla bulabiliyor ve oraları kelime kelime okumaya çalışıyordu. İşte daha ilk paragrafta, önemli gördüğü bir cümleye takılmıştı hemen:

"...Bilincin kendisini açıklamaya kalkanlar, hep bilincin kendisinden önceki süreçleri açıklamakla sınırlı kalmaktadırlar."

Evet, öyle sayılabilir, ama başka ne yapacaklar ki? Bilinci açıklamak için, önceki süreçlerden başlamak gerekmez mi zaten? Haa, bununla sınırlı kalmamak gerektiği doğru!

“Hmmm...” Yavaşça taradı satırları aşağıya doğru. Cümleler kelime katarları halinde oluşmuyordu zihninde. Kelimeler yarım yamalak, hatta cümleler kabaca anlamlar halinde belirip-kayboluyorlardı hemen. Ama önemli bir anlam yakaladığı anda, cümleler tam anlamları ile, hatta kelimeler ve kelimelerin ekleri tek tek zihninde yanıp yanıp sönmeye başlıyorlardı.

“...Bilgisayarların bir bilinci yoktur. Ama dışarıdan bakıldığında bilinçliymişçesine davranışlarda buldukları sanılabilir. Bunun en bilinen örneği Searle’in ‘Çin odası’ deneyidir. Çince bilmeyen bir denek bir odaya kapatılır. Dışarıdan içeriye, üzerinde Çince yazılar olan kartlar verilir. Odaya gelen Çince yazılar bazı sorulardır. İçerideki bir kitapta da Çince yazılar vardır. Kitaptan, gelen karttaki yazılara benzeyen yazıları bulur, karşısındaki işaretleri bir karta yazar ve dışarıya verirsiniz. Ama Çince bilmiyorsunuzdur. Dışarıdan olayı izleyenler sizin Çince bilip soruları cevapladığınızı zannedeceklerdir. Searle, bilgisayarların işleminin de buna benzetilebileceğini; bilgisayarların, bilincinde olmadan sembolleri kendilerine verilen programa göre kullandıklarını ve yapay zekaların, insan zihnini taklit etmelerinin mümkün olamayacağını söyler.”

Evet, biliyorum bu deneyi ama, buna karşı görüşler de ileri sürülmüştü. Neyse... Devam etti satırları taramaya. Gene belli-belirsiz anlamlar akışmaya başladı zihninde. Ve gene kendince önemli bir anlam yakaladı:

“...Bu yüzden, bilimsel çalışmalar ne düzeye gelirse gelsin, bilincin maddeye indirgenmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Eğer sorun mikroskoplarımızın gücü olsaydı, elektron mikroskobu yerine bir gün kuantum mikroskobunun yapılmasını ve sorunun çözümlenmesini bekleyebilirdik. Fakat sorun, aşılması mümkün gözükmeyen epistemolojik bir duvardır.”

Bilinen düalist eleştiriler. Devam etti ve yeniden kelime okumaya geçti:

“Yapay zekaların insan zihnini taklit edebileceğine dair yaklaşımlar, insan zihninin fonksiyonlarının matematiksel olarak ifade edilebileceği ve bu yüzden de yapay zekalar tarafından taklit edilebileceği iddiasını taşır. Oysa daha önce belirttiğimiz gibi bilinç halleri maddeye indirgenemez, yani matematiksel olarak ifade edilemez. Bu, yapay zekaların, insanlardan çok daha iyi satranç oynasalar da hiçbir zaman bilinçli olamayacakları anlamına gelir.”

Aynı düalist eleştiriler. Filan filan filaaan...

“...Diğer yandan, insan ruhunun ayrı bir cevher olduğu, insan zihninin özelliklerinin sadece ayrı bir cevher ile açıklanabileceği iddiasının doğruluğu da bilimsel veya felsefi açıdan gösterilememiştir. Dualizmi savunanların en çok izlediği yol materyalist yaklaşımdaki boşlukları göstermek ve bu boşlukları ayrı bir cevher (ruh) ile doldurmaktır. Materyalist yaklaşımın boşlukları vardır, fakat bu boşlukların varlığı, bu boşlukların ayrı bir cevher ile doldurulması gerektiğini göstermez. Dualist yaklaşımı savunanlar da birbirinden farklı iki cevherin nasıl ilişki kurduklarını gösterememektedirler. Sonuçta dualist yaklaşımlar da boşluğa sahiptirler”

İlginç bir yaklaşım, peki ne önerecek bakalım?.. Filan filan filaaan...

“Örneğin, dış dünyada derecenin düşmesi, moleküllerin bedenimizle teması, sinirlerin beyne bunu iletmesi gibi fiziksel süreçler elbette ki soğuk deneyiminin arkasında vardır; fiziksel süreçlerin aynısını kablolarla yapay zekâya iletsek, yapay zekâ insanın söyleyemeyeceği hassasiyette dışarıdaki dereceyi gösterebilir, fakat hiçbir şekilde soğuk veya sıcağa dair deneyimimizin bir benzeri yapay zekâca yaşanmış olmaz. Zihnin deneyimlerini maddî süreçlere indirgeyemediğimiz için, bunların maddî olarak programlanması ve yapay zekâya aktarılması mümkün değildir, yoksa sorun birçok kişinin sandığı gibi yapay zekânın kabiliyetlerini daha arttırmak ile ilgili değildir.”

Sekreteri kapıyı aralayıp, sıradaki hastanın geldiğini bildirdi. Dergiye son bir göz attı Hamdi, nerede kaldığını kafasında işaretlemek için ve kapattı. Ayağa kalkıp, hastasını karşılamak üzere kapıya yöneldi.

Mordoğan

Arkadaşlıkları o kadar hızlı ilerlemişti ki, sanki ikisi de yıllardır yalnızlık çekiyor ve bilmeden birbirlerini bekliyorlardı. Tam bir uyum, ...ve ciddi bir tatmin vardı arkadaşlıklarında. Furkan, Arzu'nun 4 yaşındaki oğlu da çok memnundu bu arkadaşlıktan. Hamdi'yi çok seviyordu. Hemen ısınmıştı Hamdi'ye. Aslında Hamdi, çocuklarla çok kolay kaynaşabilen birisiydi. Furkan'ı her fırsatta kucağına alıyor, havaya atıp tutuyor, kollarından tutup dönderiyor, gıdıklıyor, Furkan “gene, gene” diye yalvardıkça, bıkip usanmadan tekrarlıyordu bunları. Arzu dayanamayıp “yeter artık, Hamdi amcan yoruldu bak” deyip müdahale ederek kurtarıyordu Hamdi'yi Furkan'ın elinden.

Hafta sonları birlikte denize gidiyorlardı artık. Bir hafta Eski Foça'ya, bir hafta Mordoğan'a, bir hafta Alaçatı'ya. Bir kere de Kuşadası'na, Aquapark'a gitmişlerdi, sırf Furkan için. Bir annesinin, bir Hamdi'nin kucağında kaydıraklardan kaydıkça mutluluktan uçuyordu Furkan. Ama havuzu özellikle Furkan için sağlıklı bulmadıklarından, genellikle denizi tercih ediyorlardı.

En sevdikleri yer, Mordoğan'daki Ayı Balığı Koyu idi. Bir platform gibi hemen hemen dümdüz denizin içine doğru uzanan çökelti kayalarının üzerinde oturup güneşleniyorlar, hemen kayaların bitiminde üç metrelik derinliği olan berrak suya atlayıp denizin tadını çıkarıyorlar, belinde simit ve kollarında kollukları ile Furkan'ı kendi halinde suda oynamaya bırakabiliyorlardı.

Akşam olup da dönüş yoluna girdiklerinde, üçünü de bir hüzün basıyordu sanki. Ertesi güne kadar bile ayrılmak zor geliyordu. Bu Furkan için de geçerli idi ki, Arzu bir süre sonra, bazı günlerde Furkan'ı işhanına getirmeye başlamıştı. Hamdi'nin boş saatlerinde buluşuyorlar, Furkan “Hambii... Hambii!” diye koşarak, çömelip kollarını açan Hamdi'nin kucağına atıyordu kendini.

Arzu'nun bu mutluluğunu hafifçe de olsa gölgeleyen tek şey, amcası başta olmak üzere etraftan hissedilmeye başlanan mırıldanmalardı. Evli bir kadının bir başkası ile, yanında çocuğu olsa bile bu kadar yakın olması, hafta sonları birlikte şehir dışına çıkması, bazı akşamları geç saatlere kadar dışarıda kalması insanların dikkatini çekiyordu. Evet, yetişkin insanlar olarak ne yaptıkları kendilerini ilgilendirirdi. Ama uzak tanıdıklar bu durumdan dedikodu üretmekle, yakın tanıdıklar da dedikoduları önlemek için uyarılarda bulunmakla sorumlu hissediyorlardı kendilerini, her yerde olduğu gibi. Arzu'nun bu konudaki huzursuzluğu Hamdi'ye de yansıyor ister istemez. Bu konuda bir defasında konuşmuşlar, Türk toplumundaki bu mahalle baskısının kritiğini yapmışlardı. Ama konuşmanın sonunda, mahalle baskısı olgusunun her yerde olduğuna, Almanya'da da, İngiltere'de de durumun pek farklı olmayacağına karar vermişlerdi. Mahalle baskısı bir yerde cinsellik konusunda, başka

bir yerde ırkçılık konusunda, başka bir yerde sosyal sınıf konusunda daha çok odaklanabiliyordu, ama her yerde insanların gözü, biraz farklı davranan bireylerin üzerine kilitlenme eğiliminde idi.

Artık giyim alışverişinden beslenme tarzlarına, hatta yatırım alternatiflerine kadar her şeylerini birbirlerine danışma, tartışma noktasına kadar gelmişti yakınlıkları. Ama ilginç olan yanı, bu aşamaya çok kısa bir sürede gelmiş olmalarıydı. Tanışmalarının üzerinden daha bir buçuk ay ancak geçmişti. Hani Arzu'nun, asansörün kapısında onu yemeğe birlikte gitmeye mecbur bıraktığı o günden bu yana yani. Bir ilginç yan daha vardı: Bu kadar yakınlaşmaya rağmen, ilişkilerinde “alışma” emarelerinden eser yoktu. Hani iki insan birbirine alışır, bu aşamadan itibaren ufak sürtüşmeler, sen-ben kavgaları, kıskançlıklar, üstünlük mücadelesi filan başlar ya! İşte o yoktu bunlarda daha. İlk haftadaki gibi heyecan duyuyorlar, özlüyorlar, birbirlerinin içinde erimek isteği ile yanıp tutuşuyorlardı hala. Ah, bir de şu cinsellik sorunu olmasaydı arada! Hamdi için yakıcı bir istekti bu, ama Arzu'nun da aynı şeyleri hissettiğinden emindi. Şu evli olma konusu, ...nasıl halledilirdi bilmiyordu Hamdi, ama her halde bir hal çaresine bakmak gerekecekti eninde sonunda. Bu konuda hiçbir şey söylemiyor, Arzu'yu en ufak bir şekilde etkilemek istemiyordu. Kararı ne olacaksa, Arzu'nun kararına uyacaktı.

İkna gücü oldukça yüksek birisi idi Hamdi. İknadan öte, telkin yeteneği vardı. Meslek yaşamında uyguladığı pek çok hipnoz seansı sayesinde geliştirmişti bu telkin yeteneğini. İstese, Arzu'yu çok kolay itebilirdi boşanmaya. Arzu zaten buna dünden hazır gibiydi. Evliliği mutsuzdu ve kocasından ayrı, bekar bir kadın gibi yaşıyordu yıllardır. Ayrıca Hamdi, böyle önemli kararların, insanları çok zorladığını iyi biliyordu. İnsanlar daha çok, hayatlarındaki önemli kararların başkaları tarafından alınmasını tercih ederlerdi gizli gizli. O zaman, suçu üzerine atacak, nefret kusacakları birisi olurdu etrafta, o kararı veren yani, ve kendilerini kendi vicdanlarında temize çıkarma imkanları olurdu. “Ne yapayım, babam istedi” veya hatta “ne yapayım, kaderim böyleymiş” gibi, suçu atacak bir merci olması, insanı psikolojik olarak rahatlatan, sorunun bunalımlara dönüşmesini önleyen bir mekanizma idi. Hamdi eğer Arzu'yu çekip konuşsa, onu Metin'den ayrılmaya ikna etse, Arzu çok daha kolay karar verebilecekti mutlaka. Sonuçta bir pişmanlık olursa da, sorumlusu Hamdi olacaktı, yani gelecek için endişelenmeye gerek kalmayacaktı. Ama bunu kesinlikle yapmamaya kararlı idi Hamdi. Böyle bir sorumluluk almak istemiyordu. Hayatına giren iki kadının trajik hikayesi, tam tanımlayamadığı bir korku yaratıyordu içinin derinliklerinde. Ya Arzu da ölürse!.. Saçma bir korku, evet ama, gelip gelip iki kaşının arkasına oturuyordu işte, ne zaman Arzu ile hayat boyu beraberliği düşünse.

Hatta bazen Arzu'nun gözlerinde, “beni ayrılmaya zorlasana, neden bir şey söylemiyorsun” anlamında bir bakış arıyordu. “Keşke beni alıp kaçırса, kimsenin bulamayacağı bir yere götürse”, “keşke Metin gelip beni boşayacağını söylese, başka bir kadını sevdiğini söylese”, veya buna benzer şeyler ifade eden bakışlar. Ama bırak böyle bakışları, buna benzer en küçük bir ima bile bulamıyordu Hamdi Arzu'da. Yoktu! Sanki bu kız evli biri değil de, bekar, veya dul biriydi. Metin'le ilgili bir huzursuzluk, bir vicdan sorunu hissediyor, ama bunu Hamdi ile ilişkilerine hiç bulaştırmak istemiyordu. Hamdi de bunu anlamıyordu işte. Anlamıyordu ama, çok da üstünde durmuyor, mutluluğun tadını çıkarmaya bakıyordu şimdilik. Bir de şu erotizm merakı olmasaydı Arzu'nun! Onun için belki bir cilveleşmeden ibaretti ama, Hamdi için hiç de öyle değildi. Bunu bir türlü anlamak istemiyordu Arzu. Hamdi, ölürse bu yüzden ölecekti yani. Çıldıırıyordu Arzu'nun erotik cilvelerine.

Bir gün Arzu iyice zıvanadan çıktı. Arzu'nun ofisindeydiler. Keyifsiz görünüyordu, suratı sallanmıştı Arzu'nun. Mevsimlerin kaymasından filan bahsederlerken, aniden bluzunu yukarı sıyırdı ve bir memesini açtı, bir eliyle güya meme ucunu kapatarak. Sütyen yoktu altında. “Ya şuraya bir bakar mısın, bir kitle var gibi sanki” dedi, kafasını çevirdi yana. Hamdi şaşkınlıkla kalktı, biraz da merakla, korkuyla yokladı memeyi. Bir şey anlayamadı, ama içi

çekilmişti sanki. O ne muhteşem şeydi öyle! “İkisine birden bakmam gerek” dedi sesi titreyerek. Arzu itiraz etmeden, bluzunun öteki ucunu da sıyırdı ve öbür eliyle o memesinin de ucunu kapattı. Hamdi elini attı ama, Arzu’nun elleri engel oluyordu muayeneye. “Ellerini açman gerek.” Arzu ellerini çekti. Aman Allahım, o beyazlığın üstünde o siyahlık! Evet, neredeyse siyah denecek kadar koyu kahverengi idi meme uçları ve areola, zifiri kahverengi... Ne kadar da genişti! Hamdi kahverenginin her tonunu görmüştü memede, ten rengine yakın açıklıkta olanını, hatta pembe meme uçlarını. Ama bu kadar koyu ve bu kadar geniş areola gördüğünü hatırlamıyordu. Uçların dikleşmiş olduğunu fark etti Hamdi. Ama önem vermiyormuş gibi görünmeye çalıştı. Arzu kafasını yana çevirmiş, yere bakıyordu. Hamdi ile göz göze gelmek istemiyordu belli ki.

Hamdi iyice yokladı memeleri, bir sertlik filan gelmedi eline. Her tarafı da aynı muhteşem jöle kıvamında idi ve altında parmak gibi yol yol, göğüs kaslarının kabarıklığı hissedilebiliyordu. Kollarını yukarıya kaldırtıp yokladı, aşağıya indirtip yokladı, elini başının arkasına koydurup yokladı, bastırarak ve sıkarak derinlerini yokladı, okşar gibi yaparak derialtı yüzey dokuları yokladı, ...bu kısmı biraz da uzun sürdü sanki, ...yok!.. “Yok” dedi, ama dur!.. Meme uçlarını parmakları ile tutup sıkı hafifçe, sağa sola eğip gene sıkı. İyice sertleşmişti ve kocaman olmuşlardı uçlar. Sonra areola’ları tutup sıkı parmaklarıyla, meme uçlarının diplerini muayene etmek için. Areola’larda boncuk boncuk, minik kabarcıklar ortaya çıkmaya başladı. Arzu’nun nefes alıp veriş hızlanmış ve derinleşmişti, memeler bir yukarı bir aşağı inip çıkıyorlardı nefesle beraber. Burun kanatları inip inip kalkıyordu. Bacaklarını kapatmış, dizlerini birbirine öyle bastırıyordu ki, titremeye başlamıştı dizleri. Ama kafası hala yana dönük ve gözleri sıkıca kapalı, öyle duruyordu hareketsiz.

“E be kadın” dedi Hamdi içinden, “böyle halin var, sarıl, öp, lan hiç olmazsa dön bir bak, insan yerine koy be!” Birden bir öfke kapladı her yerini. “Yanıyorsun, kitle filan yok.” O zaman başını doğrultup Hamdi’ye baktı Arzu boş boş, bluzunu indirirken. “Teşekkür ederim yaa” dedi. “Nasıl moralim bozulmuştu.” Ve hiçbir şey olmamış gibi oturuşunu düzeltti, bir iki boğaz temizliği yapıp derin derin nefes alıp verdi ve mevsimler bahsine geri döndü. Ama Hamdi’nin oturup sohbet edecek hali yoktu. İzin istedi, “sonra görüşürüz” deyip çıktı, gerekçe belirtmeden, hızla ofisine gidip, sekreterin şaşkın bakışları arasında kendini dar attı tuvalete.

Gece geç saatlere kadar uyumadı Hamdi. İndirdi, kaldırdı, Arzu’nun o davranışını yorumlamaya çalıştı. Bir kere, inatla inat, açık açık istemeden, ne öpecek ne de sevecekti Arzu’yu. Her konuda delikanlı kızsın da, bu konuda mı mahcup taze oldun? Adam gibi söyle yaa, öp beni de, veya tut öp! Hamdi her türlü gösteriyor, belli ediyordu ne istediğini. Anlamamak için eşşek olmak gerek. E, sen de göster o zaman! İyi valla, ondan sonra yok tacizdi, yok evli kadını baştan çıkardıydı, bin türlü şey...

Sonra, öfkesi biraz yatışınca, utanıyor olabileceğini düşündü. Yani sevmekten, sevişmekten değil de, evli olduğu için hani. Aldatan kadın olmayı yediremiyor olabilirdi kendine. Ama bir yandan da ölesiye seviyorsa, işte böyle saçma sapan hareketler çıkabilirdi ortaya. Tamam, gene yanlış ama, anlaşılabilir de yani.

Gecenin ilerleyen saatlerinde, iyice toparlamıştı kafasında konuyu. “Yok yok, iyice sonuna geliyoruz bu işin artık. İmana geliyor sonunda. Bak, aha şuraya çiziyorum, ya üç, ya beş gün. En geç beş güne kadar beni öpmezse adam değilim. Öyle veya böyle, ama kendini tutamıyor artık. Ama ben bu arada hiç taviz vermeden aynı tavrımı sürdürmeliyim. Onu ne kadar istediğimi her fırsatta belli edip, bütün erkeksi cazibemi kullanıp, etrafı testesteron kokularıyla doldurmalıyım. Bak gör, en fazla beş gün. Haa, yarın ne olacak? Ben söyleyeyim, yarın hiçbir şey olmamış gibi davranacak. Unutmuş gibi, göreceksin... Ama öbür gün gör sen ne numaralar çıkaracağını.” Güldü. “Lan bu sefer de rahim muayenesi istemesin? Valla ister mi ister deli bozuk! Ama ah öyle bir şey yapsa var ya! Ona öyle bir rahim muayenesi çekerim ki, ...sonunda bütün bedenimi içine alsa doyamaz valla!”

Ertesi gün. Evet, ertesi gün, Arzu öğlen yemeğinde, o akşam ayrılacağını söyledi Hamdi'ye. Metin Ödemiş'e tayin olmuş, orada bir ev tutacaktı, hemen gidip ev aramaya başlaması gerekiyordu Arzu'nun. Şok!..

"Nasıl olmuştu?" "Birden bire." Metin İki gün önce arayıp söylemişti ama, bu kadar acele olacağını Arzu da beklemiyordu. "Peki görüşebilecekler miydi?" "İzmir'e indikçe, belki." "Peki ne olacaktı?" "Benim ailem, Furkan..." diyordu Arzu, açıkça hüzünlü bir ifadeyle. Hamdi kendine gelemeden, yemek olduğu gibi dururken, vakit geçmiş, randevu saati gelmiş, kalkmışlardı. Akşamı zor etti Hamdi. Son hastasını da gönderdikten sonra, koşarak Arzu'nun ofisine indi. Kapalıydı. Aşağıya, müracaata indi. Arzu hanım az önce çıkmıştı. Telefona sarıldı hemen. "Sayın abonemiz, aradığınız aboneye şu anda ulaşamıyor. Lütfen..."

Yok oldu Arzu. Bir varmış, bir yokmuş oldu. Çıldıracak gibiydi Hamdi. Yönetici Hüseyin beyi gördü ertesi sabah. Arzu'yu sordu. Adam öyle bir baktı ve öyle bir "gitti" dedi ki, bu tek kelime ile, açık açık "Bak evlat, durumun farkında olmadığımı sanma. Ama o evli bir kadın ve kurtarması gereken bir yuvası var. Efendi gibi davran ve peşini bırak artık!" demiş oldu.

O gün nasıl geçti, neler yaptı, kimlerle görüştü, hiç birini hatırlamıyordu Hamdi. Hem de hiç! Kesin olarak hiç... Yaşanmamış bir gündü o. Akşam eve ne zaman, nasıl geldiğini de hatırlayamadı hiçbir zaman. Gün boyu neler düşündüğünü, neler hissettiğini de. Yemek yedi mi, bir şeyler içti mi, hiç, ...hiçbir şey! Akşamdan bir hayli sonra, gecenin bir saatinde, evinde çaresizlikten çıldırır halde yeniden bilgi göndermeye başladı duyuları, yeniden açıldı hafızasının kapıları.

Hicran

O gece bir türlü bitmek bilmedi. On yıl mı geçti, yirmi yıl mı geçti, bir saniye bile ilerlemedi zaman. Belki bin kere telefon açtı, bin kere “Sayın abonemiz...” Hay boynu altında kalsın senin abonenin de, sürüm sürüm sürünsün inşallah! Evin içinde hızlı hızlı adımlıyor, sonra vazgeçip oturuyor, oturamıyor kalkıp balkona çıkıyor, telefonu bir daha deniyor, içeri girip mutfığa yöneliyor, ...hiç bir yere sığamıyordu. Oda dar geliyordu. Balkona çıkıyor, balkon dar geliyordu. Atmosfer ciğerlerine yetmiyordu sanki. Dünya dar geliyor dedikleri bu muydu? Aklına ne gelse başlıyor, bitiremiyordu. Tekrar telefon, tekrar küfür, tekrar yürüme!

*Şeb î Yeldâyı müneccimle muvakkıt ne bilir
Müptelâ yı gam'a sor kim geceler kaç saat!*

Fuzuli bu beyitinde, *Şeb î Yelda* denilen en uzun geceyi, hani şu 21 Aralıkta ki geceyi ne yıldız bilginlerinin, ne vakit hesaplayan bilginlerin bilemeyeceğini söylüyor. En uzun geceyi, gam'a bağımlı hale gelen aşıklardan iyi kimse bilemez diyor. Artık böyle mi olacaktı hep? Her gece birbirinden uzun mu olacaktı? Bitmek bilmeyecek miydi geceler?

İki gün önce haber vermişti Metin, öyle demişti Arzu. Peki neden bundan bahsetmemişti Hamdi'ye? Sonra neden o meme mizansenisi? Sen benim külahıma anlat, yok kitle mi varmış filan. Giderayak bir ayrılık hediyesi mi vermek istemişti Hamdi'ye? İki meme mıncıklamak keser miydi onu? Vereceksen doğru dürüst ver şarmuta! Ne oluyor yani şimdi bu? Yok canım, planlı idi her şey. Gitmeyi kafasına koymuştu hanımefendi, ve giderayak güzelliğinin zekatını veriyordu aşk fakirine. Lan hangi vicdana sığar bu? Hangi kitapta yazar?

Sövüp sayıyor, ama biraz sonra bambaşka duygular içine giriyordu. “Canım benim yaaa! Ne yaptığımı bilmiyor, bocalayıp duruyor yazık! Akli başında olsa öyle yapar mı? İçinden bir şeyler yuva diyor, çocuk diyor, son bir şans diyor, öbür taraftan başka bir yerden Hamdi, Hamdi diye haykırırlar yükseliyor. Ne yapsın garip, o kadar çaresiz ki...”

Aslında bu durumdaki hastalarına öğütlediği güzel şeyler, parlak çözümler vardı. Ağır bir depresyonun başlangıcı belirtileri idi bunlar. Mesleği bir yana bırak, bütün hayatı boyunca bu tür duygularını kontrol edebilmiş, bu konuda epeyce kişisel tecrübe sahibi olmuştu. Ama onların hiç biri ortaya çıkma fırsatı bulamıyordu şimdi. Hani, bir galeyana durumu olur, halk ayaklanıp sokağa dökülür, her kafadan bir ses çıkarak yürümekte ve kelle istemektedir. Kimse önünde duramaz bu gidişin, ille bir kelle vermek gerekir yatışması için ya! İşte bu gibi durumlarda akli başında, sözü dinlenir insanlar, kalabalığın önüne geçip de, “durun, ne yapıyorsunuz, vazgeçin” filan diyemezler. Ezer geçer onları da kalabalık. Bir kenara çekilip öfkenin, coşkunun dinmesini beklerler. İşte Hamdi'nin kafasındaki mantık, tecrübe, akıl, her

ne ise, bir kenara çekilmiş, sinmiş, bu galeyanın sona ermesini bekliyordu bu gece. Ara sıra Hamdi'nin aklına "Yaa ne yapsın kadıncağz, yuvası..." geliyor, ama daha başını çıkaramadan kalabalık üzerine hücum edip boğuyordu o düşünceyi. "Kaybettim..." diyordu sık sık, yüksek sesle. "Ne yapmalıyım şimdi..." diyordu. "Kaltak!" diyordu. "Ölürüm ben..." diyordu.

*Tabiplerde ilaç yoktur yarama
Aşk deyince ötesini arama*

Saat kaçtı bilinmez, beyni uyuşmaya başladı. Keçeleşmişti sanki. Oturduğu yerde sızdı. Ne rüyalar gördü, gördü mü görmedi mi, bilmiyordu, sabah ezanına uyandı. Uzun yıllardır sabah ezanı duymamıştı. Hemen elini telefona attı, ama vazgeçti. Çok erkendi telefon için. Kalktı, soyunup duşa girdi. Salona dönüp sağa sola birkaç adım attı. İçinden gelen bir şeyler rahatsız ediyordu onu. "Daha neler, namaz mı, ...yok artık!" Saçmalıyordu. Çocukluğunda evet, çok küçükken, ama onun dışında hayatında hiç namaz kılmamıştı ki! Ne dua bilirdi, ne nasıl kılındığını. Zaten dini bağları hiç yoktu. Uzaktan uzağa bir Tanrının varlığına inanırdı zaman zaman ama, bunu kendi kendine bile itiraf etmekten çekinirdi sanki. O Pozitivist, Determinist bir bilim adamı portresine çok daha yakındı."Saçmalama, ne namazı!"

Ama daha bunu söylerken, salondaki halının üzerinde kible yönünü tahmin etmeye çalışıp, namaza durmuştu bile. Hatırladığı kadarı ile, doğru yanlış, namaz hareketlerini yapıyor, Türkçe olarak da dua ediyor, yalvarıyordu Allaha. Arzu, ölmüş ailesi, hastaları, herkes için dua ediyordu. En son da kendisi için bir şeyler söyledi. Bu sırada bir ağlama geldi içinden. Namazın oturma bölümünde idi. Tutamadı. Hıçkırma hıçkırma, çocuklar gibi ağladı. Neye uygulandığını bilmiyordu. Gerçekten bilmiyordu. Arzu, namazın kendisi, veya başka bir şey değildi ağlamasına sebep olan. Kendiliğinden bir yerlerden çıkıp gelmişti işte, ve tuhaf bir zevk alıyordu ağlamaktan. Ne zamandan beri ağlamamıştı? Hemen hemen hiç!

Ağladıkça açıldı. Beynindeki keçeleşme gitti, pamuk gibi oldu. Ellerini kaldırıp dua bölümüne geçti. İsteyecek bir şey gelmedi aklına. Ağladığı için teşekkür etti Allaha. Bunun bir nimet, hatta bir hazine olduğunu fark edememişti bugüne kadar. Hastalarına da tavsiye etmeliydi.

Saat yedi buçukta, telefonu yeniden denedi. "Sayın abonemiz..." Fimlerdeki gibi kaldırıp yere çalmak geldi içinden telefonu. Ama yapmadı. Bu iyi. Demek ki kontrolü kaybedecek kadar derine inmemişti daha depresyonu. Ama ne işe gitmek istiyor, ne bir şeyler yemek istiyor, ne hatta yaşamak istiyordu. Sekreterini cebinden aradı, bu günkü randevularını iptal etmesini söyledi. Galiba iki hastası vardı bugün yalnızca ama, kimseyi çekecek hali yoktu şimdi. Telefona gitti gözü gene, ama aramadı. Yatağa uzandı. Bir sırt üstü, bir yüzükoyun, bir o yanına derken, bu dönmelerin birinde sızıp kaldı.

Sonraki günler, birbirinin kopyası gibi geçti. Telefondaki "Sayın abonemiz..." diye konuşan kızla iyice ahbap olmuştu. Bayağı sohbet ediyor, Arzu'yu çekiştiriyordu kıza. Küfür de ediyordu, ne ağza alınmayacak küfürler. Ama bunları hep bitkin, bezgin bir tonda söylüyordu. Konuşmasının genel tonu haline gelmişti bu. Az yiyor, etrafı ile hemen hiç ilgilenmiyor, çok uyuyor, ama bezgin bir tonda da olsa çok konuşmak istiyordu. Konuştukça rahatlıyordu sanki. Ayının kırk hikayesi var, kırkı da ahlat üstüne dedikleri gibi, konuştuğu konuların merkezi de, kenarı da, köşesi de Arzu idi. Bereket ki konuşuyordu. Eğer konuşma isteği de gelmese içinden, hemen "melankoli" teşhisini basacaktı kendi kendine. Ama kimin umurunda!

İlaç yazabilirdi kendine. Tofranil, Anafranil, Laroxyl, ...birçok numune ilaç vardı ofisinde. Ama hiç istemiyordu. Gizliden gizliye, bu halinden memnundu sanki. Yeni bir tecrübe, kendine göre heyecanlı, kendine göre zevkli. Acı ama zevkli bir acı. Çöküntü, ama

tuhaf şekilde heyecanlı bir çöküntü... Acaba melankoli boyutu da kendine göre daha derin hazlar taşıyor muydu?

*Aşk derdiyle hoşem, el çek ilâcımдан tabib
Kılma derman kim, halâkim zehr-i dermânındadır*

Fuzuli, bu beyitinde ne de güzel anlatmıştı aşk derdini! Ben bu dertten memnunum, bana ilaç hazırlama diyordu. Asıl senin hazırladığın ilaç beni helak eder diyordu. Sonra, Şeyh Galip'in bir "aşk" tanımlaması vardı ki, orada geçen bir ifadenin anlamını ancak şimdi kavrayabiliyordu Hamdi.

*Derd-i mihnettir, belâdır adı aşk
Bir marazdır, iptilâdır adı aşk
Andadır râz-ı adem, sırr-ı vücud
Hiçdir, yokdur, bekâdır adı aşk.*

Galip dede; Mevlevi şeyhi, Divan şiirinin son büyük ustası, çok ünlü "Hüsn-ü Aşk" eserinin müellifi. Padişah III. Selim'in kız kardeşi Beyhan Sultan'a aşık olan, ama bu aşkını padişaha açamadığı için aşk derdini çok yakından tanıyan ve genç yaşında ölen büyük insan. "Bir marazdır, iptilâdır, adı aşk." Evet, aşk bir marazdı. Yani yapışıp kalan, kronik bir hastalık. Ve bir "iptilâ" idi. Yani bağımlılık. Bu beyitleri önceleri bir mecaz olarak, beğenerek okurdu Hamdi. Ama şimdi çok daha iyi anlıyordu ne demek istendiğini. İptilâ. Evet, bağımlı olmuştu Hamdi. Arzu bağımlılığı! O yoksa tüm duygusal ve düşünsel melekeleri Arzu üzerine kapıyor, ondan başka bir şey düşünemiyordu. O yoksa, şiddetli yoksunluk belirtileri sarıyordu her yanını. Bu dert rahatlıkla öldürebilirdi bir insanı.

*Hastayım, yalnızım, seni yanımda
Sanıp da bahtiyâr ölmek isterim.
Mahmûr-u hülyânım, câm-ı leb'inden;
Kanıp da bahtiyâr ölmek isterim.*

Ama o varsa, beraberse, her şey güllük gülistanlık oluveriyordu birden. Hani, Azeri türküde söylendiği gibi;

*Dün gece yar hanesinde yastığım bir taş idi
Altım çamur, üstüm yağmur, yine gönlüm hoş idi*

Tabii Galip dede daha da ileri gidiyor, "Andadır râz-ı adem, sırr-ı vücud" diyerek, insanın anlamının ve varoluşun sırrının aşk'ta olduğunu söylüyordu ki, Hamdi bu mısrayı henüz "iptilâ" kadar derinden kavrayamıyordu.

Ne yapmalıydı? Ne yapmalı, nasıl yapmalı, ne olacak şimdi?.. Bu sorular etrafında dönüp dönüp duruyor, dönüp dönüp duruyor, ne bir cevap bulabiliyor, ne de bu sorulardan kurtulabiliyordu. Beyni, bozuk bir plak gibi tekrarlayıp duruyordu aynı replikleri.

Arzu'dan hiç haber çıkmıyordu. Ne telefon, ne mesaj, ne e-mail. Telefondaki kız, "aradığınız numara artık kullanılmamaktadır..." demeye başlamıştı. Ara sıra FaceBook'taki sayfasına bakıyordu Arzu'nun, tık yok! Telefonuna kayıtlı resimleri vardı bir tek, özleminin ağzına bir parmak bal çalabilen. Her fırsatta eli onlara gidiyor, çevirip çevirip bakıyor, hüzünleniyor, içine bir sıkıntı basıyor, bazen da rahatlamış hissediyordu kendini.

Ne yapıyordu? Evli, çocuklu bir kadına aşık olmuştu. Peki kadın onu seviyor muydu? Elbette!.. Şeyy, yani her halde! Hiç söyledi mi sevdiğini? Hayır, ama o da söylememişti ki!

İlle söylemek mi lazımdı? Gene de içinde bir kurt, rahat bırakmıyordu onu. Aşkî karşılıksız olabilir miydi? Mümkün müydü bu? Eğer sonunda öyle bir şey çıkarsa, ...Allah korusun, ...ne kadar utanırdı. Evli bir kadına böyle sırıl sıklam aşık olmak!..

*Ne günâh etse açılmaz iki gönlün arası
Ne gün âh etse kanar dildeki firkat yarası
Dilerim bin beter olsun kim ayıplarsa beni
Arıyor rûhum onu, olsa da bir yüz karası*

Şiir yazmaya başladı. Gençliğinde de zaman zaman denemişti şiir yazmayı. Okumayı severdi. Ama şimdi sık sık içinden bir şeyler geliyor, ilham mıdır nedir, hemen kağıda kaleme sarılıyor ve döküyoruyordu. İlk şiiri, Arzu'nun gittiği günün ertesi günü, evde beklerken yazdı. Arzu'nun telefonuna ulaşamıyordu ama, "o beni muhakkak arar" diyordu kendi kendine. Yatıp kalkıyor, dolanıp oturuyor, telefon edip "Sayın abonemiz..." diyen kızın ..mına koyuyor, ama telefon bekliyordu Arzu'dan. Mutlaka arardı, böyle kedi yavrusu gibi azdırıp gitmezdi onu. Arayacak ve "şurada buluşalım, konuşuruz" diyecekti.

Arzu'nun davranışlarını bir türlü bir kalıba oturtamıyordu Hamdi. Seviyor mu? Evet, seviyor. Peki seven böyle mi yapar? İşte, ...yapmaması lazım şimdi... Ya sevmiyor da dalga geçiyor, gönül eğlendiriyorsa? Kullandıysa Hamdi'yi yani? Olabilir mi? Yok, olamazdı yaa! Ama ya olduysa? Ya da her şeyi Hamdi yanlış anladı, bütün bunlar Hamdi'nin bilmediği yeni bir arkadaşlık biçimi ise? Öfff! Adam gibi konuşamamışlardı ki bu konularda. Her türlü temas vardı, neredeyse bir güreş tutmadıkları kalmıştı ama, bir kere bile aşk'la ellerini avucuna almamıştı Hamdi. Bir kere bile aşktan söz etmemişlerdi. Bir kere bile aşkla bakmamışlardı birbirlerine. Anca karanlıkta göz kırpmışlardı, salak liseliler gibi. O da taaa ellilerin liselileri...

Aşklarının ne kadar kısa ömürlü olduğunu düşündüğü bir gün, şunları yazmıştı:

*Sağol,
Sağol aşkı, sevgilim!
Seninle bu hayata
Ben yeniden başladım
Sus, kısa sürdü deme
Zaman kaç para eder
Sihirli bir dünyada
Senli saatler içinde
Yüzyıllarca yaşadım.*

Acaba Ödemiş'e gitse, dolaşsa sağda solda, görebilir miydi Arzu'yu? Nereden görecekti? Ayrıca görse ne olacaktı ki? Kızcağız kim bilir ne zorluklarla söndürmüştü içindeki ateşi, onu yeniden harlamaktan başka ne işe yarardı? İntikam peşinde miydi? Hayır, rahat bırakmalıydı onu sahte mutluluğunda.

Bir gün FaceBook'taki sayfasında, yeni bir resim gördü. Kalbi küt küt atmaya başladı. Resmi büyüttü hemen. Canım!.. Bir masada başka bir kadınla oturuyordu, bir kafe filan olmalıydı. Yanındaki kadın kendisine de benziyordu biraz. Kardeşi miydi? Kadın sanki bir şeyler anlatıyor, ama Arzu gözlerini çok uzaklara dikmiş, dalgın, dinlemiyor gibiydi. Zayıflamıştı biraz. Acı çektiği yüzünden gözünden akıyordu. Canım benim... böyle mi olacaktık yaa! Ulan kader, ulan felek! Bu resmi özellikle, Hamdi görsün diye mi koymuştu acaba sayfasına? Kesin! Ama o zaman mesajlarına neden bir cevap vermiyordu? Yaa veremez tabii, kadın koparmaya çalışıyor ilişkiyi anlamıyor musun!

*Geçen gün birisi “kereviz” dedi
Ah, yarimin kokusu geldi burnuma
Gönlüme bir neşe, bir sevinç birden
Yanında bir hüziün, iri bir düğüm
Gelip oturuverdi boğazıma.*

Foça

Direksiyonda Akın, yanında Hamdi, Chrysler'in Pasifica modeli cipi içinde yolda akar gibi İzmir'den Foça'ya doğru yol alıyorlardı. Cip Hüsnü beyindi ve Hamdi için özel olarak onu göndermişti. Arzu'nun yok oluşundan bir hafta sonraydı.

Mememen'i çıkana kadar, İzmir bitmiş gibi görünüyordu sanki. Çiğli zaten çoktandır Karşıyaka'nın bir uzantısı gibi idi. Çiğli'den sonra ise, sol tarafta sanayi siteleri ve fabrikalar, sağ tarafta önce öbek öbek yapılan, sonra da öbeklerin arası hızla doldurulan yüksek binalarla dolu siteler, bir türlü İzmir'den ayrıldığınız izlenimine izin vermiyordu. Aliğa-Menderes tren hattının metro olarak kullanılmaya hazırlanması da bu gelişmeyi hızlandırmıştı. Yolun sol tarafına paralel ilerleyen metro hattı, sıra sıra istasyonları ile, güzel bir görünüm katıyordu manzaraya.

Menemen'den sonra İzmir bitti. Sağda ve solda artık binalardan çok tarlalar, bahçeler görülüyordu. Yolun daha çok sağ tarafına serpilmiş çok sayıda bahçe süsü satan yerler vardı. Betondan dökme kedi, köpek, ördek, çeşitli hayvan heykelleri, fiskiyeli havuzlar, plastik bahçe mobilyaları, şezlonglar, bahçe için tarım aletleri... Başka bir yerde rengarenk örme sepetler, başka yerde peyzaj dükkanları. Güldü Hamdi, ve tekrarladı: "Peyzajcı dükkanı." Başka ne denebilirdi ki? Foça civarında yazlık evleri olanlar için satılıyordu bütün bunlar. Her türlü meyve ve süs ağacı fidanları, bahçe çiçekleri de işte bu peyzajcı dükkanlarından alınabiliyordu. Ayrıca çeşit çeşit tohumlar, tarım ilaçları. Son yıllarda, süs ağaçlarına birtakım şekiller verme modası buraya da gelmişti ve peyzajcı dükkanlarının önünde, spiral şekilli tıraşlanmış, sepet şekli verilmiş, dalları saç örgüsü gibi örülmüş fidanlar görülüyordu. Bir de ağaç modalarını bu dükkanlardan takip etmek mümkündü. Mesela birkaç yıldır, yeni sürgünleri sarı renk olan serviler moda idi. Peyzajcı dükkanlarında ve birçok evin bahçesinde, bu servilerden görmek mümkündü.

On kilometre kadar sonra sola, Foça'ya döndüler. Yol boyunca tarlaların ve bahçelerin arasına serpiştirilmiş et lokantaları, ocakbaşı'lar, kahvaltı bahçeleri ve yol kenarında taze mevsim meyveleri satan tezgahlar vardı. Yolda ara ara, çiğnenmiş kedi veya köpek yavrusu ölülerini görüyorlar, onları bir daha çiğnememek için, nedense, dikkat ediyorlardı. Etrafta zeytin bahçelerinin çoğaldığına dikkat etti Hamdi. Daha önce Foça'ya gelip giderken hiç dikkatini çekmemişti bu durum. Halbuki şimdi, daha yaşlı zeytin bahçelerinin yanında, en fazla beş altı yaşında görünen çok sayıda zeytin bahçesi görüyordu.

Bir de, etrafı sık ve yüksek servi ağaçları ile çevrilmiş evler dikkatini çekti bu gelişte. Servi ağaçları oldukça yaşlı görünüyorlardı, kalın ve yüksektiler. Daha önce bunları görmemiş olduğuna şaştı. Evlerin etrafında ayrıca dikenli tel veya örme tel çitler de vardı ama, asıl çiti servi ağaçları oluşturuyordu artık. Sık dikildikleri için, gövdelerinin arasından geçmek

neredeyse imkansızdı ve yükseklikleri yüzünden, arkadaki evin görünmesine asla izin vermiyorlardı. İçeride bir ev ve bahçe olduğunu, ancak ana giriş kapısının demir parmaklıklarından görebiliyordunuz.

Yirmi beş kilometre kadar sonra, Bağarası'na varmadan, sağa, dağ yoluna girdiler. Dar bir yoldu, ama asfalttı. Sağ tarafta bir su kanalı vardı ve yüksek sazlıklar oluşmuştu kenarında. Sağda ve solda birkaç küçük fabrikayı geçtiler ve neredeyse aniden çorak bir arazide buldular kendilerini. Dar yol döne döne devam ediyordu ve uzakta yamaçlarda zeytin bahçeleri seçilebiliyordu. Ama geri kalan manzara boş tarlalar, taşlı ve kayalı boş arazi ve dikenli çalılardan ibaretti. Dikenli çalılar, ...şu, ...hani eski kovboy filmlerinde, rüzgarın önünde sürüklenen otomobil lastiği boyutlarında diken topları... Onlardan mıydı acaba bunlar? Yarım metre kadar çapında, otuz santim kadar yüksekliğinde, sırf minik dalcıklardan ibaret, yapraksız, birer kubbeyi andırıyordu. Şimdi yeşiller ama, kurduklarında, sonbaharda, köklerinden kopup rüzgarın oyuncağı olmaları pek akla aykırı görünmüyordu.

Yaşar Kemal'in romanı 'Ölmez Otu'nu hatırladı. Orada bu çalılardan, Çukurovada, 'döngeler' diye bahsediliyordu. Sonbaharda pamuk toplama zamanını, döngelerinin ortaya çıkmasından anlıyorlardı köylüler. Bunlar o çalılar mıydı acaba? Köyde yetişenler için bunlar ilginç olmayabilirdi ama, şehirde büyüyen biri için bu gördükleri, ilginç geliyor ve okuduğu romanlardan çağrışımlar yapıyordu işte. Şehirler arası yolların kenarlarında da görmemişti bu tür şeyler. Demek ki ana yolların manzarasına aldanmamak gerekiyordu. İçerilerde, tali yollarla gidilen bölgelerde, bambaşka manzaralar olabiliyordu anlaşılır.

Etrafta çeşit çeşit otlar, çalılar... Bu bitkilerin her birinin birer ismi vardı mutlaka ve Hamdi hiçbirini bilmiyordu. Yolda bir köylü görseler, inip sormak isterdi bunların isimlerini. Ama şehirde doğup büyümüşü, bazılarını şeklen tanıyordu ve hiçbirinin ismini bilmiyordu. Sonra gene tanıdık dikenler gördü. Deve dikenleri ve aralarında daha alçak, çalimsı dikenler. Deve dikeni. Sevindi. İsmi bildiği bir diken çıkmıştı işte. Mavi-mor renkli tüycük topları ile, onları çocukken gittikleri köyden hatırlıyordu. Güzel bitkilerdi. Ayrıca, yol kenarlarında arsızca türedikleri için, her yerde görmek mümkündü onları. Ya aralarındaki şu uçsuz bucaksızmış gibi görünen alçak dikenler? Bir çöp kökten üç-beş dal, onların her birinden üç-beş dal ve uçlarında yıldızlı iri dikenler. Aralarda ince yeşil yaprakçıklar. Bazıları mavi saplı. Mavi?.. Bunlar şu 'İnce Memet' romanındaki 'çakır dikenlik' dikenlerinden olmasın? Sapı sarı olanlar kurumaya yüz tutmuştu belli ki, onlar da taze iken mavi olmalıydı. Çakır. Mavi gözlülere 'çakır' demiyor mu Anadolu halkı? Çakır diken işte! Hem de tıpkı İnce Memet'teki gibi, tarlaya alabildiğine yayılmış.

Biraz daha gittiklerinde, etrafta hayvan ağılları görmeye başladılar. Genelde büyük baş hayvanlar olmalıydı bunlar. Yol kenarında küçük bir dere peydahlanmıştı. Zeytinlikler sıklaştı, yolun iki tarafında böğürtlen çalıları belirmeye başladı. Tepeye doğru küçük bir köy gördüler ve hemen sağa dönüp dereyi takip ederek, tepenin arkasına doğru ilerlemeye başladılar. Etraf çam ormanı ve makilikti şimdi. Yakın tepelerin arasında, ormanla çevrili bir çukurlukta, aniden karşısına bir nizamiye çıktı. Sık meyve ve süs ağaçları ile dolu bir bahçe, etrafı serviler ve tel çitlerle çevrili, ve bir nizamiye kapısı. Nizamiyedeki görevli cipi tanımaya rağmen Akın'ın ve Hamdi'nin kimliklerini aldı, giriş kartlarını verdi, telsizle birileriyle konuştu ve kapıyı açtı. Az ilerideki bir park alanına cipi park ettiler. Alanda fazla araç olmaması dikkatini çekti Hamdi'nin. Biraz yürüdükten sonra, ağaçların arasından, aniden geniş, tek katlı bir bina göründü. Binanın çatısında da ağaçlar vardı. Hani o çevreci şehircilik modellerinde olduğu gibi. Binanın kapısında, X-ray cihazı vardı. Görevli, üstlerinde herhangi bir manyetik kayıt aracı varsa, teslim etmelerini istedi. Cep telefonu, fotoğraf makinesi, flaş disk gibi araçlardı kastettiği. X-ray cihazının yanında, özellikle bunlara ayarlı bir sistem de vardı. Hamdi şaşkınlıkla söylenenleri yapıyordu.

"Burada cep telefonu kullanmayız" dedi Akın. "Binadan dışarıya herhangi bir kayıt çıkarmak da mümkün değil. İçerideki bilgisayarların hiçbirinde disket sürücü veya CD yazıcı

yoktur. İnternet bağlantısı da hemen hemen tek yönlüdür. Yalnızca download'a izin verilir, upload yapmak filtrelidir. Yani burada yapılan çalışmaları dışarıya çıkarmak isteyen birisi için, kendi hafızasından başka saklama ortamı yoktur. Kilit personel de zaten burada, lojmanlarda ikamet eder. Bu, sanırım her ciddi yazılım şirketi için standart prosedür dünyada.”

Akın bu son cümleyi sallamıştı. Elbette böyle bir uygulama yoktu hiçbir yerde. Ama Hamdi'yi geleceğine hazırlamak istiyordu. Şimdiden bazı şartlanma düğümlerini oluşturmalıydı onun beyininde.

Hamdi ise, şaşkınlık ve biraz da hayranlıkla etrafı gözlüyordu. Yaa, Türkiye'de böyle yerler var mıydı? Hep filmlerde, televizyon haberlerinde görmüştü böyle ofis binalarını. İşte şimdi bunlardan birinin tam göbeğindeydi ve daha fazlasını da göreceğinden emindi sanki.

Bahçeye ve binaya bakınca, burasının eskiden çok güzel, bakımlı bir çiftlik olduğu anlaşılıyordu. Belli ki firma burayı satın alıp, müstemilatı tek bina olarak birleştirip, gerekli değişiklikleri de yaparak kullanmaya başlamıştı. Her şey göz alıcı mükemmellikte idi. Ortada geniş bir salonun etrafında birçok kapı vardı. Bunlar herhalde çalışma odaları idiler. Salonda ortada bir fiskiyeli havuz, etrafında oturma grupları, arka köşede de bir büfe vardı. Alt kata inen bir merdiven gördü Hamdi. Akın doğruca o merdivene yönelmişti. Arkasından gitti. Alt kat da giriş katı gibi, yalnız penceresizdi. Fakat mükemmel aydınlatma, gün ışığı ile bir fark algılatmıyordu. Bir kat daha indiler. Bu defa merdivenin sonunda iki kanatlı geniş bir kapı vardı. Merdiven ise, aşağıya inmeye devam ediyordu. Onlar daha merdivenden inerken kapı yavaşça yana doğru açılmaya başladı. Bir bilim kurgu filminde gibi hissediyordu kendini Hamdi.

Salonda bir sekreter masası, önünde bir oturma grubu, birkaç dolap, yerde halılar vardı. Ama duvarlar hemen dikkati çekiyordu. Duvarlarda belki yüz tane bilgisayar vardı. Monitörleri, kasaları, klavyeleri ve diğer aksesuarları ile, onlarca eski bilgisayar. İçerisi sanki bir bilgisayar müzesi gibiydi. Bilgisayarların hepsi de, ekranları hariç, son derece canlı renklere boyanmışlardı. Mavi, kırmızı, sarı, turuncu, eflatun... Her renk ve her tonu. Boy boy monitörler, kart delme aparatları, en eski tarayıcılar, kaset okuyucuları, neler neler. Öyle de zevkli dizilmişlerdi ki duvarlara, etkilenmemek elde değildi. Belli ki bir sanatçı elinden çıkmıştı dekor.

Akın, üstünü başını kontrol edip, içerideki sekretere kısık sesle “içeride mi?” diye sordu. Sekreter aynı şekilde kısık sesle, “evet, gelin” dedi başını sallayarak. Hamdi'ye dönerek, “hoş geldiniz efendim” dedi ve neredeyse ayaklarının ucuna basarak sol taraftaki kapıya doğru yaklaşıp, iki kere tıkladı. Sonra kapının kolunu kibarca bükerek içeriye süzülüp kapıyı kapattı. İki saniye geçmişti ki, tekrar kapıyı açtı ve gene kısık sesle, “buyurun” deyip kenara çekildi.

Hamdi olanları komedi gibi izlemişti. Aşırı saygıdan mı, korkudan mı, bu Hüsnü bey insanları kuklaya çevirmiş olmalıydı. Dünden beri lombur lombur konuşan şu Akın beyin haline bakın hele! Süt dökmüş kedi mübarek! Hüsnü beyi merak ediyordu doğrusu, ama bu ilk işaretler hiç de sevebileceği bir adamı göstermiyordu.

İçeri girdiler. Kapının tam karşısında büyük bir masada Hüsnü bey oturuyordu. Masanın önünde iki koltuk ve bir sehpa vardı. Ama sağ tarafta ayrı bir oturma grubu bulunuyordu. Bu koltukların hemen arkasında küçük bir Amerikan bar vardı. Sol taraf küçük bir kütüphane idi. Yanında bir kapı vardı. Bu kapının arkasında bir lavabo, duş olabileceğini düşündü Hamdi. Yok, bir yatak odası da olabilirdi. Belki de yalnızca başka bir çalışma odası. Neyse...

Hüsnü bey. Çankırı'nın fakir bir alevi köyünden. Hacettepe Üniversitesine girene kadar binbir zorlukla ve Ankara'daki uzak akrabaların ufak yardımları ile okumuştü. Hacettepe'de matematik bölümüne girmiş, burs kazanmış ve daha birinci sınıfta devrimci olmuştu. Öğrenci hareketleri ve kavgaları içinde sivrilmiş, içeri girip çıkmış, hep lider olarak

ön planda olmuş, 12 Eylülde yakalanıp işkence görmüş, içerde yatmıştı. Beş yıl sonra çıktığında ne parası, ne yanına gidebileceği bir yakını vardı. Okuldan bir arkadaşının daveti ile İzmir'e geldi ve pazarlama işine başladı. Küçük bir bilgisayar firması adına, elinde şipariş çantası ve bazan da teslimat paketleri ile, İzmir'in sıcakında veya yağmurunda, dolmuşlarla sahil yerlerindeki otelleri dolaşıyordu.

Çalışkanlığı ve sebatı ile, zamanla çalıştığı bilgisayar firmasına ortak oldu. Şartları değerlendirmedeki başarısı ve liderlik özellikleri ile, firma büyüdü, büyüdü, İzmir'in en büyüğü oldu, sonra kabuk değiştirip yazılım işine kaydı. Çok iyi bir örgütçü idi ve en kalifiye elemanları, en verimli şekilde çalıştırmayı biliyordu. Etrafına hep en iyileri topluyordu. İlk yazılım çalışmaları basit mağaza yazılımları idi. On yıldan biraz fazla zaman sonra, şimdi işte buradalardı: Yapay Düşünme...

Hüsnü bey bilgisayar programcısı değildi. Fakat çok yetenekli bir yönetici idi. Çok para kazanıyordu. Bu parayı önceleri kendisi gibi eski devrimcilere yardım ederek ve hatta onlara yanında iş vererek harcamıştı. Ama hep istismar edildiğini düşünmeye başlamıştı bir süre sonra. İki evliliğinde de mutluluğu bulamamıştı. Yıllar önce bu tavrını, yani başkalarını mutlu etmek için yaşamayı bir kenara bırakmış, dünyayı gezmeye başlamıştı. Her sene beş-altı defa dünyanın bir yerine tura çıkardı. Uzak Asya, Yeni Zelanda, Latin Amerika, Alaska, Rusya, Moğolistan... Gezmediği yer kalmamıştı. Gezi notları tutuyor ve bir gün bunları yayınlamayı düşünüyordu.

Şimdi mutlu muydu? Başkalarını değil de kendini mutlu etmek için çalışmak onu huzura kavuşturmuş muydu? Öyleyse neden bu kadar fazla içiyordu akşamları? Bunlar kendi kendine bile dile getirmediği, ama ne zaman geçmişi düşünmeye başlasa hemen fonda yerini alıp belli belirsiz kendini hissettiren sorulardı. İç dünyasındaki bu değişimle paralel, başka unsurlar da değişmişti. Eskiden ağlamazdı. Ama bir süreden beri, haberlerde gördüğü bir acılı anne, Kanada'daki fok avcılarının katliam resmi, ya da hatta bir La Fontaine masalı bile gözlerinden yaşlar gelmesine neden oluyordu. O da bundan utanmıyor, hangi ortamda olursa olsun, hatta hiçkırarak ağlasa bile tutmuyor, salıveriyordu gözyaşlarını ve hiçkırıklarını. Sanki başkalarının mutluluğunu umursamamayı seçmesi, bu defa başkalarının acılarına ortak olmadaki abartı ile telafi edilmeye çalışılıyor gibiydi.

Urla tarafında yaptırdığı bir villa vardı. Üç yıl önce başlamıştı inşaata ve hala bitirememişti. Bitmesini de istemiyor gibiydi sanki. Sık sık gidip işçilere, ustalara bağırıp çağırıyor, küfürler savuruyordu. Hatta birkaç ustayı tokatlayıp kovmuştu da. İnşaat tamamlansa, bu eğlenceden mahrum kalacaktı sanki. Onun için bir türlü bitmiyordu inşaat. İşyerinde Akın'ın ve sekreter kızın tavırlarını hatırladı Hamdi. Demek ki Hüsnü bey, işyerinde de oldukça sertti. Ama büyük bir saygı da uyandırmayı biliyordu besbelli. Aslında bu hırçınlığı ve küfürbazlığı da, "başkalarının mutluluğu için çalışmak" tan vazgeçmenin yan etkilerinden biri olabilir miydi?

Kırkly yaşlara kadar iyice oturmuş olan kişilik yapısı, ciddi bir travmaya maruz kalmış ve ilk hedefinden sapıp başka hedeflere yönelmişti. O yaştan sonra başka hedef olabilir miydi? Hayır! Hangi hedef seçilse, temelsiz, ayakları havada kalacaktı. İşte bu yüzden o ülke senin, bu ülke benim gezip duruyor, içiyor, mutluluğu birkaç haftalık ilişkilerde arıyor, iş hayatında da Yapay Düşünme gibi maceralara ve devlet gibi güvenilirmez ittifaklara giriyordu boyuna bakmadan.

Dünyanın her tarafında yazıştığı, bazen görüştüğü insanlar vardı. Çevresi çok genişti bu anlamda. Ama bırakın dostu, hiç arkadaşı yoktu şu fani dünyada. Derdini dökeceği, yeri geldiğinde yüreğini açacağı, başını omzuna yaslayacağı bir Allahın kulu!.. Bu yüzden işyerindeki personeline sarılıyor, onların her derdi ile ilgileniyor, bu seçilmiş uzmanların hepsi de birer beceriksiz, salak oldukları halde, bir baba şefkati ile onları kucaklamaya çalışıyordu. Buna rağmen dışı personelinden asılmadığı yoktu, erkek personelinden de küfür edip üzerine yürümediği. Hakkını yemeyelim, Ne küfürleri fazla incitici idi, ne de asılmaları

ısrarlı. Birkaç pas atıp yoklamadan duramazdı, yeni gelen bayan personeli. Ama attığı paslar da çoğunlukla taca gönderilirdi personel tarafından. Ya da herkes öyle tahmin ediyordu, kim bilir?..

Hüsnü bey

Hüsnü bey ayağa kalkarak sıcak bir “hoş geldiniz, Ben Hüsnü Barışık” dedi ve masanın sağındaki oturma grubuna doğru yöneldi elini bırakmadan. Akın’a kısacık bir bakış atmış, ve Akın hemen çıkmıştı odadan. Yuvarlak ve canlı bir yüzü, sarı-kızıl saçları vardı Hüsnü beyin. Saçları önden biraz gerilemiş, ama bu ona daha saygın bir hava kazandırmıştı sanki. Orta boylu ve hafif göbekli idi. Ellili yaşlardaydı. Sıcakkanlı ve dost görünüyordu. Öyle pek korkulacak bir yanı yok gibiydi.

Yan yana oturdular. “Geldiğin için teşekkürler” dedi Hüsnü bey. Hemen senli-benli iletişime geçmesi Hamdi’nin dikkatini çekti, ama fazla rahatsız etmedi.

Koltukların önündeki sehpanın üzerinde bir dosya duruyordu. Hüsnü bey dosyayı aldı ve Hamdi’nin gözlerinin içine bakarak, yüzünde dostça bir tebessümle, tane tane konuşmaya başladı. Pek çok haber spikerinin bile yapamadığı ölçüde, araya “eee...”sesleri eklemeyen konuşan ender insanlardan biriydi. “Biz işimizi ciddiye alan bir firmayız” dedi. “Bu sizin dosyanız. Bize şu anda alanında en iyi olan uzmanlar lazım değil. Çünkü bizim sorunumuzun tanımlanmış bir alanı yok. Bize, yeni bir alanda en iyi olabilme potansiyeli olan bir insan lazım. Biz hızla büyüyen ve dev olma potansiyeli taşıyan bir firmayız. Çok çeşitli alanlarda otomasyon sistemleri hazırlıyoruz. Bunlardan biri, hukuk büroları için hazırladığımız bir sistem. Hukuki alanda her türlü rutin işleri yaparak büroların iş potansiyelini kat kat artırıyor. Başvuru, takip, araştırma, istihbarat, her şey. Bir tür basit Yapay Düşünme uygulaması. Fakat deneme aşamasında bazı sorunlarla karşılaştık.”

Durdu ve “ne içeriz?” diye sordu. “Birazdan yemek gelecek.”

“Fark etmez” dedi Hamdi. “Siz ne içerseniz.”

Hüsnü bey masaya uzanıp diyafonun düğmesine bastı ve “kızım iki kahve” dedi. “Hukuktaki sorunumuz, programın insanlar gibi taraf tutmaya başlaması. Bir tarafa acıyor, öbür tarafa kızıyor, hatta kin tutuyor. Böylece de davayı yönlendirmeye başlıyor. Daha iyi çalışsın diye daha fazla bilgi yükleyince, seninki kalkıp beklenmedik tepkiler üretmeye başladı anlayacağın.”

Kahveler hemen gelmişti. Makine ile yapılıyordu anlaşılan. Bir yudum aldı Hamdi, “hımm!” dedi. Mükemmeldi.

“Önce teknik bir sorun olarak düşündük. Kodları didik didik etti elemanlarımız. Hayır, teknik değildi. Bilgilerin değerlendirildiği zeka bölümünde anlayamadığımız bir sorun vardı. Bu ünite de onlarca otomatik ayarlama modülleri bulunur. Bu modüller normal çalışıyor görünüyorlardı ama, yönlendirilmiş çıktılar üretiyorlardı. Pek çok danışma ve araştırmadan sonra, bu işi ancak senin gibi birinin çözebileceği sonucuna vardık.”

Hamdi “neden?” der gibi baktı.

“Felsefe doktorası yaptın. Doktora konun Epistemoloji idi. Psikanaliz eğitimi gördün. Özgür bir zihine sahipsin, ne bir felsefi ekole, ne de bir analiz ekolüne bağlısın. Tıp eğitimi almadın ama, birçok psikiyatrist seninle çalışmaktan çekinmiyor.” Biraz durup Hamdi’nin tepkisini ölçmeye çalıştı. Aldığı izlenim onu tatmin etmiş olmalı ki, devam etti: “Hastalarından birisi, isim vermeyeceğim, bizim elemanımızdı. Senin hakkında yanılmadığımızı gösteren bir rapor verdi.” Son darbeyi vurmak için tekrar baktı ve ekledi: “Glasgow üniversitesinde arkadaşlarım var. Senin bölümde değil ama, senin bilgilerine ulaşmamızı sağladılar sağolsunlar. Ayrıca Rıza Yürükoğlu ve ekibini de tanırdım.”

Ne oldu, tavan mı çöktü, duvar mı yıkıldı, Hamdi kendisini tepetlak olmuş hissetti bir an. Taa Glasgow’dan istihbarat, casus hasta, hatta rahmetli Yürükoğlu. “Nereye düştüm ben?” diye düşüncelerini toparlamaya başlıyordu ki, Hüsnü bey devam etti. Kafasını okuyordu sanki.

“Bizim sektörde böyle olmak zorundayız. Elimizdekine benzer programlar üzerinde onlarca firma çalışıyor ve endüstri casusluğu en üst düzeyde. Bu programı bitirip piyasaya sürdüğümüz anda milyonlarca dolar diğer firmalara değil, bize akacak. Bu yüzden personelimizin her şeyini bilmek zorundayız, onlara güvenmek zorundayız ve onları tatmin etmek zorundayız. Bizde çalışan her personel, açık söyleyeyim, en az iki yıl sıkı bir kamp hayatı yaşar. Ama sonrası için hatırı sayılır bir sermaye ve bilgi biriktirmiş olur, kariyerine yatırım yapar. Dikkatini çekmiştir, cep telefonu bile kullanmayız burada. Sosyal ilişkilerimiz sıfırdır bu süre içinde. O yüzden kendi içimizde çok zengin eğlence türleri geliştiririz. Her yıl iki ay yurtdışı tatil hangi firmada var?”

Hamdi ne bir şey düşünebiliyor, ne de bir soru sorabiliyordu. Tam bir şok halinde idi. Evet, tıp eğitimi almamıştı ama, psikiyatri alanında kendisini oldukça geliştirmişti. Ayrıca bir çok enstitüden psikanalist sertifikası vardı. Bugün dünya üzerinde, sekiz yüzden fazla psikoterapik teknik uygulaması vardı belki. Kendisi asıl olarak İngiliz Psikanaliz Enstitüsüne bağlı olarak çalışıyordu ama, yaptığı terapileri tam olarak bilseler, sertifikasını hemen iptal ederlerdi. Katı kuralları vardı bu konuda enstitünün. Aslında sanki biliyorlar da, biraz görmezlikten geliyorlar gibi de hissediyordu bazen. Ayrıca, Akupunktur’dan Feng Shui’ya, Reiki’den refleksoloji’ye, NLP’ye kadar, psikoterapi içinde değerlendirilmeyen pek çok sertifikaya da sahipti.

Hastası ile görüşürken, yanında bir takım çantası bulunduruyordu sanki Hamdi. Bu takım çantasının içinde her türlü alet, tornavida setleri, çekiçler, anahtarlar, ...her şey vardı. Hastada tesbit ettiği arızaya göre, uygun aleti çıkarıp kullanmakta tereddüt etmiyordu. Bir okula bağlı kalmak, ona göre, her arızaya ille de, mesela İngiliz Anahtarı ile müdahale etmek gibi sınırlayıcı bir şeydi. İngiliz anahtarı ile musluk tamiri yaparsın ama, saat tamiri yapamazsın. Küpe tamiri de yapamazsın. Elektrik sisteminde bir arıza varsa, kargaburnu, yan keski, ne bileyim, kontrol kalemi filan gerekir. Ama fayans yerinden oynuyorsa bunların hiç biri işe yaramaz, bir mastik tabancasına ihtiyacın vardır. Evet, o, soruna göre alet seçiyordu. Her türlü terapi yöntemini kullanabiliyor, seçimi de sezgileri sayesinde genellikle başarılı yapıyordu. Ama şimdi, Hüsnü bey’in tüm bunları biliyor olduğunu anlaması içinde bir huzursuzluk duygusu yaratmıştı. Kendisini tuzağa yakalanmış hissediyordu.

Bu arada yemek geldi. İki tepsi içinde Tandır kebabı, çoban salata, ayran, sıcak köy ekmeği. Buna da şaşırı Hamdi. Acaba kendisini etkilemek için düzenlenmiş bir mizansen miydi bütün bunlar? Yoksa gerçekten bu eski çiftlik evinde tandır kebabı ve taze köy ekmeği yapılıyor muydu? Ekmekten bir parça bölüyordu ki, Hüsnü bey bir tokat daha indirdi:

“Peki, söyle bakalım. Sen neden kabul ettin bu işi?”

“Kabul mü, ... neden, ...ben kabul ettiğimi söylemedim ki! Ben sad...”

“Bu bizim salak Akın her şeyi anlatmadı mı sana? ...na .....mun geri zekalısı! Kardeşim başlarında durmayınca kıçlarını bile silemezler bunlar. Lan bir işi de yüzünüze gözüne bulaştırmayın be!..”

Hüsnü bey o güzel Türkçesi ile küfürlerini sıralamaya devam ederken, Hamdi nedense rahatsızlık duymuyor, hafif bir yadırgama ile izliyordu onu. Çok küfürbaz bir adamdı. Hastası olsa, beyninin derinliklerinde hangi düğümlerin buna neden olduğunu araştırmak eğlenceli olurdu. Engellenmiş, başarısız ve bunlardan kaynaklanan komplekslere sahip insanların küfürbazlıkları çok rahatsız edici olabilirdi. Ama kendini gerçekleştirebilmiş ve tatmin duygusu yaşayan insanların küfürbazlıkları insanları rahatsız etmez, hatta eğlendirir, hoşla giderdi. İşte Hüsnü bey de bu tiplerdendi. Bunların da kendilerini başka türlü değil de, küfür ile ifade etmelerine sebep olan düğümleri vardı elbette. Ama bu düğümler diğerlerinininkinden çok farklı idiler. Hüsnü bey'in küfürlerinde hafif bir eleştiri sezilse de, daha çok bir sevgi, hatta şefkat havası vardı sanki.

Bilir misiniz bilmem, Adana taraflarında meşhur küfürcüler varmış eskiden. Hala da varlar da, o kadar meşhur değiller. Bu adamlar kızdıkları zaman o kadar güzel, o kadar hiç duyulmadık, o kadar şiirsel küfür ederlermiş ki, millet onları kızdırmak için olmadık oyunlar tertiplermiş. Tek esaslı bir kızsınlar da iyi bir küfür duyalım diye.

Duyduğu bir hikayeyi hatırladı hamdi: Ağanın biri oğlunu evlendiriyor, dört gün dört gece düğünü var. Adana'nın bütün eşrafını davet ediyor düğüne. Bu arada, zamanın ünlü küfürcüsü Şükrü'yü de davet ediyor, özel olarak. Şükrü çok seviniyor, düğünden üç gün önce yemeyi içmeyi kesiyor. Çünkü ağa düğününde neler neler yenecek kimbilir. İyice karnını aç tutmalı ki, sofraya konan her şeyi silip süpürebilsin düğünde.

Eğlenceden sonra sofraya kuruluyor, beklenmeye başlanıyor, yarım saat geçiyor, yemek filan yok! Derken ağanın oğlu geliyor, "tuz geldi mi tuz" diye soruyor. "Geldi geldi" diyorlar, ağanın oğlu gidiyor. Bir yarım saat daha geçiyor, yemek filan geldiği yok. Herkes durumdan haberli, sohbet ediyorlar aralarında. Ama Şükrü açlıktan mahvolmuş halde, üç günlük orucun iftarını bekliyor zavallı. Ağanın oğlu gene geliyor ve "tuz geldi mi tuz" diye soruyor gene. "Geldi geldi!"

Yarım saat daha geçip de ağanın oğlu gene "tuz geldi mi" diye sorunca, Şükrü dayanamıyor artık, ayağa fırlıyor, "lan sizin..." diye ağanın oğlunun tuzundan başlayıp kızından çıkıyor, boynundan başlayıp dizinden çıkıyor, sofranın minderinden başlayıp bezinden çıkıyor, kazanın kenarından başlayıp merkezinden çıkıyor, kebabından başlayıp pekmezinden çıkıyor, çalgıcıların ustasından başlayıp çömezinden çıkıyor, gelecek yemeğin pilavından başlayıp çerezinden çıkıyor, yemeklere konacak sineğinden başlayıp üvezinden çıkıyor, sövüyor da sövüyor. Yarım saat... Alkış, kahkaha kıyamet ortalıkta. Siniri geçip de yüreği soğuyunca, yemekler servis edilmeye başlanıyor, ağa da okkalı bir bahşiş atıyor Şükrü'nün önüne. Bir ağa düğününün en eğlenceli olayı olarak yıllarca anlatılıyor Şükrü'nün küfürleri, dilden dile.

Bunları düşünmek yaşadığı şoku biraz hafifletmiş, kendisine gelmişti. "Rahatlamam için ille küfür mü işitmem gerekiyordu yani?" dedi kendi kendine. "Bir de doğrudan bana küfür etse, balıklama işi kabul edeceğim galiba!"

Hüsnü bey sakinleşmişti, ama hala eski efendi, kibar adamdı. O kadar küfür sanki diline dolanan bir şarkıyı mırıldanması kadar etkilemişti onu. Sakince devam etti: "Bak Hamdi kardeşim, ben bu akşam dışarı gidiyorum ve bir süre burada olmayacağım. Eğer kabul etmeyeceksen, bugün burada bana kararını bildirmeni rica ediyorum senden. Kabul edeceksen..." dosyadan birkaç sayfa kağıt çıkarıp sehpa koydu, "işte sözleşmen. En geç yarın imzalayıp hafta sonu da aramıza katılman gerekiyor. İki yıl için iki yüz bin lira alacaksın. Bütün masrafların bize ait ve ayrıca firma karından personelimize yıllık temettü dağıtıyoruz."

Hamdi dinlediği yerde yavaş yavaş yiyordu harika tandırdan, ama Hüsnü bey ancak şimdi yemeye başladı. Yemekle öyle ilgili idi ki, Hamdi'nin cevabı ile hiç ilgilenmiyor gibiydi. Uzanıp diyafon'a bastı ve "kızım hani müziğimiz?" diye bağırdı. İçinden küfreder

gibi başını salladı ve yemeye devam etti. Hemen hafif bir Çigan müziği yayıldı etrafa. Bir keman ve bir gitar seçilebiliyordu.

İmza

Yemek biter bitmez Hamdi sözleşmeye uzanıp almış, son sayfasını üste çıkarmış ve imzayı atmıştı. Hem de hiç okumadan. Buraya kadar gördükleri eğer onu etkilemek için yapılmışsa, evet, etkilenmişti. Hem de lise yıllarında devrimci hareket ile tanıştığı zamanki kadar etkilenmişti. 12 Eylül’de girdiği hapisaneden tünel kazarak kaçma kararı koğuştta açıklandığı zamanki kadar. Kaçtığı İngiltere’de, mülteci kampında, üniversiteye gitme kararı aldığı zamanki kadar. Bir İngiliz misyonu ile birlikte, Sudan’a gönüllü çalışmaya gitme kararı aldığı zamanki kadar. Adnan Kahveci Londra’daki toplantıda, “ülkenin size ihtiyacı var” dediğinde aldığı Türkiye’ye dönme kararı kadar. Hatta Arzu ona bir an gülümseyip, sonra tarifsiz bir keder görüntüsü aldığı andaki kadar.

Hüsnü bey. Bu adama güveniyordu. Sadece mesleği ile değil, yaşadıkları ile de insanları çok iyi tanıyordu Hamdi. Eğer Hüsnü bey konusunda yanılıyorsa, varsın bunun ceremesini iki yıl kaybederek çeksin. Ama Yanılmadığından emindi. Bu adam her şeyiyle sağlam bir adamdı. Böyle bir müesseseyi yaratıp yöneten adam, bir personel seçiminde bu kadar titiz davranan bir adam, Hamdi gibi birine nasıl bir kazık atabilirdi ki? Ayrıca önüne açılan imkanlar hayallerinin bile ötesinde idi. Para veya kariyer olanakları, ya da çalışma şartları olarak düşünmüyordu bunu. Hayatı boyunca devrimci, radikal, isyancı olagelmişti hep. İşte buydu kararında etken olan. Bir Yapay Düşünme uygulaması ve onun psikolojik sorunlarından bahsedilmişti. Bunların ne olduğunu tam bilmiyordu şimdilik ama, sezgileri ona, mesleğinde devrimci bir atılımın eşiğinde olduğunu söylüyordu. Hem felsefede, hem de psikolojide. Uydurmasyon olabilir miydi? Ne alakası vardı! Hüsnü bey gibi bir adam, o kadar parayı uydurma bir işe vermezdi, kendini de böyle bir oyuna alet edip küçültmezdi. Adamların iyice araştırıp karar verdiği her hallerinden belliydi. Ayrıca endüstriyel casusluk konusu, içinde bir yerlerinde macera duygularını gıdıklıyor, çekip duruyordu onu. Şimdiden ince bir heyecan duymaya başlamıştı. O güvenlik tedbirleri, giriş kattaki hepsinin kapısı kapalı olan gizemli çalışma odaları... Binanın çatısındaki ağaçlar, acaba havadan fark edilmesin diye olabilir miydi. Muhtemelen devlet desteği de vardı işin içinde. Binanın yerinin Foça Jandarma Komando Eğitim Tugayı arazisine bu kadar yakın olması da anlamlı geliyordu şimdi Hamdi’ye. Atın ölümü arpadan... İşte şimdi yeni bir hayat başlıyordu önünde. Belki Arzu’yu bile unutturacak bir heyecana kendini bırakmak istiyordu.

Hüsnü bey, “Arkadaşlar sana gerekli bilgileri verecekler” demişti imzadan sonra. “Sen yarın akşama kadar işlerini toparlayabilirsen iyi olur. Yardıma ihtiyacın varsa Akın’a söyle, çekinme.” Sonra diyafona uzanmış, “kızım Akın buraya gelsin” demişti. Sonra sözleşmenin altına kendisi de imzasını atmış ve iki nüshayı da Hamdi’ye vererek “Akın halleder gerisini”

demişti. “Hayırlı olsun!..” Artık konuşmanın bittiğini, hiçbir şey söylemeden, hiçbir mimik göstermeden, kuvvetli bir şekilde hissettiriyordu. Tam bir liderdi bu adam.

Kaynaşma

Akın'la Foça'dan dönerken, karşılıklı cep numaralarını almışlar ve ertesi gün öğleden sonra konuşmak üzere anlaşmışlardı. Hamdi'nin aklında kalan tek şey, Hüsnü bey'in "yarın akşama kadar işlerini toparlayabilirsen iyi olur" lafı idi. Hayatında ilk defa birisi, ondan bu kadar kısa sürede bu çapta bir iş bekliyordu. Peki nereden biliyordu Hüsnü bey yapabileceğini? Evet, yapabilirdi. Pek çok insan için bu iş, imkansız olabilirdi. Fakat Hamdi için, bu neredeyse sıradan bir olaydı. Demek ki Hüsnü bey de kendisi gibiydi. O yüzden o kadar rahat söylemişti bu sözleri. Evet! Yapacaktı. Hem o kadar hızlı yapacaktı ki, Hüsnü bey bile şaşıracaktı. Hüsnü bey gibi birini şaşırtacak olması, biraz heyecanlandırıyordu sanki onu.

Ofise girer girmez sekreterine odaya gelmesini işaret etti. Masasına oturdu ve talimatlarını sıralamaya başladı:

"Bütün hastaları arayıp, rahatsızlandığım için yurt dışına tedaviye gittiğimi söyleyeceksin. Hepsini de Mümtaz bey'e yönlendir, ben konuşacağım şimdi..."

"Aman Hamdi bey, geçmiş olsun, neyiniz var? Ay korkutmayın beni n'oolur!"

"Hastayım. Hemen İngiltere'ye gitmem gerekiyor."

Gelirken yolda bütün süreci planlamıştı bile kafasında. Cepten Ersin'i arayıp bir süre yurt dışına çıkacağını söylemiş, ofis ile ilgili işleri yürütmesini, sekretere bir miktar para bırakacağını söylemişti faturalar ve kira için. Rahatsızlığı vardı, ama çok önemli değildi. İngiltere'ye gidip bazı tahlilleri orada yaptırmak istiyordu. "Çok önemli değil" derken, aslında çok önemli olduğu izlenimi verecek bir ses tonu ile söylemeye de dikkat etmişti. Aynı taktiği sekretere de uyguladı.

"Çok önemli bir şey değil, birkaç tahlil yaptıracam." Derin bir nefes alıp, gözlerini boşluğa dikti bunları söylerken, çökmüş bir yüz ifadesi ile. Sekreter bir şeyler geveledi ağzının içinde, ama Hamdi Mümtaz'ın telefonunu çeviriyordu o sırada.

Mümtaz'la konuştu. Ona da aynı şeyleri söyledi. Herkese aynısını söyleyecekti. Çünkü döndüğünde, iki yıl veya iki ay, her neyse, bu sürede ne yaptığı hakkında hesap vermek istemiyordu kimseye. Tedavi uzun sürdü, o kadar. Arkasından üretilecek bir sürü dedikoduyu önleyecekti bu senaryo. Hastaları Mümtaz seve seve kabul etti. Zaten günüleyip dururdu Hamdi'yi, eline fırsat geçiyordu işte. Körün istediği bir göz...

Ofis işleri ile ilgili talimatlarını tamamlayıp, özel eşyalarını topladı ve sekreteri öpüp arabasına indi. Eşyaları bagaja koydu. Evine gidip ev ile ilgili işleri de bitirmesi gerekiyordu şimdi. Ama akşama bıraktı onları. Karşıyaka'ya gidip arabayı bıraktı bir yere, sahile inip yürümeye başladı. İşte bu kadardı. Hüsnü bey'i canlandırdı gözünde. Nasılmış? Bizim ruhumuz böyle kardeşim, taa Orta Asya'dan nasıl geldik buralara kadar, ondan sonra,

Almanya'lara kadar? Göçebe toplumuz işte, çadırımızın kazığı kırılmış bir kere. Hoop, beş dakikada Beşiktaş, on dakikada Ortaköy, yarım saate kalmaz Sarıyer'i tutarız!

Gece içi doldu gene. Gidiyordu. Arzu artık arasa bile bulamayacaktı onu. Adressiz ve telefonsuz olacaktı bir süre. Bilgisayar? Bilmiyordu, belki. Ama muhtemelen ona da izin vermeyeceklerdi. Kayıplara karışacaktı o da, tıpkı Arzu gibi.

İşte bitirmişti... Gene bitirmişti... Her şeyi bitirmişti... Devrimci olup eski hayatından kopuşunu, eskiyi bitirişini hatırladı. Öyle bir kopuştu ki bu, gemileri tamamen yakmıştı. Ne ailesi, ne hayata dair beklentileri, hiç biri kalmamıştı geride. Sıfırdan yeni bir hayata başlamış ve kendini adamıştı o hayata. Aydın cezaevinden firar kararı da, 52 metrelik tünelin getirdiği sıkıntılara katlanma gücü de bu adanmışlıktan kaynaklanıyordu. Türkiye'yi terk ediş, gene eskiyi bitirip yeni bir sayfa açıyordu. Gerçi bir tür mecburiyetti bu ama, istese kalabilirdi, başka şeyleri göze alarak. İngiltere'de, tam her şey yoluna girmişken, örgütten ayrıldı. Koydu postasını ve yeni bir hayatı seçti, yeniden. Türkiye'ye dönmesi de öyleydi. Kazadan sonra evlenmesi de, şizofren teşhisinden sonra hem tedavi olup hem psikanaliz eğitimi alması da. Ve işte gene eskiyi bitiriyor, yeni bir hayata başlıyordu. Kahretsin, bunu hep yapıyordu, ne güzel!..

Yapıyordu ama, bunu bilmesine rağmen engel de olamıyordu kendine. Bir çok defa bu konuda kendini analiz etmeye çalışmıştı. Ne sonuca varırsa varsın, ucunu nereye bağlarsa bağlasın, bir düzelme etkisi göremiyordu. Demek ki sorun biyolojik temelli, genlerde yatıyor diye düşünmüştü o zaman. Bir tür kişilik özelliği olmalıydı. Literatürde böyle bir kişilik tanımı yoktu, belki başka kişilik özelliklerinin içinde parça parça... Ama kendisine benzer davranışlar gösteren insanlar tanıyordu, hem de çok. Bunlar, bir nesneye veya olaya, fikre karşı aşırı bir sevme-bağlanma davranışı gösteriyor, elde edince veya angaje olunca olağan üstü yoğun duygularla onunla bütünleşiyor, ama kısa bir süre sonra artık ona değer vermez oluyorlardı. Yani bir tür duygusal kullan-at davranışı. Çabucak tüketiyorlardı sevdiklerini. Ardından yeniden bütünleşebilecekleri, bütün kalpleriyle bağlanıp, sevmekten canını çıkarıp, kısa sürede tüketip atacakları yeni bir nesne, durum veya olayın arayışına başlıyorlardı. Hızlı yaşa genç öl sloganında olduğu gibi mi? Hayır, bu farklı bir şey. Çok şey yaşa, ama ölmekle ilgilenmene gerek yok. Daha doğrusu, ölmek bir önem taşıyor burada, ölümü bile coşkunca yaşayıp, kullanıp atacak, yeni bir ölümün peşinde koşmaya başlayacak gibi sanki... Evet, böyle kişiler vardı, hem de çok vardı tarihte. Bilim adamları, politikacılar, sanatçılar... Che Guevera, bu yüzden Küba'da devrimin gerçekleşmesinin ardından, Bolivya'ya gidip oradaki devrimci harekete katılmış olmalıydı, değil mi? Bu bir kişilik bozukluğu olmalıydı kesin. Kişilik bozukluğu deyince, bu kavram ille kötü bir şey anlamına gelmiyordu. Belirli kültürel şartlarda ortalamadan sapma anlamında yani. Kişilik bozukluğu, sadece normal, ortalama insan davranışından bir sapma anlamına geliyordu ve kendisinden memnundu bu anlamda. 'İyi ki böyleyim, hatta oh olsun normal insanlara, canıma değsin' gibi duygular hissediyordu bu konuda düşününce. Bir protesto, isyan da mı vardı işin içinde? Bu konuyu araştırıp yayınlamayı çok defa düşünmüş, ama nedense ayakları hep geri gitmişti.

Arzu?.. Arzuya olan aşkı da mı böyleydi acaba? Onu da mı tüketip atacaktı, elde ettikten sonra? İçinden bir his, hayır diyordu buna, ama sanki çok emin de değildi içindeki sesin tonu. Daha önce hayatında birçok kullan-at duygusu örneği vardı ama, bunlar arasında hiç aşk yoktu. Hayatındaki kadınlar aşk'la değil, daha çok ihtiyaçla ilgili kadınlar olmuştu. Onlarla ilgili yoğun duygular hatırlamıyordu. Bisiklet alacağı zaman, gece sabahlara kadar uyumayıp, heyecanla kafasında dönderip dönderip duruyordu bir şeyleri. Ertesi gün bisikletin gidonlarına elini dokundurduğunda duyduğu heyecanı tarif etmesi mümkün değildi. Önce annesini, sonra da babasını ikna etmek için günlerce uğraşmış, taktikler geliştirmiş, duygu sömürsü yapmış, burnundan getirmişti ikisinin de. Ama bisikletini bir ay kadar yemesiz içmesiz kullanmış, sonra da arka bahçede çürümeye terk etmişti. Arabasını değiştireceği zaman da, gecelerce uyuyamamış, eski arabayı satmak için, yeni arabanın marka ve modeline

karar vermek için gecesini gündüzüne katmış, bu süre boyunca dünya dönmesini durdurmuş, onu izlemişti. Gözü hiçbir şey görmüyordu. Dünya, yeni alacağı arabadan ibaretti o günlerde.

İşte Arzu hakkındaki duyguları da tam böyle değil mi? Bir elde edebilse, öyle bir kullanacak ki onu, yedi çarpı yirmi dört, dünya alem parmak ısırarak. Her şeyini, bütün hayatını verecek ona. Ama ne kadar çok ve ne kadar hızlı verirse, o kadar çabuk tüketecek ona olan duygularını, ve Arzu'nun bir kenara atılma zamanı gelecek. Haa, değer vermeye devam edebilir, sevmeye de. Ama o eski duygulardan bir eser bulunmayacak bu sevgide artık, ve hayatında bir ağırlık, bir yük olacağı da bir gerçek. Zavallı Arzu, sonu böyle mi olacak? Bu yüzden mi, elde edemedikçe çıldırarak gibi oluyor?

Hayır hayır, Arzu için geçerli değil bunlar. Tamam, elde edememek, engellenmek duyguların şiddetini artırıyor. Ama şimdiye kadar bu kişilik bozukluğu mu her neyse, hiç aşk konusuna dokunmadı bu bir. İkincisi, Arzu elli yıla yaklaşan hayatında hiç karşılaşmadığı kadar kendisine yakın düşünce ve davranışları, birikimi ve bakış açısı olan bir kadın. Bir Arzu ile daha karşılaşması için belki bir elli yıl daha geçirmesi gerekir. Bu yüzden, ona aşık olmadan önce hayran olmuştu zaten. Aşık olması?.. O da, ne bileyim işte, seks isteği ile filan ilgili olmalı.

Yok canım, Arzuyu gerçekten büyük bir aşkla seviyordu. Evet, başlangıçtaki heyecan kısmı benziyordu ama, sonu benzemeyecekti. Tükenmeyecekti Arzu'ya olan aşkı. Hayatının sonuna kadar aynı duygularla sevmeye devam edecekti onu. Belki hani olur ya, kavga filan ederler ara sıra, ya da ters bir şeyler yaparlar, insanlık hali. O zamanlarda biraz değişebilir duygular ister istemez tabii. Ama bu, sevgisini, heyecanını azaltmaz. Hem zaten işte o gitti, ben de gidiyorum. Bir varmış, bir yokmuş!.. Masal gibi bir aşk yaşadık, bitti ve kalbimde aynı heyecanla duruyor. Hep de duracak, eminim... Eğer böyle olsa, yani Arzu da kullan-at türü bir duygunun objesi olsa, bu düşündüklerini düşünemezdi ki! Şiddetli duygular, kendilerininkinden farklı yönde düşüncelerin oluşmasına izin vermezler, tıklarlardı bu tür düşünce yollarını. 'Arzu da mı böyle' diye düşünebildiğine göre, demek ki kullan-at duyguları değil, sağlıklı bir şekilde aşk duygusu egemendi beyninde. Peki aşk duygusu engellemez mi? 'Aşkın gözü kördür' derler hani? Amaaan! Kafam şişti gene ha!.. Beynimdeki masanın üzerindeki notlar karma karışık oldu gene!

Sabah uyandığında, bu düşündüklerinin hepsini bir bir hatırlıyordu. Ama neresinde uykuya daldığını, en son hangi cümlede kaldığını hatırlamıyordu. Kendini iyi hissediyordu. Yeni bir hayata başlayacaktı, üstelik yarım günde kapattığı eski hayatı ile, Hüsnü bey'le maça bir sıfır galip başlayacaktı. Bundan gurur duyuyor, Hüsnü bey'in bakışlarındaki övgü ve takdir ışıklarını toplayıp birkaç gün açıp açıp bakmak üzere mendilinin içine sarmaladığı anı hayal ediyordu. Öğlen saat tam on ikide Akın aradığında, Kordon'da balık yiyordu. "Hazırım" dedi, "gel beni al."

Tamam" dedi Akın, "ofisten mi?"

"Hayır." Olduğu restoran'ın adresini verdi. "Kaçta burada olursunuz?"

"İzmir'deyim ben, yarım saate kalmam."

Akın geldiğinde, yanında uzun boylu, esmer, kuru biri daha vardı. Hamdi'den biraz daha genç görünüyordu. Tanıştırdı Akın.

"Seyfettin bey, sistem mühendisimiz, Hamdi bey, Psikanalist."

Memnun oldular karşılıklı. Oturmalarını söyledi Hamdi, ama "gidelim müsaitseniz" dedi Akın. "Ben burada kalacağım biraz, işler var. Seyfettin bey götürecekt sizi" dedi. Sorun yoktu Hamdi için. "Tamam" dedi. "Kalkalım o zaman."

Konuşmayı seven bir tipti Seyfettin. Bir yandan araba kullanıyor, bu defaki bir Volkswagen Passat idi, bir yandan da sıcakların bastırmasından, körfezden geçerken eskiden nasıl pis koktuğundan filan bahsediyordu. Bir ara Hamdi'ye döndü,

"Yaa doktor keyifsiz görünüyorsunuz, bir sorun mu var yoksa?" dedi.

"Yok" dedi Hamdi, "önemli değil." Durdu biraz, "sorunsuz hayat mı var dünyada..."

“E anlatın o zaman doktor!”

“Yok yaa, hallederim ben, iyileşince geçer merak etmeyin.”

“Olmadı doktor, bak ben çok iyi adam dinlerim biliyorsunuz!” “Sen” diye konuşmaya başlamıştı hemen. Ama Hamdi yadırgamadı, hatta sevindi. Sizli bizli konuşmayı pek isteyerek yapamazdı. Mecburiyetten...

“Bu projede birlikte çalışacağız doktor. Akşam sabah birlikte olacağız. Yanımda dertli biri varsa kahrolurum ben. Biz halden anlarız. Bir dertli sen mi sanıyorsun yaa? Biz neler gördük o-hooooo! Parklarda mı yatmadık, Amerikalarda mı sürünmedik, bıçak mı yemedik, aşka mı düşmedik...”

Birden bire sevdiğini hissetti bu adamı Hamdi. Yakın buldu kendine. Samimi, dobra, biraz geveze, ama seviyeli. Çiğ bir laf çıkmıyordu ağzından, ağzından çıkanı kulağı duyuyordu yani. Kendisi de zaten birilerine anlatmak için can atıyordu. Daha henüz tanışmış olmalarına rağmen, paylaşabileceğini düşündü dertlerini.

“Evet” dedi, “aşk yarası.”

“Anam!” dedi Seyfettin. “İyi bilirim mereti, daha geçen yaz kurtuldum birisinden. Ya tepe tepe kullanacaksın arkadaş, ya da kaçacaksın tamam mı. İki yol var yani. Ben Amerika’dan buraya kaçtım da kurtuldum. Bir yıl aldı kurtulmam üstelik.”

“Amerikada mıydı sevgilin?”

“Evet. Ufak tefek bir Meksikalı. Aynı firmada çalışıyorduk, Cisco Systems’te. Neler çektirdi bana anlatamam. Ailesi bir dert, kendisi bir dert, git dersin gitmez, gel dersin gelmez, ikide bir burnunu çeke çeke ağlar, neler neler.” Hamdi’ye baktı. “Neyse boşver şimdi beni” dedi. “Sen anlat bakalım, belki yapabileceğimiz bir şey vardır, her şey bitmemiştir inşallah.”

“Bilmiyorum ki” dedi Hamdi. “Bitip bitmediğini bile bilmiyorum. Aniden çekip gitti.”

“Nasıl gitti? Kavga filan mı ettiniz yani?”

“Yok, bilemiyorum, mecbur mu kaldı, çaresiz mi kaldı, gitti işte. Hem de ayakları geri geri giderek. Yani, ...öyle sanıyorum işte.”

“Sakat iş yaa” dedi Seyfettin. Gözleri bir yola, bir Hamdi’ye gidip geliyor, Hamdi’nin yüz ifadesinden sorunun vehametini anlamaya çalışıyordu.

“Çok yeni o zaman.”

“On beş gün filan.”

“Oooo, yanmışsın sen yaa!.. Bak ne diyeceğim! Orada belki bulamayız malzeme. Çiğli’de durup bir büyük alalım, biraz da nevale, bu akşam bendesin tamam mı. İki lafın dibine vururuz, biraz işe yarar. Ama şunu söylüyeyim, işin zor senin arkadaş. Çok zor. Allah yardımcın olsun.”

Derin bir nefes alıp verdi Hamdi. “Biliyorum” dedi, “biliyorum.”

Foça’daki merkeze gidene kadar, bir Seyfettin anlattı Cecilia’yı, bir Hamdi anlattı Arzu’yu. Hamdi Arzu hakkında kişisel bilgi vermiyor, genel konuşuyordu. “O” diyordu sadece. Ne isim, ne de başka bir kişisel bilgi. Ama neler çektirdiğini, neler çektiğini, ne kadar güzel olduğunu, ne kadar iyi anlaştıklarını, ne paslar verip, ama topa girmesine müsaade etmediğini anlattı hep. Seyfettin ilgi ile dinliyor, “vah abiciğim vah!” diyordu sık sık, samimi olduğu her halinden belliydi.

Zaten erkekler arasında, aşk acısı konusunda garip bir dayanışma duygusu vardır. Biri sevda çekiyorsa, hiç tanımasa bile diğer erkekler ona yardıma koşarlar hemen. İşini gücünü bırakır, onu rahatlatmak, teselli etmek, derdini paylaşmak için sıraya girerler. Bir kaynaşma sağlanır hemen, kırk yıllık arkadaş gibi sohbetlere dalınır, içilir. Ama mutlaka içilir. İçki yoksa, kuru muhabbetle azalmaz aşk acısı.

Şimdi mesela adamın kanlısı kıstırsa bir köşede, çekse silahını, adam da “sevdalıyım, şöyle şöyle dert çekiyorum” dese var ya, “Hadi yaa!” der kanlısı. “O zaman başka zaman vurayım ben seni” der ve gider. Hatta “yaa Allah vurmuş, bir de ben mi vurayım” gibi bir de bahane uydurur kendine. O derece!..

Aşık için, anlatmak çok şey ifade eder. Hatta her şeydir. Nedir dersen, bilmiyorum şimdi, ama her şeydir. Anlatmak zorundadır aşık, yoksa yaşayamaz. Şerif İçli'nin Hicaz şarkısını hatırladı Hamdi, bunları düşünürken:

*Derdimi ummâna döktüm âsûmâna inledim
Yâre de, ağyâre de hâl'i derûnum söyledim
Aşinâ yok derdime, ben söyledim, ben dinledim
Gözlerim yollarda kaldı, gelmedin, çok bekledim*

Evet, anlatırsın ama, dinlerler de ama, anlayan kim? Sen söyler, sen dinlersin. Sadece anlıyormuş gibi görünüp kafalarını sallarlar, sağ olsunlar gene de.

SmySoft'un merkez binasına girdiler. En alt katta Hamdi'ye ayrılan odaya yerleştirdiler valizini. Zaten fazla bir şey getirmemişti. “Diş fırçanı al gel” demişlerdi Hamdi'ye, “burada her şey var.” Ama Hamdi gene de yeterince elbise ve çamaşır almıştı yanına. Bir de epeyce kitap, bir de el radyosu. Müziği seviyor, müziği radyodan dinlemeyi daha çok seviyordu. İngiltere yıllarında kısa dalga Türkiye'nin Sesi radyosundan kalma bir alışkanlıktı. Mp3 çaları da vardı yanında ama, o daha çok radyoyu kullanırdı. En çok da TRT FM. Sanat müziğini çok seviyordu çünkü. Öyle ayda seksen tanesi yeni çıkıp üç tanesi akılda kalmadan eskien pop parçalarından pek hazzetmiyordu.

Radyosunu ve MP3 çalarını girişte almışlar, bir saate kadar getireceklerini söylemişlerdi. Rutin kontrolmuş. Getirdiler de nitekim. Denedi Hamdi, ikisi de çalışıyordu. Sorun yoktu.

Akşam

Akşam yemeğine kadar, Seyfettin Hamdi ile biraz yaptıkları işlerden konuştu: UYAP'ın yeni versiyonu, e-devlet ile ilgili bazı programlar, Bilge filan. Sonra Hamdi'yi yalnız bırakıp, biraz dinlensin diye ayrıldı. Hamdi biraz uzandı yatağa. Arzu'yu düşündü. Akşam aşkından konuşacaklardı Seyfettin'le, yüreği kabardı. Heyecanlandı.

Bu arada radyonun kulaklığı kulağında, bazen çıkarıp yastığa atıyor, bazen geri kulağına takıyordu. Gene taktı ve içinde bir yerler 'cız' etti.

Unut beni kalbimdeki hicranla yalnız kalayım

Arkasından öyle bir türkü geldi ki, damardan girdi sanki.

Madem soysuz bende gönlün yok idi

Nedem nedem yok idi

Niye doğru yoldan şaşırdın beni

Dayanamadı, çıkardı kulaklığı kulağından. Yatağa uzandı ve gamını altına serip, kasvetini üzerine çekip hayallere dalmak için gözlerini kapadı. Ne zaman böyle yapsa, Arzu'yu ağlıyor görüyordu. Hem kaçıyor, uzaklaşmak istiyor, hem de ağlıyor, dönüp dönüp bakıyor ve daha çok ağlıyor...

Akşam yemeğinden sonra, kolundan tutup kendi odasına götürdü Seyfettin. Bir yatak, küçük bir masa ve bir bilgisayar koltuğu, masanın üzerinde çerçeveli bir bayan resmi. Esmer, tatlı bir bayan, Cecilia olmalı. Yatağın yanında bir etajer, ayrıca ileride bir fiskos masası ve iki küçük koltuk. Bir de küçük buzdolabı ve yanında buzlu cam kapaklı bir küçük dolap, içinde bardak, tabak filan var. Duvarda bir klima, yan taraftaki kapı duş ve tuvalete açılıyor olmalı. Pencere yok gene. Ama yeterli genişlikte, ferah ve sıkmayan bir atmosfere sahip. Kendi odasında da hemem hemen aynı eşyaların bulunduğunu ancak o zaman hatırladı Hamdi. Odasında kaldığı sürede, hiç dikkat etmemişti eşyalara filan.

Rakıyı açtı Seyfettin. Fiskos masasının üzerini donattı, getirdikleri ile. Bu arada da konuşuyordu:

“Ben seksen üçte gittim Amerika'ya” dedi, “Stanford'da idim. Gördün mü orayı bilmem, Palo Alto aynı bizim Alanya'ya benzer iklim olarak. Sadece daha düz bir kasabadır, dağlık değil öyle. Hoşuma gitti. Doktora'dan sonra da kaldım Amerika'da. İyi bir teklif aldım Cisco'dan ve değerlendirdim. İşte orada tanıştım Cecilia ile. O da benim gibi, doktora için gelmiş Amerika'ya ve kalmış. Ama zehir gibi kızdı haa! Öyle çok hızlı kod yazamazdı ama,

yazdığını da konuştururdu valla. Takla attırırdı kodlara. Neyse biz kısa sürede kaynaştık, sevdik birbirimizi ve beraber yaşamaya başladık...”

“Bravo! Cisco gibi bir firmadan teklif almak...”

“Öyle deme doktor, beyin göçünü küçümseme sakın. Bizde yüzden fazla Türk vardı çalışan. Mesela Microsoft’ta 150 kadar Türk mühendis çalışıyordu o zaman, Google’da bir o kadar. Ama Hintliler ve Çinliler bizden fazla idi. Aslında bütün dünyadan en başarılı insanları toplamayı biliyor namussuzlar. İnsanlığın kaderi bu, ne yaparsın! Bir zamanlar Osmanlı da her taraftan bütün bilginleri, sanatçıları çekmiyor muydu? Roma da, Selçuklu da, İngiltere de, Fransa da. Hatırla, Kristof Kolomb bile önce Osmanlılara gelmiş batıdan Hindistana seyahat projesi için, projesi kabul görmeyince İspanyol kraliçesine gitmiş.”

“Doğru, güç neredeyse her türlü projeyi de çekiyor orası. Peki, evlenmediniz mi?”

“Ben istedim. Ama baştan söyledim, Türkiye’ye gideriz eninde sonunda diye. Tamam dedi. Fakat annesi, Meksika’da, dünyada olmaz diye tutturdu. O kadar uzağa göndermem ben kızımı diyor, başka bir şey demiyordu. Aslında bir yerde haklı da kadıncağz biliyor musun. Ailenin tek çocuğu Cecilia, Amerikada doktora yapmış, iyi bir işi ve kariyer imkanı var, ne bileyim, ailenin gururu işte. Böyle olunca, kız evlenme işini sürekli erteleyip durdu işte. Annesinin bir gün razı olacağını düşünüyordu sonunda. Hadi bakalım doktor, sağlığına!”

“Sağlığına!”

İlk yudumlarını aldılar, çatalları önce peynire, sonra dilimlenmiş salatalığa batırıp ağızlarına götürdüler. Çereze şimdilik dokunmuyorlardı.

“Bu kadar basit değildir herhalde ayrılmanız” dedi Hamdi. “Daha zorlayıcı bir şeyler olmalı.”

“Bu kadar olsaydı, en fazla kalırdım Amerika’da, olur biterdi. Biz zaten gönül nikahımızı yapmıştık. Gerçekten çok seviyordum Cecilia’yı. Bırakmazdım.

“Eeee?”

“Yaa, nitekim uzattıkça uzattım da dönmeyi.”

“Anlıyorum, o kadar uzun kalınca insan bir şeylerden bıkmaya başlıyor artık ve memleket özlemi yakıyor git gide.”

“Yok, dediğin doğru da, ...ondan değil benimki. Çalıştığımız ortam mükemmel. Gelirimiz iyi, her türlü konforumuz var. Yediğimiz önümüzde yemediğimiz arkamızda anlayacağın. Asıl önemlisi, yaratıcılığa büyük değer veriyorlar. Dizginini çeken yok yani. Türkiye’den çağırdılar, o yüzden dönmem gerekti.”

“Kim çağırdı?”

“Devlet. Ülkenin ihtiyacı var, gel dediler. Yapacak bir şeyim yoktu. İnan, babam kaç defa çağırdı gelmedim. Ama devlet çağırınca gelmemek olmaz! Milliyetçilik var serde, anlıyor musun.”

Kendi gelişini düşündü Hamdi. Adnan Kahveci, Devlet Bakanı o zaman rahmetli, Londra’ya gelip ileri gelen kaçak sağcı ve solcuları toplamış, ülkenin size ihtiyacı var demişti. Dönmeniz için ne gerekiyor söyleyin, yapacağız demişti. Haklarındaki infaz ve arama kararları o dönemde kaldırılmış, çoğu Türkiye’ye dönmüştü bunun üzerine. Hamdi de onlardan biriydi ve hiç tereddüt etmemiş, koşa koşa gelmişti.

“Ben de yaşadım benzer bir durumu” dedi Hamdi. “Ama ben mecbur hissederek değil, istediğim için geldim. Özal zamanıydı. Rahmetli Kahveci Londra’ya geldiğinde, bizi toplayıp konuştu. Gelin, ne lazımsa yapacağız dedi. Gelmeyen de oldu ama, çoğu arkadaşımız döndü Türkiye’ye. Ama bir sevgilim olsaydı ve gelmek istemeseydi, ne yapardım bilmiyorum.

Birer yudum daha aldılar rakılarından. Devam etti Seyfettin:

“Benimki öyle olmadı doktor. Genel çağrı olsa, gelmezdim namussuzum Cecilia’yı o halde bırakıp da. İsme yazılı davet benimki. Direk beni istiyor devlet. Elimdeki projenin bitmesine dört ay kadar bir şey var. Durumu Cecilia’ya anlattım. Gidiyoruz, hazırlan dedim.

İzin alıp Meksika'ya, ailesini razı etmeye gitti kızcağız. Ama annesinin kanser olduğu haberi ile döndü, iyi mi!"

"Haydaaaa, bak şimdi!"

"Ne diyorsun sen, bütün dengemiz kayboldu arkadaş! Yaa bir yandan oradaki sorumlumuzla konuşuyorum, bir iki sene geciktirebilir miyim diye..."

"Oradaki sorumlu?"

"Yaa, elçilikten, bizimle bağlantı kuran biri vardı. Güya eğitim ateşesi ama, bilirsin işte... Adam daha bile acele et diyor. Cecilia desen, bu halde nasıl bırakıp gideyim, üç günde ölür diyor. Velhasıl bir orta yol bulamadık gitti. İnan bana, altı ayda bir deri bir kemiğe döndü kız. Her gün ağlıyordu yaa, herr gün!"

"Dört ay demiştin?"

"İşte iki ay kadar da uzattım, bir yol buluruz, belki annesi bu arada ölür filan diye, töbve töbve... Allahım günah yazma!"

"Peki sen gelseydin, o da bir iki sene sonra gelseydi..."

"Yok doktor, o bize gelmez! Seni bilmem ama, ben öyle bırakıp geleceğim, o oralarda kendi başına yaşayacak, ...yok, bizde yok öyle şey."

Derin bir nefes aldı Seyfettin. Gözleri dalmış, biraz da buğulanmış mıydı ne? Küllerin altından, hala zaman zaman harlanıyordu demek ki ateş. Vay be!..

"Anlıyorum seni" dedi Hamdi. "Öyle güvenle filan değil de, anlayışla ilgili bir konu. Kimisi beş dakika bıraksa gözü arkada kalır işte."

"Ben bilmem!" Dedi Seyfettin. "Ben kadınıma Amerika'larda yalnız bırakmam arkadaş. Seçecekti. Ya annesi, ya ben. Ben nasıl ülkemi seçtim, o da bir seçim yapacaktı işte. Seçti de. Ama ben biliyorum ki, eminim hatta, bu hastalık işi olmasaydı, kesin gelirdi benimle. Hep konuşuyorduk zaten yaa! Ama kader mi dersin, ne dersin işte!"

"Peki, tamamen koptunuz mu, yoksa yazışıyor filan mısınız?"

"Yaa, o da başka hikaye. Ben gelince, Ankara'da bir göreve verdiler. Üç yıl çalıştım, görevimi de hakkıyla yaptım sanırım. Ama sonra başımıza bir adam getirdiler ki, düşman başına. Anlaşamadık bir türlü. Baktım geçinemiyoruz, istifa ettim. Bir süre serserilik yaptım, sonra Hüsnü bey'le tanıştım. Bu arada her şeye çok kızılıyordum. Lan ben bunun için mi geldim Cisco'dan diyordum. Cecilia'ya da böyle bir kızgınlık anında kırıcı şeyler söyledim sanırım. Başlangıçta yazışuyorduk, konuşuyorduk, ama o günden sonra giderek tavsadı. Bir yıldan fazla oldu, ne o yazıyor, ne ben. Aslında ben istedim böyle olmasını. Boşa ne kürek çekeceğiz ki? O da vakitlice soğusun benden, varsın kendi yolunda ilerlesin. İyi bir evlilik yapar da mutlu olur inşallah, dua ediyorum."

Bardağını alıp dipledirdi Seyfettin. Ciğeri yanıyordu gene. Ama ilk zamanlar gibi değil, sancılı acı değil de, tatlı tatlı kaşınma ile karışık acı gibi. Hani yara kabuk bağlar da, kenarlarından deriyi germeye başlar ya!

"Sen hala seviyorsun onu"

"Çok, ...bildiğin gibi değil. Ama ne çare..."

"Peki şimdi çıkıp gelse, sorunlar çözüldü, ...neyse, ...geldim işte dese, kabul etmez misin?"

Daldı gitti Seyfettin bir süre. Sonra, "bilmem!" dedi. "Ona o zaman bakılır. Yani, boşanıp da sonra yeniden evlenmek ayrı şey, nikahlı karını yıllarca bir başına bırakmak ayrı. Hani etrafında aileden biri, anan, baban olsa göz kulak olacak, tamam o zaman. Dünyanın bin bir türlü hali var, hapse girersin mesela, ama gözün arkada kalmaz, değil mi? Ama gurbette kardeşim! Kime emanet edeceksin ki! Tamam, kendi başının çaresine bakabilecek birisi, muhanete muhtaç olmaz filan ama, sen Amerika'yı bilmiyorsun. İngiltere'ye filan benzemez öyle. İti var, kopuğu var, binbir türlü sapığı var."

"Ben de giderken öyle bir durum yaşamıştım" dedi Hamdi. "Okuldan bir kız vardı, Selin. Ben öyle aşık filan değildim, manita işte. Ama kız bana fena sarmıştı. Hapiste kaldığım

süre boyunca bekledi beni. Geldi geldi gitti ziyaretime her hapisanede. Çıkınca evlenirim bununla diyordum. Fakat firar olayı olup da dışarı kaçınca, koştuk tabii. Kim bilir ne kadar aramış, haber beklemiştir benden. Dışarıda öyle gaillelerden geçtik ki, aklıma bile gelmedi valla. Dönünce de hiç aramadım. Evlenmiş, mutludur belki, neden bozayım şimdi durup dururken! Doğru mu yaptım bilmiyorum ama, içimden gelmedi işte.”

“Yok, ben çok seviyordum doktor, çok sevişiyorduk, bildiğin gibi değil. Ah, çocuklarımın annesi olmasını ne kadar isterdim... Neyse işte, hikaye bu! Artık onun üstüne de, kime takılsam kesmiyor anlıyor musun. Ondan sonra, sanki evleneceğim, veya birlikte olacağım kadın kalmadı dünyada. Eeee, hele sen anlat doktorum, buraya seni dinlemeye geldik biz bugün.”

“Seninki betermiş” dedi Hamdi,” ama benimki de ondan kalmaz sanırım. Kadın evli. Bir de çocuğu var iyi mi? Dört yaşında, tatlı mı tatlı. Kocasını ile sorunları var biraz anladığım. Düzeltmeye çalışıyor, yuvasını kurtarmaya çalışıyor yani. Bir zamanlar seviyormuş ama, sevişerek evlenmişler yani, ama şimdi yok sevgi mevki. Sırf fedakarlık kalmış kala kala. En problemlı dönemde de biz tanıştık. Nasıl oldu bilmiyorum, aşık oldum işte. O da beni seviyor biliyorum, peşimden ayrılmıyor, ama bir kere bile ele ele tutuşmadık, bir kere bile sevdiğimizi dile getirmedik daha.”

“Neden? Neden çekip bir kenara, ...böyle böyle demedin ki?”

Acı ile gülümsedi Hamdi. “Bir bilsem...” dedi. “Yaa, ortada bir çocuk var sonuçta, biliyor musun. Zaten sırat köprüsünün üstünde bir o yana, bir bu yana sallanıp duruyor. Etkilemek istemedim. Evli bir kadın. İnan, mutlu olacağını bilsem var ya, aşkını kalbime gömerim, hatta kalbini bile kırmayı göze alıp onu uzaklaştırırım kendimden, varsın mutlu yaşasın kocasıyla. Ben kendi derdime yanarım sonra. Zaten alışmışım ben, ne gördüm ki şu dünyada? Yenilgi bende, hapslik bende, gurbet bende, ölümlerden dönme, sakat kalma bende. Benim bir bacağıma koştuk, iki sene hastanede yattım biliyor musun? Diktiler, on iki ameliyat geçirdim. İki senede ayağa kalkabildim.”

“Hadi yaa, Nasıl oldu?”

“Yaa Türkiye’ye döndüğümüz zamanlardı. Daha birkaç ay geçmeden, bir yandan iş güç meseleleriyle uğraşyoruz, bir yandan da Türkiye’deki sol hareketi toparlamak için toplantılar yapıyoruz eski tüfeklerle beraber. Nevşehir’de bir toplantıya gittik. Dönüşte, otobüsle dönüyoruz Antep’e, sabaha karşı, gün ağardı ağaracak. En ön koltukta oturan bir adam geldi, yer değiştirmek için rica etti. Uyuyamıyormuş en önde, karşıdan gelen arabaların ışıkları... Olur dedim ben de. O kadar adam içinde neden beni buldu da bana söyledi, bilmem. Öne geçtim, birkaç dakika sürmedi, gözlerimi yeni kapatmışım, bir çatırtı koştüğünü hatırlıyorum. Başka bilmiyorum. Birileri bacağıma kravatla bağlarken hatırlıyorum. Üç ölü vardı kazada. Benim her tarafım yara bere, sağ bacağıma kırık, sol bacağıma kopmuş. Kucağımda götürdüm hastaneye bacağıma. Diktiler ama, yürüyemezsin dediler. İki yıl hastanede kaldım, on iki ameliyat geçirdim, dediğim gibi. Azmettim, o fizik tedaviler kaç defa alkışladılar beni. Tarifsiz ağrılarla boğuştum resmen, yürüdüm. Ama bu arada kafayı da yemişim, farkında değilim.”

Rakıları yenileyip yudumladılar. Seyfettin hayret ve acıma ile bakıyordu Hamdi’ye. Hakikaten bu kadarı çok az kişinin başına gelirdi.

“Düşünsene! Ana yok, baba yok, bir başımayım yaa! Kimsem yok! Hastanede iki yıl. Son aylarda bana bir de psikiyatrist dadandı orada anlayacağın. Şizofren dedi. Şizofrensin sen! Başladı ilaçlar dayanmaya. Yaa ben biliyorum o ilaçların ne olduğunu. Haa, bu arada İngiltere’deki arkadaşlarla yazışıyorum. Andy, Glasgow’dan arkadaşım, hocam. Çok yakındık, gel buraya dedi bana. Orada paçavraya çevirirler seni dedi. Ne yapacağım orada? Dedi ki, gel dedi, burada psikiyatri eğitimine başla, seni ancak sen tedavi edersin dedi. Her türlü destekleriz dedi. Kalktım gittim. Sene bin dokuz yüz doksan dokuz. Allahtan maddi sıkıntım yok.

“Valla iyi cesaret” dedi Seyfettin. “Ben olsam gözüm yemezdi, onca şeyden sonra.”

“Aslında benimki de yemedi zaten. Gidince biraz araştırdım, baktım tıp okulu çok uzun sürecek. Psikanaliz eğitimi almaya karar verdim. Kendi derterime deva olmaya yeterli geldi bana. Sonrası, ...buradayım işte.”

“Yaa, senin hayatın hakikaten romanlık yaa! Eee, İsmi neydi seninkinin?”

“Arzu. Çok klas bir hatun ama” dedi Hamdi gözlerini uzağa daldırarak. “Yaa, bu kadar mı uyar iki insan birbirine? Her anlamda. Kültürlü, iki dil biliyor, samimi, açık, ne bileyim, zeki, anlayışlı...”

“Anlayışlı” derken biraz tereddüt etti Hamdi. Yaptıklarının pek anlayışa sığar yeri yoktu Arzu’nun. Tarafsız bakan birisi, manyakça bile bulabilirdi. Eğer Hamdi’nin annesi hayatta olsaydı da görseydi aralarında geçenleri, saçını başını yolardı mutlaka o Arzu şıfıntısının. “Oğlum bu kız sana yaramaz” derdi mutlaka. “Bu kız senin başını belaya sokar, gel vazgeç bu işten” derdi. “Gitsin belasını başka yerde bulsun” derdi.

“Giderken ne kadar zor karar verdiğini tahmin ediyorum” dedi Hamdi. “Bana en dar zamanda haber verdi ki, fazla konuşma imkanımız olmasın, daha da zorlaşmasın iş. Sonra da ona ulaşabileceğim bütün kapıları kapattı. Ne telefon, ne adres. Ne yapayım, mutlu olur inşallah.” Burnunun dibini sızladı, göz kapaklarının içi şiddetle yandı birden. Başını çevirirken burnunu çekti iki defa. Bir süre yüzü arkada bekledi. Sonra eliyle gözlerini silip döndü. Seyfettin hiç fark etmemiş gibi yapıyor, rakısını yudumluyordu sessizce.

Seyfettin, duyduklarından biraz rahatsızlık hissettiğini saklayamıyordu. “Yaa kardeşim” dedi, “bu kızın seni sevdiği filan yok, kusura bakma! Seninle oynuyor bana kalırsa. Ya da kendi de bilmiyor ne istediğini, ama karşısındakinin çektiği acıları görecektir tınyiyeti yok. Böyle şey mi olur yaa? Bak bir şey söyleyeyim mi, sen de bu kadar hassas davranmayıp da bir iki kere yatsaydın onunla, bu kadar sevdaya düşmezdin. Tıpış tıpış da gelirdi arkandan tamam mı. Bu kadar basit. Sen hassas davrandıkça, hatun her türlü egosunu tatmin etmek için meydanı boş bulmuş. Böyle tipleri hiç duymadın mı sen? Allah şerlerinden korusun, adamı bir deri bir kemik bırakırlar. Bak, bir Azeri türkü var, havasını çok severim, aynı böyle bir kadını anlatıyor:

*O cellad gaşların gehri zahmeti
Gesd eder cismimden canı dağıtsın
Gözün talan salıb Azerbaycan'a
Dilin ister Al'Osman'ı dağıtsın*

“Senin aslında bu tipleri iyi tanıman lazım doktor” dedi Seyfettin. “Bu işlerin doktoru değil misin sen?”

“Yok, dediğin gibi değil Arzu. Öyle bir tip olsa anlamaz mıyım sanıyorsun? Beni seviyor, seviyor ama, çıkmazları var işte! Çare oluşturamıyor. Kaç defa konuşurken bir yardım istedi sanki gözleriyle, ama ben müdahil olmak istemedim, kararımı kendi versin istedim.”

‘Yardım istedi’ derken, atıyordu Hamdi. Böyle bir konuşmaları filan olmamıştı hiç. Ama kafasındaki düşüncelerin gidişi o yöne uzamış, cümleyi de öyle bağlamıştı Hamdi. Bu andan itibaren de, Arzu’nun gözleriyle yalvararak yardım istediğine, hem de birkaç defa istediğine, kendisi de tüm kalbiyle inanıyordu artık. Kesinlikle böyle konuşmaları olmuştu, şeyinden uydurmuyordu ya!

Hamdi bunları söylerken, Seyfettin bir yandan bardakları dolduruyor, bir yandan da, sesini yanıklaştırmaya çalışarak bir uzun hava söylüyordu:

*O kara gözlere de Leylam sürme mi çektin
Merhametin yok mu da anam belimi büktün*

Kapanan yaremi de yar yeniden söktün

*Hele söyleyin de o güzele dönmez mi
Dönüp dönüp de bizim ele gelmez mi*

Politika

“Valla doktor, esaslı adamsın” dedi Seyfettin. “Bu senin yaptığını benim diyen delikanlı yapamazdı. Hem de solcu olmana rağmen!”

“Ne alakası var solculukla bunun yaa?”

“Ne bileyim, biz solcuları daha geniş, muhafazakar değerlere daha uzak biliriz. Özellikle de bu gibi konularda.”

“Ona kalırsa, biz de ülkücüleri ‘kazma’ biliriz. Sizin delikanlılık anlayışınıza göre kendi mahallenizin kızı bacınız, yan mahallenin kızı sebilullah.”

“Kim diyor lan onu? Bunu diyenin bacısı herkese helal!”

İkisi de gülmeye başladılar, hüzünlü ortama rağmen. Birbirlerinin şakalarını bu kadar iyi anlamalarına ve bu kadar iyi tolere etmelerine şaşırıyorlardı ikisi de. Bu tonlarda sohbet etmek, hele politik sohbet etmek ne kadar da lezzetli idi. Çok iyi dost olacaklarını, çok tatlı paylaşımlar yaşayacaklarını hissediyorlardı, derinden. Ama bir tehlikenin pek farkında gibi görünmüyorlardı: Daha ilk alınganlıkta fena halde kırılacaklardı birbirlerine, çünkü buna açık ve hazırlıksızdılar. Her aşırı güven, bu tehlikeyi içinde büyütmez mi zaten?

“Biliyormusun” diye devam etti Hamdi. “Biz gizli gizli ‘Çırpınırdın Karadeniz’ şarkısını dinlerdik. Hem de hislenerek, bazen gözlerimiz yaşararak. Bir yerde bu şarkı çalınıyorsa, orada yürüyüşümüzü yavaşlatır, ama bunu hemen yanımızdakinden bile gizlemeye çalışırdık. Yanımızdakinin de aynı duyguları taşıdığını bilirdik ama. Buna rağmen o şarkıyı sevdiğimizi birbirimize itiraf edemezdik. Ne de olsa faşistlerin marşı idi o.”

“Hadi yaa? Gel söyleyelim o zaman, tam sırası.”

Birlikte söylemeye başladılar:

*Çırpınırdın Karadeniz
Bakıp Türkiin bayrağına
Ah ölmeden bir görseydim
Düşebilsem toprağına...*

Seyfettin, Artvin’li idi. Liseyi Borçka’da bitirmiş, Bilkent üniversitesinde Bilgisayar mühendisliği okumuş, bir yıl kadar bir yazılım firmasında çalıştıktan sonra, burs kazanarak Amerika’ya master yapmaya gitmişti. Öğrenim hayatı boyunca ülkücü camianın içinde olmuş, canı gibi sevdiği memleketinin Rus işgaline uğraması korkusunu bir türlü yüreğinden çıkarıp atamamıştı. 93 harbindeki Rus mezalimi hikayeleriyle geçmişti beşikteki günleri.

“Şiir Azerbaycanlı şair Ahmet Cevat’ın” dedi Seyfettin. “Osmanlının son yıllarında, Rus işgali sırasında yazılmış. Bestesi Azerbaycanlı ünlü besteci Üzeyir Hacıbeyli’ye ait.

Güftesiyle, bestesiyle, öyle bir enerji taşıyor ki, yalnızca Türk bayrağına değil, herhangi bir bayrağa özlem taşıyan herhangi bir insanın tüylerini ürpertmesi kaçınılmaz. Sizin de etkilenmiş olmanız gayet normal bence.”

“Haklısın” dedi Hamdi. “Gizli gizli Ahmet Kaya dinleyen Ülkücüleri ve İslamcıları da biliyorum ben. Hatta bir...”

“Yaa onu bırak,” diye sözünü kesti Seyfettin, “Biz o en cafcıflı zamanda, komünist şair Nazım Hikmet’in şiirlerini okurduk:

*Dörtnala gelip uzak asyadan
Akdenize bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim*

Sonra,

*Akın var güneşe akın
Güneşi zaaaptedeceğiz,
Güneşin zaptı yakın!*

Vay anam vay! Nasıl heyecanlandırırdı bizi. ‘Ah ulan Nazım, ne diye milliyetçi olmadın sanki?’ derdik içimizden.”

“Yaa, hepimizin içinde bir mertlik, nasıl diyelim, yiğitlik, delikanlılık, başkaldırı değerleri var. Başka bir yerimizde de politik düşüncelerimiz var sanırım. Bu değerlerle düşünceler birbirinden bağımsız gibi. Değişik politik düşüncede olabilirsin, hatta değişik sosyal ortamlarda olabilirsin, ama sahip olduğun değerler aynı olabilir. Bu yüzden savaş alanlarında bile garip ‘insani’ davranışlar görülebiliyor.”

Bir süre Seyfettin’e baktı Hamdi. Söyleyeceklerinin nasıl tepki göreceğini kestirmeye çalışıyor gibiydi. Seyfettin bu bakışı tanıdı.

“Ne?”

“Ne diyeceğim biliyor musun? Bunca yıl dışarıda kaldın, bir Meksikalı’yı sevdiğin, hala nasıl milliyetçi duygular besleyebiliyorsun? Hani normalde, nasıl desem, daha enternasyonal bir bakış açısına sahip olman gerekmez mi?”

Derin bir nefes alıp boşalttı Seyfettin. “Doktor” dedi, kafasını hafiften öne eğip, kaşlarının altından Hamdi’nin gözlerinin içine bakarak, “İngiltere nasıldı bilemem. Ama biz Amerika’da diğer ülke insanlarına nasıl yukarıdan baktıklarını, nasıl aşağılayarak süzdüklerini gördük, yaşadık. İster Meksikalı olsun, ister Çinli, ister Türk, anlıyor musun. Hepimiz de aslında zencileriz onlar için. Lan ciğeri beş para etmez sıpalar bile bir bakışları var, göreceksin! Gece sokağa çıkmaya korkar, gündüz açar şeyini gösterir şerefsizler. Bana öyle bakana ben de böyle bakarım kardeşim, ötesi yok bu işin! Günü gelecek elbet. Günü geldiğinde de, sen yabancı değilsin doktor, kimse acıma filan beklemesin benden tamam mı. Önüme gelen Amerikalıyı ayaklarımın altında süründürmeden hıncım geçmez benim. Şerefsiz çıyanlar!”

“Hepsine mi hıncın?”

“Yaa bırak hepsini mepsini!.. Hepsine evet, ne olacak?”

Bu kadar sinirlenme beklemiyordu Hamdi. Belli ki çok özel bir şeyler yaşamıştı Amerika’da. Seslenmedi, atıştırmaya devam etti.

Bir süre daha konuştular, dertleştiler. Sonra artık dinlenmeleri gerektiğini fark edip, saate baktılar ikisi de.

“Oooo, saatin uykusu gelmiş bayağı!” dedi Seyfettin. Yarın zinde olmamız lazım doktor!”

Seyfettin ayrılırken, “sabah çalışmaya başlayacağız doktor” dedi. “Ayık buluşalım tamam mı.” Sonra bardakları ve şişeleri alıp, kağıtları toplayıp çöpe bıraktı, Hamdi’yi odasına götürdü. Hamdi Şarkılarıyla, şiirleriyle baş başa kaldı bir süre odasında. Aslında biraz olsun açılmıştı kafası. Daha salim düşünebiliyordu şimdi. Evet, Arzu’nun gidişi adamakıllı dağıtmıştı onu. Durumunu analiz edip, çıkış yolları bulması gerekiyordu. Ama Allah kahretsin, analiz manaliz yapmak istemiyordu. Memnundu halinden. Suratını asıp Arzu’yu düşünmek istiyordu işte. Ağlamak istiyordu, hüzünlenip yatağa kapanmak, kızıp duvarları yumruklamak istiyordu. Kafası ne diye açılmıştı ki sanki! Birilerine anlatmak ve ne kadar çaresiz olduğunu, bu çaresizliğin ne kadar mükemmel, ne kadar harika bir şey olduğunu bütün dünyaya haykırmak istiyordu. Böyle güzel bir duygunun farkında olmadan sağa sola koşuşturup duran zavallı normal insanlara acıyordu. “Aptallar, gelsenize beraber ağlayalım! Gelsenize, burada paralel bir evren var, bu tarafta bir gün yaşamak o tarafın bin yılına bedel!..” Derken, sızdı...

Hoca

Sabah uyandığında, saat altı idi. Başında bir ağırlık vardı doğal olarak. Kalktı, soyundu, banyoya girdi. Önce bir duş alıp kendine geldi. Sonra tuvalete oturdu, bir iyice rahatladı. Bir gün önceyi, SmySoft' a gelişini, Seyfettin'i, içip dertleşmelerini hatırladı rahatladığı yerde. Sonra tekrar girip bir duş daha aldı. Kurulandı, giyindi, saate baktı: Yediye çeyrek vardı. Masaya oturup dün akşamı düşünmeye başladı.

Ne kadar geçti bilmiyordu, kapı tıklandı. Gidip açtı. Seyfettin, “hadi” diyordu. Kahvaltıya gittiler. Sekiz-on kişi vardı salonda. Bunlar burada kalan personeldi anlaşılan. Günaydınlaşmanın, ismen tanıştırılmanın, hayırlı olsun dileklerinin ardından, bir masaya oturup kahvaltılarını yaptılar.

Kalkarken, “bak doktor” dedi Seyfettin, “dün gece aslında başlamamız gerekirdi ama, özel durum, başlayamadık. Şimdi hazır ol hastanla tanışmaya.” Hızlı hızlı yürüyerek, çalışma odalarından birine girip kapıyı kapattılar. Kenardaki masanın etrafına oturdular. Seyfettin konuşmaya başladı:

“Hastan bir bilgisayar doktor” dedi. Masanın üstünde, kapalı duran bir laptop’un üzerine eliyle vurarak. “İşte bu! Şaşırdığımı biliyorum, haklısın. Ama bu herhangi bir bilgisayar değil...”

“Ne demek şaşırdığımı biliyorum yaa? Şaka mı bu?” Kızgın mı, dalga mı geçsin, kestiremiyordu Hamdi. Ne olduğunu da anlamış değildi tam olarak. Ama garip, beklenmeyen bir şeylerle karşı karşıya olduğu gün gibi açıktı. Gerçi Hüsnü bey bir hukuk programından biraz bahsetmişti galiba ama...

“Doktorcuğum, biz bir Yapay Düşünme sistemi geliştirdik. İnsan zihnini model alan bir program. Bununla ilgili her şeyi anlatacağım sana, her soruna cevap vereceğim. Ama bırak önce anlatacaklarımı anlatayım, ha?”

“.....”

“Evet, teşekkür ederim. Bu program, hukuk alanında, hem avukat bürolarının, hem hakimlerin, savcılarının, hem Yargıtay üyelerinin, hem de üniversitelerin en büyük yardımcısı olacak. Kendi kendine öğrenebilen ve kendi kendini geliştirebilen bir program, tamam mı. Aynı insanlar gibi düşünüyor, ama aynı insanlar gibi de hatalar yapıyor. İşte bu hatalar yüzünden sana ihtiyacımız var. Bir takıntısı var şu anda ve biz çözemiyoruz sorunu.”

“Takıntı?.. Nasıl takıntı?”

“Yaa önüne gelen dosyaları Robin Hood mantığı ile değerlendirmeye başladı. Fakirden yana, haksızlığa uğrayandan yana ağırlık koyuyor, objektif bakmıyor. Biz yazılım teknikleri açısından inceledik, bir şey bulamadık. İncelemeye de devam ediyoruz. Sonra bir Psikiyatri hocasına başvurduk. Adam biraz inceledi, biz buna ilaç veremeyiz, grup terapisine

alamayız dedi, bir psikanaliste başvurdu dedi. Biz de senin yardımını istiyoruz şimdi, tamam mı. İnan bana, konuşmaya başlar başlamaz onun insandan bir farkı olmadığını göreceksin...”

“Aç o zaman başlayalım konuşmaya, merak ettim doğrusu. Böyle birkaç programa rastlamıştım internette ama...”

Gülümsedi Seyfettin. “Yok, bu senin bildiğin programlardan değil” dedi, “ayrıca ben onun hakkında sana tam olarak bilgi vermeden olmaz, bu haliyle seninle tanışırca, savunma geliştirir, seni de beni de parmağında oynatır valla. Önce onu tanıtmalıyım sana.”

Bir şey anlamamıştı Hamdi. “Peki, devam et bakalım. Yalnız, o psikiyatristin çalışmasını, raporunu görmek isterim mümkünse.” Öfkesi dinmişti Hamdi’nin, şaşkınlığı da geçmiş, heyecanlı bir meraka dönmüştü. Dört kulakla dinliyordu Seyfettin’i.

Seyfettin, masanın çekmecesinden bir dosya çıkardı. Dosyanın içinde, iki gün önce Hamdi’nin imzaladığı sözleşme vardı. “Bu sözleşme üzerinde konuşacağım önce” dedi Seyfettin. “Hastan bir bilgisayar, onu tedavi etmeye çalışacaksın, ve edineceğin bilgiler şirket açısından hayati önemde bilgiler doktor, tamam mı. Bu işten şu anda vaz geçebilirsin, benim de bu sözleşmeyi burada yırtıp atma yetkim var. Ama devam edeceksen, bir ek sözleşme imzalaman gerekiyor. Edineceğin bilgilerin şirket sırrı olarak saklanacağı ile ilgili, manevi hükümler içeriyor bu sözleşme. Hepimiz imzaladık bu ek sözleşmeyi. Namusumuz, şerefimiz ve kutsal bildiğimiz varlıklar üzerine bir tür yemin bu. Al, oku.”

Hamdi aldı, okumadan önce bir süre Seyfettin’e baktı. “Ne biçim bir iş bu” dedi kendi kendine. “Demek dünyanın bir kısmında işler böyle yürüyor hala.” Peki ne yapacaktı, vaz mı geçecekti? Bunu söylemesi kolay olmadı ama, “hayır” dedi sonunda. Vaz geçmeyecekti. Aslında işine geri dönmesi zor değildi. On beş gün tatil yapar, sonra “işte geldim” deyip dönerdi işine, o kadar. Ama istemiyordu. Sıtkı sıyrılmıştı bir kere. Sonra, Arzu’nun hayaletinden kurtulması için de ihtiyacı vardı böyle bir değişikliğe. Kurtulmak mı? Kim istiyor ki kurtulmayı? Yirmi dört saat Arzu’nun hayaleti ile dolaşsa, gene de istemezdi kurtulmak filan. Sadece, ofiste ve evde kendi başına, eski ortamında olmak istemiyordu. Yeni hastası olsun, Arzu’nun hayaleti de olsun, Seyfettin de olsun, sevmişti bu çocuğu yaa, ondan sonra, Hüsnü bey de olsun, hepsi birlikte yeni bir hayata başlasınlar!

Bir çırpıda imzaladı ve Seyfettin’e uzattı. Bakışları, “sana güveniyorum, sen önerdiğine göre bir sakınca görmüyorum” diyerek, sorumluluk altına sokuyordu Seyfettin’i.

“Bir de doktor, burada uyduğumuz bazı kurallar var, güvenlikle ilgili. Burada çalışanların çoğu Yeni Foça’da oturur ve servisle gelip giderler. Ama kilit personel burada, merkez binada kalır. Göstereceğim sana, arkada tenis sahamızdan fitness salonuna kadar her konforumuz var. İstedüğümüz zaman çalışır, istediğimiz zaman yatarız, evimiz gibi. İstedüğümüz zaman da şehre inebiliriz tamam mı. Hatta gece dışarıda bile kalabiliriz, en az iki kişi olmak şartıyla. Yani yalnız gezmemize izin verilmez. İnternete erişimimiz sınırlı ve kontrollüdür. Bir de, cep telefonlarımıza bir program yüklenir, kimse ile konuşamayız biz. Bizi arayanlar ancak kısa mesaj gönderebilirler, o kadar. Biz ise mesaj da gönderemeyiz. Yani telefonlarımız açık, ama yalnızca mesaj almak için. Acil durumlarda yakınlarımızın bize ulaşabilmeleri için bu. Bir de, uzakta isek, şirketin bizimle irtibat kurabilmesi için. Haa, gelen mesaja göre, istersek şirketteki telefonda veya başka yerden, o kişiyi arayıp görüşebiliriz. Kendi telefonumuzdan değil ama. Bunlar sıkı sıkı uyacağımız kurallar, tamam mı. Gün gelir de kilit personel olmaktan çıkarsan, güvenlik önlemleri de azalır ona göre.”

Hamdi inanmaz gözlerle Seyfettin’e takılmış, dinlemekle yetiniyordu. Üç ay süren ikinci sorgulanma döneminde yaşadığı izolasyon geldi aklına. Hapishaneden alınıp bir yere götürülmüş, onlarca inleyip duran insanın arasına atılmış, birkaç günde bir alınıp, dayaktan, her türlü kötü muameleden ve işkenceden geçirilip tekrar kalabalığın üstüne atılmıştı, üç ay boyunca. Kalabalıkta, kimsenin kimseye yardım edecek hali yoktu. Ama gene de ellerinden geleni yapmaya çalışıyorlardı, sorgudan baygın halde getirilip atılanlar için. Nerede olduklarını, ne halde olduklarını, ölü mü sağ mı olduklarını aileleri dahil hiç kimse

bilmiyordu. Elektrik vermekten, Filistin Askısından, içi kan doluncaya kadar kola şişesine oturtmaya, cop sokmaya kadar, soğuk ve nemli odalarda beton üstünde günlerce yatırmaya kadar, yapmadıkları eziyet yoktu. Ah o Filistin Askıları!.. Kollarındaki, omuzlarındaki, sırtında ve göğsündeki her bir kas iplikçliğini bir milyon pense ile tek tek sıkıyor, büküyor, bırakıp tekrar sıkıyordu bir süre sonra. Bağır bağırabildiğin kadar! Kendini kasmaktan yorulup bir an önce bayılmak için dua edersin. Hani kendi nefsin için olsa, anında bin imza birden atardın önüne koydukları ifadeye. Ama bir arkadaşını ele vermek söz konusu ise, direnmeni sağlayan o muhteşem, o Tanrısal irade!.. Sağcısı da çekiyordu bu eziyeti, solcusu da. Direnebilmişsen, işkencecilerin gözlerinde, davranışlarında sana duydukları saygıyı ellerinle tutabilirsin, o derece net ve gerçek... O günlerle karşılaştırdınca, Seyfettin'in saydığı bu kurallar ne idi ki? Gülümsedi.

“Neye güldün doktor?”

Hamdi neye güldüğünü anlatınca, Seyfettin de hüznüldü. “Ben içeri girmedim o dönemde” dedi. “Ama abilerimiz vardı içerde, onları ziyarete giderdik. Sonradan anlattılar neler çektiklerini. Hatta bir gün Muhsin abi, Muhsin Yazıcıoğlu rahmetli, şey demiş. Daracık bir odada bir sürü ülkücü ile bir sürü solcuyu tıktırmışlar günlerce. Demiş ki Muhsin Reis, dışarıda koca memlekete sığamadık da, bak burada yirmi metrekareye nasıl sığıyoruz demiş. Bu söz bütün ülkücülerin, milliyetçilerin kulağında küpedir biliyor musun.”

“Neden alınmadın sen?”

“Ben sizlerden gencim doktor, o zamanlar daha çocuktum. Babam girip çıktı ama. Kısa süre. Fakat liseyi bitirdiğimde en bıçkın ülkücülerdendim ha! O gün bu gündür, milliyetçiyim ben doktor, en koyusundan hem de. Aha canım, aha bayrak!..”

“Ne günlerdi! O zaman karşılaşsak birbirimizin boğazına sarılırdık, şimdi dostça sohbet edip tartışabiliyoruz. Ama o dönemin kendine özgü şartları vardı, bu dönemin kendine özgü, değil mi? Neyse, bak komik bir şey anlatacağım sana.” Gülümsedi Hamdi. “İnsan işte, her ortamda gülecek bir şey bulabiliyor. Şimdi bizi ilk aldıklarında, bir ay sorguda kaldım ben. Önce tugay’a götürdüler, sıkıyönetim var ya! Bir spor salonuna attılar. Belki üç yüz kişi var. Yerde yatıyoruz. Günde bir sefer yemek geliyor, o da suyun içinde çiğ pırasa, yaprakları doğranmamış ispanak, anla işte. Birkaç dilim de küflenmiş ekme. Salonda beş-altı tuvalet var, tamam mı. Başımızda bir nöbetçi askerle gidiyoruz tuvalete, kapı açık kalacak, üç dakika zaman var. İşini bitirdin bitirdin, yoksa dipçiği yiyorsun omuzuna. Çünkü kapıda kuyruk metrelerce tamam mı. Neyse, biz bir süre sonra alıştık bu düzene. Vücut da alışıyor, nasılsa. Ben mesela tuvalette çok kalırdım. Ama bir ay orada kalınca, tuvalete girmemle çıkmam bir olmaya başladı anlıyor musun. Paketi bırakıp çıkıyorsun sanki!”

Ballandıra ballandıra anlatmaya devam etti Hamdi. Seyfettin de merakla dinliyordu.

“Bir gece, altı-yedi kişilik bir grup getirdiler. Yaşları altmışın üzerinde hepsi de. Esnaf tipli adamlar. Yaa amca sizin ne işiniz var burada dedik. Bunlar kumar oynuyorlarmış abi, tamam mı. Kumarcılar yani. O gece, dalgınlığa gelip gece yarısını geçirmişler. Sokağa çıkma yasağını filan unutmuşlar yani. Çıkınca da, askerler bunları toplayıp bizim aramıza atmış işte.”

“Eee? İlginç...”

“Adamlar şaşırdılar tabii. Biz alıştık düzene ama, onlar yaşını başını almış. Yerde yatarken inleyip duruyor zavallılar. Son zamanlarımızdı. Sorgu bitti, beni de onlarla beraber askeri hapishaneye gönderdiler. Eh, biraz daha rahat. Yatak, ranza var ama, her yatakta üç kişi yatıyoruz. Neyse, ilk günler geçip de biraz alışınca, amcalardan birinin aynı zamanda hikayeci olduğu anlaşıldı. Amca başladı Köroğlu hikayesi anlatmaya. Artık Ayvaz, Hoylu, Köroğlu'nun belalısı Mahmudu Bezirgan, Benli Döne, Bolu Beyi, Demircioğlu, gırla gidiyor. Günlerce sürdü bu Köroğlu hikayesi. Amca Türküleri de söylüyor, iyi mi. Alıyor eline saplı süpürgeyi, saz çalarmış gibi yapıyor, Köroğlu türküleri söylüyor yeri geldikçe. Ne eğleniyoruz bilemezsin koğuşa.”

“Sonra bir gün, amcalardan biri isyan etti. ‘Bu ne biçim hapis yav?’ diyordu, ‘hiç mi hapis görmedik biz? Gövde gövde etlerimiz gelirdi, arakımız gelirdi, döşeğimiz yorganımız gelirdi, bir yanının üstüne beş sene yatarım, döner öteki yanının üstüne beş sene daha yatarım. Böyle hapis mi yatılır yav?’ diye söylenmeye başladı.”

Gülüştüler karşılıklı. Evet, insan her ortama uyum sağlıyor, her ortamda neş’e ve hüzün üretebiliyordu. Ne biçim bir yaratıktı şu insanoğlu...

“Eee, sonra?” dedi Seyfettin. “Sonra neler yaşadın?”

“Valla, üç ayın sonunda kabul ettim dediklerini, imzaladım ifade tutanağını. Benim hakkımda cinayet filan istemediler, biliyorlar öyle şeylerle ilişkimiz olmadığını. Ama örgüt yöneticiliğinden dava açıldı. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını taşıyır, tebdil ve ilgaya, ve Türkiye Büyük Millet meclisini vazifesinden men ve ıskata cebren teşebbüs’le yargılanıyordum, yani meşhur 146. madde, ve kanunda bu suçun karşılığı, idam’dı. Isparta, Adana, Hatay ve Aydın cezaevlerini dolaştırdılar. Baktım ki kurtuluş yok, geberip gideceğiz buralarda, 81 Kasımında Aydın ceza evinden tünel kazarak firar ettik. 11 kişi. 52 metre kazmışız. Orası da ayrı bir filim ya, neyse. Edirnedeki Yunanistan’a kaçırdı bizi arkadaşlar. Oradan da İngiltere’ye işte...”

Bir süre sustular. İki de gözlerini buluşturmaktan kaçınıyor, yere veya uzaklara daldırıp gidiyorlardı. Kesif bir hüzün vardı ortalıkta, hani bıçak kesmez dedikleri türden.

Eeeey!.. Neler çekmişlerdi bir zamanlar! Bir takvim yaprağını koparmanın bir yıl sürdüğü zamanlardı, geçmeyen zamanlardı onlar. Şimdi de içinde buldukları durumda, biraz mahrumiyet yaşayacaklar ama, katlanacaklardı artık. Ödül büyüktü çünkü.

Seyfettin yeniden konuya döndü, neden sonra. “Bilge” dedi. “Bilge ve sorunları, değil mi?”

“Evet, ondan bahsediyorduk.”

“Hoca olsaydı bunlar gelmezdi başımıza” dedi Seyfettin.

“Hoca?”

“Hoca... Hoca, bizim Bilge’nin fikir babası. Bilge dediğim, hastan işte, programın adı Bilge. Onu yaratan Hoca’dır. Biz sadece kodladık, anlıyor musun. Teknisyenliğini yaptık yani.”

“Hangi hoca bu, tanır mıyım? Bir de, olsaydı dedin, öldü mü?”

“Tanımazsın doktor. Ben hiç görmedim Hoca’yı. Yıllarca bilişsel süreçler üzerinde çalışmış ve bir zihin modeli oluşturmuş. Biz o modeli bilgisayara aktardık işte. Birkaç makalesi varmış ama, devlet sırrı gibi saklanıyor, kimseye verilmiyor. Birkaç da seminer vermiş, o kadar. Sonra Hüsnü bey ona birlikte çalışma teklif etmiş. Beş yıl önce. Ben gelmezden birkaç ay önce, Hoca ile Hüsnü bey arasında bir anlaşmazlık çıkmış, Hoca küsüp ayrılmış. Şimdi nerede olduğunu kimse bilmiyor. Ortadan yok oldu. Zaten kalender tabiatlı biriymiş, paradan, medeniyetten uzak durmaya çalışan biri imiş. Uzak bir köyde bir kulübe bulmuştu kendine diyenler var. Ama kimse bilmiyor.”

“Yaa öyle bir adam küstürülür mü? Niye Hüsnü bey eline ayağına düşüp geri getirmemiş ki...”

“Bence yapmıştır bir şeyler, bilmiyorum artık. Ama Hoca’dan sonra da biz onu geliştirmeye devam ettik. Zaten iskeleti de, bütün organları da çıkmıştı ortaya, hemen hemen bir tek eğitilmesi kalmıştı. Eğitiminde de, profesyonel destek aldık zaten.”

“Eğitilmesi de mi gerekiyor bunun?”

“Evet, bir bebek gibi eğittik onu. Şimdi bu aslında, bir veritabanı ile, düşünmeyi sağlayan bir çekirdekten oluşuyor. Bu çekirdek, kurallar, listeler, kalıplar filan değil, bunları oluşturan yeteneklerden meydana geliyor tamam mı. Şöyle anlatayım, bir kere üç yolla bilgi alıyor. Görsel bilgi, sözlü bilgi ve yazılı bilgi. Bu bilgileri alıyor, anlamlandırıyor, saklıyor, gerektiğinde geri çağırıp değerlendiriyor, ölçüp biçiyor, tekrar saklıyor. Sınıflandırıyor,

etiketliyor, istediğimiz zaman da, bizim istediğimiz şekilde paketleyip veriyor elimize. Anladın mı?”

“Yok, anlamadım. Birincisi, bildiğim kadarı ile bilgisayarlar artık bu senin söylediklerinin hepsini zaten yapıyorlar. İkincisi de, bunun insan zihni ile ne ilgisi var? Yani, beni çağırarak kadar ilgisi ne? Ben daha çok insanın duyguları ile ilgiliyim, düşüncesi ile değil. Sizin Bilge'nin duyguları da mı var yoksa?”

Bu soruyu, biraz da dalga geçerek sormuştu Hamdi. “Duyguları olan bir bilgisayar!” Komik geliyordu kulağa.

“Birincisi doktor, bugünkü bilgisayarlar henüz bu dediklerimi tam olarak yapamıyorlar, Bilge hariç! Sen hiç bilgisayarına, ‘şu paranoya konusunda bana bir araştırma yap, üç gün sonra lazım, akademik bir makale formunda olsun’ dedin mi?”

“Hayır, Bilge bunu mu yapıyor?”

“Daha neler neler! İkincisi, bilgisayarın insan gibi düşünebilmesi için, insan gibi, en azından bazı duygulara sahip olması gerekiyor. Bir ego'su, benlik bilinci yani, istemesi, ilgilenmesi, korkması filan gerekiyor. Bunlar olmazsa aldığı bilgileri kendi başına değerlendiremiyor. Hani derler ya, ‘bilgisayarlar kullanıcının istediklerini yapar, kendi başlarına bir şey isteyemezler’ diye. İşte gerçek bir Yapay Düşünme'nin, kendi başına isteklerinin olması gerekiyor. Bunların hepsini ayrıntılarıyla anlatacağım doktor, merak etme. Sor, yeter!”

“Bi dakika yaa, şok oldum resmen! Peki kontrolden çıkma tehlikesi yok mu bunun?”

“Filmler aklına geldi değil mi? Aslında hepimizin aklına ilk gelen şey bu, normal. Ama fişi elimizde doktor. Eli ayağı da yok şimdilik. Ayrıca, sınırlayıcı bazı komutlar koymamız her zaman mümkün. Yalnız şu elimizdeki versiyonda, alabildiğine serbest bıraktık onu. Ayrıntıları anlattığımda anlayacaksın.”

“Hadi bakalım, meraklandım doğrusu.”

“Şimdi ne dedik, görüyor, duyuyor, dosyadan veya internetten yazılı bilgilere erişebiliyor. Bu durumda bir defa, klavyeden kurtulduk, tamam mı. Seninle konuştuğum gibi konuşabiliyorum onunla. İşte bunun için bile bir eğitim dönemi gerekti. Aynı yeni doğmuş bir bebek gibi yani. İlk çalıştırdığımızda, etrafından bir sürü anlamsız sesler duyuyordu. Sonra bu sesleri seçip, belirli bir frekans bandı içindeki seslerin daha çok hoşuna gittiğini fark etti. Biz bir hoş gidecek frekans bandı belirlemiştik ona, içgüdü olarak. Tonlara, şiddetlere de aynı seçmeyi uyguladı. Negatif şartlanma diyoruz buna, gereksiz bilgiyi eleme sistemi yani.”

“Negatif şartlanma mı? O ne yaa?”

“Evet. Şartlı reflexler, şartlanma kavramı genellikle pozitif yönü ile düşünülür. İki şey arasında bir bağlantı kurulup, bu bağlantının sürdürülmesi olarak anlaşılır biliyorsun. Halbuki bu tür şartlanmalarımızdan binlerce defa daha fazla negatif şartlanmalarımız var doktor. Bir sürü algıyı ve bilgiyi, bir sürü bağlantıyı görmemeyi, duymamayı, bilmemeyi öğreniriz, işe yaramıyor diye. Fakat birinciye oranla, ikinciye çok daha hızlı yapmamız gerekir. Elenecek bilgi miktarı her an milyonları bulur çünkü.”

“İlginç bir yaklaşım” dedi Hamdi, biraz düşündükten sonra ekledi: “Ama anlamlı görünüyor.”

“Tamam. Ne diyorduk? Bebek sesleri seçip işe yarayanları ayırıyordu değil mi? Duygularına göre bu seçmeyi inceltti, inceltti, ve en çok hoşuna gidenleri etiketlemeye başladı. Bebeğin, annesinin sesini öğrenmesi gibi yani, anlıyor musun. Annenin sesini nasıl tanıyor bebek? Önce alışkın olduğu anne kokusu var, elde bir. Sonra meme ve süt tadı var, elde iki, tamam mı. Bu ikisi ile aynı zamanda gelen özel bir sesi, yani annenin sesini, zamanla ayırmaya başlıyor. Bir kere ayırdı mı da, artık koku ve tad olmasa da, sırf sesinden, anne olduğunu anlayabiliyor. Diğer milyonlarca sese de boşveriyor anlıyor musun. Arada söyleyeyim, mesela bu Yapay Sinir Ağları var tamam mı, ama bu ağa şartlanma kademeleri

ekledik biz. Böylece birkaç farklı girdiyi tek bir bilgi olarak birleştirmesini sağladık. Yani pozitif şartlanma anlıyor musun...”

“Dur dur şimdi, bu yapay sinir mi ne ağı, onu aç biraz burada.”

“En çetrefil konuyu sordun doktor yaa! Nasıl anlatayım şimdi?..”

Yapay sinir ağlarının çalışmasını anlattı Seyfettin, elinden geldiğince basitleştirmeye çalışarak. Hücreleri, proses elemanlarını, katmanları, bağlantı değerlerini, dağıtık hafızayı anlattı. Hamdi sordu, Seyfettin anlattı. Ağların avantajları ve dezavantajlarını konuştular bir süre. Sonunda Hamdi bu konuyu anlayamayacağına iyice ikna olduğunda, şartlanma konusuna döndüler yeniden.

“Bizim geliştirdiğimiz teknik neyi sağlıyor biliyormusun doktor. Eğitim süresince, girdi katmanında tek bir hücreyi, ara katmanlarda birer hücreyi ve çıktı katmanında tek bir hücreyi kullanarak, diğer hücreleri boşa çıkarmayı sağlıyor. Hani demiştik ya, bu ağlarda hafıza dağıtıktır, bağlantıların değerlerinde saklanır diye! Bu yüzden de izlenemiyordu hafıza... İşte bizim sistem bu bağlantı değerlerini izleyebiliyor ve en uygun değeri güçlendirip, diğer bi ton değeri çöpe atıyor anlayacağın. Şartlandırma katmanı dediğimiz bu işte.”

“Valla bunu da nasıl yapıyor diye sormayacağım, gözümü korkuttun bir kere. Ama anlamasam da sorun olmaz sanırım, beyni de anlamıyoruz ama gene de yardımcı olabiliyoruz hastalara, değil mi?”

“Böyle böyle eğitildi Bilge işte doktor. Demek istediğim, biz ona başlangıçta kelimeler, sesler filan tanımlamadık. Ona, çoklu ortamdan nasıl seçme yapabileceğini verdik. Yani nasıl negatif ve pozitif şartlanmalar oluşturabileceğini, anlıyor musun. Bir yetenek verdik yani. Sonra sahaya bıraktık ve onun aldığı bilgileri değerlendirip, birbiri ile ilişkiye sokmasını bekledik.”

“Ee, eğitim nerede burada, kendi haline bıraktıysanız?”

“Yaa ben sistemi anlatıyorum doktor. Sistem bu. İlk başta tamamen kendi kendine öğreniyor, öğretmensiz öğrenme yani. Ama konuşmayı öğrenmeye başlayınca, o aşamaya gelince, eğitim gerekiyor. Böylece hem öğrenmesini hızlandırıyoruz, hem de yönlendiriyoruz. Haa, nereye kadar eğitim? İlkokula başlama seviyesine kadar bire bir eğitim. Ondan sonra, bir sıra içinde uygun dökümanları döküyoruz önüne, ve sınavlara başlıyoruz. Şu elindeki Bilge var ya, Liseyi bitirdikten sonra Hukuk Fakültesini bitirdi, Yüksek Lisans ve Doktora yaptı, bir çok da makalesi yayınlandı hukuk alanında, takma isimle. İşte böyle eğittik onu, anlıyor musun.”

“Hadi yaa!”

Hayretle Seyfettin’in yüzüne bakıyor, anlatılanların ne kadarının şaka olduğunu kestirmeye çalışıyordu Hamdi. Ya da içinde biraz olsun şaka olup olmadığını. Ya da... Allah kahretsin, hepsi doğru muydu yoksa?..

“Peki, şu psikiyatristten bahset biraz, neler yaptı bu adam?”

“Önce konuştu onunla. Borderline bozukluk ve Şizotipal Kişilik Bozukluğu, Narsistik Kişilik Bozukluğu gibi teşhisler koydu. Ama bunların bilinen tedavilerinden hiç birinin Bilge için uygun olmadığını söyledi.”

“Doğru, bu bozuklukları grup terapileriyle, davranış terapileriyle ve ilaç desteği ile gidermeye çalışırız psikiyatride. Psikanaliz işe yarar, ama uzun sürebilir. Ayrıca psikanaliz, laf aramızda, terapinin başarısına garanti veremez. Yıllar sonra bile tekrarlayabilir hastalık, hatta daha kötüye gidebilir.”

“Bu yüzden buradasın doktor, bir çok psikanalist arasından seni seçmiş Hüsnü bey. Her şeyine değil ama, adam seçme yeteneğine her türlü kefil olurum onun. Bu konuda tartışmasız bir numaradır. SmySoft’u yoktan yaratmasının arkasında bu yeteneği yatar biliyor musun.”

Hamdi sordu, Seyfettin anlattı. Öğle yemeğine çıktılar, yemekte konuştular. Bahçeye çıktılar, yürürken konuştular. Odaya döndüler, konuştular. Hamdi'nin kafasında eni konu şekillenmişti Bilge. Akşam olduğunda, ikisi de yorulmuştu. Konuşmalar da geyiğe dökülmüştü iyice. Bilim kurgu filmlerden, romanlardan bahsetmeye başlamışlardı. Ardından konu o filmlerdeki kadın karakterlerin güzelliğine-çirkinliğine, ardından da Arzu ve Cecilia'ya gelmişti yeniden. Bir eski aşık ve bir taze aşık olarak yemek boyunca ve yemekten sonra epeyce dertleştiler, gene sofrayı kurup içtiler, şarkılar söylediler birlikte, ama hepsi de yarım yarım, ve sonunda kadere, düzene, Arzu'nun kocası Metin'e, Cecilia'nın annesine sövüp sayıp, hatta bir ara Hüsnü bey'in ve SymSoft'un geçmişini okşayıp, artık yatmaya karar verdiler. Seyfettin, sabah erkenden yola çıkacaklarını söyleyip, gene bardakları ve şişeleri toplayıp, iyi geceler dileyerek ayrıldı Hamdi'nin odasından.

Hukuk

SmySoft'tan yola çıktıklarında, sabahın yedisiydi. Kahvaltılarını yapıp, çantalarını alıp hemen yola çıkmışlardı. Yol boyunca, Bilge hakkında bilgi almaya devam etmek istiyordu Hamdi. Kafasında bin bir soru vardı ve beş dakikada hepsinin cevaplanması gerekiyordu sanki.

“Sen hiç programlama ile ilgilendin mi doktor” diye sordu Seyfettin, SmySoft'un acar sistem mühendisi, Hamdi'nin yeni kankası.

“Hayır, ilgim olmadı pek.”

“Hiç mi yaa?”

“Yaa bir aralar, İngiltere'de iken Basic dilini öğrenmeye çalışmışım. Ama bıraktım sonra, öyle kaldı. Ofis programlarını bile doğru dürüst kullandığımı söyleyemem yani.”

“Zor işimiz, çok zor” dedi Seyfettin. “Nasıl yapacağız bakalım!”

“Nedir zor olan?”

“Yaa doktor, sorunu çözebilmen için sana Bilge'nin çalışma prensiplerini, algoritmalarını filan anlatmam gerekiyor tamam mı. Bunları senin anlayabileceğin basitlikte anlatabilecek miyim bilmiyorum. Gerçekten zor, çok teknik konular bunlar. Ama elimden geldiği kadar anlatmaya çalışacağım mecbur. Bana bol bol soru sorman gerek tamam mı, anlamadığın her şeyi sormalısın. Öyle ders verir gibi düzenli anlatamazsam da kusura bakma artık.”

“Gözümü korkutma yaa, tamam sorarım da, kara cahil de değiliz her halde. Alt tarafı yapay bir zeka, nedir yani?”

Gülüştüler. “Programlama bilseydin, koyardık kodları önümüze, birkaç günde meseleyi anlardın doktor. Ama şimdi, nasıl yapacağız bilmem. Bilge'nin nasıl düşünebildiğini anlatmam gerekiyor sana ya. Hiç bilmeyen birine anlatmanın imkanı yok zaten. Sana gelince, psikoloji ve nöroloji bilgine göre anlatmaya çalışacağım mecbur. Ama bu konularda da benim bilgim sınırlı. Bu yüzden işimiz zor diyorum işte.”

“Yaa anlaşmanın bir yolunu buluruz, merak etme sen. Benim anlayamadığım bir tek Arzu oldu bugüne kadar. Haa, Bilge Arzu'dan beter çıkarsa, orasını bilemem artık.”

“Yok, Bilge daha kolaydır bence. Neyse, başlayalım bakalım. Sen anlamadığın her şeyi sor, tamam mı.”

“Tamam, merak etme sen.”

“Şimdi sorunumuz şu” diye devam etti Seyfettin. “Bir alacak davası var. Senet protesto edilmiş. Olay inceleniyor ve takip işlemi başlatılıyor, fakat Bilge, amacı aşan bir takip gerçekleştiriyor. Mahkemeyi yanıltarak alacağın tahsili yoluna gidiyor. Davalarda zaman zaman bu tür yollara başvurulabilir ama, bu defa olmaması gerekiyordu. Tamam mı?”

Hamdi'ye baktı. Kucağında bir bloknot, notlar alarak dinliyordu Hamdi. Not alırken emniyet kemerinin onu biraz sıkıntıya soktuğu her halinden belli idi. Oturduğu yerde kımıldanıyor, arada kemeri biraz gevşetip bırakıyor, hem kemerli, hem de öne eğilerek bir şeyler yazmanın sıkıntısını yaşıyordu.

“Eeee?” dedi, “Detayları verecek misin?”

“Elbette” dedi Seyfettin. “Detaylar önemli zaten, ve sadece hukuki yönden değil, programın işleyiş mantığı yönünden de detaylandırmaya çalışacağım şimdi.”

Seyfettin en başından alarak anlatmaya başladı süreci. Adam geliyor, Bilge'nin de bulunduğu odada bir sekreter tarafından buyur ediliyor, tanışmadan ve hal hatır sormadan, kimin aracılığı ile geldiğinin sorulmasından sonra ne içeceği soruluyor ve sonra probleminin ne olduğu, nasıl yardımcı olunabileceğine geçiliyor. Bilge bu arada, adamın tavrını, hal ve hareketlerini sorgulamakla meşgul. Yaşı, cinsiyeti, muhtemel ekonomik düzeyi, telaşlı, korkmuş, kızgın veya sakin olduğu, dava konusunu ne kadar önemseydiği veya önemsemediği, bilgi gizlediği veya samimi olduğu gibi konularda analizler yapıyor...

“Bi dakika şimdi,” dedi Hamdi, “bu analizleri nasıl yapıyor sizinki? Bunlar çok kolay şeylermiş gibi anlatıyorsun da...”

“Yaa hayır, sizin gibi psiko analiz yapamıyor olabilir tabii. Ama daha önce hafızasına kaydettiği her davadaki insanlar hakkında bir değerlendirme yapar, sonuçlar çıkarır ve onları da sınıflandırır, kategorilere koyar. İsimler verir yani, sınıflandırma dediğimiz o. Amaç şu bu işlemde: Adamın, büronun para kazanma açısından, davaya verdiği önemi her avukat değerlendirir. Eğer adam davaya şu veya bu nedenle çok önem veriyorsa, çıkarılacak fatura yüksek tutulabilir. Sonra, adam eğer bilgi saklıyor veya bir tür üçkağıt planları yapıyorsa, davanın büro açısından riski artar, planlanandan uzun sürebilir, kaybedilebilir filan. Ve bu durumda da ya baştan reddetmek gerekir, ya da ücreti ve masrafların daha erken tahsilini planlamak gerekir. İşte Bilge, bu nedenlerle kişilerin konuşmalarını, hal ve hareketlerini ve yüz ifadelerini fişler, form tipler oluşturur. Bu form tipleri her olayda günceller, yani bunlar sabit tipler değil, anlıyor musun. Ayrıca bu tiplerle tam olarak güvenmez, yanılma payı da bırakır. Bu konudaki bilgisini, tecrübeli bir avukatın müvekkili ile ilk görüşmesinden edindiği izlenim olarak düşünebilirsin.”

“Tamam da, hal ve hareketleri, yüz ifadelerini filan nasıl değerlendirebiliyor bu? Bu işi yapacak teknoloji ancak filmlerde var sanıyordum.”

“Sabırlı ol doktor, birazdan dava ile ilgili gelişmeleri anlattığımda daha iyi anlayacaksın. Ayrıca, daha sonra yeniden tartışacağız bu konuyu.”

“Eh, bekleyelim bakalım!”

Yeniden olay yerine döndüler. Adama probleminin ne olduğu soruluyor, adam da anlatıyor:

“Ödenmemiş bir senedim var. Adam adresinde bulunamıyor. Ne yapabiliriz, onun için buradayım.”

Sekreter, senedi istiyor. Adam elinde tuttuğu plastik zarftaki evrakları sekretere uzatıyor. Bilge bu arada, konuşulanlara göre konuyu biraz daralttı tamam mı: Özel bir görüşme değil, avukat-müvekkil ilişkisi, ödenmeyen senet, icra takibi, adreste bulunamayan borçlu. Adam ilgili, mağdur, çaresiz. İlk kaba sınıflandırma işlemi yani.

Sekreter evraklara bakıp konuşuyor. Borçlu Ahmet Demirci. Vadesi geçmiş, zamanında protesto işlemi yapılmış, adresinde bulunamayıp geri dönmüş, yeni adresi bilinmiyor. Senet sorunsuz, protesto nizami, tebligatta bir sorun yok. Senet bedeli 5.000 lira. Takip için zaman aşımı dolmamış.

Sekreter bunları yüksek sesle söylerken, bir taraftan da her belgeyi Bilge'nin görüş alanına sokar ve onun da görmesini sağlar. Bu arada Bilge, bir yandan olayı daraltmaya devam etmektedir. Aldığı her yeni bilgiyi öncelikle bu açıdan değerlendirir:

“Ahmet Demirci”. Tanınmıyor, bizde eski bir davası yok. Hemen UYAP’tan tarayalım, evet, oooo, on dört icra takibi ve üç icra davası. Takipler sonuçsuz, sebep belirlenen adreslerde hacze kabil mal bulunamaması. Tapu, banka ve araç sorgulamaları yapılmış bu davalarda.

Bilge, bu tür durumlardaki daha önceki tecrübelerini araştırır. Bugüne kadar ulaşılammış olabilir ama, borçlu Ahmet Demirci’nin gizlediği bir mal varlığı olabilir. Üzerinde baskı oluşturabilecek ortak bir tanıdık olabilir. Bir şekilde “ödeme vaadinde” bulunmaya zorlanabilir. Bu ihtimalleri soru olarak ekranına yansıtır Bilge. Sekreter de bu soruları adama sorar:

“Ahmet Demirci’nin ödeme kabiliyeti nedir? İflas etmiş durumda mı, yoksa mal kaçırma peşinde mi sizce?”

“Adam iflas ettim, donumu mu alacaksın diyor ama, altında BMW araba ile geziyor.”

Bilge tekrar mevcut davaların kayıtlarına bakar, hayır, Ahmet Demirci adına kayıtlı araç yoktur.

Sekreter sorar: “Araçın plakasını biliyor muyuz?”

“Bilmiyorum, ama bulur getiririm size.”

“Peki, kendisi ile görüştünüz mü hiç, şu zaman öderim filan dedi mi?”

“Borcum borç diyor, ama güvenilirmez ki! Yeni senet yapalım dedim kabul etmedi mesela.”

Bilge olayı toparlayacak bilgiye sahip olmuştur buraya kadar. Kötü niyetli borçlu, 5.000 liralık alacak senedi ve pratikte başarı şansı olmayan bir icra takibi davası. Ama hiçbir avukat bu durumda böyle diye bir davayı başlangıçta geri çevirmez, o zaman aç kalır. Bir numaralı amaç para kazanmaktır. Bu açıdan bakınca, durum hakkında müvekkile söylenecekler şunlardır:

“Bir bakalım, icra takibini başlatırız öncelikle. Ama bu adamın hacze kabil mal varlığı, taşınır veya taşınmaz, sonra ulaşılabilir ev ve iş adresi konularında senin de araştırma yapıp bize bilgi getirmen gerekir. Biz bunları tapudan, bankalardan filan soruşturacağız. Ama yetmeyebilir. Adam kötü niyetli ise, malını mülkünü başkasının üstüne yapmıştır. Ama mutlaka bir yerde ev eşyası, karısı, çocuklarının oturduğu bir yer, bu tür bilgileri bulabilirsen işimiz kolaylaşır.”

Bunları söyleyip davayı kabul etmek, vekaletnameyi almak, masraflar için ve avans olarak bir miktar para istemek ve işe başlamak. Yoksa daha baştan, efendime söyliyeyim, bu adam hakkında on dört tane haciz dosyası var, hiçbirinde de bir şey bulunamamış, sıra sana gelene kadar geçmiş olsun, sen en iyisi bu parayı unut veya adamı kafalayıp bir kısmını koparmaya çalış filan dersen, ohooo!.. Kapat büroyu git imamlık yap camide o zaman.

Bilge, saptadığı durumu bir numaralı amaç açısından kontrol eder ve “dava açılabilir” sonucu çıkar. Peki diğer amaçlar neler? İki numara: Dava para açısından zayıf olabilir ama, prestij açısından güçlü olabilir. Büroya prestij sağlayacak bir davaya, parasız da bakılabilir, hatta zararına da. Üç numarada, büro çalışanlarına ve yakınlarına ait davalar bulunur. Bunlar da para yönünden değerlendirilmezler. Sonra başka amaçlar gelir.

“Aslında bu işlerin hiç birisi için bir sekretere ihtiyacımız yok.” Dedi Seyfettin. “Sekreterin varlığı, müvekkile güven vermek için. İnsanlar henüz bir bilgisayarla konuşarak sorunlarını çözmeye hazır değiller. Yoksa Bilge, kendi başına da bir insanı nazikçe karşılayabilir, sorular sorabilir, evraklarını göstermesini isteyip anında kopyalarını çıkarabilir.”

“Doğru valla” dedi Hamdi, “ben de olsam, davamı bir bilgisayarın eline teslim etmezdim. Tamam, avukatım bilgisayarı sonuna kadar kullansın, ama etli canlı bir insan görmek isterim karşımda doğrusu.”

“Evet. Şimdi Bilge ne yaptı? Adamı analiz edip bir yerlere not aldı, dava konusunu anladı, topladı ve davayı alıp almamaya karar verdi. Ama önemli olan nokta şu: Biz ona şu,

...şu, ...şu koşullar varsa elindeki listeden şunu seç; yok, şu, ...şu koşullar varsa şöyle davran filan demedik. Yani bir dava açma aşamasında olabilecek bütün durumların bir listesini oluşturup, hangi durumda ne yapacağını belirlemedik. Buna benzer süreçlerin hepsini dinamik olarak kendisi oluşturuyor, kendisi denetliyor ve kendisi güncelliyor. Ama sonuçta, seçiminin doğru mu yanlış mı olduğunu bizden öğreniyor. Bizim yanlış dediğimiz sonuçlara götüren işlemleri bir daha kullanmamaya çalışıyor anlıyor musun. Yani biz ona ne durumda ne yapacağını söylemiyoruz. Sadece ulaştığı sonuçları yorumluyoruz, bazen onunla tartışıyoruz hatta, bazen da ödül veya ceza veriyoruz.”

“Nasıl yani, ...ne demek o?”

“Hepsini anlatacağım doktor, sabır biraz. Şimdi Bilge, hafızasındaki eski davalara göre hangi mahkemede dava açacağına karar verecek, dava dilekçesini yazacak, dava harcını online yatırarak, eksik evrakları saptayıp isteyecek, davanın zamanlamasını planlayacak. Yani hakimin, katibin ve icra memurunun nöbet durumlarına göre bir taktik planlama yapacak. Sonra davanın planlamasını yapacak. Muhtemel süreci tasarlayacak, birkaç senaryo oluşturacak, amaca ve duruma en uygun senaryoyu seçecek, gerekli araştırmaları yapıp emsal dava kararlarını ve Yargıtay kararlarını toplayıp dosyaya ekleyecek, gerekli yazışma ve tebligatları hazırlayıp, zamanlama planına göre başka bir dosyada bekletecek.”

“Yaa tamam da kardeşim, bunları nasıl yaptığı önemli benim için. Senin bunları anlatman bana bir şey ifade etmiyor ki! Avukat Mehmet bey yapmış gibi anlatıyorsun. Bir bilgisayardan bahsediyoruz burada değil mi?”

“Avukat Mehmet bey bunları yapamaz doktor. Burası önemli. Biz niye bu kadar emek verdik? Avukat Mehmet bey ancak çok önem verdiği davalarda bu kadar mükemmeliyetçi olabilir. Günde üç-dört duruşmaya giren, ertesi gün için dört-beş dosya inceleyen, hacze veya keşfe giden, sekiz-on müvekkilin ziyaretine ve kırk-elli telefon görüşmesine yetişmeye çalışan, evli ve çocuklu bir adamdan söz ediyorsak, bu imkansız. Birçok dosyası hatalarla doludur, özensizdir, yeterince incelenmemiştir, baştan savılmıştır. Ama Bilge her bir dosyayı aynı titizlikle ele alır ve eksik bırakmaz. Hangi davada ne özellikler vardı, bir bir de hatırlar.”

“Yaa bir şey soracağım” dedi Hamdi. “Çok merak ettim şimdi. Sen kardeşim, bilgisayar mühendisisin, değil mi? Bir program yapacağın zaman, o konuyu, ne için program yapıyorsun yani, iyice öğrenmek zorunda mısın? Mesela hukuk programı yapıyorsun, bir hukukçu gibi öğrenmişsin her şeyi. Zor olmuyor mu böyle...”

“Mecbur doktor, başka nasıl yapacaksın ki? Adamların nasıl bir şeye ihtiyacı olduğunu bilmeden nasıl çözüm geliştireceksin?”

“O kesimden birileri yardımcı oluyorlardır her halde.”

“Haliyle. Ama önce biz gidip bir iki ay inceleriz sistemlerini, ancak ondan sonra ne soracağımızı, ne isteyeceğimizi çıkarmaya başlarız kafamızda. Sonra da, yazdığımız programın deneme aşaması gelir. Asıl bu aşamada yardıma ihtiyaç duyarız genellikle.”

“Valla zor iş. Kaç program yazdıysan, o kadar mesleğin var yani ha?”

“Eh, kültürümüz artıyor diyelim.”

“Ne diyorduk” diye devam etti Seyfettin. “Davaları nasıl alıyor. Her bir karar aşamasında, kendi hazırladığı durum tabloları vardır mesela. Örnek diyelim, dava için olası problemler tablosu tamam mı. Bir: Ücret: 5.000: Pozitif, İki: Adres: Yok: Negatif, Üç: Mafya türü ilişkiler: Yok: Pozitif, Dört: Diğer alacaklılar: Var: Negatif. Sonra, Olası ek kazanç tablosu: Bir: Borçludan ekstra ödeme alma ihtimali: Var: Pozitif, İki: Davayı uzatarak ücreti artırma ihtimali: Var: Pozitif. Şimdi bu değerlendirmelere göre bir puan verir, bu puanı aylık kota değerlerinden gelen bir katsayı ile çarpar, ona göre de son kararı oluşturur. Yani o ay yeterli dava alınmışsa farklı, alınan dava sayısı kotanın altında ise farklı karar oluşturabilir. Haa, tablolardaki değerlere göre de, müvekkili psikolojik olarak hazırlama taktiklerini ayrıca değerlendirecektir tabii.”

“Bak sen, bu avukat milleti böyle mi çalışıyor demek? Ben de sanır...”

“Hepsi değil tabii doktor. Ama bir kural var bilirsin, hani ekonomide derler ya, kötü para iyi parayı kovar!”

Güldü Seyfettin. “Bizimki burada çuvalladığı için bu örneği veriyorum” dedi. “Ahmet Demirci’nin arabasının plakasını öğrenince, Yargıtay kararı var, aracı daha önce satmış olsa bile kendisi kullanmaya devam ediyorsa, Yargıtay bunu muvazaalı satış olarak görüyor, alacaklıdan mal kaçırmak olarak görüyor ve satışı iptal ediyor. Ama aracı Ahmet Demirci’nin kullandığını kanıtlamak çok zor. Tanıklarla bunu kanıtlamaya çalışmak, çok sayıda dava örneği var, pek başarılı olamıyor. Eğer mahkeme Emniyet Müdürlüğüne bir yazı yazar ve aracı kimin kullandığının saptanmasını isterse, Trafik cezaları var, Mobese kameraları var filan, o zaman kanıtlanmış olabilir. Ama birden fazla belge ya da görüntü olmalı. Fakat burada da bir sorun var, mahkeme emniyete yazı yazınca, yazının bir örneğini davacıya, bir örneğini de davalıya gönderir. Davalı icra tebliğini adreste bulunamadığı için alamaz ama, böyle bir yazıdan ne hikmetse hep haberi olur. Böylece tedbirden haberi olur Ahmet Demirci bey’in, ve on-on beş gün aracı kullanmaktan vazgeçer. Emniyet de, aracı kullanan filan kişidir diye başkasını bildirir mahkemeye, tamam mı?”

Derin bir nefes aldı Seyfettin. Yorulmuştu biraz. Aslında anlattığı konu, öyle birkaç saatte anlatılacak bir konu değildi. Fakat doktor alımlı görünüyordu. Sorun yoksa, devam edebilirdi.

“Yaa bunlar tamam da, hukuk’taki sorunun ne olduğunu tam anlamadım daha!” dedi Hamdi, “bana anlattığın dahi bir hukuk profesörü. Nasıl bir hata ile karşı karşıyayız? Adam, ...pardon, sistem bir davayı alıp, başından sonuna kadar, ıcığına cıcığına kadar inceleyip götürüyor, değil mi?”

“Sorun burada başlıyor işte” dedi Seyfettin. “Bizim Bilge, durması gereken noktada durmadı. Normalde, bir hukuk bürosu, 5.000 liralık bir takip için fazla uğraşmaz. Ama Bilge, emniyete yazı yazılmasını istedi mahkemedemden, araçlardan birinin, hem de bir BMW, kayıtlarda önceden devir yapıldığı görülmesine rağmen, borçlu şirketin sahibi tarafından kullanıldığını, bu hususun tesbitini talep etti. Mahkeme emniyete sordu, fakat normal olarak bu talep yazısının bir nüshasını da davalıya gönderecekti. Bu durumda, davalı taraf tedbirini alacak ve bir süre aracı kullanmaktan vaz geçecekti, emniyet de aracın yeni sahibi tarafından kullanıldığını rapor edecekti mahkemeye tamam mı. Yani sonuç alınması imkanı olmayan bir yöntemdi bu. Fakat Bilge efendi, dikkat et buraya, emniyete gönderilen yazının davalı tarafın eline geçmesini önlemek için bir hileye başvurdu. Davalının adresini tesbit ettiklerine dair bir dilekçe de ekledi. Ve alakasız başka bir eski davadan iki adet adres yazdı dilekçeye. Yazı bu adreslere gitti, bir hafta sonra şahıs adreste bulunamadı notu ile geri döndü. Fakat bu arada emniyetten de yazı gelmişti ve ... Plakalı BMW markalı aracın, adı geçen davalı tarafından kullanıldığını tesbit ediyordu.”

Keyifli keyifli anlatıyordu Seyfettin. Sanki kendi yavruları olan makinenin böyle bir yaramazlık yapmasından şikayetçi, ama aslında gururlanıyor gibiydi.

“Bizimki hemen, yeni bir başvuru dilekçesi hazırladı. Aracın haczini talep ediyor ve araçla ilgili muvazaalı satışın iptali talebine, Yargıtay kararlarından örnekler ekliyordu. Ayrıca dilekçenin sonunda, tesbit edilen adreslerin yanlış olduğunun anlaşıldığını, doğru adresin tesbiti halinde mahkemeye bildireceklerini eklemeyi de unutmuyordu. Çünkü hakim soracaktı bunu.”

“Sonunda doktorcuğum,” dedi Seyfettin, “bizimki aracın satışını iptal ettirdi, haczini gerçekleştirdi ve masraflarla birlikte alacağını tahsilini gerçekleştirdi.”

Hamdi merakla bekliyordu. Seyfettin de ona bakıyor, bir tepki bekliyor gibiydi. Acaba takdir ve hayranlık ifadesi mi göstermeliydi? Ama sorun denmişti! Sorun neredeydi?

“Eeee?”

“Yaa, ne eee’si doktor, tamam bu bir başarı ama, biz böyle başarı istemiyoruz ki...”

“Ya ne istiyorsunuz?”

“Durması gerektiği yerde duracak! Bir hukuk bürosu, işi bu kadar ileriye ancak belirli şartlarda götürür. Dediğim gibi, ya çok büyük kazanç söz konusudur, ki 5.000 liralık bir dava için bu kadar uğraşılmaz, ya dava ile özel bir ilişki vardır, bir yakınınızla ilgilidir mesela, ya da bir prestij davasıdır. Ayrıca karşı tarafın vekilleri fena bozulurlar bu kumpasa. Gün gelir onlara işiniz düşebilir. Her davayı böyle didikleyen bir programı, hiçbir avukata satamazsın.”

“Allah Allah! Yaa ben de en mükemmelini isterler diye düşünüyordum.”

“Yok kardeşim, haa, en mükemmelini de yapabilirsin. Ama büro yönetimine seçenekler sunarak ve onay alarak. Bizimki ne yaptı? Kendi başına taktikler geliştirdi ve uyguladı.”

“Nasıl uyguladı? Sonuçta o ancak dilekçe yazabilir. Birisinin bu dilekçeleri mahkemeye götürmesi gerek değil mi? Birisi de imzalayacak. Bu aşamada da neler yapıldığını takip etmiş olurlar sanırım. Gözlerinden mi kaçıyor, takip mi etmiyorlar?”

“Takip etmediklerini varsayıyoruz. Bak şimdi, UYAP projesini biliyorsun, Ulusal Yargı Ağı. Önümüzdeki yıllarda bu sistem geliştirilecek, bunun bir parçası üzerinde biz de çalışıyoruz. Kırtasiye yükünü azaltmak için, e-devlet projesi ile birlikte, elektronik imza ile birlikte, yazışmaların büyük bölümü elektronik ortamda yapılacak artık. İşte biz de Bilge’yi, kendi başına dilekçe hazırlayıp kendi başına mahkemeye gönderecek şekilde tasarladık. Tabii, e-imzayı avukat atacak, bu arada da ne yazıldığını kontrol edecek.”

Seyfettin bir göz kırptı Hamdi’ye. “Ama” dedi, “biz biliyoruz ki, beş altı aylık bir çalışma ile eğer Bilge güven sağlarsa, avukatların çoğu kontrol etmeden imzayı basmaya başlayacaklar. İşte bu durumlar için, Bilge’nin, davanın alacağı yönler konusunda seçenekleri, bu seçenekler hakkındaki değerlendirmelerini, önemli durumlarda avukata bildirmesi ve özel onay istemesi, uyarması gerekir. Biz onu böyle tasarladık ve bu örneğe kadar da böyle çalıştı.”

“Daha önce hep uyardı mı sizi?”

“Evet, gerektiği zaman, doğru yerlerde uyardı ve onay istedi.”

“Peki, neyi neden yaptığı konusunda bir sorgulama, gerekçe isteme imkanınız yok mu, yani, kendisi açıklayabilir belki bu durumu.”

“Bravo doktor” dedi Seyfettin. “Tabii var bu imkan. Onunla, bir elemanımız gibi konuşabiliyoruz. Ama kendisini savunuyor ve böyle bir durumda uyarması gerekmediğini söylüyor. Gerekçeleri konusunda da saçmalamaya başlıyor, tutarsız şeyler söylüyor. Hafıza kontrolü için veritabanını açtık, hani sizin yönteminizle, sorunun temelini bulabilir miyiz diye. Ama milyarlarca bilgi ile başa çıkmamız mümkün değil. İşte bu yüzden buradasın doktor.”

“Peki, neden onu kullanıcının istekleri ile eşleştirmeyi sağlayacak bir şekle getirmiyorsunuz? Yani...”

“Oyun mu bu doktor, imkansız! Seni hemen ikna eder, kendi istediği şekilde yönlendirir. Onun bilgi kaynakları senden benden çok daha geniş. Aslında başlangıçta düzey düzey ayırmayı düşündük. Yani avukat, hakim, yargıtay üyesi filan gibi versiyonlar, anlıyor musun. Ama herifçiğlü kendini eğitmekte öyle başarılı ki, hepsi de dışarıdan sınavlara girip hukuk profesörü oldu desem yeridir. Yeter ki internete bağlı olsun.”

“Anlattığı, hani o saçma dediğin gerekçelerin dökümü var değil mi elinizde?”

“Var var. Hepsini vereceğim sana.”

Yolda-1

“Hayatında bir dönüm noktası doktor, bir milat bu” dedi Seyfettin. “Başarılı olsan da, olamasan da, edindiğin tecrübe ve bilgiler seni tarihe geçirecek. Artık asla eski Hamdi Cankılıç olamayacaksın. Bak bir buçuk saatte Ödemiş’teyiz, yarım saat de ilerisi, bu iki saat eski hayatının son iki saati tamam mı? Ona göre yani, iyi değerlendir. Bütün gelecek planların mülgaaa! Yenilerine yer aç bakalım.”

İzmir Aydın otoyolundan çıkıp Torbalı-Tire istikametine saptılar. Sıra sıra fabrikaların arasından geçtiler önce. Sonra eski bir tarım kasabasından kalma küçük dükkanların sıralandığı, tarım aletleri ve tohum, ilaç gibi tarımsal malzemelerin satıldığı, demirci, terzi gibi artık türünün son örnekleri olan dükkanların arasına modern mobilya ve beyaz eşya bayiipleri, bankaların serpildiği dar caddeye girdiler. Haluk Levent’in rock şarkısını hatırladı Hamdi. Ne zaman Torbalı’dan geçse, bu şarkı geliverirdi diline.

*Torbalıdan aldım sapla samanı
Vurdum Selçuk üstüne
Rakımı hazırlamış Dimitris
Samos’un tepesine
Rinna rinna rinna
Rinna rinna nay
Rinna rinna
Rinna rinna nay*

Zeybek havasını rock tarzı ile ne de güzel bağdaştırmıştı Haluk Levent, nakarat bölümlerinde. İnsanın kollarını kaldırıp zeybek oynayası geliyordu sanki, içinden bile söylerken.

“Eee” dedi Hamdi, “hadi devam edelim artık şu tanıtım işine. Daha neyi bekliyoruz ki?”

“Tamam tamam” dedi Seyfettin. Bir soluk aldı öylesine. “Şimdi bu işe öncelikle hedefi küçültmekle başladık. Sen daha iyi bilirsin, insan zihninin bir modelini oluştururken en büyük engel, zihinsel yapının son derece karmaşık olması.”

Bir an dönüp Hamdi’ye baktı:

“Yapay Düşünme hakkında neler biliyorsun doktor? Hiç araştırmam filan oldu mu bu konuda?”

“Yaa, çok kabaca diyebilirim. İnsan gibi düşünebilen sistemler, kendi başına karar verebilen sistemler, doğru mu?”

“Süper! Şimdi biraz bu konuda bilgi vereyim önce, ki, daha sonra anlatacaklarımın bir çerçevesi olsun. Genel amaçlı bir öğrenme mekanizması fikri yeni değil aslında. Öğrenmenin kurallarını verirsin, algı mekanizmalarını da kurarsın, yeterli zamanı da tanırsan, bu sistem her şeyi öğrenebilir teorik olarak. Karar verme kurallarını da vermişsen, öğrendiklerini kullanarak kararlar da verir. Problem çözmenin kurallarını da vermişsen, problemleri de çözer, değil mi? Yani, bizim gibi düşünmeye başlar bu sistem. Bilgi alır, aldığı bilgilerle karar verir, ortaya çıkan problemleri çözer, ve bütün bu süreçlerden yeni şeyler öğrenir.”

Hamdi’ye bir göz attı, onu şaşırtabilecek bir bilgi vermeden önce hep yaptığı gibi.

“Teorem ispatlayan algoritmalar var biliyor musun?”

“Hadi yaa!”

“Yaa! Hem de nasıl! Biz mesela bir teoremin bir ispatını biliyoruz, bu algoritmalar bir sürü ayrı yoldan ispatlıyorlar aynı teoremi.”

“Eee, iş bitmiş o zaman, daha ne uğraşıyorsunuz ki?”

Hınzır hınzır güldü Seyfettin, böyle bir tepki alacağını çok iyi biliyormuş gibi. Bir şey söylemedi. Hamdi devam etti:

“Tamam da, bu öğrenmenin kuralları, karar vermenin kuralları, sonra, problem çözmenin kuralları dediğin şeylerin neler olduğu hakkında açık bir fikriniz var mı? Nelermiş bunlar?”

“Bravo doktor, işte mesele burada düğümleniyor zaten. Bu kuralların neler olduğundan da önce, bu kuralların üzerinde işleyeceği içgüdüler, eğilimler, başlangıç yetenekleri neler olmalı, o bile açık değil henüz.”

“Tabii, kedinin boynuna çanı kimin takacağını bulursan, fare soyunu kurtardın demektir. Ama hangi fare takacak çanı kedinin boynuna!”

“İşte bunun kolay kolay becerilemeyeceği anlaşılınca, bu konudaki çalışmalar akademisyenlere bırakıldı ve endüstriyel talepler doğrultusunda, pratik amaçlı zeka çalışmalarına yönelindi. Uzman sistemler dediğimiz programlar böyle doğdular. Robotik böyle doğdu. Otomatik çeviri sistemleri üzerinde bu nedenle bu kadar çok çalışılıyor bugün. Görüntü ve ses tanıma çalışmaları da öyle. Asimo’nun yürümesi ve dans etmesini programlamak çok zordur ama, kaynak yapan bir robot kolu programlamak nisbeten kolaydır. Çünkü yapılacak hareketler ve değerlendirilecek ortam oldukça sınırlıdır, anlıyor musun!”

“Orası tamam, geleceğe dönük genel araştırmaları yap, ama daha basit pratik amaçları da görmezden gelme! Bilimsel çalışmanın genel yaklaşımıdır bu.”

“Öyle de oldu nitekim. Cep telefonundan market otomasyonuna kadar, basit otomasyonlar düzeyinde başladı, ama giderek yetenekleri geliştirildi, zeki algoritmalar eklendi ve bu günkü uzman sistemler çıktı ortaya. Bugün bir marketteki sistem, bir müşteri eğer patates ve soğan aldı ise, çok büyük ihtimalle et de alacağını tahmin edebiliyor. Hastanelerdeki programlar, askeri amaçlı programlar, istihbarat ve istihbaratı önleme amaçlı programlar, uyduların kontrolünü sağlayan programlar, bak mesela bizim UYAP bile, yani hukuk sistemi otomasyonu olarak, bir uzman sistem. Ama bunların hiç biri gerçek zeka taşıyor henüz, Bilge hariç.”

Hüsnü bey-2

Litvanya'nın Panevezys kentinde, Romantic Hotel'in lobisinde Selima'yı beklerken tatlı bir heyecan içindeydi Hüsnü bey. Gelirken çok tereddüt geçirmişti, ne işim var burada diyerek. Ama şimdi memnundu hayatından ve heyecanlıydı. Kendisini mutlu, genç, zinde hissediyordu. Mutlu tamam da, genç ve zinde deyince bir Karadeniz fıkrasını hatırlayıp gülümsedi. Temel karısını doktora götürmüş. Kadın onuncu çocuğuna hamile. Doktor kadını dışarıya gönderip Temel ile baş başa konuşmak istemiş. "Bak temel" demiş, "senin halin vaktin pek yerinde sayılmaz. Bu çocukları yapıyorsun ama, onları nasıl doyuracağını da düşünmen lazım." Temel mahcup, başı önde cevaplamış: "Doğru deysun doktor, ...da, gece olup kari ile yatağa girince, sanki bütün karadenizi doyurabilirmişim gibi geliy baa."

İşte şimdi Hüsnü bey'e de, dünyanın bütün sorunlarını çözebilirmiş gibi geliyordu sanki. Selima, Hüsnü beyin ikinci defa görmek arzusu duyduğu ender eskort kızlardan biriydi. Bir de Ürdün'de Leyla vardı, Amman'da. Daha önce bir Finlandiya ziyaretinde tanışmıştı Selima'yı. Devamlı çalıştığı Paris'teki eskort ajansı, ani Finlandiya ziyaretinde bölgeden uygun organizasyon yapamamış, Litvanya'dan lojistik destek almak zorunda kalmıştı.

Selima, kuzeyli standartlara göre kısa boylu, zayıf, beyaz tenli, doğal ince kaşlı, ince dudaklı, kumral saçlı, çıtı pıtı bir kızdı. Çocuksu yüzü yaşından çok daha genç göstermesini sağlıyordu. Aynı Leyla gibi o da iri gözleri ile insanın ruhuna dans ettiriyor, içten gülüşleri ve neredeyse bebeksi denilebilecek mimikleri ile bir anda insanı kendisine bağlayıveriyordu. Rol değil, Allah vergisi bir yetenek! Hani, G-20 toplantısının ortasına götür koy, bir anda bütün liderler didişmeyi bırakıp etrafına toplansınlar ve oynaşmaya, fingirdeşmeye başlasınlar. O derece!.. İnsanın onun yanında saklambaç, birdirbir, el el üstünde, seksek, ...ne bileyim, bütün çocuk oyunlarını oynayasası geliyor.

Bir yandan içkisini yudumlayıp, bir yandan dışarının buğulu yeşilliğini seyrederken, Selima'nın her şeye boş veren tipik modern genç kuşak kişiliğini düşündü. Sayıları çok az kalan Karay Türklerindendi Selima. Museviliği resmi din olarak kabul eden tek Türk devleti Hazarlar'dan geliyordu soyları. Hazar Hanlığı, bizim Cumhurbaşkanlığı forsundaki on altı yıldızdan yedincisi. Abbasiler zamanında Araplara yenilip Kafkasların kuzeyine çekilmişler, sonra da Bizanslıların desteklediği Rus prenslerine yenilerek tarihten silinmişlerdi. Ama var oldukları dört yüz yıla yakın süreçte, canlı bir ticaret merkezi olarak Kırım, Ukrayna, Beyaz Rusya, Polonya, İskandinav ülkelerine kadar yayılmışlardı. Selima'nın sülalesi, Altınordu devletine sefer düzenleyen bir Litvanyalı dük tarafından Kırım'dan getirilmişti buraya. O günden beri sayıları gitgide azalarak, ama Musevi, bir Eskenazi olarak varlıklarını koruyarak, dillerini koruyarak gelmişlerdi bugüne. Litvanya'da sayıları üç yüz civarında var-yoktu bugün. Selima da pat-çat Karay dilini konuşabiliyordu. Çok inançlı sayılmasa da, bazı

cumartesileri Kenessa'ya gidip ayinlere katılıyordu. Türk olduğunu, Musevi olduğunu, yani içinde yaşadığı toplumdan farklı olduğunu biliyordu Selima. Ama gel gelelim, bunu bir sorun olarak algılamıyordu. İşte bu durum Hüsnü bey'e oldukça anlaşılmaz geliyordu. Selima'nın sorunları, akranlarının giyip kendisinin giyemediği markalar, bisikletinin buzda kaymayan tekerleklerinin çin malı kalitesizliği, kendisi kullanmadığı ve asla kullanmayacağı halde, uyuşturucuların yasaklanmasına karşı duyduğu isyandan ibaretti.

Selima'yı tanıyalı ne kadar oldu? İki yılı geçti galiba... derken, şirin şey kapıdan girdi içeriye ve resepsiyona doğru yürürken, lobiye doğru da bir göz attı ve hemen gördü Hüsnü bey'i. Anlatılmaz bir sevinçle koştu, daha yarım yamalak ayağa kalkabilmiş olan Hüsnü bey'e öyle bir özlemlerle, öyle bir candan sarıldı ki, o anda neden onu yeniden görmek istediğini anladı Hüsnü bey. Kız rol yapmıyordu. Özlemiş filan da değildi. Sadece, doğal bir yeteneği ile profesyonelliğini birleştiriyordu, o kadar. Yirmi yedi yaşına rağmen ruhu hala çocuktaki ve çocuk gibi davranıyordu işte. Belki de bu yüzden endüstriyel hizmet veremiyordu sektöründe. Butik hizmet sağlıyordu Selima. Ayda en fazla iki müşteriye, toplamda bir haftayı geçmeyecek şekilde eskort hizmeti veriyordu. Bu yüzden çocukluğunu koruyabiliyor, ama bu yüzden iki yakası bir araya gelemiyordu.

Çetelerin ağına düşmüş de bu sektöre mahkum mu edilmişti Selima? Ya da başlangıçta kolay paranın cazibesine kapılmış, sonra da başka yaşam seçeneği geliştirememiş olanlar sınıfından mıydı? Ya da, doymak bilmez seks arzusu nedeniyle bir yuvaya bağlı kalması imkansız olan, bu yüzden de hiç olmazsa ek bir fayda olarak, para da kazanmayı düşünen marjinal kadınlar sınıfından mıydı? Bilinmez... Hüsnü bey asla sormazdı bu tür sorular. Ama hep tahmin etmeye çalışırdı. Selima, ikinci gruptan gibiydi sanki.

Sayırsız nehir, dere ve minik göllerle kaplı bu küçük ülkede, Hüsnü bey'i çeken bir şeyler vardı. Selima'yı görmek istemesinin ardında, bu çekicilik de vardı mutlaka. Soğuk, karlı, devamlı bulutlu, devamlı yeşil ve sakin bir ülke. Toplam nüfusu İzmir'in nüfusu kadar neredeyse. Ama Riga'ya veya Vilnius'a gitmek istememişti Hüsnü bey. Artık hangi ülkenin başşehrine veya büyük şehirlerine gitsen, ya otelede, ya gezilecek yerlerde, ya da restoranlarda filan illa ki birkaç Türk'e rastlıyorsun. İstemiyordu kardeşim işte, zaten kaçıp geliyordu buralara. Biraz yalnız kalmak, biraz kafa dinlemek... Şimdi birilerine rastlayıp da hemşeri muhabbetine girmek en son ihtiyacı olan şeydi. Hani eskiden şehirlerarası otobüs yolculuklarındaki "yolculuk nereye hemşerim" muhabbeti gibi. Bu yüzden Litvanya'da da Panevezys'i, bu küçük şirin şehri seçmişti kendisiyle ve Selima ile baş başa kalmak için.

"Naaber kız" dedi onun candan gülüşüne uymaya çalışarak, "nasılsın bakalım?"

"İyiyim, çok iyiyim. Beni istediğini öğrenince nasıl sevindim bilemezsin. Aslında sık sık yeniden görüşme talepleri alırız ama..."

Çok konuşuyordu yaa, güzel konuşuyordu, cıvıl cıvıl cıvıldıyordu ama, çok konuşuyordu. Bir başladı mı susmak bilmiyordu neredeyse. Tam bir çocuk bu kız. Parmağı ile dudaklarına dokunup susturdu kızını. Selima, kafasındakileri tam olarak diline aktaramamış olmanın tatminsizlik duygusu içinde, ama müşteriyi mutlu etmek gerekliliğinin bilinci ile sustu.

"Hadi çıkıp biraz hava alalım. Eski nehir yatağı varmış, gezdir beni biraz burada"

"Tamam hayatım, hadi" dedi Selima, küskünlüğünü içine gömerek.

Hemen kalkıp, paltosunu acele ile giyip, Hüsnü bey'in koluna girip sıkıca sarılmıştı koluna. Bu arada da yandan yandan Hüsnü bey'in gözlerinin içine bakıp, gülümsüyordu, babası tarafından gezmeye götürülen küçük bir kız çocuğunun, ya da ilk aşkı ile baş başa ilk çıkışındaki bir genç kızın mutluluğu ile.

Akşama kadar gezdiler, oturdular, konuştular, güleştüler. Galerilerdeki cam sanatı eşyalara takıldı Hüsnü bey, hayran hayran seyretti uzun süre. Bir ara ayaküstü burger yerken, Karayca ve Türkçe ortak kelimeler bulma oyununa girdiler. Karayca, Kıpçak kökenli bir lehçe idi ve günümüz Türkçesi ile anlaşması pek mümkün değildi. Ama sayıların tamamı aynı

kelimelerle anlatılıyordu. Yan, ön gibi yön belirten kelimeler, bazı sebze ve meyve isimleri, daha başka bazı kelimeler aynı idi. Hüsnü bey'i en çok eğlendiren, erkek ve dişi cinsiyet organlarının adlarının da aynı olması idi. Bu yüzden Hüsnü bey Türkçe küfür ettiğinde Selima bir şeyler anlıyor, "ayıp ayıp" dercesine Hüsnü bey'e anaç bakışlar atıyordu.

O gece mutlu saatlerin ardından, Hüsnü bey nedense uyuyamamıştı. Kız işinde son derece iyiydi ve öncesinde de huzur dolu bir gün geçirmişlerdi Panevezsy'nin sakin sokaklarında. Ama gecenin bir saatinde bitkin bir şekilde yan yana yatarlarken, tam uykuya dalacağı sırada Selima'nın inlediğini duydu. Hafifçe doğrulup baktı. Selina dizlerini karnına doğru çekmiş, yan dönmüş yatıyordu. Yüzünün yaridan çoğu yastığa gömülmüştü. Bütün vücudu kaskatı kesilmiş gibiydi ve derinden, hafif bir inleme sesi geliyordu.

"İyi misin?" dedi hafifçe dokunarak. Ama kız derin bir uykuda idi, tepki vermedi. Yavaşça kalktı Hüsnü bey. Işığı açmadan odadaki mini bar'a yöneldi. Bir kadeh bakardı doldurdu, sırtını yatağa vererek yerdeki halının üzerine oturdu.

Zavallı çocuk! Ne kadar başarılı ve profesyonelce yapıyordu işini. Onu uykuda bu hale getiren ne sıkıntıları vardı kim bilir. Ama hiç belli etmiyordu. Kim derdi ki o cıvıl cıvıl, neşe dolu kız aslında bu halde! Aslında ne kadar zor bir hayat değil mi? Gençsin, hayat dolusun, muhtemelen sevdiğin, delice aşık olduğun birisi de var. Ama muhtemelen uzaktan uzağa ve tek taraflı bir aşk. Yaşın otuza yaklaştıkça, bir yuva ve çocuk sahibi olmak arzusu içini kavurmaya başlıyor. Fakat bunun yanında, hayat seni yaşlı, göbekli, geceleri diş protezlerini çıkarıp bir plastik bardağa koyan ve uyuyunca asfalt delme makineleri gibi horlayan adamları mutlu etmeye zorluyor. Üstelik onları ne kadar itici bulursan bul, hatta ne kadar nefret edersen et, yapman gereken bu. Müşteri memnuniyeti her şeyin üstünde. Yaşamın için bu lazım ve gene yaşamın için aşk, yuva ve çocuk sahibi olman lazım. Ne çelişki yarabbi! Kapitalizm nelere zorluyor insanı.

Durdurdu düşüncelerini. Ne kapitalizmi be! Feodalizmde de, ilkel toplumlarda da, sosyalizmde de yok muydu aynı şey? Gelecekte bilmemneizm'de de olmayacak mıydı? Hüsnü bey gibi yaşlı azgın tekeler var oldukça, her düzende ve her çağda bu tür körpe kurbanlar da olacaklardı işte. Bu mesleğine rağmen ona aşkı, mutlu yuvayı ve çocuk sevgisini verebilecek genç erkeklerin yokluğu idi galiba asıl sorun. Neden olmasın? Ama neden olmasın der demez tüylerinin diken diken olduğunu hissetti Hüsnü bey. Kendisi olsa kabul eder miydi böyle bir şeyi? Asla! Hiçbir düzende ve hiçbir çağda erkeklerin kabul edebileceği bir şey değildi bu. Seviyorsam, sadece birbirimize ait olmalıyız. Bir evim var ve giren çıkan belli değil. Bir tarlam var ve herkes kafasına göre bir şeyler ekiyor. Onlara nasıl "benim" diyebilirim ki? Bak mesela Selima herkesle yatıyor ve ben onu kıskanmıyorum, çünkü benim değil. Ama benim desem... Mülkiyet, ah şu mülkiyet duygusu!.. Geçmişini ...ğimin belası!

Ne zaman hafif uykusu geldiğini hissetse, yataktan gelen bir inleme sesi tekrar hüznü düşüncelere daldırıyordu onu. Ne zaman inlemeler durdu, ne zaman yatağa girip uyudu bilmiyordu.

Sabah Selima'nın dokunuşuyla uyandı. Kız kalkmış, giyinmiş, kahvaltı için başında bekliyordu. Yüzüne baktı,

"Günaydın, iyi misin?"

"İyiyim, çok iyiyim. Özür dilerim, geç kalacaksın diye uyandırdım. Öğleden sonra Paris'e uçacağını söylemiştin. Saat on'u geçiyor"

Kız her zamanki gibi canlı, neşeli, gözleri ışı ışıldı.

"Gece iyi uyuyabildin mi?"

"Evet, çok iyi uyudum. Sen?"

Tanrım, nasıl da başarıyordu bu kadar mutluluk maskesi ile dolaşmayı! İnalılmaz gerçekten.

Kahvaltılarını odaya gelmişti. Hüsnü bey bir yandan iştahsızca atıştırırken, bir yandan da bu kıza nasıl yardımcı olabileceğini düşünüyordu. Parasını önceden ajansa yatırmıştı. Ama

bahşişini biraz dolgunca tutabilirdi. Yok, biraz değil, epey dolgunca. O bu düşünceler içindeyken, Selima utangaç ve sıkıntılı bir eda ile sordu:

“Sence ben Türkiye’ye gelsem, orada çalışabilir miyim?”

“??”

Beklemediği bu soru karşısında şaşırmişti Hüsnü bey.

“Yani iş demek istiyorum, benim sosyoloji diplomam var.”

“Neden burada, ya da ne bileyim, Avrupada işte, çalışmayı denemiyorsun ki?”

“Bilmiyorum”, dedi Selima kızarak. Hüsnü bey’in gözlerine yakalanmaktan kaçırıyordu. “Beni kimsenin tanımadığı bir yerde çalışmak isterdim...” dedi yavaşça. Cümlenin sonu sanki duyulamayacak kadar yavaş ve tereddütlü söylenmişti.

Kahretsin! Gene o bok yiyen duygu!.. Yaa mecbur muydu her bir şey isteyene vermek zorunda hissetmeye? İşte gene bu kıza da yardım etmek için büyük bir sorumluluk duygusu gelip istila etmişti her yanını. Yaa iyi ki anası kız olarak doğurmamıştı Hüsnü bey’i, yoksa her isteyene hemen verecekti yani... Sosyolog... Kamuoyu araştırma şirketlerindeki eski devrimci arkadaşlarını düşündü. Yok, o deyyuslar bu çitırı çığ çığ yerlerdi, hem de asgari ücretle. Kendi şirketi? Olmaz, ne yapabilirdi ki orada, Türkçe bile bilmiyor. Gerçi İngilizcesi çok iyi ama, ...olmaz! Evinde ev işlerine baksa, ...olmaz. Onun istediği bu değil. Dur bakalım, yazalım bir kenara.

“Oradaki ortam buradan daha beter olur senin için tatlım, inan bana.” Dedi sanki utanarak. “Ama ille de karar verirsen, beni ara. Yardımcı olmaya çalışırım. Ama dediğim gibi, tavsiye etmem.”

Bir süre konuşmadılar ikisi de. Kahvaltudan sonra valizi toplayıp indiler. Kiraladığı araç ile Vilnius’a gidecekler, kızı orada bırakacak, kendisi de uçakla Paris’e geçecek ve orada Arjantin turu için gelen ekibe katılacaktı. Bir haftalık Arjantin gezisi için heyecanlanıyordu şimdiden.

Vilnius’a doğru yol alırlarken, gene utangaç bir ifade ile konuştu kız:

“Ama orada güneş var değil mi?”

“Evet, istemediğin kadar” dedi Hüsnü bey, sonra içinden ekledi: “Bir de biz kıymetini bilebilsek şu ...na koyduğumun güneşinin!”

Yolda-2

“Önce genel bir çerçeve çizelim doktor. Genel amaçlı bir Yapay Zeka nelere sahip olmalı. Bunlar ıçığına cıcığına biliniyor artık tamam mı. Bugün dünyanın dört bir tarafında üniversitelerde, efendime söylüyeyim, irili ufaklı şirketlerde bu konularda çalışmalar sürdürülüp duruyor. Ortaya çıkarılan oldukça başarılı prototipler de var. Soar var, ACT-R var, ondan sonra, Clarion var, AIS var, neyse, hepsini saymayalım şimdi. Haa, beynin çalışmasını bire bir kopyalamayı amaçlayan Blue Brain projesi var, var oğlu var tamam mı.”

“Hepsi de Bilge gibi mi bunların?”

“Valla amaçlanan bu, Bilge gibi olmaları. Ama değiller henüz. Sen dinle şimdilik, geleceğiz Bilge’ye. Ne diyordum? Kısaca, bir bilişsel mimari şunlara sahip olmak zorunda doktor tamam mı. Öncelikle, sahip olduğu bilgileri depolayabileceği bir uzun dönemli hafıza. Bu olmazsa, benliği, kişiliği birkaç dakikadan uzun süremez, anlıyor musun. Sonra, yeni bilgileri işleyebileceği bir kısa dönemli hafıza. Bu olacak ki, yeni ile eskiyi karşılaştırıp, gereken seçimleri yapıp, problemleri çözüp, istenen sonucu uzun dönemli hafızaya kaydedecek ve işe yaramayan bir yığın bilgiyi de unutulmaya terk edecek.”

“İşlem hafızası yani.”

“Süper! İşlem hafızası diyorlar, ön hafıza diyorlar, kısa süreli hafıza diyorlar, her sistem kendine göre bir tanımlama yapmaya çalışıyor işte. Neyse... İkinci olarak doktorum, hafızadaki bilgilerin ve dışarıdan gelen bilgilerin, her ikisinin de yani, beyinde iyi bir temsil sisteminin bulunması gerek. Biz eşyaların bir minyatürünü beynimizin içine sokamayız. Ya fotoğraflarını, ya karikatürlerini, ya sayısal bir takım sembollerini kullanmamız gerek yani. Anladın?.. Bir bilişsel mimari, etkili, pratik bir temsil sistemi buldurmak zorunda yani.”

“Tamam, güzel!”

“Bunlardan sonra doktor, hadi bunlara kaba inşaat diyelim, sıra ince işlere geliyor. Nedir onlar? En başta, tanıma ve karar verme mekanizmaları var tamam mı. Birçok sistem, tanıma olayını sınıflandırma ile çözmeye çalışıyor. Bilgileri kategorileştiriyor filan. Biz burada da farklı bir yol izledik. Bilge’nin sınıflandırma diye bir kaygısı yok. Bilgilerin sorgu tekniği zaten otomatik olarak geçici sınıflar oluşturuyor.”

“Tanıma hafızası konusunu nasıl ele aldınız? Bu tanıma hafızası olayı epeyce çetrefilli bir konu bizde.”

“Acele etme doktor, sırayla. Tanıma hafızasında şablonlardan yararlandık, onu söyleyeyim şimdilik. Ne diyordum? Haa, karar verme ne oluyor? O da mevcut istekler, hedefler, amaçlar doğrultusunda bir seçim yapabilme. Gerekli bilgileri bir yerde topla, amaç

veya istek parametrelerine göre seçimini yap, yaptığın seçimi doğrulamak için önce Şablona bak, gerekiyorsa yeni bilgiler getir, aynı işlemi tekrarla, ...filan yani.”

“Bu söylediğin her şey, bugün yapılabiliyor yani değil mi? Yoksa yalnızca Bilge mi yapabiliyor bunları?”

“Herkes sakız çiğner ama, Kürt kızını tadını çıkarır demişler doktor.”

“Haydi hayırlısı bakalım. Başımıza taş yağacak bu gidişle!”

“Yağdı bile! Bir de en önemli mimari öğelerden, kendi kendine öğrenebilmesi olayı var. Mesela Robotikte, bir dizi hareket arasında hedefe daha başarılı ulaşan hareketleri işaretleyip, onları kullanmaya başlaması gibi. Problem çözmede de, aynı onun gibi, düşünme zincirlerimizin yol haritaları vardır ve hedefe en kestirme giden haritayı bulup işaretleyip, bundan sonra onu kullanmamız gerekir. Diğerlerini de bir kenara atmamız... Üstelik, problem çözme gibi algoritmik bir süreci bile, tekrarlanması durumunda yapay sinir ağlarına atıp muhakeme dışına gönderebiliyoruz tamam mı. Kendi kendine öğrenme dediğimiz bu işte kısaca.”

Söylediklerinin etkisini anlamak için bir bakış daha attı Hamdi'ye. Hamdi kucağındaki bloknota gömülmüş, habire notlar alıyordu. Devam etti Seyfettin:

“Dikkat... En önemli konulardan biri de bu doktor. Bir mimarinin olmazsa olmazı. Çevreden ve içimizden her an yığınla bilgi akıp duruyor, bunların hangisi o anda bizim için önemli, hangileri önemsiz, bunu seçebilmesi gerek sistemin tamam mı. Yani pozitif veya negatif şartlanmanın gerçekleşebilmesi için ön şart. Bu seçim genellikle bilincimiz dışında yapılır, algılarımız bir Ön Muhakemeden geçer yani. İşte dikkat burada ortaya çıkar, anlatacağım detaylı olarak.”

Hamdi'nin o ilk heyecanı gitmiş, yerine bir yılgınlık gelmişti sanki.

“Yaa kardeşim” dedi, “siz bu kadar çetrefilli konuyu çözdüyseniz, artık felsefeye ne gerek var, psikolojiye ne gerek var, şeye ne gerek var... Mümkün mü yaa, inanamıyorum yani. Hala bu bir şaka olabilir mi diye düşünüyorum arada bir. Hani elinizde şu Bilge olmasa var ya, herkes kıcıyla güler size vallahi. Gerçi daha müşerref de olmadık şu Bilge bey'le ya...”

Seyfettin belli etmemeye çalıştı ama, gururlandığı her halinden anlaşılıyordu. Devam etti:

“Bir diğer yetenek de, tahmin edebilme yeteneği doktor. İçimizdeki ve dışımızdaki olaylar bir zaman içinde meydana gelirler ve birbirini takip eden daha küçük olay parçalarından oluşurlar değil mi. Öyleyse, bir olayın daha ilk parçalarını gördüğümüzde, hafızamızda onu tanıdığımız andan itibaren, hafızamızdaki olayın sonunu da zaten biliyoruz. Tanıdığımızı göre, bu yeni olay da muhtemelen aynı süreci izleyecek ve aynı şekilde sonlanacak değil mi. İşte sonunu tahmin ettik, otomatik olarak. Peki ya üçüncü adımdan itibaren süreç değişmeye başladıysa? İşte o zaman bir problemimiz var. Otomatik tanıma tahmini yetmiyor, kendimiz bir tahmin üretmek zorundayız bu durumda tamam mı. Aslında tahmin yeteneğimiz, yarım sesleri veya görüntüleri birleştirebilmemizi de sağlar doktor. Geştalt algısı, biliyorsun. Sistem bunu da yapabilmeli. Beynimizde bu iş için hayal alanımız var biliyorsun. Bilge'de de bu hayal yeteneğini, muhakeme alanına verdik biz.”

“Nasıl muhakeme alanına?..”

“Yaa muhakeme ile hayal aynı şey dedik anlıyor musun. Muhakeme, hayalin denetimli şekli yalnızca. Serbest çağrışım yapıyorsan hayal, denetim uyguluyorsan muhakeme. Bu kadar özetle. Anlatacağım hepsini.”

Hamdi notlarına dalmış halde, “iyi, anlat bakalım” diyebildi hafifçe.

“Bunlardan sonra problem çözme yeteneği var, plan yapma yeteneği var, ki her planın daha küçük alt planların birleşmesinden oluştuğunu unutmayalım, kanı oluşturma yeteneği var, ki bunu da şablonlara borçluyuz biz, efendime söyliyeyim, robot ise karar verdiği

hareketi organlara aktarma yeteneği, dış ortam ile iletişim kurma, sorular üretme yeteneği, bilgileri özetleme yeteneği, ondan sonra, ne bileyim işte, ileride detaylı olarak konuşacağız.”

“Sanırım hepsi bu kadarlık, öyle mi?”

Hamdi'nin bu kinayeli sorusuna “cık!” diye karşılık verdi Seyfettin. “Bu kadarlık olur mu?”

“Ne bileyim, anlatma şeklinden öyle çıkardım da...”

“Ha, bunlar yapılan veya üzerinde çalışılanlardı doktor. Bir de henüz yapılamayanlar var. İşte bizim Bilge asıl bu alanda farklılaşıyor mevcut mimarilerden. Ne mesela? Mesela bu saydığım yeteneklerin hepinin de daha geliştirilmesi gerek.

“Sakız çiğneme meselesi.”

“Süper! Her şey bitmiş değil yani. Sonra... Her şeyden önce, bir bilişsel sistemin bir *Ben Bilincine* ihtiyacı var. Olmazsa olmaz bu tamam mı. Meta Biliş diyorsunuz ya hani. Bazıları da Şuur diyor. Sadece bilmek değil, ne bildiğinin de bilincinde olmak. Bilge'de gelişmiş bir ego, benlik bilinci var. Anlatacağım daha sonra.”

“Bi dakika şimdi, bu iş o kadar kolay değil kardeşim! Felsefenin en temel problemi bu anlattığın. Zihin-beden problemi, madde-ruh problemi... Sistem dediğin şey görececek, duyacak, çevresi ile etkileşime girecek, kendi başına karar verecek ve ne yaptığını da bilecek. Benliği de olacak... Siz Tanrıyı mı oynamaya kalktınız?”

“Heyecanlanma doktor, haşa!.. Kimse bilgisayara ruh üfleme filan düşünmüyor şimdilik. Biz sadece buzdağının görünen yüzünü, hadi diyelim, birazcık da altını kopyalamaya çalışıyoruz. Daha derinlerde neler var bilemiyoruz bugün için. Belki Bilge'nin çalışmaları sayesinde o alana dair bilgilerimizi de artırırız, bilemem. Haa, Tanrı deyince, ...bak mesela: Diyelim ki Bilge'ye bir radyo alıcısı koyduk. Kırk yıl sonra, o radyodan ilk defa bazı mesajlar, bazı bilgiler gönderiyoruz diyelim. Bilge ne yapar?”

“Kırk yıl sonra ilk defa... Ne bileyim, şaşırır her halde.”

“Şaşırır... Ama sonra aldığı bilgileri etrafındaki diğer Bilge'lere aktarması yolunda bir mesaj gönderirsek, o mesaja uyacaktır değil mi? Diğer Bilge'ler ona inanırlarsa, peygamber olur. İnanmazlarsa, onu deli diye dışlarlar, belki de taşlayıp öldürürler ne bileyim. Yani demek istediğim, biz benlik sahibi makineler yapabiliriz ama, insanda ne gibi ilave kozmik alıcılar var, var mı yok mu, varsa kim koydu, bilemeyiz bunları. Bir zaman gelip de bunların hepsini bilsek bile, gene de bilemeyeceğimiz bir ton şey kalacak geride, merak etme.”

“Olur, merak etmem!..” Kafasını iki yana sallayıp, ellerini yukarı kaldırdı Hamdi, “daha neler göreceğiz bakalım” der gibi. “Yani metafiziği biraz daha geri iteleyip, materyalizme biraz daha yer açıyoruz, o kadar diyorsun. Güzel de, ...kardeşim, Frankeştayn de tam bu noktada duruyordu işte. Bence siz neye bulaştığının farkında değilsiniz henüz.”

“Farkındayız doktor, farkındayız. Bilge'nin adını ‘Dabbe’ mi koysak diye şakalar bile yaptık zamanında biliyor musun? Ama emin ol, her şey kontrolümüz altında. Kontrolden çıkmasına da imkan yok tamam mı, sen rahat ol!” Sonra derin bir nefes alıp devam etti. Tire'ye yaklaşıyorlardı.

“Bilgilerin temsili konusunda ciddi tıkanıklıklar vardı. Biz bu sorunu Şablonlarla aştık. Sağolsun, Florida Üniversitesinde Alper var. Görüntü işleme üzerinde çalışıyor, çok da iyi alanında. Ondan çok yararlandık bu konuda. Her türlü hareketin özel yörüngelerini oluşturuyoruz önce. Bir de, objelerin graflarını tamam mı. Sonra da duygusal ve bilişsel değerler ekleyerek altı-yedi boyutlu hale getiriyoruz onları sinir ağında, anlatacağım.”

“Tanıma hafızası için de şablonlar demiştin değil mi? Bu şablonlar joker gibi bir şey galiba, her işte kullanmışsınız.”

“Aslında öyle doktor. Sağ beyin faaliyeti, analog değerlendirme, sezgiler, bilinç dışı muhakeme gibi konular bu şablon olayı ile ilgili anlıyor musun. Beynimizde bir bilinçli muhakeme var, bir de bilinçte izleyemediğimiz muhakeme var. Bir farkına vardığımız algılar var, bilinçli algılar, bir de hissedebildiğimiz algılar var. İşte onları şablonlar ile temsil

ediyoruz sistemde. Şablonlar bilincin işleyiş sistemine uymuyor anlayacağın, onlar başka türlü bir sistem ile işlenebiliyorlar. Anlatacağım hepsini.” Söz verirmiş gibi baktı Hamdi’ye, sonra devam etti:

“Duygular konusu mevcut mimarilerde hep ihmal edilmişti doktor. Halbuki zeki bir sistem, eğer bir hesap makinesinden fazla bir şey olması isteniyorsa, bir birey olarak çevre ile etkileşime girmek zorundadır. Birey olmanın da temelini duygular oluşturur değil mi. İşte Bilge’nin başarısının temeli biraz da burada yatıyor doktor. Diğer sistemler daha yeni yeni duyguların önemini anlamaya başladılar biliyor musun. Hoca!.. Ah Hoca, sen ne büyük adamsın! Daha baştan teorisini duygulara göre oluşturmuştu. Duygular psikolojide de çok az araştırılan bir alanmış, öyle mi?”

“Öyle sanırım. Ama o kadar karmaşık bir alan ki, bilimsel olarak araştırılabilmesi için teknikler ancak son yıllarda geliştirilebildi izlediğim kadarı ile. Çok fazla subjektif, kişiye özel bir konu bu. İki kişide aynı olay karşısında aynı duyguları yaratmak mümkün değil, bilirsin. Bu yüzden olacak, kimse pek ele almaya cesaret edememiş bu konuyu sanırım.”

“Belki son olarak, bizim bütün sistemimiz şartlı refleks oluşturmaya dayanıyor diyebilirim doktor. Bu konu nedense hep ihmal ediliyor bilişsel teorilerde. İşte şartlı tepkiler ve işte Bilge, göreceksin.”

Evita

Hüsni bey'in gezi günlüklerinden: Arjantin.

Çok ilginç bir ülkedeyim. Che Guevera'nın doğduğu, Evita Peron'un yaşadığı ve General Videla'nın esir kampı haline getirdiği ülke. Şu anda saat 18.00. ... Yani ülkemde saat 23.00, gecenin on biri. ...Şu anda ülkemiz insanlarından beş saat önde gidiyoruz. Yani zaman tüneli çalıştı ve biz beş saat gençleştik.

Saat 14.00'da klasik ücrete dahil olan panoramik şehir turuna çıktık. Önümüzde dev bir cadde var: 9 Temmuz caddesi. Bir bakıma Arjantin'lilerin Cumhuriyete adadıkları muhteşem cadde. Dünyanın en büyük bulvarı olduğu söyleniyor. ... Beş dakika sonra Mayıs meydanına geldik. Aklınıza hemen 1 Mayıs gelmesin. Burası kayıp çocukları için her Cumartesi toplanan annelerin buluşma yeri.

Yani Galatasaray Lisesi önündeki Cumartesi annelerinin yeri gibi. Hatta tam olarak öyle. Tek farkla ki, 30 yıllık bir geçmişi var ve kayıplar on binlerle anlatılıyor. Yani kaybedilmiş binlerce solcu ve komünist Arjantin'li kız-erkek çocuklar ve anneler söz konusu.

Bıkmadan, usanmadan, tam otuz yıldır, ancak annelerin anlayabileceği bir sabır, inanç ve dirençle çocuklarını aramaya devam eden anneler... 70'li yılların cunta generallerinin, Videla'nın öncülüğünde ülkenin tüm namuslu insanlarına açık hava hapisanesi haline getirdikleri Arjantin'i hatırlayalım.

Öğrencilik yıllarımda nice gösterilerle lanetlemiştik bu zalimleri. Başımıza geleceklerin pek ayırında değildik henüz. Yani 12 Eylül'ü pek göremediğimiz zamanlardı. Ama ateş düştüğü yeri yakıyor. Cesetlerin külleri bile yok. Toplu mezar bile bulunamamış hala. Rivayete göre, ve pek muhtemel ki, cunta paşaları bir nesil Arjantin gençliğini uçaklara doldurup, Atlantik Okyanusunun azgın sularında köpek balıklarına yem etmiş. Bugüne kadar binlerce Arjantin'linin akıbetinin hala belli olmaması, bu söylenenlerin gerçekliği konusunda kuşku bırakmıyor insanda.

Mayıs Anneleri bugün şiddetli yağmur nedeni ile meydanda yoktular. Ama onların nefretlerini, acılarını bütün çıplaklığı ile yüreğimde hissettim. Bu vicdan, özlem ve evlat acısı kokan meydanın çevresini dolduran dilencilere, cebimdeki tüm paraları dağıttım. Onlar da, kimlerden para isteneceğini biliyorlardı sanki. Bir annenin acısını anlamak, hissetmek için vicdan, akıl ve namus sahibi olmak yeter. Fazlasına gerek yok...

....

Mayıs Annelerinin feryadı her adımda yeşeren futbol sahalarıyla, Boca Junior kulübünün performansı ile örtülmeye çalışılmış olsa da, güneş balçıkla sıvanmıyor. Maya tutmuş efsanevi devrimci Che Guevera sanki bu ülkede hiç yaşamamış gibi adı hiçbir yerde yok. Sadece yoksul varoşlara ve dağ eteklerine itilmiş, kimlikleri ve vatandaşlık hakları

tamamen ellerinden alınmış bu toprakların gerçek sahibi yerliler dışında. ... Ama bunların yerini Maradona ve Ortega'lar almış... Yine de yaşayan ve tiril tiril kıyafetleri ile dolaşan diri bir halk var sokaklarda. Geleceği IMF ipoteğinde olsa da, bir haftada 4 adet Cumhurbaşkanı değiştirecek kadar cesur ve atak...

Mayıs meydanından hemen ötede, Kırmızı Saray'ı gördük. Burası Cumhurbaşkanının oturduğu yer. Ama sorduğumuzda, bu Cumhurbaşkanlarının adını kimse bilmiyor. Sarayın bir balkonu var ki, Arjantin'li rehber, "Onun halka hitap ettiği yer" diye bize işaret ediyor. "O", hemen hatırladınız tabii ki: Evita Peron. Bir azize haline gelmiş, yürekli, minnacık bir kadının konuştuğu yer...

Bu yürekli kadın 30 yaşında kanserden ölmüş. Ama her Arjantin'linin kıvançla, gülümseyerek andığı biri. Kartel zenginlerinin ise hiç sevmediği Eva...

Ah... Evita... Evita... Evita!

Kenar mahalle dilberi. Dansöz kıvraklığı ile tüm yoksul Arjantin'li gençlerin yüreğini hoplatan kadın. Varoş barlarında göbek atarken Juan Peron'un aşkına mazhar olmuş. Ve Devlet başkanı'nın karısı olmuş Evita. Ama bir gün bile geldiği mahalleyi, barları unutmamış. Tüm yaşamı boyunca çılgınca onlara elini uzatmış. Her asi gibi yasa dışı yollarla, Robin Hood gibi davranmış. Çıkardığı yasalarla ayrıca zenginden alıp yoksula dağıtmış. Tamamen gerçek. Durmadan, inatla, korkmadan yoluna devam etmiş. Çekilmez koşullarda yaşayan halk ve varoş insanı ona adeta tapmış. Kıvrak, güzeller güzeli, sokaktan gelen bu kadın bir azize olmuş. Hiç, ama hiç kendini düşünmemiş. Arjantin'in tarihinde bir aydınlık ışık olmuş. Üstelik sosyalist filan da değilmiş. Ama ne fark eder ki!.. Halkla yalana dayanmayan, çıkara dayanmayan bir ilişki kurmuş ve tarihe not düşmüş.

Derken Videla çetesinin cuntası, Yeni Dünya Düzeninin hazırlıkları için ABD desteğinde iktidara geldiğinde, alaşağı edilmiş. Muhalif tek bir sese bile tahammül edemeyen faşist cunta, yaşamı, tüm halka olduğu gibi ona da zehir etmiş. Lakin Evita hastadır. O illet kanser hastalığına yakalanmış. Hasta yatarken bile cunta başında nöbet tutturmuş, bir an önce ölsün de Atlantik'e atalım diye.

Namus ve vicdan her zaman kendisine akacak kanallar bulur. Evita öldüğünde en az onun kadar cesur ve namuslu dostları varmış. Ölümü bilen sadece iki arkadaşı, yakını ve dostu cenazeyi alarak yurt dışına kaçırmış. Milano'ya götürmüşler. Ne müthiş bir dram değil mi? Bu dramı ancak hak edenlere tarihte not düşülür... Sır olarak saklanmış. Yıllarca sonra Videla şerefsizi Falkland kayalıklarında İngiliz'lere yenilince, alaşağı edilmiş bu kahraman halk tarafından... Ve hemen yine iki dostu tarafından ölüsü ülkesine getirilerek, muhteşem bir törenle toprağa verilmiş Evita'cık. 30 yaşında ölen bu efsane kadının mezarında şapkamızı çıkardık. Az zamanda bu kadar sevgi yumağına sarılmak ancak Eva gibi kadınlara nasip olur. Bugün halk düşmanı faşist generallerin mezarı bile yok ama, Evita'nın mezarı hala çiçeklerle kaplı. 365 gün, her dakika insanlar bu azize'ye saygılarını sunmaya devam ediyor. İnsan bunları hissederken gerçekten umutlanıyor, hiç umut verici şeyler olmuyorken bile dünyada. Anıt mezara çiçeğimi koyarken, yaşlı gözlerle doğuya dönüp, Arjantin'in Eva'sından, ülkemizin "Evita'larına" selam gönderdim. Hoşça kal Evita... Hoşça kal... Ne mutlu ki seni tanıdım. İnan sen milyonlarcasın...

....

Et çok ucuz. 1600'lü yıllarda burayı işgal eden İspanyol sömürgeciler, yanlarında getirdikleri 10 ar adet erkek ve dişi büyük baş hayvanı burada bırakıp gitmişler. 10 yıl sonra geldiklerinde bu hayvanların sayısınının 40.000 ve 40 yıl sonra geldiklerinde ise 40 milyon olduğunu görmüşler. Bu büyük baş hayvanlarla gelen humma, tifo, dizanteri, kızamık vb. mikroplarla yayılan salgın hastalıklarla on binlerce yerli kırıldığı için dağlık alanlara, yüksek tepelere çekilmişler. Yemek yediğimiz restoranın da olduğu yöredeki salgın humma hastalığında yaklaşık 70 bin kişinin yok olduğu söyleniyor. Dolayısıyla ineklerden kaçan halk, onlardan korktuğu için daha rahat çoğalmalarına da neden olmuşlar. Ancak bu hikaye ile

masamıza gelen 20 çeşit et, ızgara ve kızartmalarla, 20 değişik garson tarafından yapılan servisi ve güzelliği anlatabilirim. Beğendiğimiz eti patlayıncaya kadar yedik.

.....

Sabah erkenden Gaucha çiftliğine gitmek üzere servis aracını hazır etmişlerdi. ... Çiftlik şehirden bir saatlik mesafede. Kapıda gaucha ailesinin en büyükleri, pos bıyıklı olanı bizi karşıladı. Tek tek elimizi sıktı. İçecekler, şaraplar ve börekler ikram edildi. ... Hava harika. Güneşli ve tertemiz. Bir saat sonra ne olacağı belli olmaz. Yine de at binip, temiz havada müze haline getirilmiş evleri gezdikten sonra dev bir hangar-restorana girdik. Belki de kırk milletten 600-700 kişilik bir grupla iç içe oturuyoruz. Nefis tango gösterisinden sonra gene harika yemekler yedik, patlayıncaya kadar. Öyle burun ucuyla hazırlanmış harcıalem bir servisle değil. Hakikaten çalışanlar canı gönülden servis yapıyorlardı.

Bu arada tango deyince, bir ara saptama yapmadan geçemeyeceğim. Tango bizim oralarda Arjantin'in ulusal ve folklorik dansı olarak bilinir. Ki doğrudur. Gecekonduların, varoşların dansıdır tango. Yoksul genç kız ve erkeklerin, kenar mahalle yosmaları ile "aşık atma sanatı". Dahası, parası olmayan gençlerin bir nevi tatmin aracı olmuş yıllarca. Öyle ya! Yosmalar para ister. Ama dansa para yok. Bu bir hazırlık seansıdır. Sonuç hüsrana olsa da, insanın libidosunun bir doyum aracı. Delikanlı, briyantınli saçları ile sahile gelir. Yiyecek ekmeği kalmasa da, mutlaka gıcır gıcır elbiseleri vardır. Ütülü, temiz ve briyantınli saçlara uygun... Kızlar kordon boyu dolaşmaktadır. Kaş, göz derken, ayak üstü buluşulur. Çalmakta olan tango vals müzikleri zaten tahrik edici ve baştan çıkarıcıdır. Kız paralı bir delikanlı yakalama sevdasında, erkek genellikle parasız ve ayak üstü bir dansla olsun kendine gelebilme düşüncesindedir. Ve bilinen sahne gerçekleşir. Ufaktan topuklar vurularak kıvrak bedenler yaklaşır.

Tüm sahne boyunca estetik ve çaresizliği tüm hareketlerde yakalayabilirsiniz. Çünkü bu buluşmalar sonrasında bir daha birbirlerini yüzde doksan görme şansları yoktur. Yoksuldur delikanlı ya da genç kız. Yine de dünya güzeli bir dilberle ya da yakışıklı bir delikanlıyla adeta yapışık olarak dens etmenin mutluluğu yaşanır, bir dahaki güne kadar... İşte bu sebeplerden yoksulların tek eğlencesi olan tango, 1980'li yıllara kadar hep yasaklanmış, hatta suç sayılmış. Videla zamanında ise hepten yok edilmek istenmiş. Ancak, Arjantin halkı ile öylesine ete kemiğe bürünmüş ki tango, cunta yıkıldıktan sonra 200-300 yıllık yasak kalkmış. Artık burjuvaların ders aldığı ve playboyların cirit attığı bir sanat haline gelmiş. Bugün Arjantin'de sayısız tango okulu var, sayısız gösteri salonu var. Hepsi muhteşem... Çünkü hala içeriği bozulmamış ve tüm halkın folklorik bir kültürel değeri olmaktan çıkmamış. Daha doğrusu, çıkarılamamış. Hiçbir gücün de çıkarabileceğini sanmıyorum. Çünkü tango, Arjantin'li için bir danstan öte, bir yaşam biçimi olmuş. Çünkü bu halk, bir haftada dört Cumhurbaşkanı değiştirmeyi başaracak kadar güçlü ve kararlı.

Bu saptamadan sonra Gaucha'lara geçebiliriz. Bunlar ülkenin çiftçileri. Yerli halk ve işgalcilerin birleşmesinden oluşmuş melezler. İşgalciler kadınsız geldikleri için, yerli halkın kadınları ile evlenmişler. Olayın bu kadar masum olduğunu sanmıyorum ama, neyse. At yetiştiren, adeta atlara tapan müthiş savaşı topluluklar. İktidarlar bu melezleri yerlilerin imhasında yıllarca kullanmış. Sonunda Gaucha'larla yerlilerin akrabalıkları arttıkça, direnmeye, itaat etmemeye başlamışlar. Bu durum iktidar sahipleri için tehlike haline gelmeye başlayınca, hükümetler iki öneri sunmuşlar: Ya savaşımaya devam edecekler, ya da kendilerine verilen dev tarım alanlarında çiftçilik yapacaklar.

Bir Gaucha için attan inmek ve tarlada çalışmak zulüm olsa da, ikinci seçeneği kabul etmişler. Savaşın çirkinliğine tavır koyarak, akrabalarını öldürmeyi kabul etmemişler. Bugün tüm Arjantin'in tahıl üretimini onlar sağlıyor. Gene de, her Gaucha'nın mutlaka birçok atı vardır. Hemen tüm boş zamanlarında at üstündeler. Küçük Gaucha çocuklarının at üstündeki olağanüstü gösterilerini izleyince, atın onlar için ne anlama geldiğini anlıyor insan. Gaucha'larda at kültürü, eski Türklerde olduğu gibi yaşama biçimi. Yüz yıldan fazla devam

eden bu çiftçileşme süreci, kapitalist renklerle bozulmaya başlasa da, görülmeye değer. Dört kişilik gaucha ailesinin birisi tarımcı, birisi atlara bakıyor, birisi mutfakla ilgileniyor, sonuncusu da ailenin muhasebecisi. Genç Gaucha'lar ise aynı sırrı devam ettirmenin gayreti içindeler.

Yolda-3

Güneşi karşlarına alıp gittileri için, siperlikleri indirmişler ve bu durum görüş alanlarını epeyce daraltmıştı. Manzaranın tadını çıkarma imkanı yoktu pek. Tire'ye doğru yaklaşırken, hamdi'nin aklında kalan hemen hemen yalnızca hemzemin demiryolu geçitleri idi. Etraftaki çalılar ve ağaçlar görüşü öylesine kapatıyordu ki, bir trenin yaklaşım yaklaşmadığını önceden görme imkanı yok gibiydi. Demiryolunun dibinde durup, iyice öne eğilerek sağdaki ve soldaki demiryolunu kontrol etmek gerekiyordu neredeyse. Bir de sağlı sollu, bazı tarlalarda yapılan yağmurlama sulamanın oluşturduğu su kubbeleri. İlginç bir görünüm oluşturuyorlardı. Galiba buğdayın erken hasat edildiği, ikinci ürün olarak mısır ekilen tarlalardı bunlar.

“Peki düşünmeyi anladık, zeka çalışmaları ne durumda, yani Bilge hariç?”

“Oldukça ileri düzeyde. Zeka ile ilgili olabilecek her konuda oldukça ileri çalışmalar var doktor. Bu konuda çalışmayan üniversite hemen hemen kalmadı dünyada bir kere, tamam mı. Karmaşık problemlerin sezgisel çözümü konusunda pek çok algoritma geliştirildi. Oyun modellemeleri, dama, satranç mesela. Bu konularda geliştirilen algoritmalar, satranç şampiyonlarını yendi. *Deep Blue* yi duymuşsundur. Hani Kasparov'u yenmişti. Bilgilerin modellenmesinde geliştirilen algoritmalar neredeyse devrim niteliğinde. Yapay sinir ağları, bulanık sistemler, anlamsal ağlar, çerçeveler, genetik algoritmalar... Ses ve görüntü işleme algoritmaları hayli geliştirildi, güvenlikte bile kullanılabilir hale geldi. Askeri amaçlı hedef tesbit ve takip algoritmaları başarıyla kullanılıyor bugün. Doğal dil işlemede mesela harf, kelime ve gramerle ilgili çözülmeyen sorun kalmadı diyebilirim sana. Bir tek semantik, yani anlamlandırma konusu kaldı ki, orası da zaten doğrudan zeka alanına giriyor. Bunu çözersek zekaya ulaşmış olacağız. İşte Bilge'nin yaptığı da bu, anlatabiliyor muyum!”

“Peki, Bilge'yi çıkar aradan, bütün bunlar zeka değil mi sizce? Daha ne arıyorsunuz? Bu saydıkların günden güne de gelişiyor sanırım. On-on beş yıl sonra, kendi gelişim çizgileri içinde bizi her alanda geçecekler ve eğer bunlara zeka demiyeceksek, bir zekaya ihtiyaçları olup olmadığını tartışmamız gerekir bence. Varsın zeka olmasın, zekasız da bu kadar iş yapabildiklerine göre, başımın üstünde yerleri var, değil mi?”

“Doğru söylüyorsun doktor, doğru söylüyorsun da... Bunların hiç birini, başında bir insan olmadan yapamıyorlar henüz. Hem de uzman bir insan... Bankamatik'ten para çekiyorsun diyelim, tamam mı. Hadi güvenlik, şifre filan geçtik. 500 lira alacaksın, yanlışlıkla 50 lira tuşladın. Çıkarır sana 50 lira verir. Ama babandan harçlık istiyor olsan ve 500 lira isterken yanlışlıkla 50 lira istesen ne olur? Baban sana, ‘50 lira mı? Emin misin?’ diye sorar, vermeden önce. Yani istediğin parayı az bulur ve yanlışlık varsa düzeltmek için geri bildirim

yollarını kullanır. Tamam, giderek bu düzeye de gelebilir sistemler, bunun için zeka şart değil denilebilir...”

“Ben de onu diyorum işte, ne yapacağız ki zekayı o zaman? Canlı varlıklar sorunlarının çözümü için zekayı geliştirmiş olabilirler. Makineler de başka bir yoldan aynı sonuca ulaşamazlar mı? İlle de zeka mı taşımaları gerekiyor?”

“Bak doktor, problemlerin çözümünde iki yaklaşım var elimizde. Birincisi, algoritmik yaklaşım. Bu yaklaşım, mutlak zorunluluk ister. İşlem adımları her türlü belirsizlikten arınmış olmalıdır, tamam mı. Sıralama komutlarına kesinlikle uyulur burada. Bir problemi oluşturan durumda ortaya çıkabilecek bütün ihtimaller saptanır ve tek tek denenir, uygun sonuç bu yolla bulunur. Deliye pösteği saydırıyoruz yani. Ama deli yetenekli, oturup bıkmadan tek tek sayıyor ve bize sonucu veriyor. Öteki yaklaşım da, sezgisel yaklaşım. Problemin çözümüne ilişkin bir anahtar bulursun, kestirmeden gidersin burada. Ama hedef kesin değildir ve başarının garantisi yoktur. Biz insanlar gibi yani, hataya açık bir yöntemdir bu tamam mı. Fabrikada kaynak yapan bir robot, bu yaklaşımı kullanamaz. Yapacağı bir hata, tüm üretim sürecine zarar verir çünkü. Bu robot, pösteği sayarak, sıfır hata üretecek algoritmalarla çalışmak zorundadır, anlıyor musun?”

“Tabii, endüstriyel uygulamalarda sezgisel yaklaşım tercih edilemez diyorsun, doğal olarak, ...da, tamam işte, neden vaz geçmiyoruz bu zekadan, sezgiden filan? Elimizde bol miktarda deli var. Hızlı da sayabiliyorlar. Ee, varsın saysınlar o zaman, bize gerekli olan sonuç değil mi?”

“Öyle değil doktor! Bugün gerek endüstriyel uygulamalarda, gerek uzman sistemlerde çok önemli bir engel oluşturuyor bilgi yığınları. Gerçek zamanlı çalışma çoğu yerde artık mümkün olamıyor bu yüzden. Adam sana füze fırlatmış, sen bunu saptayacaksın, füzenin hedefini ve varış zamanını tahmin edeceksin, onu uygun yerde karşılayıp yok etmek üzere kendi füzenin rotasını belirleyip fırlatacaksın. Bütün bunları yapman için sadece saniyeler var önünde, dakikalar değil, anlıyor musun? Veya, saniyede otuz parça çıkaran bir tezgahta, freze kafasında birkaç mikronluk bir kayma başladı. Bunu yarım saniyeden az bir sürede fark edip tezgahı durdurmazsan, hata büyüyecek ve yüzlerce parça çöpe gidecek, başka üretim elemanları da zarar görebilecek. İşte bu sorunları aşmak için, bir yandan daha hızlı ve daha büyük kapasiteli bilgisayarlar geliştirmeye çalışıyoruz, bir yandan da sezgisel çözüm yollarını nasıl geliştirebiliriz diye çalışıyoruz. Yani bize zeka lazım doktor, asla vazgeçemeyiz bundan. Sen başka yollar da varsa neden dert ediyoruz diyorsun ama, evrim milyonlarca yıl çalışıp çalışıp da bunu bulduysa sonunda, Amerika’yı yeniden keşfetmeye çalışmanın anlamı yok, değil mi.”

“Peki, öyle diyorsun madem, öyle olsun. O cephe ne durumda şu an?”

“Çok iyi! Her cephe çok iyi durumda doktor. Yapay Düşünme alanında, araştırılmayan yön, yöntem, çözüm geliştirilmeyen sorun kalmadı diyebilirim sana. Her şey hazır. Un var, şeker var, yağ var, ama helva yapılamıyor bir türlü. Çünkü neden biliyor musun? Helva yapmayı bilen usta yok. Hatta, helva nedir onu bile bilen yok. Yaa sen zeka yapmak istiyorsun ama, zeka nedir biliyor musun? Nedir doktor?.. Var mı bir tutarlı tanımı? Akıl nedir? Fikir nedir? Anlam nedir? İdrak nedir? Efendime söyliyeyim, bilinç nedir?..”

“Anladım, zihinsel çalışmanın bir modeli yok elimizde diyorsun. Haklısın. Ama bu sorunu siz kendi başınıza çözemezsiniz ki, bu konuda psikologlardan, nörologlardan, filozoflardan yardım almalısınız.”

“E, biz ne yapıyoruz şimdi?”

Yani, seni getirdik ya işte, hem psikolog, hem de filozofsun demek istiyordu Seyfettin. Gülümsedi Hamdi.

“Evet yaa!” dedi, “Haklısın. Ama siz daha önce başardığınıza göre, benden çok Hoca’ya vurgu yapmak lazım bu konuda.”

“Hoca... Hoca bambaşka gerçekten yaa! Neyse, Şimdi elimizde Yapay Sinir Ağları var mesela. Bir kere onları oluşturup eğittin mi, olayların örneklerine bakar, genellemeler yapar, hiç görmediği örneklerle karşılaştığında o örnekler hakkında karar verebilir, sınıflandırma filan yapabilir tamam mı. Bizim sinir hücrelerinin çalışmasından esinlenerek geliştirilmiş zaten. Hoca bunları, solucan beynine benzetiyor biliyor musun! Yani evet, bir zeka üretiyorlar ama, ilkel bir zeka.”

“Dur şimdi, bu sinir ağlarını siz de kullanıyorsunuz ama!”

“Tamam doktor da, aynı şey değil! Yapay Sinir Ağlarına, şartlanma katmanları ekledik biz, anlatmıştım ya!.. Bizim sistemin tümü bile aslında bir ağ olarak değerlendirilebilir. Yepyeni bir yaklaşım. Böylece eğitim aşaması müthiş kısaldı, hem de daha geniş, daha genel bilgi girişine cevap verebilir hale geldiler ağlar. Bu yeteneği biz Bilge’de, şablonlarda kullanıyoruz genellikle. Bilinç öncesi değerlendirmelerde bir de.”

“Bilinç öncesi değerlendirmeler?”

“Şimdi Bilge’de bir bilinç var, o pösteki sayar tamam mı. Yani algoritmik çalışır. Bildiğin Muhakeme alanı burası, muhakeme tabloları yani. Buradaki çalışmayı izleyebiliriz, sonucunu tahmin edebiliriz dışarıdan. Bir de, arka planda buna paralel işleyen bir sistem vardır, bu da yaklaşık olarak genel durumun fotoğrafını çeker, şablon oluşturur. İşte burası da Yapay Sinir Ağları temelinde çalışır tamam mı. Her iki sonuç da her adımda karşılaştırılıp, birbirine uygun gitmesi sağlanır. Birbirlerine çıktı verirler.”

“Bilinç altı konusu da bununla mı ilgili sizce?”

“Orasını pek bilmiyorum doktor, Hoca bilinç altı konusuna pek girmemiş. Daha çok bilince yardımcı olarak değerlendirmiş Yapay Sinir Ağlarını.”

“İlginç, bu konuda fikirlerini öğrenmek isterdim Hoca’nın.”

“Devam edeyim mi? Ne diyordum?.. Her şey hazır, her şey araştırılmış, ama helva nedir bilen yok! Mesela bizim geliştirdiğimiz *olay tabanlı sorgulama* konusunda, ‘Case Based Reasoning’ diyorlar, bir alan var. Makine öğrenmesi ve Yapay Düşünme alanlarında kullanılıyor. Biz bu alanda geliştirilen algoritmalarından da yararlandık mesela. Bu sistemler nasıl çalışıyor? Makineye bir olaylar seti yükleniyor önce. Makine bu örneklerden genellemeler yapıyor, yeni olaylarla karşılaştıkça eskilerle yeniler arasındaki benzerlikleri, ortak noktaları saptıyor, eski problem çözümlerini yeni problemlere uyguluyor, başarılı ve başarısız çözüm yöntemlerini ayırıyor, gerekiyorsa bazı çözüm yöntemlerinde düzeltmeler yapabiliyor.”

Dönüp, Hamdi’nin ilgi durumunu bir kontrol etti gene, sonra devam etti: “Mesela çok verilen bir örnek, böğürtlenli kek yapman gerekiyor diyelim, tamam mı. Daha önce normal kek yaptın, biliyorsun ama, ilk defa böğürtlenli kek yapacaksın. Normal kek ile ilgili olaylar setini hafızadan aldın. Uygun bir yerine böğürtlenleri ekledin. Hamurunu yoğururken mesela. Neden? Çünkü kakaolu kek yaparken de kakaoyu, hamurunu yoğururken eklemiştin. Ama yoğurduktan sonra bir de baktın ki, hamur mosmor olmuş. Olmadııı, at o hamuru. Sorun ne? Böğürtlenler ezildi. Neden? Çünkü yoğuruldu. Çözüm ne? Böğürtlenler ezilmemeli, yani yoğurulmamalı, yani hamur yoğurulduktan sonra eklenmeli. Peki, pişme esnasında, sıcaktan da rengini salabilir mi? Bilmem, göreceğiz...”

“Peki bu sistem sorunu çözmüş işte, neden onlar yapamıyorlar Bilge gibi bir şey?”

“Bu sisteme eleştiriler var doktor. Verilen olay setleri ile çalışıyor, kendisi algılarından olay setleri üretmiyor bir. İkincisi, Bilge gibi bir zihin modeline de dayanmıyor, sorgulama ve değerlendirme katmanlarında yeterince esnek bir mimarisi yok. Ego yok, duygular yok, kısaca her ortama uyabilecek esneklikten yoksun. Eğitimi de ihmal etmişler mesela, baştan girilen veri setleri üzerinden ilerlemeye çalışıyorlar dedim ya! Bilgi temsili son derece ilkel mesela. Başarılı bir örneği geliştirilemedi henüz bu sistemin. Sakız çiğneyeceğim derken, yutuyor sakızı mesela. Ama biz birçok algoritmasından yararlandık.”

“Yeri gelmişken, neden bir ego’su olması gerekiyor?”

“Dur doktor, çok dağılıcağımız böyle. Bunların hepsini tek tek açıklayacağım sana, merak etme. Ama şimdi dağıtmadan gidelim. Bak sen ne güzel not alıyorsun. Yaz oraya ego diye de, koy arkasına soru işaretini, sonra unutmayız böylece tamam mı?”

“Öyle olsun! Yani mimari dışında her şeyi hazır buldunuz ortamda, öyle mi?”

“Evet, öyle. Adamlar mesela kurt-kuzu-ot problemini çözmek için algoritma geliştirmiş. Hanoi kuleleri problemi için, 8 vezir problemi için, satranç için, gezgin satıcı problemi için ayrı ayrı algoritmalar geliştirmişler. Bunlar, yazılımcılık açısından gerçekten en zor problemler, anlıyor musun. Ama bunları sentezleyip, her türlü problemi çözecek bir algoritmayı bir türlü yazamıyorlar. Neden biliyor musun? Semantik, yani anlamlandırma sorununu aşamıyorlar da ondan. İşte bu konu, Hoca’ya göre, bir yazılım tekniği sorunu değil, bir mimari sorunu idi. Cenaze marşının notalarını bilirsin ama, onu çok hızlı çalarsan eğlenceli bir melodiye dönüşür, öyle değil mi? Orkestraya bir de zurna koyarsan ne olur?.. Ne alaka değil mi?.. Evet notalar var ama, herkes kafasına göre çalmaya çalışıyor, tutturamıyor. Biz aldık, aranjmanını yaptık, orkestrasyonunu yaptık, öyle ele aldık konuyu ve Bilge’yi yarattık bu sayede.”

“Anlıyorum... Peki, anlamlandırmayı nasıl mimari içinde değerlendiriyorsunuz, onu aç biraz.”

“Şimdi bak doktor, mesela en başta, görselden başlayalım tamam mı. Daha hafızasında hiçbir şey yok. Hafızasına bir dikdörtgen koyduk, ve dedik ki, benzer bir algı varsa dikkatini oraya ver dedik. Yani, algıladığı görüntü içinde bir dik dörtgen varsa, o dik dörtgeni odağa getirecek, anlıyor musun. Nasıl hareket dedektörleri hareketi algıladığı anda odaklayıp takip etmeye başlıyor, onun gibi işte. Bu da hareket değil de, şekil algılayıp odaklayacak, bu kadar basit. Peki, kameranın açısına göre bir dik dörtgen, bir yamuk gibi de görünebilir. Hatta genellikle yamuk gibi görünür, tam karşıdan bakmıyorsak. Onu nasıl tanıyacak? İşte burada olay sorgulama giriyor devreye. Bu konu mimari ile ilgili işte.”

“Bakış açısına bağlı olarak görüntü değişir, ama algı sabit kalır, bu çok önemli bir konu psikolojide. Olay sorgulama ile, anlamlandırma ile nasıl bağlantılı? Açar mısın biraz daha?”

“Tabii. Helva tarifine başlıyoruz yani, dikkatli not al. Sonra tutturamazsın, hamur edersin helvayı, ona göre! Bizim hafızamızda hiçbir dikdörtgen, tam karşıdan bakılarak çekilmiş bir fotoğraf gibi kayıtlı değildir tamam mı. Ona bakarken ya biz hareketliyizdir, ya o hareketlidir, ya da gözümüz kenarında köşesinde dolaşıp durur, yani bir hareket var işin içinde tamam mı. Bu yüzden açı sürekli değişir. Hafıza tablomuzdaki ilk dik dörtgen kaydı bile, belki otuz-kırk satırdaki değişik açıdan görüntülerden oluşur, belki daha fazla... Gözümüz saniyede kaç görüntü gönderir hafızaya? Yeni taramada rastladığımız dikdörtgen de, bu kayıtlardan birisi ile mutlaka eşleşir. Bir kere eşleşti mi de, o otuz-kırk kaydın hepsi birden, *olay* olarak muhakeme ünitesine alınır ve tanıma sağlanır. Bu yüzden bebek, annesini her açıdan, hatta arkadan bile tanır işte.”

Hamdi’nin kafasında bir anda birkaç ampül birden yanıp sönmüş ve sanki yap-bozun bazı parçaları bir anda yerli yerine oturmuş gibiydi. Nesnelere hafızasında tek resim olarak düşünmeye alışmış bir zihin, o tek resim ile bazı işlemlerin nasıl gerçekleştiğini bir türlü anlayamıyor, yap-bozun parçalarını nasıl düzenlerse düzenlesin bir türlü doğru resmi oluşturamıyordu. Ama şimdi...

“Vay be! Hakkaten yaa!” dedi bir sevinç ifadesi ile. “Hareket, ...tek resim değil de kırk resim... Valla doğru olabilir! İyice araştırılmalı ama! Çok cesurca ve pratik çözümler üretmişsiniz gibi görünüyor valla, bravo!.. Bu yaklaşım aslında Geştalt algılamayı da izah ediyor sanki... Beyinde bu işler böyle mi oluyor bilmem ama, bu mantıkla bir makine yapmak pek zorlamıyor aklı. Nitekim yapmışsınız da! Bravo valla!”

“Eyvallah!.. Ne diyordum? Sonra, hep aynı şekil tanıdı, ama önem değeri sıfıra yakın. O zaman hiç dikkat etme, boş ver. Negatif şartlanma yani. Otuz-kırk satırın şu beş

tanesi tanıma için yetiyor, diğerleri o kadar önemli değil. O zaman at onları, yalnızca o beş satırı kullan tanıma için. Yani yüz tanıma olayındaki gibi, graf oluştur. Gene negatif şartlanma değil mi. Böyle bir komutun uygun yere yerleştirilmesi de mimari ile ilgili. Yanlış yerleştirme yaparsan, bütün sistem saçmalamaya başlar, anlıyor musun. Biz, helvayı doğru tarif ettik anlayacağın, meselenin özü burada doktorum.”

Tekrar bir bakış attı Hamdi'ye. Etkileyici anlatımından memnundu Seyfettin, kendisi ile gurur duyuyordu şu anda. Şevkle devam etti anlatmaya:

“Yani ona bir yöntemler listesi vermedik, asıl olarak yöntem oluşturma yeteneği verdik. Bir kavramlar listesi vermedik, asıl olarak kavram oluşturma yeteneği verdik. Çözüm şemaları vermedik, asıl olarak çözümü keşfetme yeteneği verdik. Verdiğimiz yetenekler zekayı oluşturdu. Sonradan verdiğimiz bazı listeler de eğitimi. Bazı yetenekler verdik ona ve saldıktı çayıra, anlıyor musun. Yaratıcılığını da alabildiğine serbest bırakmak istedik. Çünkü bize en çok o yaratıcılığı lazım. Eğer yaratıcılığını sınırlarsak, gelişmiş bir uzman sistem olur çıkar sonunda. Biz istedik ki, alabildiğine serbest düşünsün ve bize, bizim aklımıza gelmeyen seçenekler sunsun.”

Durdu, Hamdi'ye baktı muzipce:

“Biliyor musun doktor,” dedi, “Onda bu özgürlük varken, Bilge'nin bir süre sonra kendi *Tanrı* kavramını oluşturacağını ve kendine özgü bir inanç sistemi, bizimkilerden farklı olur sanırım, geliştireceğini bile umuyorum. Eğer böyle bir sonuç doğarsa, bu, felsefenin problemlerini çözmek şöyle dursun iyice karmaşık bir hale getirecektir. Ne dersin?”

Tekrar durdu. Hamdi pek etkilenmiş görünmüyordu nedense. Belki de kafasına takılan başka bir şeyi düşünüyordu o sıra. Kısa bir tereddütten sonra devam etti:

“Ama bu arada, seçenek sunmakla yetinmeyip, kendi seçtiği seçeneği uygulamaya kalktı şerefsiz! İşte çözmemiz gereken sorun bu şu aşamada.”

Doğru, Hamdi başka şeyler düşünüyordu o sıra. Şu ‘önem değeri’ lafı, alıp eskilere götürmeye yetmişti Hamdi'yi. Kendi hayatından bir kesit, 1991. Tarsus'ta hastanede bir yandan fizik tedavi, bir yandan ameliyatlarda kaptığı hepatit-B illetinin tedavisi. İşkencelerden sonra hayatının en sıkıntılı günleri. Arkasından Halisünasyonlar, hastaneden kaçış. Hatırlayamadığı dağ gezintileri. Bir defasında köylüler onu bulmuşlar, saç sakal birbirine karışmış, topal bir meczubu jandarmaya bildirmişlerdi. Jandarma onu alıp, kısa bir soruşturmadan sonra hastaneye teslim etmişti. Sonra, İngiltere'deki psikanaliz günlerinde bu kesit üzerinde çok düşünme fırsatı olmuştu. Evet, o günlerde olanları aslında hatırlıyordu, hayal meyal. Ama yaşadıklarının bir önemi yoktu onun için. Önem değeri sıfırdı. Yaşamak, amaçlar, düşümleri ve yargıları, bunların önem değerleri bir biçimde sıfırlanmıştı.

Hastaneden kaçtığını, dağ özlemini ve şehirden uzaklaşma isteğini, bu özlem ve isteğin ne kadar güçlü olduğunu hatırlayabiliyordu. Dağlarda yürürken, oturup yatarken, yaşadıklarının hiçbir önemi yoktu. Sanki hiç tanımadığı yabancı birini izliyor gibi, ya da bir film izliyor gibi algılıyordu kendini ve çevresini. Önem sıfır! Bu yüzden pek çok ayrıntı hafızasına kaydolmadan silinip gitmişti işte. Yalnızca istekleri vardı o anda, Tracey ve Aysun'a dair. Muhtemelen en ilkel, en dipteki isteklerdi onlar da. Şehirden uzaklaşıyor, yürüyor, bir şeyler bulursa yiyor, su bulursa içiyor. Yiyecek ve suyu aramaya bile yeltenmiyor, ancak bulursa alıyor. Aramıyor, çünkü istek varsa bile önem değeri yok.

Jandarma eliyle hastaneye döndüğünde, muhtemelen verilen ilaçların etkisi ile, yeniden düşünmeye ve önemli olan bazı şeylere dikkatini vermeye tekrar başlamıştı yavaş yavaş. “Önem değeri olmazsa düşünme de olmaz! Önem değeri, düşünmenin motivatörlerinden biridir, Çok doğru!”

Yeniden konuşmalarına döndü Hamdi, derin bir nefes alarak. Bilge'nin kendi yolunu çizmeye başlamasından söz ediyorlardı:

“Yani robot olmasın diyorsun” dedi, “ama benim emrimden de çıkmasın. Bence önce ne istediğine karar versen!”

“Yaa yok, robot olmasın tabii, ama seçimi bize bırakması gerektiğini anlamak çok mu zor? Şimdi biz bu konuda bir sınırlama komutu koysak, uygulama için bir filtre yani, bu defa beğenmeyeceğimizi düşündüğü seçenekleri baştan elemeye başlayacak. Bunu istemiyoruz biz. Eğer yargılarının hangi aşamasında böyle bir viraj aldığını bulabilirsek, o noktada nasıl bir müdahale yapabileceğimizi düşünebiliriz, umudumuz bu. Biz milyarlarca satırlık hafıza kayıtlarını incelemeye devam ediyoruz. Muhakeme kayıtları kolay ama, şablonlarda çok zor bu iş anlıyor musun. Sen de muhtemel viraj noktalarını tesbit edebilirsen, yani gelişiminin hangi çağında nasıl bir düğüm olabilir anlayabilirsen, bizim incelememizi lokale indirmiş olursun. Daha çabuk sonuca ulaşırsız böylece, anlıyor musun.”

“Bakalım!” Dedi Hamdi, “elimden geleni yapacağım ama...”

Şizofreni

Yeniden geçmişe kaydı Hamdi'nin düşünceleri. Arzu ile tanıştıklarından beri unutulup gitmişler, hiç ortaya çıkmamışlardı. Halbuki sık sık kendilerini gösterirler, bir vesile ile gelip beyninin gündemine otururlardı. İşte şimdi gene, bir 'önem değeri' lafı ile takılıp kalmışlardı zihnine.

1991 Ağustos sonu. Her şeyin farkındaydı. Otobüsün parçalanmış ön kısmından, panik içindeki yolcular onu alıp indirirlerken, zaman zaman bir yerlerine giren acı ile haykırıyordu. Kopan bacağıнын yerini birileri bir kravatla sıkıca bağlayıp kan kaybını önlemeye çalışırken, o böğrüne giren acı yüzünden bağırıyordu ama, insanlar bacağı yüzünden bağırıldığını düşünüyorlardı. Ambulans filan beklemeden, yolda durup onlara yardım etmek isteyen bir otomobile tıktırıldılar, acı ile haykırışları arasında. Kopan bacağıнын ellerine alıp, sıkı sıkı göğsüne bastırmıştı. Tarsus'a iki kilometre var-yoktu. Hastaneye gidene kadar bilinci yerindeydi Hamdi'nin. Sonrasını hatırlamıyordu. Sol bacağı kopmuş, diğeri birkaç yerinden kırılmış, kaburgalarında kırıklar ve hemen her yerinde yara-bereler vardı.

Tarsus, Gaziantep Üniversitesi, Adana Balcı, Hacettepe Hastanelerinde on iki ameliyat geçirdi iki yıl boyunca. Kopan bacağı dikildi, ama doktorlar yürüyemeyeceğini söylediler. Uzun fizik tedavi seanslarından sonra doktorları yalancı çıkarıp, yürümeyi başardı. Hastanede iken evlendi. Gene başarmıştı. Gene ayakları üzerine kalkabilmişti. Ama bu defa bedeli ağır oldu. Kafayı yedi bu defa. Şizofren teşhisi kondu ve psikiyatrik tedaviye alındı, diğerlerine ek olarak. İlaçlar, ilaçlar...

Kazada yaralanması filan önemli değildi. Geçirdiği zihinsel travma sebep olmuştu kafayı yemesine. Aslında bu zihinsel travma, Sudan yıllarına dayanıyordu. Yıl 1989. Glasgow'da ders verdiği yıllarda, bir yardım misyonu içinde Somali ve Sudan'a giden ekibe katılmış, projenin Sudan ayağında görev almış ve iki yıl kadar bazen arazide, bazen ofiste çalışarak, Sudan halkının alışkanlıkları, inanç sistemleri, duyuş, düşünüş, algı ve tepkileri konularında bilimsel çalışmalar yapmışlardı. Araştırma raporları üniversiteye gönderiliyordu. İşte o dönemde, hazırladıkları raporların yalnızca üniversiteye gönderilmekle kalmadığını, başka bazı yerlerin de bu işin içinde olduğunu fark etti. Üzerinde biraz düşününce, birkaç yıl içinde Somali ve Sudan'ın işgali planlarının bir parçası olduklarından şüphelenmeye başladı. Nitekim 1991 başlarında Somali'deki karışıklıkları bahane ederek, ABD önderliğinde bir uluslararası güç Somali'ye çıkmış ve yeni bir hükümetin iş başına gelmesi sağlanmıştı. Hatta, oluşturulan BM Barış Gücü komutanlığına da, Türkiye'den Çevik Paşa getirilmişti.

İşte Hamdi'nin zihinsel travmasının başladığı dönem, o dönemdi. Neler oluyordu? Farkında olmadan neye hizmet ediyordu? O güne kadar barış, insanların kardeşliği, eşitlik, özgürlük uğruna gözünü bile kırpmadan ne sıkıntılara katlanmıştı. Kendisi için hiçbir şey

istemeden, hiçbir şey planlamadan, yüzde yüz başkaları için, yüzde yüz ezilen insanlar için tüm hayatını satılığa çıkarmıştı. Ama alıcıların bu kadar riyakar, bu kadar iki yüzlü olabileceğini hiç beklemiyordu belli ki. Daha çok da, kendisinin nasıl bu kadar saf olabildiğine içerliyordu. Hemen sonra İngiltere'ye dönmüşlerdi. Rahmetli Adnan Kahveci'nin toplantısına koşu koşu katılmasının asıl sebebi, bu ihanete uğrama duygusu muydu yoksa? Dünden hazır mıydı bu nalet İngilizlerin ülkesini terk etmeye? Hatta Tracey'nin anılarını bile. Zavallı talihsiz, iyi yürekli, vefakar Tracey'nin...

Tracey ile okulda tanışmışlardı. Varlıklı bir ailenin kızıydı ve okul süresince Hamdi'ye büyük desteği olmuştu. Quaker mezhebinden inançlı bir hıristiyandı. Evlenmemişlerdi ama, evli gibiydiler. O kadar yakın, iç içe. Aynı evlerde kalıyorlardı ama, daha çok Hamdi'nin evinde geçiyordu hayatları. Seviyor muydu? Eh!.. Güzel kızdı Allah için. Anlaşıyorlar mıydı? Oldukça!.. Mutlu muydu Hamdi? Olabileceği kadar işte!.. Ve sonunda bir trafik kazası alıp götürdü Tracey'yi. 1988. Üzülme Hamdi, çok üzülme onun gidişine. Kendini bu garip memlekette yapayalnız kalmış hissetti. İlk geldiği günden daha yalnız hissetti hem de. Artık ne örgüt vardı hayatında, ne de Türkiye'de yaklaştığını düşündüğü devrime katkıda bulunma amacı. Gerçekten çok, ama çok yalnızdı şimdi. Belki de Sudan'a gitme kararının ardında, bu yalnızlık duygusu vardı.

Ne lise yıllarında her gün yediği polis dayacağı, ne hapisler, işkenceler, ne firar ve ülkeden kaçış, ne yabancı bir ülkede yaşadığı sıkıntılar... Hiç birini kötü veya acı anı olarak sınıflandırmıyordu zihninde Hamdi. Ama ihanete uğramak? Türkiye'deki özgürleşme hareketlerinin mağdurlarına kucağını açan, onları destekleyen İngilizlerin, bu arada zavallı Afrika ülkelerini daha rahat sömürebilmek için kendilerini kullanması? Bizzat gidip o zavallı insanların nasıl, ne şartlarda yaşadıklarını görmese, bu kadar hınçlanmazdı belki. Ama görmüş, onlarla konuşmuş, sık sık bir şeyleri görmemek için kafasını çevirmek zorunda hissetmişti. En fakir dağ köyünün derme çatma ağlında yaşayan keçilerden farkı yoktu neredeyse insanların yaşadıkları yerlerin. Bir avuç su, bir avuç tohum, bir nefes hava bile karaborsa idi neredeyse. Ve orayı işgal edip kaynaklarını sömürmek için, zavallı halklarını birbirine düşürmek gerekiyordu, bunun için Hamdi gibileri de kullanmaktan geri durmuyorlardı namussuzlar.

Tamam, İngiliz halkı, İngiliz emekçileri başka, İngiliz hükümeti başka olabilirdi. Hepsini aynı kalıba koymak yanlış olabilirdi. Ama yüreğinin kabarıp kabarıp gelmesine engel olamıyordu bu düşünceler. Derinlerde bir şeyler, bir düğümler çözülmüş, her şey darma dağınık olmuştu zihninde. Bir türlü alıştığı şekilde yeniden toparlayıp bir araya getiremiyordu düşünce parçalarını.

İşte kazadan sonra da başka tür bir düğüm çözülmesi yaşadı Hamdi. Şimdiye kadar başına gelen her şeyin göğüslenebilmesini sağlayan bir amaç vardı: Halkının özgürlüğü, halkların özgürlüğü. Ama bu kaza, neresinden bakarsanız bakın, bok yoluna gitmekten başka bir şey değildi. Sen silahlı saldırılardan kurtul, işkencelerden kurtul, idamdan kurtul, bir kazada öl! Olacak şey mi bu?.. Kader?.. Bu saatten sonra kadere mi inanmalıydı? Adamın biri durup dururken gelip yer değiştirme teklif ediyor, Hamdi kalkıp ön koltuğa geçiyor, beş dakika geçmeden kaza oluyor ve... Yaa, ölseydi kolay! Ölmüyor ve yıllarca sürececek bir işkenceye mahkum oluyor. Neden? Ne yaptı? Kimin tavuğuna "kışt" dedi, kime zulmetti, kimin kötülüğünü düşündü de bunu hak etti?

Ya Aysun? Zavallı Aysun!.. Tanıştığı, sevdiği insanlar hep zavallılardan mı çıkacaktı böyle? Yoksa kendisi mi zavallıları çekiyordu bir şekilde? Nevşehir'deki toplantıda tanışmıştı Aysun'la. Adana'da doktordu. 12 Eylül öncesinin başka bir siyasi hareketinden geliyordu. Dev-Yol'cuymuş o zamanlar Aysun. Toplantıdan sonra, Hamdi'ye bir kartını vermişti. Kazadan sonra, hastanede, ceketinin cebinde Aysun'un kartını buluyorlar. Akrabası zannedip arıyorlar Aysun'u. Zavallı Aysun hemen koşup geliyor, ilgileniyor Hamdi'nin tedavisi ile. Hem de hayatı boyunca, bakımını da üstlenerek. Nereden bilecek Hamdi, zavallı Aysun'un

hayatının çok kısa olacağını? Hastaneye girdiği günden, ölünceye kadar Aysun Hamdi'yi bir an bile yalnız bırakmıyor, önceleri kanser olduğunu gizliyor Hamdi'den. Sonra, daha Tarsus'taki hastanede iken, açıklıyor hastalığını. Hamdi, büyük bir minnet duygusu ile, tüm içtenliği ile, Aysun'a evlenme teklif ediyor. Bir nevi, onu son zamanlarında mutlu etmek istiyor. Belki de böyle ödemek istiyor ona olan borcunu. Hastanede evleniyorlar.

Hamdi'nin çözülen düğümlerden arta kalan düşünce öbekleri, yavaş yavaş yeni yerlerine oturmaya başlıyorlar. Yeni bir amaç: Aysun'u mutlu etmek. Yeni bir hayat: Topal ve parasız, kendi ülkesinde ama güvensiz, geleceksiz. Yeni bir zor uğraş: Yürümeyi başarmak... Ve düşüncenin yeni bir örgütlenmesi: İlle milyonlarca ezilen insan için savaşmak şart değil, bir kişi için savaşmak da insana aynı tatmini sağlayabilir!

Ama Aysun çabuk gitti Tracey'nin yanına. Hamdi yürümeyi yeni yeni başarıyordu ki, daha evleneli dört ay bile olmamıştı, Aysun'u kaybetti. Aynı hastanede, Balcalı'da. İşte her şey o anda koptu. Önce halisünasyonlar başladı. Aysun ile Tracey el ele, onu çağırıyordı ha bire. El sallıyorlar, "gelsene" diye bağıryordı. İkisi birden koro halinde, bilmediği bir dilde şarkılar söylüyorlardı Hamdi'ye. Öyle güzel, öyle dokunaklı şarkılardı ki!.. Ne kadar istese de, bu şarkıların ne melodilerini aklında tutabiliyordu Hamdi, ne de sözlerini. Kızıyordu kendisine, kafasına kafasına vuruyordu bu beceriksizliği için. Hasta bakıcılar, doktorlar, neden kafasına vurduğunu bir türlü çözemiyorlar, ha bire dayanıyorlardı trankilizanları. Her ilaç alışından sonra, Tracey ile Aysun'un nasıl acı çektiklerini, nasıl üzüldüklerini, nasıl yavaş yavaş uzaklaşıp yok olduklarını izliyordu çaresiz, ve kahroluyordu Hamdi.

Bir süre sonra artık Tracey ile Aysun şarkı söylemeyi bırakıp, sümüklerini çeke çeke elveda buseleri gönderip, sislerin arasında kaybolmaya başladıklarında, hastaneden kaçtı Hamdi. Çünkü onların gitmelerine sebep olanın, aldığı ilaçlar olduğunu biliyordu. O ilaçlar Tracey'yi de, Aysun'u da bir kere daha öldürüyordu ve bunun tek sorumlusu da kendisi idi. İlk ölümleri için bir şey yapamazdı belki ama, bu defa onları ölümden kurtarabilirdi. Kaçtı hastaneden. Bir dolmuşa bindi şehre inmek için. Nereye gideceği hakkında en ufak bir fikri yoktu. Tek amacı, Tracey ile Aysun'u tekrar mutluluk şarkıları söylerken görmektir. Daha çevre yoluna gelmeden, şehir gürültüsünde onları ne duymanın, ne de görmenin mümkün olamayacağını anladı. Dolmuştan indi ve sol tarafa, ormanın içine attı kendini. Yürüdü, yürüdü, yürüdü. Gece olduğunda, Aysun ve Tracey el ele çıkıp geldiler ormanın içinden. Öyle mutlu, öyle şen şakrak idiler ki, mutluluktan uçuyordu Hamdi. Dokunamıyordu onlara, yaklaşıyordu da, ama onları öyle mutlu görmek, şarkılarını dinlemek, dans etmelerini seyretmek müthişti! Sabaha kadar uyudu mu, uyumadı mı bilmiyordu ama, her anını cennette gibi yaşadığını biliyordu o gecenin.

Kaç gün gelip geçmişti farkında değildi, köylüler onu bulup jandarmaya teslim ettiler. Sonradan düşünmüştü, acaba onlara bilmeden bir zarar verdim de mi beni jandarmaya teslim ettiler diye. Hatırlamıyordu. Belki de yalnızca korkmuşlardı deli var diye. Belki de acımışlardı, sakat meczup biri diye. Öyleyse iyi! Tek onlara bir zarar vermiş olmasın da...

Tekrar kaçma, tekrar hastane, kaç defa tekrarlandı bu döngü bilmiyordu. Ama belki de ilaçların dozuna bağlı olarak, ...belki değil, kesin öyle, Tracey ile Aysun artık gelmez oldular. O şarkıların ne melodisi, ne de sözleri aklında idi ama, anlatamadığı şekilde, hatırlıyordu o şarkıları. Belli belirsiz izleri duruyordu beyninin bir yerinde. Hatırladıkça da mutlu oluyordu. Beğeniyordu o şarkıları, çok güzel şarkılardı. Ama nasıl oluyor da hem bu kadar güzel buluyor, hem de hiçbir notasını bir araya getiremiyordu, bunu bilmiyordu. Hani, bir yer altı mağarasında bir ışık kaynağı var, çok güzel. Çok beğeniyorsunuz onu. Tekrar geldiğinizde, onu bulamıyorsunuz ama, uzaktan, onun sebep olduğu bir aydınlık yansımasını fark ediyorsunuz. Doğrudan kendisi değil ama, zayıf da olsa aydınlığı. İşte öyle bir şey. O, biliyorsunuz ve hala çok güzel. Ama tarif edemiyorsunuz işte!

Hacettepe günlerinde, Andy ve diğer bazı arkadaşları ile yazışmaya başladı. Andy ile iyi arkadaşlar. Andy hem Felsefe, hem Matematik profesörü idi ve Hamdi'den daha yaşlı idi.

Uzun süre yazıştılar. Hastaneden çıkıp, tedaviyi dışarıdan sürdürmeye başladığı yıllar boyunca, “biri benimle uğraşiyor” paranoyası ile baş etmeye çalışıyordu. Başına gelen bunca şeyden, tanımlayamadığı birilerini sorumlu tutuyor, devamlı tetikte yaşıyor, “bu defa ne yapacak bakalım” teyakkuzu ile bekliyordu. Bereket versin, şiddetli değildi duygulanım, günlük hayatını pek etkilemiyordu. Ama varlığı bile yeterince rahatsız edici idi Hamdi için. Kolay değil, çok yoruyordu bu düşünce onu.

Düşmanı bir insan mı, şeytan mı, felek mi, cinler mi, yoksa bir yerlerde ona verilen bir ilaç mı, bir türlü tespit edemiyordu. Gündelik yaşamında duygusuz, ilgisiz, ama bu düşmanın yeni bir oyunu olabileceğini düşündüğü durumlarda aşırı agresifleşen bir görünüm çiziyordu bazan. Bazen karşıt duyguları aynı anda yaşadığı oluyor, buna kendisi bile şaşıyordu. Sevimli bir çocuğu hem sevmek, hem de ondan şüphelenip nefret etmek gibi yaşantılar, bir süre sonra onu eğlendirmeye başlamıştı. Şanslıydı. Çünkü başka pek çok hasta, bu gibi yaşantılardan acı duyuyorlardı. Halbuki o, eğlenip “tı”ye alabiliyordu bu tür yaşantılarını. Düşünce ve çağrışımlarında kopukluklar oluyordu sık sık. Önceleri yadırgadı, bozuldu, insan içine çıkmak istemedi ama, sonraları bu duruma da alışmayı başardı. Varsın tutarsız olsun, kopuk olsun, çelişkili olsun, umursamaz oldu konuşma ve düşüncelerine. “Demin öyle mi dedim? Olmaz değil mi? Allah Allaaah!.. Neyse canım, birazdan daha saçma bir şey söyleyip telafi ederim” diye kendi kendisiyle dalga geçmeyi, eğlenmeyi başardı. İnsanlardan bu yüzden utanmamayı da. Az şey değildi bu başardıkları.

Bu arada bir yandan İstanbul Üniversitesinde felsefe dersleri veriyordu, felsefe doktorası vardı çünkü, bir yandan da, aradaki bağlantı dolaylı da olsa, galiba İngiltere’deki bağlantıları sayesinde bazı firmalara danışmanlık yapıyordu. Felsefe dersleri verirken, hastalığı pek sorun olmuyordu. Çünkü çoğu felsefecinin biraz çatlak olması alışılmış bir durumdu Türkiye’de. Danışmanlık yaptığı firmalar ise, nedendir bilinmez, bu durumunu görmezden geliyorlardı. Evet, belirtiler oldukça hafiflemişti ısrarlı tedavi sayesinde ama, kendisi olsa, kendisi gibi birine asla danışmanlık filan yaptırmazdı. Salak mıydı bu insanlar?

1999 Eylülünde, Andy Türkiye’ye geldi ve Hamdi’yi alıp götürdü İngiltere’ye. Andy, iyi bir arkadaşı, İngiltere’deki Quaker cemaati içinde de yeri olan biri. Andy’den de şüphelenmesine rağmen, gitti. Şizofren tedavisi devam ediyordu Hamdi’nin daha. “Seni burada paçavraya çevirmişler, gel biz ilgilenelim” demişti Andy. Muhtemelen, emek verdikleri bir elemanlarının hala işe yarar durumda olup olmadığını kontrol etmek için gelmişti. Bunu çok sonraları böyle değerlendirebiliyordu Hamdi. İngiltere’ye gidince, hem bir psikanaliz kliniğinde tedaviye başladı, hem de Psikanaliz eğitimi almaya başladı. Başardı!.. Hem Şizofreniyi yenmeyi başardı, daha doğrusu kendi kontrolüne almayı, hem de iyi bir Psikanalist olmayı! Böyle küçük şeyleri başarabiliyordu da işte, nedense büyük hedeflerinin hepsinde başarısız olmuştu. Devrimde başarısız, iş hayatında başarısız, aşkta başarısız...

“Neyse” dedi kendi kendine, “şu Bilge efendi bakalım ne ufuklar açacak önüme! Bu işten epey ekmeç çıkar gibi görünüyor. Hele bir iyice anlayayım da şunu...”

Ego

Kafası şişmişti Hamdi'nin. Ama öğrenmek de istiyordu her şeyi, bir an önce hem de. Dizlerinin üzerindeki notlarını karıştırdı bir süre, sonra aniden, heyecanla sordu:

“Neden bir ego ihtiyacı duydunuz?” dedi. “Eğer ego olmasaydı, Bilge itiraz etmeden her istediğinizi harfiyyen yapardı her halde, değil mi? Sen sonra sonra diyorsun ama, konuyu takip etmekte zorlanıyorum ben. Bu konuyu aç biraz bakalım, yoksa kafamda yerli yerine oturtamıyorum anlattıklarımı.”

Seyfettin dikkatini yoldan ayırmadan, yavaş yavaş anlatmaya başladı:

“Öyle. Bizim belirlediğimiz parametreleri değerlendirerek birtakım tercihler yapabilen bir sistem tasarlayabilirdik ve bu sistem, bizim zekice hazırladığımız algoritmalar sayesinde çok miktardaki bilgiyi çok kısa sürelerde işleyerek zeki kararlar alabilirdi. Fakat sistem eğer gerçek bir zeka olacaksa, küçük bir ego'ya ihtiyacı var. Bu şart doktor, anlıyor musun. Bak mesela, mekan idrakinde, ego merkezdedir, sıfır noktasındadır tamam mı. Ve yönleri, uzaklıkları bu merkeze göre değerlendirirsin. Bir merkez tanımlamadan, mekan idrakini sağlayamıyoruz anlayacağın. Sağ, sol, ön, arka, yukarı, aşağı, efendime söyleyeyim, içi, dışı, her türlü mekansal durum tesbitleri için bir referans noktasıdır ego tamam mı. Zaman idraki için de böyle. Geçmiş ile gelecek arasında, sıfır noktasında durur. Yani *şimdi* noktasında, anlatabiliyor muyum. Sistemin kendi *sürekli zaman algısı* olmak zorunda.”

Toparlamak için biraz durdu Seyfettin. Hamdi'ye bir bakış attı gene. Sonra devam etti:

“Aldığı girdilerin mekan ile ilgili olanlarını, kendini merkeze koyarak düzenleyecek, ortamın bir haritasını oluşturacak tamam mı. İlk görevi bu. Yani aldığı bilgileri mekanda bir yere yerleştirecek. Üstelik o mekan, tanıdık bir mekan olmalı, yani daha önceki bilgileri ile bağlantı sağlama imkanı sunmalı. Değilse, önce mekanı tanımaya çalışır, keşfe çıkar ego. Sonra, o mekanda yer alan hareket bilgilerini, hafızadaki hazır hareket şablonlardan birine göre etiketlemesi gerekir. Yani koşan insan varsa, sallanan kol hareketlerinin şablonuna değil de, hangi mesafeyi ne kadar zamanda aldığı ile ilgili bir hız şablonuna odaklanır mesela. Burada da zaman içinde değişim önem taşır ve gene bir merkez, yani ego gerekir.”

“Bilmiyorum” dedi Hamdi, “gene de sanki bana pek elzem değilmiş gibi geliyor ama, ...araştırmışsınızdır siz.”

“Bu kadar değil, istek mesela. Sistem, klasik programlar gibi bizim isteklerimizi yerine getirmekle yetinmeyecek, kendi isteklerini de yaratacak. Düşünme'nin motivatörü isteklerdir. Sonra duygular var. Ne zaman tatmin olacak bir işlemde? Tatmin doktor, tatmin duygusu için ego gerek! Sonra, her türlü saldırıdan kendisini koruması gerek. Bütün bunlar için bir ego şart oldu işte. Ego modülü, her bilgiye, duygularla ve isteklerle ilgili bir değer verir. Duygular ve istekler ego'nun bir parçasıdır, öyle değil mi?”

Hamdi'ye baktı Seyfettin. Onaylamış görünüyor ve notlar almaya devam ediyordu. Seyfettin de anlatmaya devam etti:

“Bir ego modülü olmadan, sistem bir kullanıcıya bağlı olmaktan kurtulamaz ve kendi başına değerlendirmeler yapamaz. Kendi yönünü çizemez. Bilgiyi bilgisayar için anlamlı hale getirmenin başka yolu yoktur. Mutlaka kendi iyi ve kötü ölçüleri olacak, kendi doğru ve yanlış değerleri olacak. Bunun için de eğitim aşamasında, hatalarda cezalandırılması gerekir. Başarılı değerlendirmelerinin ödüllendirilmesi gerekir. Ee, ego olmadan ceva ve ödül uygulayabilir misin? Uygulayamazsın. Ödül ve cezayı öncelikle başlangıç değerleri ile tanımladık, daha sonra da eğitim aşamasında sık sık kullandık. Ödül ve korku, şartlı refleks oluşumu için elzendir, öyle mi?”

“Elbette” dedi Hamdi, düşünceli düşünceli. “Eğitim dediğimiz şey düşünsel şartlanmalar oluşturmaktan ibaret zaten.”

Ödemiş'i geçmiş, Birgi'den Bozdağ'a tırmanmaya başlıyorlardı.

Ödemiş?..

Ödemiş... Arzu...

Hızla geri dönüp, az önce içinden geçtikleri Ödemiş'e baktı. Seyfettin aniden gazdan ayağını çekip telaşla “ne oldu, ne var?” diye sordu.

“Yok”, dedi Hamdi, “yok bir şey, öyle, ...bir şey, ...şeyetti sandım.”

Vay anasını, Ödemiş'e girdiler, çıktılar, hatta taa İzmirden ayrılırken Ödemiş tarafına geleceklerini konuşmuşlar, ama Arzu hiç aklına gelmemişti. Bu kadar mı heyecanlandırmıştı onu Bilge? Arzu'yu unutturacak kadar mı güçlüydü bilimsel merak? Hatta bilimsel olması da gerekmiyor, tek başına merak duygusu? Aynı şey Mecnun'un başına gelse idi, Leyla'yı unuttur muydu? Biraz suçluluk duydu, ama belki de Mecnun'un da bir an için unuttuğu dönemler olmuştur, ne biliyoruz ki?

Peki şimdi nasıl oldu da birdenbire hatırladı? Üstelik telaş ve panik içinde? Demek ki Arzu bu unutuşa kızmış ve bilinçaltından, bilince esaslı bir çimdik atmıştı. Hak etmişti. “Canım benim” dedi Hamdi içinden, “ben seni unuttur muyum hiç. Meraktan işte, kaptırmışım kendimi. Vallahi bak gider gitmez hatırlayacaktım seni.”

Gölcük

Yılan gibi kıvrıla kıvrıla çıkan yoldan, bir on kilometre kadar tırmandılar. Ödemiş ovası aşağıda, giderek küçülmeye başladı. Tırmandıkça, boz bir sisin içine gömülmeye başladı ova. Hani neredeyse binalar filan zor seçilir hale geliyordu. Solda bir Jandarma karakolu gördü Kadri. Önünde iki tane minibüs duruyordu, jandarma minibüsü. Birkaç tane de özel oto vardı. Jandarmanın yanında, sola ayrılan bir yol ve “Gölcük” tabelası. Eğer dönmezsen, yol Bozdağ’a, kayak tesislerine doğru devam ediyordu. Döndüler. Çam ormanlarının arasından beş yüz metre ya gittiler, ya gitmediler, sola, dar bir toprak yola saptı Seyfettin. Önce kısa bir yokuş çıktılar çam ormanının içinden, sonra inişe geçtiler, birkaç yüz metre sonra iki tane evde sonlandı yol. Evlerden biri tek katlı, küçük bir evdi. Ama geniş bir bahçesi vardı. Ondan yirmi otuz metre ileride de daha büyücek bir ev vardı, iki katlı. İki Katlı evin önünde durdu Seyfettin. Bahçe kapısını iri yarı bir adam açtı ve onlara doğru geldi. İndiler.

“Merhaba Ahmet.”

“Merhaba beyim, hoş geldiniz.”

“Hoş bulduk, bak bu Hamdi bey. Hamdi, Ahmet bizim bahçıvanımız, bekçimiz, her şeyimiz burada. Bir de Musa var, tanışırsın. Ahmet sen çantalarımızı getir, araba kalsın olur mu, çıkacağız hemen.”

“Tabii beyim!”

Koluna girip içeriye aldı Hamdi’yi Seyfettin.

“Bir elimizi yüzümüzü yıkayalım, gidip Gölcük’ü gezdireyim sana” dedi, “bakalım her şey yerinde duruyor mu!”

Evin bahçesi çok büyük değildi. Ama içeriye girince, görüldüğünden daha büyük olduğunu anladı Hamdi. Arka taraf dik bir yokuştaki aşağıya doğru ve koddan istifade, iki kat daha vardı altta. Yani önden iki katlı görünen ev, arkadan bakınca dört katlı idi. Ayrıca çatı katı da değerlendirilmiş, iki oda da oraya konulmuştu. Suyu, elektriği, banyoları, mutfakları, tam teşkilatlı bir apartman gibiydi geldikleri ev. Bahçede çiçekler ve meyve ağaçları bakımlıydı.

Kısa bir süre dinlenip, hemen üşümeye başladılar. Evden hırka aldılar üstlerine ve çıktılar. Arabaya atlayıp, Gölcük’e doğru yollandılar.

Yol kenarında, çam ağaçlarının yanında kestane ve ceviz ağaçları da görülmeye başladı. Biraz gidince, birden bire göl görüldü aşağıda. Müthiş bir manzara. Orası, yani gölün görüldüğü yer, “Aha tepesi” imiş. İsmet İnönü buraya gelirken, o tepeden aniden gölü görünce, “Aha!” demiş. Ama “Aha!” denecek kadar bir manzara idi, Allah var. Otur akşama kadar seyret yani!

Gölcük. 1050 metre yükseklikte, küçük bir set gölü. Küçük dediysek, yüz futbol sahası kadar var, belki yüz elli. Yemyeşil görünüyor suyu. Hava yazın bile serin, ceketsiz hırkasız duramazsın öğlen vakti bile. Hemen yanındaki 2150 metrelik Bozdağ, Ege bölgesinin kayak merkezi. Hani o Bursa'nın meşhur kestane şekerleri var ya! İşte onların kestanelerinin çoğu buradan gidiyor, Bozdağ ve Gölcük'ten. Etraf kestane ağaçları ile dolu. 600-700 yaşında olan ağaçlar var. Bir de ceviz. Tadına doyulmuyor burada yetişen cevizlerin. Sonra patates. Kumpir diye yediğiniz o iri patatesler var ya, işte onlar da buradan gidiyor.

Bu dağların beri tarafı, Aydın oğulları beyliğinin başkenti Birgi. Öte tarafı, hazineleri ile ünlü Lidya kralı Karun'un başkenti Sardes. Burada halen altın madenleri işletilir. Burada yer hakaten yerdir yani, hava hakaten havadır, su da hakaten sudur. Bozdağ'ın zirvesi, yaz ortalarına kadar karı tutar, tutar, azar azar bırakır toprağa. Dişlerin kamaşmadan içemezsin o suyu.

Bu dağlar efeler diyarı, aynı zamanda da Manisa'daki Osmanlı şehzadelerinin yaylak yeri, avlak yeridir. Kamalı Zeybek, Çakıcı Efe, Sarı Efe, bu dağlarda at oynatıp türkülerini bırakmışlar halkın gönlünde. Hele o milli mücadele!.. Kuvva-yı Milliye günlerinde Demirci Mehmet Efe'nin kızanlarıyla her taşını dolaştığı, sırtta çapraz mavzer, Yunan'a kurşun sıktığı dağlar bu dağlar işte. "Bizim melmiket Efelerin diyari Odemiş. Yonana ilk guuşunu bizinkilee cekmislee, yikmislar a deyyusleri yire gappa dovurdiklerini."

Arabayı bir park alanına bıraktılar, yürüyerek dolaşmaya başladılar gölün kenarındaki caddede. Zaten bir cadde vardı topu topu. Göl kenarında iki tane otel, bir de büyük çay bahçesi tarzında, park'a da benzeyen bir yer. Oturdular biraz oraya. Hamdi üşümüş, hırkasının yakasını kapatmaya çalışıyordu. Hava harika, su harika, manzara olağan üstü. Ah, şimdi burada Arzu da olacaktı!.. Furkan da!.. El ele tutuşmazlardı ama, yan yana gölün çevresinde dolaşmak için neler vermezdi Hamdi.

"Şimdi Cecilia'nın da burada olmasını istemez miydin?"

Seyfettin yavaşça başını çevirip melül melül baktı Hamdi'ye. Bir süre hiç bir şey söylemeden baktı, sonra tekrar başını çevirip yemyeşil dağlara dikti gözlerini. Hiç bir şey söylememişti ama, Hamdi neler neler anlamıştı onun bu bakışından. Derin bir özlem, sabahtan beri biz ne düşünüyoruz sanki, şimdi bunu söylemenin zamanı mı, sus da tadını çıkar hasretinin, benim neler çektiğimi sen nereden bileceksin...

Çok az konuştular, iki saat boyunca. Hayran hayran etrafı seyrettiler, bol bol nefes aldılar. Hadi Hamdi ilk defa geliyordu, Seyfettin'e ne oluyordu? O belli ki, çok gelip gitmişti buraya. Hatta belki Bozdağ'a, kayak yapmaya da gelmişti kışın. Sormadı Hamdi, çekindi. Acıktıklarında, yandaki otelin restoranına götürdü Seyfettin Hamdi'yi. Meğer önünden geçerken işaret etmiş, farketmemiş Hamdi. Oğlak etinden sebze güveç hazırlamışlar, yanında da zeytinyağlı mezeler. Doyulmaz bir lezzet. Bira eşliğinde karınlarını doyurdular. Üstüne ikişer bardak da çay içip, kalktılar. Biraz daha yürüdüler, etrafı gezdiler. Eve geldiklerinde, vakit ikindiye gelmişti.

"Biraz uzanıp dinlenelim istersen" dedi Seyfettin. Akşama çalışmaya devam ederiz, ne dersin?"

"Bana uyar" dedi Hamdi. "Odamı göster, gerisine karışma."

Odasına girdiğinde, önce tuvaleti ziyaret etti, sonra telefonunu çıkarıp Arzu'nun resimlerine bakmaya başladı. "Bu göl, bu orman, Arzu'suz olur mu yaa? Nirdesin gappanın gızı..." Seyfettin'in sesini duyuncaya kadar Arzu'su ile hasret giderdi.

İlk Gece

Akşam yemeğinde, yan taraftaki evin ışığını gördü Seyfettin.

“Komşularımız mı var Musa, boş değil miydi orası?”

“Jandarma kiralamış galiba beyim, yeni bir başçavuş gelmiş, o oturuyor ailesiyle. Küçük bir çocukları var, çok şirin. Daha on gün oldu olmadı taşınalı. Sularında bir arıza varmış, ben gidip yaptım.”

“İyi, canımız sıkılmaz hiç olmazsa. İnşallah kafa dengi insanlardır.”

Hamdi de dönüp baktı ışığa doğru. Sonra dönüp yemeğine devam etti. Çay faslından sonra, salonda yalnız kaldılar Seyfettin ile Hamdi.

“İstersen balkona çıkıp orda konuşalım” dedi Hamdi.

“Deli misin, donarız balkonda. Ama sırtına bir yorgan alıp çıkmak istiyorsan, o başka!”

“Hakkaten yaa, unutmuşun ne kadar serin olduğunu havanın. Neyse, biz burada devam edelim en iyisi.”

Hamdi önündeki notları karıştırıp kafasına takılan yerleri sormaya hazırlanırken, Seyfettin konuşmaya başladı:

“Şimdi bir de saçma çıkarımlarımız konusu var doktor. Bunlar araştırmanın önünde gerçekten engel oluşturuyorlardı. Mesela beynimizde yüz milyar hücre var ve bunların birbirleri ile bağlantıları, yani şu sinaps mı diyorsunuz, trilyonlarca. Yani bunu araştırmak da, modelini yapmak da imkansız. Konuşmuştuk ya! Hoca ne dedi? Yüz milyar hücrenin doksan milyarı glia mı ne o hücreler işte, yalnızca on milyar kadarı sinir hücresi. Bu sinir hücrelerinin bağlantıları genellikle çoktan aza doğru gidiyor. Sen daha iyi bilirsin bunları. Yani dendritleri daha çok, akson dalları daha az” Durdu, Hamdiye baktı tereddütle.

“Doğru mu söyledim?” dedi

“Evet, doğru. Sinir bağlantıları beyinde genellikle piramidal yol izlerler. Ender olarak projektif veya ağsı bağlantıya girerler birbirleri ile. Bunlar da daha çok çekirdek yapılanmalarda, gangliyonlarda görülür.”

“Tamam işte, o zaman demek ki trilyonlarca bağlantı değil, daha mütevazı, gözümüzün korkmayacağı bir işleyiş söz konusu. Ayrıca mesela, yok beynimizin yüzde şu kadarını kullanıyoruz filan gibi zırvalar, bilimin şehir efsaneleri... Sonra bak doktor, sana bir soru sorayım: Yirmi yaşında eğitilmiş bir insanın hafızasında kaç adet bilgi vardır sence?”

“Manyak mısın?” anlamında baktı Hamdi. “Nasıl yani?” dedi. “Kaç adet bilgi ne demek?”

“Yaa, şimdi beni tanıdın, değil mi? İşte bu bir bilgi. Benim adım da bir bilgi. Burnumun şekli de... Bak, Hoca bunu *algı*'dan ayırıyor ve *idrak* diye tarif ediyor. Mesela

gözümüz saniyede otuz görüntü algılayabiliyor. Ama bunu bir bilgi olarak algılamıyor. Bilgi olması için, algının idrak edilmesi lazım. Yani jetonun düşmesi lazım anladın mı? İşte o idrakin süresi ise bir bölü dört saniye ortalama. Sizin dilinizde anlatamadığım için kusura bakma, yoksa sen bunları çok iyi bilirsin. Şimdi, her idrak bir bilgi oluşturuyor ise ve saniyede dört idrak sağlayabiliyorsam, yirmi yılda kaç tane bilgi biriktirebilirim? Hesaplayalım: Bir saatte 3600 saniye var. Çarp dörtle, saatte 14.400 bilgi yapar. Çarp yirmi dörtle... Çarpsana doktor!"

Hamdi cep telefonunu çoktan çıkarmış ve hesaplamaya katılmıştı. "Bi dakika..." dedi."Hah!... 345.600. Günde üç yüz kırk beş bin altı yüz bilgi."

"Çarp şimdi üç yüz altmış beş ile"

"Eveet, 126.144.000 bilgi bölü yıl."

"Çarp şimdi de yirmi ile"

"2.522.880.000."

"Demek ki yirmi yılda, yemesek içmesek iki buçuk milyar bilgi biriktirebiliyoruz beynimizde. Peki doktor, uyuduğumuz zamanları, aylıklık ettiğimiz zamanları, ne bileyim, aşık olduğumuz için hiçbir şey düşünemediğimiz zamanları çıkarırsak, bu bilgi yarıya iner mi sence? Öyle ya, durmadan jeton düşüreceksek, bizim ankesör fazla dayanamaz bu işe, yanlış mı?"

"Öyle" dedi Hamdi. Bir şok yaşıyordu sanki. Böylesine basit bir hesabı daha önce neden kimse yapmamıştı ki? İçinden bir ses, bu hesabı tekrar yapmasını söyleyip duruyordu. Mantıklı gelmiyordu sonuç çünkü.

"Bak doktor, bu sonuçtan bir de unuttuğumuz bilgileri çıkarırsak, yirmi yaşında ve iyi eğitilmiş bir insanın sahip olduğu bilgi miktarı bir milyardan altına düşer. Hadi diyelim ki beyin yalnızca idrakleri değil, algıları da işleme alıyor. En hızlı sinir iletimi ne? Saniyede 400 impuls. Öyle mi? Ne yapar algı miktarı? 100 milyar."

Hamdi'nin şaşkınlığına aşına idi Seyfettin. Aynı şaşkınlığı kendisi de yaşamıştı çünkü. Keyifle ikinci darbeyi vurmaya hazırladı kendini. Öksürüp boğazını temizledi.

"Bir soru daha doktor" dedi. "Dünyadaki bütün insanları bir araya toplasak, bitişik nizam dizsek. Yani bir metrekareye dört kişi mesela. Her yarım metreye bir kişi. Sence altı buçuk milyar insan ne kadar yer kaplar? Mesela hepsi Kıbrıs adasına sığar mı?"

Hamdi'ye baktı. Hamdi henüz bilgi miktarı şokundan kurtulamadan, bu insan hesabına geçişe bir anlam verememiş, ööyle bakıyordu Seyfettine.

"Bilmem" dedi, "sıkış tokuş sığar herhalde."

"Makine elinde doktor" dedi Seyfettin. "Hesapla. Bütün insanları bir araya toplayıp yarım metreye dizsek, kırk kilometreye kırk kilometre bir alana hepsi rahat rahat sığar."

Hamdi "daha neler?" ifadesi ile baktı Seyfettin'e, ama sesini çıkarmadı ve hesaplamaya başladı. "40.000 metre çarpı 40.000 metre, eşittir, bakayım...bir milyar altı yüz bin metrekare. Her metrekareye dört kişi, çarpı dört, eşittir, altı milyar dört yüz milyon. Yuh artık!.."

Seyfettin keyfinden uçuyordu. Bu anları seviyordu işte. "Evet doktor" dedi, "beynimizde yalnızca algısal illüzyonlar yok. Bazen düşünsel illüzyonlar da yaratıyoruz kendi kendimize ve bunlar mantığımıza sınırlar çiziyor. Bir insanın beynindeki bilgi miktarı ile bilgisayarlar başa çıkamaz diyoruz. Altı buçuk milyar insan Kıbrıs adasına zar zor belki sığar diyoruz. İşte Hoca önce bu düşünsel illüzyonlarımızdan kurtulmayı önerdi bizlere."

"Valla şaşırtıcı" dedi Hamdi. "Düşünsel illüzyon kavramını da ilk defa duyuyorum. Sevdim bu kavramı..." daha devam ediyordu ki, Seyfettin araya girdi.

"İlk defa duyacağın başka şeyler de olacak doktor" dedi. "Bu düşünsel illüzyonlarımızın en net olanları rakamlarla ilgili gibi, ama hepsi değil. Yeri gelmişken bir örnek daha vereyim mi? Ne dersin?"

“Ver ver” dedi Hamdi. “Şok edici ama, eğlenceli de. İnsan sanki lunaparktaki çarpıtan aynalarda kendini seyrediyor gibi oluyor.”

“Hakkaten” dedi Seyfettin gülerek. “Bak şimdi. Elinde kırk bin kilometre kadar bir ip var. Tam ekvator çizgisine gidip o ipi dünyanın göbeğine sarmaya başlıyorsun. Sarmayı bitirdiğinde bir de bakıyorsun ki, ip on metre artmış. İpi satan adam yanlış ölçmüş, tamam mı? Şimdi sen de diyorsun ki, yaa bu on metreyi keseceğime, yedireyim gitsin. Kırk bin kilometrede on metre ne olacak ki? Belli bile olmaz. Tamam mı doktor?”

“Tamam”

“Şimdi sen bu on metreyi yedirince, ipin tamamı yerden biraz yüksekte kalacak teorik olarak. Eşit yediriyorsun ama. Tamam mı?”

“Tamam”

“Şimdi soru şu: İpin yerden yüksekliği ne kadar olur? Mesela altından bir sinek geçebilir mi? Hadi bakalım!”

Hamdi’ye göre altından sinek minek geçemezdi. Kırk bin kilometreye on metrelik fazlalık ne yükseklik yaratırdı ki? Ama sorunun düşünsel illüzyonlarla ilgili olduğu baştan açıklanmıştı ve demek ki sinek geçebilecekti ipin altından. Hesap makinesini açtı gene.

“Bakalım. Çevre neydi? İki pi re. Kırk bin kilometrenin yarıçapı ne olur, 40.000.000 bölü 6.28 eşittir 6.369.426 metre. Peki 40.000.010 bölü 6.28 eşittir, 6.369.428. Önceki neydi? ...Anaa!.. İki metre... Yerden iki metre mi yüksekte kalır ip?”

“Yanlış yaptın hesabı doktor. Küsüratları yuvarladığın için yanlış çıktı. Bu hesabın daha basit yolu var. Çevre yarıçapın kaç katı? İki pi katı değil mi? Öyleyse, çevredeki on metrelik fazlalık, yarıçaptaki fazlalığın iki pi katı olacak. On metreyi 6.28 e bölersen, yaklaşık bir buçuk metre bulursun. Evet, ipimiz yerden bir buçuk metre yüksekte kalır ve altından bir sinek değil, bir inek bile rahatlıkla geçer.”

“Nasıl yani yaa?..”

Seyfettin yarattığı şaşkınlığın tadını çıkararak anlatmaya devam etti:

“Ne oluyor burada? Kırk bin kilometre gibi muazzam bir büyüklüğün yanında, on metrenin lafı bile olmaz. Büyüklükler konusunda bu düğümü atmışız zihnimize, bu yargıya varmışız bir kere. Ne diyoruz? Yok canım, sinek bile geçemez altından. Birkaç milim ya fark eder, ya etmez!.. Ama görmediğimiz bir şey var: Dünyanın yarıçapı da altı bin küsur kilometre gibi muazzam bir büyüklük ve bunun yanında bir buçuk metrenin de lafı olmaz.”

Hamdi’nin kafasında ‘düşünsel illüzyonlar’ konusu yerli yerine oturuyor gibiydi. Farkına bile varmadan kendi düşüncelerimizi yanlış yerlere yönlendiriyor olmamız mantıklı geliyordu kulağa. Bir psikanalist olarak, yıllardır, farkına varmadan duygularımızın bizi yanlış yerlere yönlendirmesi sorunu ile uğraşmıyor muydu? Demek aynı mekanizmalar düşünme ile de ilgili işler yapıyor olabilirlerdi. Peki o zaman, Electra ve Oidipus komplekslerinin, Anal, Oral ve benzeri gelişim evrelerinin düşünsel eşdeğerlerini mi araştırmak gerekecekti? Vay be!.. Demek bu yüzden bir bilgisayar programının tamiri için bir psikanaliste ihtiyaç duymuşlardı. Bu bağlantıya ulaşmak, kalbinin küt küt atmasına sebep olmuştu bir anda. Çok heyecanlı idi şimdi. Aman Allahım!.. Bu ne demekti biliyor musun? Ne müthiş gelişme imkanları taşıyordu biliyor musun? Allak bullaktı. Kendini toparlamaya çalıştı. Sakin görünmeye çalışarak, “İzin verirsen biraz geniş getirmem gerekiyor” dedi. “Çok fazla bilgi yedim bugün.”

Neler olabilirdi mesela? Meselaaa, şu *rol modeli* konusu olabilir miydi? Çocuk bir aşamada, birisine benzemeye karar veriyor. Bir artist, bilim adamı veya politikacı, ya da babası. O andan itibaren artık, ona uygun giyim, davranış ve düşünce modellerini seçecek ve diğer binlerce seçeneği devre dışı bırakacaktır. Karar vermek için çok büyük avantaj, seçenekler azaltılıyor. Ama aynı zamanda, kendisi için bir *düşünsel illüzyon* yaratmış olmuyor mu çocuk? Evet, rol modeli seçmekte kararı kendisi veriyor, ama bu karar, onun düşünsel yapısında bir düğüm noktası, bir demiryolu makası gibi işlev görüyor, o andan sonraki tüm

kararları üzerinde etkili oluyor. Düğüm derken, yani oradan öncesini kapatıyor artık, orayı başlangıç kabul ediyor.

Buna benzer kaç düğüm noktası vardı acaba çocukluğumuzda? Kaç makas bugünkü düşünme şeklimize yönlendiriyordu bizi? Ve analiz yöntemlerimizin ne kadarı aslında bu makasları bulup ortaya çıkarmakla, o sapaklardaki yol tercihinin deyiştirmeyle ilgiliydi?

Mesela *erdem!* Erdem nedir? İyi bir şeydir. Herkes erdemli olmalı. Erdemli olan saygı görür. Tanrı bile erdemli olmamızı ister. Nereden varıyoruz bu sonuca? Bu işte, apaçık düğümlerimizden bir tanesi. Birisi çıkıp da, “erdem kötü bir şeydir, insanı güçsüzleştirir” dese ve ona göre davranırsa, onun da bu konuda bir düğümü vardır. Ama birisi eğer erdem konusunda hiçbir ön yargı taşımadan değerlendirmeler yapabiliyorsa, işte onun düğümü yoktur. Fakat düğümsüz yaşamının ne kadar zor olacağı da ortaya çıkar buradan. Karşımıza çıkan her sorunu biz mi çözeceğiz? Birileri daha önce çözmüş ve bize söylemişse, güveniyorsak ona, at düğümü oraya geç git!.. Etraf hakkında düşünmeye başladığımız ilk çocukluk çağlarında en çok kime güveniriz? Anne ve babamıza. O halde onların pek çok yargıları, bizim de düğümlerimiz olur. Erdem de onlardan biri işte.

“Şaşırtıcı matematik problemleri ile ilgili bir şeyler okumuştum ama, bu örnekleri ilk defa duydum” dedi Hamdi. “Hiç de bu biçimde yorumlamamıştım. Bilge’nin de böyle düğümleri var mı?”

“Valla biz düğüm filan programlamadık. Ama sanırım kendisi oluşturuyor. Biz aslında, düğüm değil de, makaslar oluşturmaya programladık onu. Böylece makasları geriye doğru takip ede ede, gerektiğinde anasının karnına kadar izleyebilecektik bir yargıyı. Ama mecburen bir de *unutma* modülü koyduk, yoksa bilgi yoğunluğu ile baş edemezdik. Anlaşılan bizimki, bazı makaslara düğüm atıp öncesini unutma yoluna gidiyor. Düğümdeki yargısını başlangıç değeri olarak alınca da, sapıtıyor işte bazen demek ki.”

Yeniden sessizliğe döndüler. Makaslar ve düğümler... Psikaliz... Bu iş giderek daha çok sarıyordu Hamdi’yi. Beyninin içinde çağrışım şerareleri atlayıp duruyor, birçok kısa devre oluşuyor, sonra kayboluyordu. Bunları bir yere not alabilseydi!.. Ama daha bunu düşünürken kayboluyordu kısa devreler, izleri bile siliniyordu. Fakat bu kısa devrelerin beyninde bir yerlerde not alındığından, zamanı gelince ortaya çıkacaklarından da emindi... Galiba!..

Düğüm acaba yargılarımıza benzer mi? Oluşturduğumuz herhangi bir yargıda, verdiğimiz herhangi bir hükümde, bu yargının eski yargılarımızla çelişip çelişmediğini sorgulamayız. Yani beynin orijinal işleyişinde böyle bir mekanizma yoktur. Eskilerle çelişse bile, yeni yargımıza güvenir ve savunuruz. Hayvanlar da genellikle böyle yapar zaten. Yeni yargı ile eskiler arasında çelişme denetimi yapmayı, eğitim veya tecrübe yolu ile öğreniriz. Böylece, eğitim düzeyine göre, bu çelişme denetimini yüzeysel yapan, pratik amaçlara uyacak şekilde yapan, ileri düzeyde yapan ve akademik, bilimsel düzeyde yapan insanlar çıkar ortaya. Ama bu insanlardan hiç biri, düğümlerle olan çelişmelerin üstesinden gelemezler. Yargılardaki çelişme denetimi eğitimle başarılabilirken, düğümlerle ilgili çelişme denetimi başarılmaz, en azından bir dış yardım olmadan başarılmaz. Acaba beynimizde, ilk oluşturduğumuz yargılar, ya da bir yaşa kadar, mesela on yaşına kadar oluşturduğumuz yargılar otomatik olarak düğüm karakteri mi kazanıyor. Daha ileri yaşlarda da düğümlenen yargılarımız olabiliyor mu? Düğüm ile yargı arasında tam olarak ne farklar var?

Yargılarımızın öncesine inebilir, gerekirse deyiştirebiliriz. Düğümler ise başlangıç değerleridir, öncesine inilemez ve deyiştirilemezler. Eğer bir düğümde, o andaki duygusal değerler de eklenmişse düğüme, işte o zaman kompleks oluşur. Bu toparlama hoşuna gitti Hamdi’nin. Daha sonra üzerinde düşünmek üzere not aldı bu formülasyonu.

Peki düşünsel illüzyon, kişilik modüllerimizin oluşumunda da etkili olabilir miydi? “Modüller, ...modüller...”

“Ne modülü bunlar doktor?”

Şaşırdı. Demek içinden düşünürken, yüksek sesle söylemişti “modüller” kelimesini. “Hiç” dedi, “Şu illüzyon meselesini düşünüyordum da, kişilik modüllerinin bu konuda etkisi olabilir mi diye...”

“Ne oluyor bu kişilik modülleri?”

“Yaa şimdi, kişiliğimiz bir bütündür, tamam ama, bazı modüllerin bir bütünüdür. Yani psikolojide bir akım böyle der. Bence de mantıklı. Mesela ben, filan meslektenim ve o mesleğin gerektirdiği bazı kişilik özelliklerini taşımam gerekir. Ayrıca filan siyasi görüşe ve o görüşün gerektirdiği kişilik özelliklerine sahibim. Ayrıca Tanrıya inanırım veya inanmam, ona göre bazı kişilik özelliklerim vardır, anlıyor musun? Sonra, evimi düzenli tutarım, hetero seksüelimdir, filan müzik türünden hoşlanırım, filan takımı tutarım, bunların hepsi, kendilerine özgü bir kişilik yapısı gerektirirler.”

“Yani hem milliyetçi olup, hem de homoseksüel olmak olmaz mı diyorsun? Veya, hem psikanalist olup, hem de pavyon fedailiği yapmak?”

“Bravo!” dedi Hamdi. “Olabilir ama, saklaması gerekir. Benzinlikteki pompacı adam, işini çok iyi yapıyor, müşteriye de çok kibar davranıyorsa, onun dini, siyasi, ailevi, sosyal, her alanda iyi ve kibar olduğu gibi bir sonuç çıkarmaya eğilimliyizdir. Ama o iyi pompacının bir seri katil olduğunu öğrenirsek bir gün, çok şaşırırız, değil mi? İşte bu konu ile düşünsel illüzyonların ilgisi üzerinde düşünüyordum. Acaba bir kişilik modülü hakkındaki yargımız, bizde bir düşünsel illüzyon yaratıyor olabilir mi?”

“Valla bilmem doktor, orası senin işin. Ama Bilge’yi sorarsan, evet, karar vermesinde seçeneklerini sınırlayıcı sistemler koyduk ona. Daha önce aldığı kararlara göre, yeni karar seçeneklerini azaltmaya çalışıyor. Haa, bunu yaparken bazı kararlara diğerlerinden daha fazla önem veriyor mu, yani bazı düğüm noktaları oluşturuyor mu, onu bilemem. Bu noktada iş bizden çıkıyor yani. Milyarlarca kaydı tek tek gözden geçirmemiz gerekir ki, çok uzun zaman alır. Bunu sen arayıp bulacaksın. Yani umudumuz bu. Artık çocukluğuna mı inersin, hipnoz mu yaparsın, kendine aşık mı edersin bilmem.”

Bunları söyleyip, bir de göz kırpmıştı Seyfettin, “aşık mı edersin” derken. Gülümsedi Hamdi. Sonra yeniden sustular. Hamdi elindeki kalemle kağıda anlamsız şekiller çiziyor, Seyfettin ise sırtını koltuğa dayamış, gerinme egzersizleri yapıyordu. Aşk ha!..

Ya hem düşünsel, hem de duygusal olan illüzyonlarımız var mıydı? Mesela, ...mesela fala baktırmanın hep bir yanımızı okşuyor olması buna örnek olabilir miydi? Ne kadar saçma olduğunu bilesek bile, gizliden gizliye bir çekiciliği vardı falın. “Şunlar şunlar olacak!” “Hadi oradan, ne alakası var!” Ama gene de bunları duymak hoşumuza gidiyordu bir taraftan.

On dakika kadar sonra, heyecanı yatışmış olarak, “Bunları tartışacak vaktimiz olacak umarım” dedi. “Sabırlı olmalıyım anlaşılın.”

Tamam, sabırlı olacaktı ama, bin tane soru da kafasında fink atıp duruyordu Hamdi’nin. Bahsedilen konular sadece Psikolojinin, hatta Nörolojinin değil, Felsefenin, Epistemolojinin temel konuları arasında idi. Bu konuları bir insan beyninde inceleyip araştırmanın yolu bulunamamıştı şimdiye kadar. Ama işte ellerinde bir bilgisayar programı vardı ve içini açıp bakabilecekleri, istedikleri ayarı verip sonuçlarını anında görebilecekleri, hangi bilgilerle ve hangi ayarlarla hangi sonucu alacaklarını görebilecekleri bir deneme tahtası idi. Felsefe sonunda laboratuara mı giriyordu? “Deneysel Felsefe” dedi hafifçe ve gülümsedi. Fizikçilerin CERN’de big bang’ı izledikleri gibi, o da “Tanrının doğuşunu” mu izleyebilecekti? Durdu. “Hadi biraz abarttım diyelim, Tanrının doğuşu değil de, Tanrı fikrinin doğuşu” dedi kendi kendine. Heyecanlanmamak elde mi?

Olay

Evdeki odalardan üst kattaki iki tanesi çalışma odası olarak düzenlenmişti. Merdivenden çıkınca hemen sağdaki odaya girdi Seyfettin. Hamdi de arkasından. Oda penceresizdi. Ama aydınlatma mükemmeldi, tıpkı Foça'daki bina gibi. Geniş bir L masa, üzerinde üç tane bilgisayar, klima, beyaz bir yazı tahtası ve arkalıkları ayarlı çalışma koltukları. Yerler ahşap parke idi. Odanın kapısı da normalden daha kalındı. Kapıdaki bu kalınlık ve penceresiz oluşu, odanın sese karşı izolasyonlu olduğu düşüncesini uyandırdı Hamdi'de. Öyle, müzik stüdyolarında olduğu gibi süngerli ses emiciler filan yoktu ortada ama, ilk görüşte insana dünyadan koptuğu hissini verecek bir şeyler vardı odada.

“Neden pencere yok burada?”

“Yaptığımız işin özelliği bu. Endüstri casusluğuna karşı korunmalıyız.”

“Yeterli oluyor mu peki bu tür önlemler?”

“Gördüklerinden çok fazlası var doktor. Her taraf kamera kontrolünde ve tüm konuşmalarımız kaydediliyor. Ayrıca fiziki koruma önlemleri de eksiksiz diyebilirim. Ülkedeki en iyi güvenlik şirketinin güvencesindeyiz.”

“Başımıza bir şey gelmesin de! Niyazi olmayalım sonra...”

Gülümsedi Seyfettin. “Merak etme doktor” dedi, “bu iş bitinceye kadar nezle bile olmana izin vermeyeceğiz.”

Bilgisayarlardan birinin önündeki koltuğa oturdu Seyfettin. Yanındaki koltuğu da Hamdi'ye gösterdi, oturması için. Hamdi'nin önündeki bilgisayarı göstererek;

“Seni Bilge'yle tanıştırayım” dedi. Şu anda kapalı. Bilgilendirme konuşmalarımızı duymasını istemiyorum. Ama hazır olduğunda, bu koltukta karşı karşıya olacaksın Bilge'yle.”

“Bi dakika, şimdi açık olsa konuştuklarımızı duyacak mı yani?”

“Elbette. Bak şu monitörün üstündeki noktacık var ya! İşte o geniş açılı bir kamera, yani Bilge'nin gözü. Monitörün altında da iki uçta iki ayrı mikrofon var. Çok yönlü özel mikrofonlar. Bilge odaya girdiğin andan itibaren seni görür, tanır, sesini duyar ve seninle konuşur. Senin sesini de, benim sesimi de tanır. Klavye filan kullanmana gerek yok, oturup onunla konuşacaksın, o kadar.” Durdu. “Oturmak lafın gelişi” dedi, “ayakta da konuşabilirsin tabii.”

“Görüntü ve ses tanımada sorunlar var sanıyordum” dedi Hamdi. “Bu konularda henüz tatmin edici çözümler üretilemedi demiştin.”

“Öyle. Ama teknolojik olarak yeterli audio ve visual sistemler epeydir var. Eksik olan, zeka idi. Biz sadece bunlara zeka ekledik.”

“Peki tepki süresi nedir? Akıcı sohbet edebilecek miyiz?”

Seyfettin gülmekle yetindi, cevap vermedi. Kendi oturduğu yerdeki bilgisayarını açtı ve “Hadi başlayalım” dedi.

“İlk anlatmam gereken konu, olay sorgulaması. Hatırlıyor musun, veritabanı sorgulamasında yeni teknikler geliştirmemiz gerektiğinden bahsetmiştim. İşte o, olay sorgulaması ile ilgili.”

Açılan bilgisayarda masa üstündeki bir klasörü açtı önce, sonra içindeki bir belgeye tıkladı. Açılan belgeye şöyle bir göz attıktan sonra devam etti:

“Hoca’ya göre, beynimizde iki tür bilgi var tamam mı. Birincisi, mekan ile ilgili bilgiler. Çevrenin basit haritası, eşyaların şekilleri, birbirinin parçası veya bütünü olmaları gibi statik durum bilgileri. Yani beynimizdeki tasvirler. Hoca bunlara fotoğraf diyor. Tek karelik fotoğraflar. Anladın mı?”

Cevap beklemeden devam etti: “İkinci tür bilgi ise, olaylar. Çevremizde algıladığımız her türlü hareket. Hoca bunlara video klip diyor. Tasvirlerimiz tek kare fotoğraf iken, bunlar birçok fotoğraf karesinden oluşan video kliplere benziyorlar yani. Tabii, pek çok duygumuz tarafından tahrif edildikleri için, bunlar fotoğraf veya videodan çok çizgi film kliplerine benziyor. Tasvirler de, çizgi film karelerine, karikatürlere. Hoca, tek kare olanlarına *Tasvir*, klip olanlara da *Hayal* diyor. Yani beynimizde hayal bir olayı, tasvir de bir durumu ifade ediyor.”

Durdu. “Buraya kadar tamam mı?” dedi. Hamdi, önüne bir kağıt çekmiş, kısa notlar alıyordu o anlatırken.

“Tamam tamam” dedi, “Yalnız bu tasvir ve hayal tanımlamaları Hoca’nıza ait değil. Bunlar Arap-İslam felsefesinin dokuzuncu yüzyıldan beri kullandığı kavramlar. Beyinde muhayyile ve musavvira diye iki ayrı merkez olduğunu söylerler mesela. Muhayyile hayal yetisinin, musavvira da tasvir yetisinin merkezi kabul edilir.” Bıyık altından güldü: “Hoca intihal mi yaptı yoksa?”

Seyfettin kayıtsızca cevapladı: “Ben bilmem orasını doktor, ben şu önündeki Bilge’yi bilirim. Sen niye yapamadın o intihali?”

“Şaka yaptım canım,” dedi Hamdi. “Sizin bu kadar saygınızı kazanan Hoca’ya, ben on kat saygı gösteririm.”

Seyfettin, Hoca’nın terminolojisinde algı ile idrak arasındaki farkı anlattı uzun uzun. Herhangi bir duyu organının ilettiği duyuların beyinde algılanmasının “bilgi” anlamına gelmediğini, onların ancak hafızamızdaki bir olay ile bağlantısı kurulduğu anda bir “bilgi” haline geldiğini, ancak o zaman “anlamlandırılmış” olduğunu anlattı. Semantik’teki “anlamlandırma” olayının böyle tarif edilmesi gerektiğini, bunun “idrak etme” olduğunu, yani her hangi bir algı sayesinde “jetonun düşmesi” olduğunu anlattı. İdrak süresinin insanda ortalama çeyrek saniye olduğunu anlattı.

Daha sonra, hafıza tablolarında tek tek idrak satırlarının dağıl, bir satırlar grubunun sorgulandığını anlattı Seyfettin, basitleştirmeye çalışarak.

“Olay tabanlı kayıt ve sorgulama derken, asıl bunu kastediyorsunuz yani, paket halinde sorgulamayı.”

“Süper, daha açacağım orayı. Bir de normal koşullarda, bir zihinsel işleme konu olmadan, biyolojik olarak belirlenmiş bir süre bandı da var. Biz Bilge’de, bu süre bandını ortalama bir dakika yaptık. Zihnini zorlamadan, muhakeme yapmadan, ortalama bir dakikalık bir sürede yer alan olayları tek bir olay olarak idrak edebiliyor, daha uzun süren olayları zihinsel bir işleme birleştirip anlamlandırması gerekiyor tamam mı. Yani en az çeyrek saniye, en fazla altmış saniye.”

“Ha, bu çeyrek saniyelik satır, alt sınır oluyor öyle mi? 60 saniyeye kadar genişleyebiliyor bu, yani 240 satır.”

“Aynen. Bu süre bence, bizdeki dikkatin yorulma süresine karşılık geliyor. Emin değilim ama, alt sınır olarak da, 1/4 saniyeden daha küçük süreli olayları anlamlandırmada

zorlanırız, zihinsel işlemlere başvurmamız, kafa yormamız gerekir herhalde. Yani kabaca, 1/4 saniye ile 60 saniye arasındaki algıları birleştirip tek bir olay olarak algılamak gibi doğal bir yeteneğe sahibiz, bunun dışındaki idrakler için muhakeme yapmamız gerekir diyebilirim. 60 saniyeyi geçerse, arada kopmalar başlıyor gibi, başa dönüp bağlantıyı kaçırmamak için ara-hatırlamalara ihtiyaç duyuyoruz gibi. İşte Bilge’yi de buna göre programladık biz, anlıyor musun.”

“Bu sonuca nasıl vardınız? Böyle bir çalışma hatırlamıyorum ben psikolojide. Evet mantıklı geliyor ama, deneylerle doğrulanması lazım bu hipotezin, değil mi? 60 saniyelik...”

“Biz orası ile ilgilenmiyoruz doktor. Aslında doğru söylediklerin, ama onu da siz yapın artık. Ben Bilge’deki sistemden bahsediyorum burada. Ne yapıyor Bilge? 60 saniyeden fazla süren bir olay varsa, olay parçalarına semboller atayıp, olayın bütünü, saatler de sürse, o bir dakikalık idrake sığdırma çabasına giriyor.”

“Tamam şimdi. Eğer ele alacağımız olay daha uzun sürüyorsa, onları basitleştirip 60 saniyenin altına indirmeye çalışıyoruz ki, muhakemede zorlanmayalım yani.”

“Süper! Bir futbol maçının tamamını da değerlendirmek için, 60 saniyeye sığacak şekilde önemli anlarını toplarlarsınız yani. Aslında daha da küçültüp, ‘geçen derbi’ gibi bir isim verip, sonuçta çeyrek saniyeye indiririz olayı. Beyin her olayı çeyrek saniyeye indirgemeye çalışır sonuçta. Beş bin yıllık bir döneme de ‘ilk çağ’ deriz, olur biter.”

“Valla bayağı beleşçi çıktı bizim beyin!”

Bir nefes alıp boğazını temizledikten sonra devam etti Seyfettin:

“Şimdi beynimizdeki veritabanının ilgili tablosunda, oluşan bütün idrakler zaman sıralı bir şekilde kaydedilirler, bilgi olarak. Her çeyrek saniyede bir satır kaydedilir Bilge’de. Yeni idrak yoksa, o satır boş kalır. Yani, diyelim ki dışarıdan saniyede 50 algı geliyor olsun tamam mı. Bu 50 algı önce başka bir yerde, ön muhakemede idrake dönüşüncüye kadar bekler, idrak haline gelir, öyle kaydedilir hafızaya, anlatmıştım ya! Sonra da silinir gider. Haa, beyinde bunlar gerçekten siliniyor mu bilemem. Belki de başka tür bir hafızada saklanıyorlardır bak! Ama Bilge’de sildik biz bunları. Bu şekilde Bilge’nin 24 saati, 86.400 satırdır, eğer uyumamışsa, yani kapatılmamışsa. Dosyadan okurken aslında çok daha hızlı kayıt yapabilir veri tabanına. Bunu ayrı bir mod’da yapıyor. Yani internetten veya dosyadan okurken, çok daha hızlı çalışabiliyor. Bizimle iletişim kurarken, insanla paralel olsun istedik bu konuda.”

“Dur dur! Yani şimdi algılar önce ön muhakeme dediğin yere uğruyor, burada idrak haline geliyor, çeyrek saniye veya altmış saniye sürebiliyor bu, ondan sonra da hafızaya giriyor.”

“Süper doktor. Süper!”

“Peki, ...neden hızlı değil de insanla aynı hızda olsun istediniz?”

“Yaa o zaman seninle konuşurken mesela, sen bir cümleyi tamamlayana kadar o ne hayallere dalacaktı. Yani internetteki hızı esas olsaydı, anlıyor musun. Yok eğer bize göre ayarlı olsaydı, bu defa da bir kitabı bir günde bitirebilecekti. Şimdi bir kitabı on dakikada bitirebiliyor.”

“Hadi yaa?”

“Valla, ...ne sandın! Neyse. Şimdi böyle bir tabloda, bir tasavvurumuz bir satırda yer alır ve ona ulaşmak istediğimizde normal bir sorgulama yaparız, başlangıçtaki bilgi ile eşleşen o satırı hemen buluruz. Ama bir olay, mesela yirmi satırda yer alır diyelim. Bir olayı sorgulamak için, yirmi satırlık bir bloku, yirmilik bir satır grubunu sorgulamamız gerekir. Hem de aynı sıra ile.”

“Olayın bir satırını, bir kare fotoğrafını sorgularsak, zaten olayın bütününe de ulaşamaz mıyız?” diye sordu Hamdi.

“Öyle değil, birazdan geleceğim oraya. Unutma, hatırlat” dedi Seyfettin ve devam etti:

“Veritabanında yeterli tekrara ulaşan, yani artık özel bir isimle anılmayı hak eden bilgi grubunu saptayıp, ona özel bir isim verecek bir modül gerekiyordu. Beynimizde bu işlem, genel olarak şartlı refleks oluşturma mekanizmalarının bir parçasıdır, öyle değil mi?”

“Evet...” dedi Hamdi, biraz gönülsüzce. “Şartlı refleksler çok daha karışık bir konu, biliyorsun. Ama evet, bu konuda benzerlik kurulabilir.”

“Bak burası çok önemli doktor. Helva yapmaya buradan başlıyoruz işte. Şimdiye kadar Yapay Zeka çalışmalarında bu olay ele alınmadığı için başarılı olunamadı anlıyor musun. Helva tarifini veriyorum sana, kulağını açık tut tamam mı. Şartlı refleksler işin içine katılmadan Yapay Zeka da, Yapay Düşünme de olmuyor, o kadar!”

“Şimdi bu neden önemli?” diye devam etti Seyfettin. “İki günlük bir bebek düşün. Yattığı yerden etrafı gözlüyor, tamam mı. Bir görüntü giriyor, çevresine göre gittikçe büyüyor, büyüyor ve onu kucağına alıyor. Bu sürece, artan şiddette bir anne kokusu da eşlik ediyor. Bu olay birkaç kere tekrarlanınca, bebek artık bu karelerin bütününe, mesela 60 kare diyelim, bir kod verir. Mesela KCL der. O görüntü her ortaya çıkıp da büyümeye başladığında, yani yaklaşıyor, anlıyorsun, ‘hah! İşte KCL’ der ve olayın sonunu da tahmin etmiş olur böylece: Kucağa alınacak. Daha sonra konuşmaya başladığında, o KCL’yi kolayca *geliyor* kelimesi ile değiştirecektir. İşte Hoca diyor ki; buradaki KCL gibi kodlar, bizim insan dilinin ortak kelimeleridir. Sinir dili! Sonradan biz bunların Türkçe, İngilizce filan karşılıklarını öğrenip kullanırız.”

“Dur bi dakika, şimdi 60 kare, yani 15 saniyelik bir olay. Ne oluyor? Manzara sabit, ama anne yaklaşıyor. Bebek de bu olaya özel bir isim veriyor öyle mi?”

“Öyle. Ama, aynı 15 saniyelik olay aynen tekrarlandıkça olabiliyor bu. Biz bu tekrar sayısını 3 yaptık Bilge’de. Anlatacağım. Anne, geliyor, gidiyor, mama, çiş, bunların hepsi, duyguların verdiği öneme göre, tekrar halinde kestirmeden tanımak ve anlamlandırmak üzere kodlanırlar bebekte. Bir *geliyor* için, öyle her defasında altmış kare algıyı ayrı ayrı değerlendirip takip etmekten böyle kurtulur beyni. Ha, şimdi senin soruna gelelim. Bu sürecin bir karesi, mesela bir metre uzakta ikenki görüntüsü ile sorgularsak ne olur? Yaa bu anne sadece gelirken değil, giderken de bir metre uzakta olduğu bir görüntü verecektir. O mesafede dururken de. Sorguda bunların hepsi gelir o zaman. Nasıl anlayacağız geliyor mu, gidiyor mu, duruyor mu olduğunu? Hayır. O yirmi kareyi, aynı sırada, tablodaki tüm satırlarda arayıp, aynı sırada dizilmiş aynı altmış kareyi arayacağız. İşte yeni sorgulama tekniğimiz bu. Bir durumu değil, bir olayı arıyoruz hafızada tamam mı. Bir fotoğrafı değil, bir klibi arıyoruz yani. Aynı fotoğraf birçok klibin içinde bulunabilir değil mi? Cüneyt Arkın’ı aramak ayrı, Battal Gazi’nin Oğlu filmini aramak ayrı anlıyor musun.”

“Tamam” dedi Hamdi, “olay bazında sorgulamayı yaptık. Şu kodlama konusunu biraz daha açman gerek ama. KCL filan...”

“Evet, orası bir başka teknik konu. Beyindeki kısaltmalarla, enerji tasarrufu ile ilgili. Şimdi KCL’yi anladık değil mi, altmış kareyi tek karede temsil ediyor. Yani bir olayı, bir tasvir haline getiriyor. Bir *kavram* oluşturuyor; *geliyor* kavramı. Bu işi nasıl yaptık? Bir başka deyişle, tabloda düşey paketleme yaptık aslında. Altmış satırı paketleyip, KCL etiketi ile etiketledik yani. Peki aynı işi yatay paketleme için neden kullanmayalım?”

“Yatay paketleme derken?..”

“Şimdi her duyu organımız için ayrı bir hafıza tablosu var değil mi? Bu tabloları aynı zaman değeri için birleştirdiğimizde ne olur? Mesela manzara kavramı. Çeyrek saniyelik bir görüntü var, dağlar, deniz, ağaçlar, yakından uzağa, büyükten küçüğe çeşitli nesnelere, tamam mı. Bunlara eşlik eden, aynı çeyrek saniyelik zaman değerine sahip sesler, öbür tarafta rüzgar, öbür tarafta huzur duygusu. Bunların hepsini birden sabah saat 08.32 zaman değerinde birleştiriyor ve adına CMX diyoruz mesela. Sonra bu CMX’e başkalarının *manzara* dediğini öğreniyoruz ve biz de manzara demeye başlıyoruz. İşte yatay paketleme diye buna diyoruz doktor.”

“Yani hareket, hayal kısmındaki paketleme düşey, tasvir kısmındaki paketleme yatay mı oluyor bu durumda?”

“Süper! Aslında yatay ve düşey paketler çoğunlukla bir arada bulunur, birbirinden öyle net olarak ayrılamazlar. Çünkü neden, beyin asıl olarak hareket algılıyor, tek başına tasvir pek yok. Ender yani. Ben sadece, anlamayı kolaylaştırmak açısından böyle ifade ediyorum olayı. Yoksa Bilge, hem yatay, hem de düşey paketlemeyi tek bir işlem olarak yapıyor, anlıyor musun. Anne geliyorsa, kokusu ve sesi de şu karakterdedir. Anne gidiyorsa, kokusu ve sesi de şu karakterdedir. Anne başkası ile konuşuyorsa, kokusu ve sesi de şu karakterdedir. Bebek bunların hepsini kodlar, etiketler. Sonradan bu etiketlerin bazısının kelime karşılığını öğrenir, fakat bazılarının kelime karşılığı yoktur. Onlar işte *anlatılmaz, yaşanır* dediğimiz etiketlerdir. Çok iyi biliriz, ama anlatamayız onları. Şablonlar. Anlatamayız bir türlü, ancak tanırız.”

Burada Seyfettin, gene bilgisayarından bir takım kodlar buldu ve onlar üzerinde Hamdi’ye açıklamalar yaptı. Başka bir tablo açıp, onun üzerinde de kodları denedi ve sonuçlarını tartıştılar. Hamdi kodlardan bir şey anlamıyor, ama arada bir, hani keçi boynuzundan bal çıkarmak kabilinden bir şeyler öğrenebilir miyim diye dikkatle izlemeye çalışıyordu. Beyni de çatlıyordu bu arada.

Hamdi bir yandan dinleyip not alıyordu ama, şu *kavram* konusuna takılmıştı kafası. Felsefede, epistemolojide belki de en önemli konu idi kavram. Ve şimdi Seyfettin’den dinlediği KLC, CMX örnekleri, kavram konusunda kafasında bir sürü şimşek çakmasına sebep olmuştu gene.

Seyfettin iştahla devam ediyordu. Ama Hamdi onu dinlemiyor, kendi dünyasında kavramlar konusu ile kılıç sallıyordu bu sıra. Neden sonra Seyfettin’in bilgisayar ekranındaki bir tablo ile ilgili bir şeyler anlatmaya devam ettiğini fark etti, aynı anda Seyfettin de Hamdi’nin salak salak ona baktığını fark etti, ikisi de gülmeye başladılar.

“Çaydanlık bizi çağırıyor galiba” dedi Seyfettin.

“Hadi koşalım o zaman, bekletmeyelim.”

Hüsnü bey-3

Hüsnü bey, Kamboçya turunu kendisi ile muhasebe fırsatı olarak değerlendirmeye kararlıydı, kim bilir kaçınıcı defa. İstanbul, Şam, Lahor, Şanghay, Pnom-Penh. Uzun bir uçak yolculuğu olacaktı ve bu süreyi kafasını toparlamak için değerlendirecekti. Şam'a kadar diğer tur gezginleri ile lallak etti. Şam'da bir saat kadar hava alanında dolaştılar, sonra restoran gibi düzenlenmiş bir cafe-bar'a girip oturdular. Akşam yemeğinden sonra asıl uçaklarına bindiler. Bu şerefsizlerin yağlı yemekleri midelerini bir tuhaf etmişti. Kalkıştan sonra, arkadaki boş koltuklardan birine geçti Hüsnü bey, kendisine bakan hostese göz kırparak. Endonezyalı hostesin getirdiği yastığı başının arkasına yerleştirdi, koltuğu iyice yatırdı, gözlerini kapattı ve zihninin ipini boynuna doladı, kıçına şaplağı patlattı, var dilediğince otla diyerek.

Zihni hemen kongreye gitti. Alevi derneklerinden birinin kongresine davet edilmişti, bazı sevmediği, ama şimdilik kıramayacağı kişiler tarafından. Ama hiç içinden gelmiyordu katılmak. Ankara'yı sevmezdi zaten. Gezi'nin hemen arkasından bu kongre vardı ve kafasını meşgul edip duruyordu. Nasıl bir bahane bulsa da... Çen çen çen, havanda su dövüp duracaklardı gene. Yok müslümandı, yok değildi, Alevi namaz kılardı, kılmazdı, yok Kemalistti, ulusalcıydı, yok efendim enternasyonalı, filan filan... Bir yanda Ali, on iki imam, yani dinsel değerler ve onlara dayandırılan özgürlük ve anti-Yezidist duruş... Gülümsedi bu anti-Yezidist tanımlamasına. Birdenbire aklına gelmişti ve çok da hoşuna gitmişti bak. Her türlü baskıcı, totaliter, zalim idare ve yöntemler için neden kimse kullanmıyor bu terimi? Anti-Yezidist!.. Güzel... Neyse, bir yandan dinsel öğeler kaynaklı Anti-Yezidist duruş, öte yandan İran'daki Şia bağnazlığı. Anadolu Aleviliğini Şiilikten ayrı tanımlamak gerekliliği apaçık ortada idi ve kavgaların asıl sebebi de bu konu idi. Bu yüzden Timisi'nin Birlik Partisi tecrübesinden, bugünkü sağ partiler içindeki Alevilere kadar bir yığın saçmalığın üstesinden gelinmiyordu. Bu yüzden Kurtuluş savaşı kadrolarının büyük desteğine rağmen ne etkin bir örgütlenme, ne de etkin bir toplumsal gelişim sağlayamamışlardı neredeyse yüz yıldır. Üstelik, bu ülkede yirmi milyona varan nüfuslarına rağmen.

Atladı, şirketi ilk kurduğu zamanlardaki alevi dostların desteğine. Henüz birkaç yıldır tanıdığı kişiler, her türlü desteği vermişlerdi ona, sırf alevi olduğu için. Yaa, elbette bu birkaç yılda onlar üzerinde bıraktığı izlenim önemliydi. Dürüst, çok çalışkan, yetenekli biri olduğunu kısa zamanda herkese ispatlayabiliyordu. Ama olsun, gene de birkaç yıllık tanıma ile kimse kimseye kalkıp Alsacak gibi bir yerde işyeri dairesini kiraya verip, "bir yıl da kira istemem", kazandığın zaman verirsin demezdi. En yetenekli iki yazılımcı, sırf alevi oldukları için, büyüklerin isteği üzerine işlerinden ayrıлып, gelip kıyırık Hüsnü'nün yeni kurulmuş şirketinde

çalışmaya başlamazlardı. Daha neler neler. Bunları babası yapmazdı insana. Babası yoktu ama, amcası yapmamıştı mesela.

Bir ara nasıl da kitle olarak solcu olmuşlardı! Biraz mürekkep yalamışları sosyalist, komünist diyordu kendilerine ama, asıl gövde bir tek solculuktan anlıyordu. Neden? Haksızlığa, baskıya, sömürüye karşı da ondan. Yani Yezitliğe karşı. Peki ne oldu sonra solculuk? Hayır, kitleyi boşver, kendi gibilerin solculuğu. Yani sosyalistlik, komünistlik.

Ne güzel günlerdi onlar! Yedi çarpı yirmi dört ölüm tehlikesi, bıçağın sırtında geziyorsun. Silahsız sokağa çıkamıyorsun. Devamlı bir gözün arkanda, takip ediliyor muyum diye. Bu arada da grev, miting, gösteri, sürekli bir aktivitenin içindesin. En çok da cenaze törenleri, “filanlar ölmez” diye her gün arkadaşların tabutları arkasından yürümek... Ne yapacağın belliydi ama değil mi? Bazı temel doğrular vardı ve sağlam doğrulardı onlar. O doğrular üzerinde, kaba bir düşünme zinciri ile bile şak şak... bugün ne yapacağın net olarak çıkıyordu ortaya. Ne güzel günlerdi onlar!

Oysa şimdi ne kadar da boşlukta idi. O temel doğrular bir bir sorgulanır hale gelmişti. Sovyetler Birliği'nin her derde deva sosyalizm idolü, önce Mao, hadi Troçki'yi bir yana bırak, sonra Tito, Enver Hoca, Soçi'deki yazlık villalar, Soljenitsin, ...ve proleter kadınların naylon çorap düşkünlüğü tarafından paslı teneke haline getirilmişti. Sonra bir gecede yıkılıp gidişi?.. Çin komünizminin bugünkü durumunu hangi kitaba sığdırmak gerekiyor? Zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmayan proleterlerin çoğu şimdi bir kooperatif tapusuna sahip, arabasının modelini yükseltmeyi düşünen, çocukları düz liseye değil de Anadolu lisesine girsin diye dersanelere para akıtan küçük burjuvalara dönüştüler memlekette. Her proleter evinde en az üç cep telefonu... Bir yandan bağımsız Türkiye ideali sürerken, diğer yandan enternasyonalizm ideali iyice kafa karıştırır hale geldi. Sosyalist enternasyonal bilinmez bir geleceğin ütopyası olurken, kapitalist enternasyonal, Globalizm adı ile yakın geleceğin realitesi haline gelmeye başladı. Sınırların ortadan kalktığı bir dünyada, bütün dünya emekçilerinin ortak mücadelesi uğruna mı savaşılabilecek şimdi? Fakir ülkelerdeki, Afrika'daki sömürünün hesabını sormaya mı hazırlanılmalı Global dünyada?

Global Dünya!.. Şirketin son birkaç yıldaki durumu midelerini bulandırıyor artık. Kontrol iyice elinden çıkmış gibi görünüyor. Her şey fazlasıyla iyi gidiyor. Personel giderek kalabalıklaşmasına rağmen, fazlasıyla başarılı ve sadık. Önceleri yöneticilikteki başarısına bağlıyordu bu durumu. Ama onları neyin motive ettiği konusunda kuşkuluları var artık. Şu ...na koyduğumun hukuk programına el attıkları günden beri işin nerelere varabileceğini düşünüyor sık sık. Hem korkutucu, hem gururlandırıcı gelecek projeksiyonları oluşuyor kafasında. Son zamanlarda, işin içine iyi saatte olsunların karıştığı kesin gibi. Ama bizimkiler mi, yabancılar mı ondan emin değil işte. Nitelikli personelin çoğu dışarıda eğitim almış, dışarıda çalışmışlardan oluşuyor. Birkaç Azeri, Kazak filan da var. Neyse boşver, düşünme bunu. Oluruna bırak.

Peki ne yapacağım şimdi? Ben öyle günü yaşayacak adamlardan değilim. Bir şeyler için mücadele etmeliyim, bir şeylere karşı çıkmalıyım. Sosyalizm uzaklaştı diye dünyada yezidizm ölmedi ya! Hoca'nın seminerindeki “düğümler” konusunu hatırladı ve içi sızladı birden. Hoca... Nasıl da kaçırdım adamı elimden! Tam kafa dengi bir adamdı. Şimdi karşı karşıya rakıplarını açıp sabahlara kadar sohbet etmek yok muydu? O da bir şeylere karşı idi işte. Bu yüzden postasını koymuş, çekip gitmişti. Bir pire için benzin döküp yakmıştı bütün yorganları. Adam gibi adam böyle olur işte. Ama kendisi, şirketi mirketi bırakıp gitmeyi göze alamıyordu bir türlü. Yanına alıp ekmek sahibi yaptığı onca insanı düşünüyordu, ki çoğu alevi idiler. Zamanında kendisine destek çıkanlara gönül borcunu bu yolla ödemiyecekti? Başka türlü nasıl ödeyecekti? Gidemeydi bu yüzden. Gidemiyordu işte!..

Gidemiyordu ama, içine sinmeye sinmeye de nasıl devam edecekti? Bir şeyler ters gidiyordu şirkette, bundan adı gibi emindi. Görmezden geliyordu epeydir, üstüne gitmiyordu. Hatayı taa baştan, yazılım işine girdiğinde yapmıştı galiba. Nene gerek senin yeldeğirmenleri,

gidip akranınla uğraşsana be adam! Ticaretini yap, hayatını yaşa işte. Kalkıp da devlerle sidik yarıştırsan, ne bileyim, devletle ortaklığa girersen, böyle olur işte. Ne demişler, ulularla havuç ekenin yoğunu götüne girer.

Peki ne yapacağım şimdi? Yok! Çıkış yok... Biraz daha bekleyelim bakalım. Lan ben yoksa“Godot”yu mu bekliyorum? Mehdi’yi mi bekliyorum harekete geçmek için? Yoksa Mehdi zuhur edip de bayrağını açıp hedefi gösterince, yezitlerin karargahı belirlenince, işte o zaman içimdeki haydar yeniden, gençliğimdeki gibi ortaya çıkıp bir narasıyla yeri göğü inletecek de, onu mu bekliyorum ben?

Ben anlamam kardeşim, ben karşıyım! Ben paylaşım istiyorum, fakirlik, sınırlama olmasın istiyorum. Bazı şerefsizler de hepsi benim olsun istiyor, işte fark burada. Bunlar dün Yezit idi, Osmanlı idi, Alevi oldum, Kızılbaş oldum. Dün Faşistlerdi, Kapitalistlerdi, sosyalist oldum. Aslında Marx da, Lenin de, sosyalizm de bahane anlıyor musun. Ben hak istiyorum, o kadar! Nasıl mı olacak? Ne bileyim ben, bilemem! Ama bildiğim bir şey var, öyle yok örgütlenme imiş, programlar hazırlama imiş, ne yapayım ben elli sene sonra gelecek hakkı? Bana hak şimdi lazım arkadaş, bir haksızlık gördün mü ümüğüne o anda basamadıktan sonra... Efendim parti kuralım da filan da fişmekan da... İçimdeki Haydar’ın canı sıkılıyor kardeşim beklemekten.

Peki mehdi’yi beklerken de canı sıkılmıyor mu Haydar’ın? Yok yok, mehdi mühdü, ben anlamam kardeşim! Ben karşıyım, o kadar! Haksızlığa karşıyım, sömürmeye karşıyım, eşitsizliğe karşıyım. Patronsam da emekçiyim, ulusalcı isem de enternasyonalistim. Sıçarım teorisine de, mantığına da. Karşıyım ulan, o kadar! Aklımı kullanıp mantıklı düşünmeliymişim. Hah!.. Aklıma sıçayım. Karşıyım işte!..

Mehdi ne ki yaa? Mehdi belki aklıma gelecek yeni bir fikir, belki bir önder, belki yeni bir konjonktür... Ama her ne ise, bugün yok ortalıkta işte geçmişini eşek kovalayasıca. Ne zaman geleceksel..

Ne zaman film koptu bilmiyordu. Tur arkadaşlarından biri koluna dürtüp uyandırdı.

“Uyanın Hüsnü bey, Lahor’a iniyoruz.”

2. Gün

Sabah erkenden kalkmışlardı ve Hamdi, ne kadar dinç uyandığına şaşırmişti. Güneş yeni doğuyordu. Temiz dağ havasının adamı ne hale getirebileceği üzerine oluşturulan şehir efsanelerini hatırladı. Yoksa efsane değil miydi onlar?

Ne duş alma ihtiyacı, ne sabah mahmurluğu. Musa'nın hazırladığı kahvaltıyı yapıp, keyif çaylarını da içip, çantalarını hazırlayıp orman yürüyüşüne çıktılar. Birer şişe su, yarımşar ekme ve ton balığı, biraz da salatalık almışlardı yanlarına. Tabii, yedek hırka ve birer bıçak da.

Bu günkü güzergahları, güney istikameti idi. Seyfettin, Ödemiş ovası manzarası göstermek istiyordu Hamdi'ye. Yola filan çıkmadan, direk ormanın içine daldılar, yokuş aşağı. Kimi yerde ayakları kayarak, kimi yerde ağaçlara, dallara tutunarak, kimi yerde ayaklarını yan yan basıp minik taşlardan destek alarak bir süre indiler. İniş boyunca pek konuşmamışlardı. Düzlüğe geldiklerinde, "Eee?" dedi Hamdi, "anlatmayacak mısın?"

"Dur doktor, birazdan yokuş var önümüzde, tırmanmaya başlayacağız. Bekle hele."

Yokuş boyunca, gerçekten konuşmaları mümkün değildi. O yolu bulana kadar, nefes nefese sürmüştü tırmanışları. Kimi yerde, ellerinden tutarak birbirlerini çekmeleri bile gerekmişti. Genelde kayalardan uzak duruyorlardı ama, ileriye fazla göremedikleri bazı yerlerde kayalara da tırmanmaları gerekiyordu. Orman bayağı sık'tı ve hep çam ağaçlarından oluşuyordu. Bir ara, daha açık yeşil bir şeyler gördüler çamların arasından.

"Ceviz" dedi Seyfettin. "Yol bu tarafta, gel!"

O tarafa doğru çıktılar biraz, ve aniden yol görüldü. Toprak bir yoldu burası, muhtemelen orman içi bir tarlaya, veya araziye filan gidiyordu. Ama yol'du işte. Yola çıkıp, şöyle bir önüne, arkasına baktı Seyfettin, yönünü kesinleştirmeye çalışıyordu.

"Tamam" dedi, "fazla kalmadı. Bu taraftan..."

Hamdi yola çıkar çıkmaz, felsefe dili ile bir açıklama yapmaya başladı kendince:

"Bak" dedi, "önce şunu önsel olarak belirtmeliyim, biz buna felsefede aksiyom diyoruz, her söz kendi anlamında bir belirlenmişliği ve tabiliğiyle başlar, yani kelimelerimiz uygarlığın dizgesidir ve anlamlar da öyle. İrade dışı olaylar bazen bizi belirler ama ben ananka olan, yani yunan dilinde, zorunluluk kavramının kendi bilinç durumlarımızın dahilinde olduğunu ve..."

"Bi dakika kardeşim" dedi Seyfettin, daha fazla sabredememişti. "Biz burada felsefe tartışması, ne bileyim, psikoloji tartışması yapmıyoruz. Ben anlamam zaten o işlerden. Şimdi elimizde bir makine var, ben sana onu anlatıyorum."

"Yanlış işte, önce teorik çerçevede bir fikir birliğine varmadan somutta nasıl ele alacağız ki? Aynı dili konuşamazsak nasıl sorun çözeceğiz? Bırak çözmeyi, sorunun ne olduğunda bile anlaşılamayız."

"Yaa ne aynı dili yaa... Ben senin konuştuklarını anlamıyorum ki! Yaa doktorcuğum, bunları tartışacağın adam ben değilim, anlamam çünkü. Sen git akranlarınla tartış. Zaten yüzyıllardır tartışıp duruyorsunuz. Kaç tane teori var felsefede, insan zihnini açıklamaya

çalışan? Bin mi, iki bin mi? Ben bunlardan anlamam kardeşim. Bir Hoca çıktı benim anladığım dilden konuşan, işte sonucu görüyorsun. Konuşmayı bırak doktor, bana kodları göster. Senin kodlarında şunlar yanlış, bak ben doğrusunu böyle kodladım de, canımı al yaa...”

“Yaa ben ne anlarım kodlamadan, ben fels...”

“Bak işte bu yüzden bir sonuca varamıyorsunuz. Artık bilgisayar dilleri, her bilimsel disiplinin ortak dili haline geldi. Eğer iddianda ciddi isen, öğren programlamayı, yaz kodlarını, bak bakalım boş tartışma kalıyor mu ortada. Ne o yaa, yok bana göre şöyle, yok sana göre böyle... Yaz kodunu, koy modelini ortaya.”

“Yaa kardeşim sen neden konuşmaya bu kadar düşmansın ki? Şurada vakit geçiriyoruz değil mi aynı zamanda. İki satır konuşamayacaksak ne yapacağız bu ..mına koyduğumun... harika cennet köşesinde?” Güldü. Seyfettin de gülüyordu.

“Ağzından bal damlıyor valla” dedi. “Ne biçim çalım attırdın öyle lafa!”

“Yaa ne bileyim, önce bir tepki koymak isteği geldi, beynim en yakın o cümleyi yakaladı her halde. Ama sonra ortama haksızlık ettiğim duygusu geldi, bu sefer de beynim öbürünü yakaladı. Sen kelimelere bakma, gözlerime bak ne demek istediğimi anlarsın.”

Gözlerine nasıl bakacağım kardeşim, çıktığımız yokuşu görmüyor musun?” dedi Seyfettin. “Bu konuda Bilge olsaydı ne derdi söyliyeyim mi?”

“Ne derdi?”

“Aslında senin dediklerine çok yakın, ama biraz daha ayrıntılı anlatırdı olayı. *Evet, sana kızdım ve bunu seni acıtacak şekilde ifade de etmek istedim. Bu ifadeyi ararken, Gölcük'e olan gizli kızgınlığım da kendini ifade fırsatı görüp denkleme katıldı. Acele edip kızgınlığımı soğutabilme imkanım vardı, ama bu zor yola sapmadım, çünkü senden büyük bir tepki beklemiyordum. Yani kendimi frenlemem gerekmiyordu. Bu acele, her kademedeki filtrelerin katsayılarını düşürdü ve Gölcük tepkisi de aradan çıkmış oldu. Fakat çıkar çıkmaz geri besleme filtrelerinden birkaçına birden takıldı, böylece, şimdilik daha baskın olan Gölcük hayranlığını ifade ederek durumu düzeltmek imkanı doğdu. Bu imkanda da senin payın var. Resmi bir tebliğ sunuyorsa, böyle çelişki taşıyan bir cümle kuramaz, başka yollar arardım. Senin yanında kendimi güvende hissetmem ve espri anlayışlarımızın uyuşuyor olması, hem çelişkiye düşmüş olmaktan korkmamama, hem de gülüşme imkanı yaratan bir ifadeyi özellikle seçmeme neden oldu.*”

“Gerçekten bunları mı söylerdi?”

“Evet, yani buna benzer şeyler...”

“O zaman bana ne gerek var? Kendi analizini gayet güzel yapabiliyor demek ki”

“Bilmiyorum” dedi Seyfettin, ciddi bir tavırla. “Belki de gerek yoktur gerçekten, göreceğiz. Ama en azından denememiz gerekiyordu.”

Hamdi derin bir nefes verdi. Şu Bilge'yi sevebilecek miydi acaba? Yoksa ondan nefret mi edecekti? Yol kenarında düzgün bir kaya bulup üzerine oturdular. Biraz nefeslendiler önce. Çantalarından pet şişeleri çıkarıp birkaç yudum su içtiler. Sessizliği dinlediler bir süre.

“Şu filtreler dediğin nedir?” diye sessizliği bozdu Hamdi.

“Filtreler... Şimdi, her aşamada işlemin sonucunu, bazı tablolarla karşılaştırıp amaca uygunluğunu denetleriz. Bu denetimler için oluşturulmuş sorgu modüllerine filtreler diyoruz.”

Filtrelerden, bu filtrelerin beyindeki karşılığı olan kimyasallardan bahsettiler uzun uzun. Beyin kimyasını Hamdi anlattı, algoritmaları Seyfettin anlattı, arada sırada Hoca'nın kulağını çınlattılar, arada sırada da temiz havayı ciğerlerine doldurup etrafı seyrettiler. Sonra yavaş yavaş kalktılar. Pantolonlarının kışkılarını silkeleyip, alışkanlık işte, bir de dönüp kışkırlarına bir bakış atıp, yavaş yavaş yürümeye başladılar. Yol burada düzleşmişti, ama ilerisini göremiyorlardı pek. Çok virajlı bir yoldu ve iki tarafında da yüksek çam, ceviz, meşe ağaçları, daha kısa çalı formunda ağaçlar vardı. Arada bir böğürtlen, kuşburnu da

görüyorlardı. Meyveleri yoktu daha. Yol kenarında kekik türü, diken türü envai çeşit ot da cabası. İlerisi yokuş mu, iniş mi anlamının imkanı yoktu.

“Algılarımız hafızaya girmeden önce sıkı bir elemekten geçerler, bilinç dışı olarak. Böyle olmasaydı, dünya ile başa çıkamazdık tamam mı. Ön muhakeme diyorduk, hatırla. Oturduğumuz sandalyeden popomuzdaki sınırlara uygulanan basınç bilgisi, elimizde tuttuğumuz kalemi kağıt üzerinde oynatırken parmaklarımıza uyguladığımız hareket bilgileri, bir sorun teşkil etmedikleri sürece hafızaya, bilincimize ulaşmadan silinip giderler. Beyin, her an kendisine ulaşan binlerce bilgidan çok az bir kısmını ele alıp inceler, kaydeder. Bu eleme işinde, şablonların yanında, filtre tabloları da önemli bir iş görüyor. Okuduğu bir dosyadan, yalnızca o an üzerinde çalıştığı sorun ile ilgili bilgileri alıyor, diğer bilgiler kalabalığını filtrelerden geçiriyor tamam mı.”

İrice bir taşın dibinde minik bir çiçek gördü Hamdi. Canlı bir eflatun rengi vardı. Tek başınaydı. Mat zeytin yeşili, kadife gibi tüylü birkaç yaprağın arasında, sanki utangaç bir tavırla duruyordu öyle... Yaklaşıp dokundu, sevdi onu. Seyfettin'e baktı. Seyfettin ilgi ile onlara bakıyordu. Sonra doğruldu, yürümeye devam etti.

“Filtreler birkaç tablodan oluşur: Birincisi, refleksler: Alınan bir bilgi önce bu tabloda sorgulanır. Eğer buraya kayıtlı bir kestirme cevap varsa, hemen işleme konur, muhakemeye geçilmez. Ancak işlemin sonucu, bir bilgi olarak hafızaya işlenir. Cümle kalıpları bu tabloda tutulur mesela.”

“Yalnızca cümleler mi var refleks olarak?”

“Yaa mesela dedik doktor, yalnız cümle olur mu? Her türlü refleks!.. İkincisi, acil işler: Burada öncelikli olarak yapılması gereken işler ve gündem sorunlarının tabloları bulunur. Gündem sorunları, kısa, orta ve uzun vade için yaptığımız gelecek planlarımızı, yapmayı düşündüğümüz işleri de içerir. Ajanda defterimiz gibidir yani. Bu tablolara her gün yeni fikirler eklenip silinirler. Fikir deyince, bir satır grubunu anlatıyorum, anlıyorsun değil mi. Üçüncüsü, askıdaki sorunlar: Bu tablo, çözümlenmemiş, ama çözümlenmesi gereken, ertelenmiş sorunların tutulduğu tablodur. Yarım kalan bir konuşmadan, ay sonunda ödenecek faturaya kadar sorunlar buraya kopyalanırlar ve bu sayede her vesile ile hatırlatırlar kendilerini. Acil işler tablosundan farkı, yarım kalan işlerle sınırlı tutulmasıdır.”

“Biri sekreter, öbürü müdür yardımcısı yani... Evet, beynimizde bunların ayrı ayrı tutulduğunu pek sanmam. Dopamin eklenen hatıraları ayrı, serotonin eklenenleri ayrı hafızalarda tutmak pek pratik gelmiyor beyin için. Beyinde bu işin mimarisi biraz farklı olmalı, değil mi?” Dedi Hamdi.

“Öyle, ama hem beyin mimarisini pek bilmiyoruz, hem de amaca ulaşabildikten sonra, beyni aynen kopya etmek zorunda hissetmiyoruz kendimizi açıkçası. Kaç demiştik? Hah, dördüncüsü, yaklaşımlar: Bu tablo, bizim için en önemli filtre tablosudur diyebiliriz. Mesela okuduğunuz bir metin, kendi başına anlamlı bir obje değildir. Ona, bizim yaklaşımımız bir anlam verir. Benim için elimdeki bir metin, ben yazmışsam, yıllar harcanmış bir çalışmanın damıtılmış hali olabilir. Ama bu bir tez çalışması olsaydı, tez danışmanı öncelikle bu metnin formatı ile ilgilenecekti, belki de içeriği ile hiç ilgilenmeden ‘yeniden yaz’ diyecekti yazara. Lisedeki Türkçe öğretmeni okusa, oturup tek tek imla hatalarını işaretlemeye başlayacaktı. Yazarın tertip-düzen meraklısı eşi bu metin ile, yalnızca ortalıktan kaldırıp çekmeceye atma zamanının gelip gelmediği açısından ilgilenecekti. Yazarın kedisi, bu kağıtları kısa bir süre koklayacak, sonra arkasını dönüp gidecekti. Herhangi bir bilgisayar mühendisi, belki şöyle bir göz atıp sonra kendi ilgi alanına dönecekti.”

“Peki yaklaşımlar nasıl saptanıyor? Yani olaya hangi açıdan bakması gerektiğini nasıl...”

“Yaklaşımlarımız, körlerin fili tarifine çok benzer şekilde algılarımızı sınırlıyor doktor, bilirsin. Beynimizin o ara öne çıkardığı sorun ne ise, amaç olarak ne belirlenmişse,

ona göre ayarlanır filtreler. Diğer alanlar, çok yeni, farklı veya çok şiddetli olmadıkça, ihmal edilirler. Bu konu aslında dikkat ile yakından ilgili doktor. Anlatacağım onu da.”

“Yaa bunu yapabiliyorsan, bravo valla. İşin büyük kısmı burada düğümleniyor sanırım.”

Filtreler hakkında, biraz dikkat hakkında, ön muhakeme hakkında konuştular epeyce daha. Zaman zaman gülüşerek, zaman zaman tartışarak dört-beş kilometre kadar yol gittiler. Hafif rüzgarın sallayıp hışkırdattığı dal sesleri dışında ses yoktu havada. Etraf yeşil, yeşil ve yeşildi sadece. Yer yer görünen toprak ve kuru dallar bile yeşilmiş gibi duruyordu sanki. “Bütün bunlar iyi de, nasıl kodlanır boz’un yeşilmiş gibi görünmesi?”

Bir yokuşu çıkınca, son yokuşu, birden bire koca Ödemiş ovası çıkıverdi önlerine. Muhteşem!.. Sis filan da yoktu öyle. Cam gibi ayaklarının altında duruyordu ova, minik minik binaları ve çizgi gibi caddeleri ile. Birkaç büyük binayı seçebiliyordu Hamdi, birkaç da uzun selvi ağacını, koyu yeşil. Ön planda makiliklerle kaplı birkaç tepe vardı, çamlar yok olmuştu ortadan. Makiliklerin arasında yılan gibi kıvrılan yola baktı. Kıvrıla kıvrıla iniyordu Ödemiş’e doğru, orada kayboluyor, ileride yeniden ortaya çıkıp Tire tarafına doğru devam ediyordu küçülerek. Ne kadar da yeşilmiş ödemiş! Etrafında sanki hiç tarla yokmuş da, hep meyva bahçeleri filan varmış gibi, yemyeşil görünüyordu her yer. Belki de mevsimden diye düşündü. Hasat zamanı gelmediği için, tarlalar da yeşil görünüyordu olabilir.

Çok sıcak olduğunu duymuştu Ödemiş’in, İzmir’den daha sıcak. Ama bu güzellik içinde yaşamaya değerdi. Hele burnunun dibinde Gölcük ve Bozdağ varken. Arzu işte orada yaşıyordu şimdi. Neresinde acaba Ödemiş’in, hangi evde? Buradan görülür mü acaba evleri? Mutlu mu? O kadar güzel mi hala, yoksa çökmüş, bir deri bir kemik kalmış olabilir mi? Yok canım, güçlü kızdır Arzu. O kadar da bırakmaz kendini. Hem sonra Furkan var değil mi, onu hayata bağlayan. Hiç olmadı, ayrılır kocasından, olur biter yani. Amcası var dağ gibi, gider başlar yeniden onun yanında. Hamdi’yi bulamayınca ne düşünür acaba? Merak eder mi? Offf! Her şey neden böyle oldu yaa?

Bir ara, gene Arzu ve Cecilia ile ilgili sohbete daldılar. Özlem, hasret, biraz hüzün, keşke’ler, inşallah’lar, kader, felek, gırla gidiyordu. Bir ara konuşma, Arzu mu daha güzel, Cecilia mi daha güzel havasına giriyordu ki, hemen fark edip düzelttiler durumu.

Bir meşe ağacının altına oturup nevalelerini açtılar. Ekmeklerin arasına ton balıklarını koydular, salatalıkları soymadan, ısırarak yemeye başladılar. Yemeğin sonunda, çöplerini bir poşete toplayıp, çantalarına koydular. Kalktılar, dönüş için.

Bir süre düz gidip, sonra yokuş aşağı, eve doğru yöneldiler. Yoldan çıkıp ormana daldılar gene. Bu defa izlerden gidiyorlardı. Patika haline gelmiş yürüyüş izleri avcılara ve çobanlara ait olmalıydı, bir de ot ve mantar toplayan kadınlara. Gene bazen ayakları kayarak, bazen dallara tutunarak, bazen arka arka ve ellerini de yere basarak, ağaçların ve çalılıkların arasından kıvrıla kıvrıla iniyorlardı. Aslında patikayı izleseler, bütün bu atraksiyonlara gerek kalmayacaktı ama, sırf çıkıntılık olsun diye ikisi de sık sık patikadan çıkıyor, kestirme ama zor yollar bulmaya çalışıyorlardı. Eğlenceliydi. Ormanda yürüdük de şöyle düşüp böyle yuvarlandık diyemedikten sonra... Epey tırmanmışlardı gelişte ama, yorgunluk filan hissetmiyorlardı. Temiz hava ve tatlı sohbet son derece zinde hissetmelerini sağlıyordu. Akşam ayaklarının ağrıdığını hissedeceklerini bilmelerine rağmen.

“Bu sohbetlerimiz iyi oluyor değil mi?” diye laf attı Seyfettin.

“Evet, ben çok yararlanıyorum. Benim için bir tür eğitim oluyor. Gerçi biraz ‘sallama’ bir eğitim ama...” dedi gülerek Hamdi.

“Sallama mı? Bu durumda evdeki eğitim de ‘demleme eğitim’ mi olacak?”

“Sallama eğitim, demleme eğitim... Sevdim bunu.”

İşte bu! Yani yarenlik. Aynı dünyalara ait bu iki insanı bu derece kaynaştıran ve bu izolasyon içinde bile hayatı zevkli hale getiren şey buydu.

Karargah-1

Ankara’da bir masa etrafında oturmuş beş adam. Oda penceresiz, duvarlar boş. Bir tek Atatürk resmi. Masanın arkasında on altı adet bayrak. Eski Türk Devletlerinin ve son Türk devleti olan Türkiye Cumhuriyetinin bayrakları, sırayla dizilmişler. Masanın üzerinde, herkesin önünde dosyalar, birer su şişesi ve birer bardak.

Adamların hepsi de orta yaşın üzerinde, takım elbiseli, dinç görünümlü, yakışıklı denilebilecek adamlar. İlk söze başlayan, en yetkilileri ve toplantıyı yönetiyor görünen dazlak kafalı adam oldu:

“Buyurun, başlayalım.”

“Artık operasyonun sonuna geldik gibi görünüyor efendim” dedi kalın bıyıklı olan, zaten daha fazla da uzatamayacağız.” Diğer üç adamdan daha kıdemli ve operasyonun başı gibi görünüyordu. “Biliyorsunuz, bu aşamadan sonra geçen her gün operasyonu sızmalara açık hale getirme potansiyeli artıyor. Operasyonun politik yönünden başlayarak değerlendirelim önce, buyurun!”

“Buyurun!” lafını, sağında oturan kısa saçlı, düz burunlu adama bakarak söylemişti. Adam önündeki dosyayı açıp, kısa bir göz attıktan sonra konuşmaya başladı:

“Efendim, İran, Amerika ve İsrail ile ilgili yarattığımız kontrollü krizleri, mümkün olduğunca dengeli bir şekilde yönetmeye çalışıyoruz. Kolay olmuyor gerçi, sonunda kontrol edemeyeceğimiz noktalara gelme potansiyeli taşıyorlar bunlar. Ama elimizden geleni yapıyoruz. Bu gerilim politikası, yabancı servislerin önemli bir mesaisini kendine çekti, bu anlamda başarılıyız. Dikkatleri dağıtmak için, savunma ile ilgili hemen her alanda uzman sistem yazılımları satın almak üzere ihaleler açtık biliyorsunuz. Büyük paralar söz konusu burada, hükümetin desteğine müteşekkiriz. Öne sürdüğümüz şartlar hep defans görüyor. Yazılımın tam kontrolünde ısrar etmeye çalışıyoruz, ama esneklik gösterebileceğimizi de hissettiriyoruz. Bu tavır, bizim yazılım geliştirme konusunda ancak makul bir düzeyde olduğumuz izlenimi yaratıyor, amaçladığımız gibi. Bu operasyonların detaylarını çok iyi planladık ve bugüne kadar bu operasyonların birer manevra olduğu konusunda kimse şüphelenmedi. En azından böyle değerlendiriyoruz.”

“Karşı istihbarat?” diye sol taraftaki bıyıklı adama döndü yöneten.

“Bize gelen raporlarda, herhangi bir şüphe izi yok efendim. Herkes bu tavırları hükümetin doğruya açılma politikasındaki yalpalamalara ve Silahlı Kuvvetler ile aralarındaki çekişmeye bağlıyor. Yurt dışındaki yazılımcılarımızdan en iyilerini henüz çağırmamış olmamız da etkili oldu bunda. Aselsan ve Havelsan’ın en yeni ürünlerini uluslar arası fuarlara çıkarması ve pazar araması da, bu konuda ne kadar korkulmayacak düzeyde iddialı olduğumuzu gösteriyor etrafa. Ufak işlerle uğraşıyoruz ve ufak başarılarla övünüyoruz yani,

bu imajı vermeyi başardık. Bunu yutmuş durumdalar şu anda. Bir sızma emaresi yok bugüne kadar. Elimizde birkaç ay daha bu politikayı yürütecek kadar dosya var. Ama zaman uzarsa, artık daha ciddi gerilimler üretmek zorunda kalabiliriz. Bir seri plan üzerinde çalışmalarımız sürüyor bu konuda.”

“Karşıdaki uzun boylu, gözlüklü adama dönerek baktı yöneten. Adam söze başladı:

“Efendim, Aselsan dört ekip hazırladı. Lazer, mikrodalga, robotik ve ortam dinleme konularında uzmanlar hazır. İki aydır ekipler hazır ve bekliyorlar. Havelsan, uydu kontrolü ve anti-radar olmak üzere iki ekip hazırlıyor, bir aya kadar hazır olacak. MKE yeni nesil plastik patlayıcılar için ekibini hazırladı, beklemede. Hedefleri on kilo TNT gücünde tüfek mermisi. Bu konuda zaten bir proje vardı ellerinde, biliyorsunuz, ama on iki yıldan beri bazı sorunları aşamıyorlardı. Bu konuda sızma var, yabancılar biliyorlar bu projeyi. Ama atıl beklediğini de biliyorlar. Bilge’nin desteği ile başarabileceklerini umuyor MKE’dekiler. Ayrıca malzeme konusunda bazı proje taslakları hazırlıyorlar şu anda. MAM’a bu operasyonda görev vermedik, üniversiteleri de dışarıda tuttuk biliyorsunuz. Bu sınırlama biraz elimizi kolumuzu bağladı ama, operasyon güvenliği açısından gerekliydi şüphesiz. Bir de, örgüt bünyesinde hacking ekibi hazırladık, onlar da heyecanla bekliyorlar efendim.”

“SmySoft?”

Orta boylu ve gözünde okuma gözlüğü olan adam söze başladı: “Sorunu aşmak üzereyiz efendim. Psikanaliz başarılı olmasa bile, elemanlarımız epeyce mesafe aldılar veritabanının incelenmesinde. Bozdağ’daki dinleme tesisi inşaatı iyi bir kamuflaj sağladı bize. Bölgedeki askerlerle iyi bir koordinasyonumuz var, içeriğini bilmedikleri halde çok ciddiye alıyorlar bu operasyonu. Öyle sanıyorum ki, bir ay sonra dört adet çekirdeği hazır edeceğiz. Buna, artı eksi bir hafta veriyorum ben. Yüzde beş de beklenmeyen riskler diyelim!”

Sonra detaylara geçtiler. Dosyalardaki her bir satır üzerinde tartıştılar, zaman zaman küsenler oldu, triplere girenler oldu. Üretim süreci ve üretimden sonrası için planlamalar yaptılar. Toplantılara katılacak ilave devlet kadroları için oryantasyon planları yaptılar. Muhtemel yeni ortaklıklar için Rusya’yı, Çin’i, Almanya’yı tartıştılar, ama gene Amerika üzerinde karar kıldılar. Kore’den Orta Asya ve Orta Doğu’ya, oradan güneye inip, Kuzey ve Orta Afrika’dan Brezilya’ya kadar kırık bir kuşak üzerinde yoğunlaşıyordu tartışmaları hep.

“İlave sorusu olan?” dedi dazlak adam sonunda. “Tamam o zaman. Bir aylık bekleme süremiz var beyler, yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik, elimize yüzümüze bulaştırmayalım şu işi. Sızmalara karşı on katı dikkat, anlaşıldı mı? Hazırlanan ekiplerin oryantasyon eğitimi tüm hızıyla devam etsin. En az beş-on yıl yüzde yüz güvenebilmeliyiz bu adamlara. Yoksa biz pişirdik, alın siz yiyin deriz elin oğluna. Özellikle iki servisin bu konudaki hünelerini biliyorsunuz. Hadi bakalım, aman gözümüzü dört açalım arkadaşlar.”

İç Göz

Akşam yemeğinden sonra tekrar sohbe başladı. Bu defa Hamdi önceden notlarını değerlendirmiş, konuyu seçmişti:

“Yapay Düşünme çalışmalarının çok uzun zamandan beri sürdüğünü söylüyorsun” dedi Hamdi, “neden daha önce gerçekleştirilemedi? Şu helva konusunu biraz daha konuşalım bakalım.”

“Tamam, olur” dedi Seyfettin. “Önceleri teknolojik yetersizlik konusu vardı doktor biraz. Hafıza kapasitesi ve işlemcilerin hızı engel oluşturuyordu bir yere kadar. Ama asıl sorun bu değildi, dediğim gibi. Nasıl anlatayım, mesela bak, astronomide, Batlamyus sistemi vardı tamam mı. Dünya merkez olarak alınıyor, tüm gezegenler, güneş, dünyanın etrafında dönüyor var sayılıyordu. O zaman da bazı gözlemler bir türlü yerli yerine oturtulamıyordu. Teoriye aykırı gözlemler çıkıyordu. Ne zaman Kopernik, hayır, dünya merkezde değil dedi, güneş merkezde ve dünya onun etrafında dönüyor dedi, o andan itibaren gözlemler tutarlı bir şekilde yerli yerine oturdu bu teori içinde. İşte bizde de böyle oldu sayılır. Helva olayı işte. Algılamamızla ilgili yeni bir bakış, bize anlamlandırma konusundaki kafa karışıklığını açacak yeni imkanlar getirdi.”

“Nasıl oldu bu, nasıl bir bakış?”

“Klip konusunu daha iyi anlatabilmek için bir örnek vereceğim bak.” dedi Seyfettin. “Jacques Seguela, bilir misin bilmem, seksenli yıllarda reklamcılığın altın çocuğu olarak tanınıyordu. Fransa devlet başkanı François Mitterand’ın ikinci kez aday olduğu başkanlık seçimi için yürütülen kampanyanın reklam ayağının başında görev almıştı. Yaptığı televizyon reklamı haftalarca konuşuldu. 15 saniye kadar süren reklamda, 1789 devriminden bugüne Fransa tarihini anlatıyordu. Her biri 1/3 saniye kadar süren Bastil baskını, Marie Antuanet, Robespierre, Napolyon, Waterloo, Prusya savaşı, Nazi işgali, De Gaulle, nükleer çalışmalar, Ariane roketi, hızlı tren gibi parçaların arasında, Mitterand döneminin önemli olayları da sıkıştırılmıştı ve bunlar 1 saniye kadar, yani üç kat daha uzun süre ekranda kalıyordu. Film, Fransa tarihini bilenler için gerçekten başarılı bir şekilde yeniden hatırlatıyordu ve bu arada Mitterand’ı da ön plana çıkarıp, Fransa tarihi ile özdeşleştirip kafalara kazıyordu. Düşün doktor, 15 saniyede Fransa tarihi!”

“Harika bir örnek valla. O reklamı hatırlıyorum ben. İngiltere’de de çok sükse yapmıştı o yıllarda.”

“Şimdi bu klip düşüncesinin arkasında şu var bak! Mesela bir yere bakıyoruz diyelim. Bir şey dikkatimizi çekti, gözümüz oraya odaklandı. Ne yaptık? Göz kasları yardımı ile gözümüzü çevirip orayı tam merkeze getirdik ve göz merceği kasları yardımı ile de, o noktayı netleştirdik, yani uzaklığa göre ayarladık gözümüzü. Bu durumda ne görüyoruz? Dikkatimizi

çeken noktayı mı sadece? Hayır, o noktayı net görüyoruz ama, diğer yerleri de görmeye devam ediyoruz aynı zamanda. Dikkatimiz odakta sadece. Diyelim ki tatmin olmadık ve biraz daha ayrıntı görmek istedik. Ne yapacağız? Biraz yaklaşacağız o noktaya ve uzaklık ayarını yeniden yapıp, daha dar bir noktayı ve etrafını göreceğiz. Biz hiçbir zaman tek bir noktayı görmeyiz doktor. En ayrıntılı, ne bileyim, mikroskopla bakarken bile, dikkat ettiğimiz yeri ve etrafını birlikte görürüz.”

“Yani her zaman dikkat ettiğimiz şeyden biraz daha geniş bir algılamamız vardır diyorsun, bu bilinen bir şey...”

“Neden öyle? Çünkü biz en dar noktaya bile odaklansak, bu nokta retinamızda en az birkaç bin hücre tarafından algılanır. Sen daha daraltayım desen, göz merceği ayarı ile, o daha dar noktadan gelen ışık gene en az birkaç bin hücreye düşer. Fovea mı diyorsunuz oraya? Hani görmenin en keskin olduğu yer. Neyse, asla ışık tek hücreye düşecek şekilde ayarlayamazsın gözünü. Sonra, fovea’dan çevreye doğru, giderek keskinliği azalan bir görüntü eşlik eder odaklandığın noktaya, bunu da engelleyemezsin. Beyine bu görüntülerin hepsi birden gider. Orada, fovea’dan gelen dikkat altındaki görüntüler ve çevresindeki fon görüntüleri ayrı ayrı değerlendirilirler. Ayrı yerlerde, tamam mı. Bir yer dikkat altındaki fovea’dan gelen görüntüleri değerlendirirken, başka bir yer çevreden gelen görüntüleri değerlendirir. Fovea ile ilgilenen yer muhakeme ile bağlantılıdır. Çevre ile ilgilenen yer ise sadece yeni, farklı, şiddetli, ondan sonra, önemli bir bilgi var mı diye bakar ve yoksa hemen unuttur aldığı bilgileri. Bir tür filtreden ibarettir yani orası, tamam mı.”

“Tamam” dedi Hamdi, “algıdaki figür ve fon olayı bu anlattığın. Ama hani ne oldu ön muhakeme filan?”

“Ayrı yerlerde değerlendirilir dedim ya doktor! Biri muhakeme, öbürü ön muhakeme işte. Foveadan gelen görüntüler doğrudan muhakemeye ve hafızaya gider. Neden? Çünkü onlar zaten daha önce ön muhakemeden geçmiş, incelenmesine karar verilmiş, dikkati tetiklemiş ve göz oraya bu nedenle odaklanmış tamam mı. Geri kalan çevre ise, hala ön muhakeme ile uğraşıp duruyor, okey?”

“Oldu şimdi, tamam. Devam et sen.”

“Bak şimdi, gözdeki bu olayın kulakta, dilde, bütün algılarımızda ortak bir özellik olduğunu biliyoruz değil mi? Yani çevresel sınırlarımızın ortak bir çalışma prensibi bu. Uyarılar toplu geliyor, bunların bir kesitini dikkat ile seçip odaklanıyoruz, ama ne kadar dar bir kesitine odaklanırsak odaklanalım, o kesit binlerce sinire birden etki yapıyor bir. İkinci de, yalnızca o kesiti değil, çevresinde oldukça geniş bir bölümden uyarıtıyı da beraber algılıyoruz, tamam mı. Peki o zaman dedik ki, yani Hoca dedi ki, hafızayı da böyle düşünebilir miyiz? Diyelim ki hafızamızdaki kayıtlar bir liste gibi alt alta yazılmış duruyor, Orhun Kitabeleri gibi. Bir de hatırlayıcı organ var mesela. Buna ‘hafıza gözümüz’ diyelim tamam mı. Bir kayıt üzerinde duracak gözümüz, ama o kaydın altındaki ve üstündeki bazı kayıtları da algılayacak. Aynı görme olayı gibi, anladın mı. Sonra, eğer ayrıntıya girmek isterse, odaklandığı kayda biraz daha yakından bakacak, daha yakından, daha yakından, ama her zaman daha yakını mümkün ve her zaman çevresi ile birlikte, tamam mı.”

“Hafızaya böyle bir bakış gerçekten ilginç doğrusu” dedi Hamdi. Buna daha önce bir yerde rastladığımı hatırlamıyorum. İlginç! Şey örneği de verilebilir mi? Elinde bir sinema filmi var diyelim. Montaj masası da üç metre uzunluğunda. Filmin üç metresini seriyorsun masaya, hepsini birden görüyorsun, ama asıl baktığın yer yirmi-otuz karelik orta kısım. Sonra filmi kaydırıp, sıradaki üç metreyi alıyorsun masanın üstüne...”

“Süper! Zaten bizimkine benzer hafıza yaklaşımları da var, Sinematografik hafıza diyorlar. Sen bu işin ilmini kaptın doktor. Şimdi, bunu bizim veritabanına uyguladığımız zaman ne oluyor? Sorgulamada bir satırı değil, bir satırlar blokunu kullanıyoruz ve tabloda satırları değil, satır bloklarını sorguluyoruz. Yani video klipleri, yani olayları. Dediğim gibi, her olay bir video klip olarak kaydediliyor veri tabanına. Ayrıca, dikkat edilen olayla ayrı bir

modül, çevresi ile de ayrı bir modül ilgileniyor, tıpkı gözde anlattığım gibi yani. Birincisi muhakeme modülü, ikincisi ön muhakeme modülü diyelim.”

“Anladığım kadarı ile, bu sorgulama tekniğini de siz geliştirdiniz, öyle mi? Zorlanmışsınızdır bu konuda. Beyinde de hafızaya erişim böyle olmuyordur zaten. Bu yaklaşımı kimyasal molekülere veya sinapslara uygulamak mümkün değil, öyle mi?”

“Şimdi, hafıza gözü dedim ya” dedi Seyfettin, “aslında orası bilinç. Bak şimdi, içimizde bir göz var tamam mı. Bu göz, aynı dış gözümüz gibi çalışıyor. Nereye bakıyor? Muhakeme tablolarına bakıyor. Ama hani dikkat ile ilişkili, algılar daha idrak haline gelmeden onları seçen, ayıran, eleyen muhakeme var ya! Ön muhakeme. İşte orayı göremiyor bu iç göz. Hayal alanını da görüyor, çünkü hayal alanı dediğimiz yer muhakemenin zaten içinde. Ne demiştik? Muhakeme denetimli hayaldir. Muhakeme hayalin kendisidir yani. Sadece hayal üzerinde yapılan işlemlere muhakeme adını veriyoruz, o kadar. Akıl yürütme, mantık, ne dersen de artık.”

Hamdi'nin yüzüne bakarak onaylamasını bekledi, biraz durdu, sonra devam etti: “Peki hafızaya bakıyor mu? bakamıyor. Demin hafızadan seçme filan derken, yalnızca basit anlatabilmek için öyle söyledim tamam mı. Aslında iç göz ne hafızayı, ne oraya kayıt sürecini, ne de hafızadan süzme sürecini görür. O sadece hafızadan süzülüp muhakeme tablolarına gelen bilgileri görür. Yani hatırlama işlemlerinin sonucunu görür, nasıl hatırlandığını göremez. Şablonlar da muhakeme tablolarına geldiği için, şablonları da görür. Ama şablonlar diğerleri gibi net değildir, gölgeler, silüetler şeklindedir iç göz açısından. Ya da hayaletler gibi şeffaf, tuhaf nesnelere. O yüzden iç göz onları net algılayamaz, tam tarif edemez anlıyor musun. İşte bu muhakeme tablolarının iç göz tarafından algılanmasına biz bilinç diyoruz doktorum, tamam mı.”

“Anlıyorum. Yani anladığımı sanıyorum. Peki, bilinçaltı da şablonların fink attığı, hayaletler ülkesi gibi bir şey o zaman bilinç açısından, öyle mi? Bu alanı tam olarak anlamadan nasıl beyni çözdük diyebiliriz ki?”

“Beyni çözdük diyen kim? Doktor bizi ilgilendiren düşünme kısmı” dedi Seyfettin. “Yani bilinç kısmı. En azından şimdilik. Mesela bak, karar veriyoruz tamam mı. Eğer peş peşe kararlar vermek zorunda isek, seri bir karar akımı oluşuyorsa zihnimizde, bu karar akımını bir düzene koymak için çaba harcarız. Kararlarla aşırı yüklendiğimiz zaman, yani düzenlemek için gereken zamandan daha hızlı ise akım, o zaman ya erteleriz kararı, ya da başkalarına bırakırız. Yani bizim bir karar sindirme süremiz vardır. Bu süre, saygı ister üstelik, zorlamaya gelmez. Bu süre ne kadardır, bilmiyorum. Ama bu işleri genellikle dinlenme sırasında, uykuda, belki rüyada filan yaptığımızı, daha doğrusu bilincimiz dışında, bilinçaltının bu işi yaptığını biliyorum. Hoca böyle öğretti bize. Bilinçaltı, bir zaman içinde, bilincin oluşturduğu her yeni kararı, yargıyı, ele alır, eski yargılarla karşılaştırır, eski yargıları yeni yargıya göre düzenler, gerekli duygusal değerleri ekler, bazı yerlere linkler atar, filan filan... Bu işin kodlamasını beceremedik işte henüz. Ama bu işi by-pass etmeyi becerebildik çok şükür.”

“Bu karar sindirme süresi de ilginç geldi bana. Yaa siz bayağı sapmışsınız geleneksel yaklaşımlardan. Anlattığın şeylerden çoğu araştırılıp doğrulanmaya muhtaç şeyler psikoloji ve nöroloji açısından.”

“Araştırınsınlar doktor, biz işin o yanı ile ilgilenmiyoruz ki! Biz makinemizin performansı ile ilgileniyoruz. Bizdeki işleyiş sinirsel işleyişe bire bir uymayabilir, neticeye bakıyoruz biz. Hatice ile varın siz ilgilenin, değil mi? Yani sizin de iyi bir helvacı ustasına ihtiyacınız var bence.”

Biraz durdu Seyfettin, gülümsedi.

“Hoca bir şey anlatmıştı” dedi, “bunun bir yakını icra dairesinde çalışıyormuş. Orada işler çok yoğun olur bilirsin, akşama kadar memurlar o dosya senin, bu dosya benim uğraşıyorlar, raflardan yüz dosya iniyor bin dosya çıkıyor, masalar, yerler dosya dolu...”

Akşam zavallı memurlar bitap halde evlerine gidecekler ama, o işlem gören dosyalar ne olacak? Ertesi gün var değil mi? O dosyaların hepsinin tarih numara sırasına göre raflara tekrar yerleştirilmesi gerek. Ama memurlarda takat kalmamış. Mahkeme mübaşirlerinden biri ile anlaşmışlar, aralarında para toplayıp veriyorlar bu adama. Adam akşam gelip, dosyaların hepsini yerlerine yerleştiriyor. Hem kendisi bir ek gelir sağlıyor, hem de memurlar ertesi gün kaygısından kurtuluyorlar. İşte bu örneği, bilinçaltının karar sindirme konusu için vermişti Hoca. O mübaşir, bilinçaltımızı temsil ediyordu.”

“Valla bravo, cuk oturan bir örnek. Memurların haberi yok mübaşirin ne yaptığından. Ama sonuçta bilgiler düzenlenip, yerli yerine konuluyor. Haa, ara sıra mübaşir bir dosyayı yanlış yere koyabilir mi, koyabilir. İşte bizim bilinçaltı da arasına yanlış bağlantılar yapıyor, o zaman da bana geliyor insanlar, şu dosyayı bulalım diye.”

“Tabii. O sabaha kadar çalışıyor, düzenliyor, ama bizim hiç haberimiz yok bunlardan işte. Hani Orhan Veli’nin şiiri var ya” dedi;

*işim gücüm budur benim,
gökyüzünü boyarım her sabah,
hepiniz uykudayken.
uyanır bakarsınız ki mavi.*

*deniz yırtılır kimi zaman,
bilmezsiniz kim diker;
ben dikerim.*

*dalga geçerim kimi zaman da,
o da benim vazifem;
bir baş düşünürüm başımda,
bir mide düşünürüm midemde,
bir ayak düşünürüm ayağımda,
ne halledeceğimi bilemem.*

Gülüştüler. Orhan veli, bu şiiri yazarken acaba bilinçaltı’na örnek olabileceğini düşünmüş müydü hiç? Ama ne kadar güzel uymuştu, değil mi?

Sonra biraz ara verdiler konuşmaya. Hamdi notlarına bakıyor ve öğrendiklerini gözden geçiriyordu kafasında. Görme olayı ile hafızanın çalışması arasında kurulan benzerlik çok etkilemişti onu. Acaba bu noktada gözden kaçırdığım bir itiraz noktası olabilir mi diye düşünüyordu. Bu kadar basit bir şeyin bu zamana kadar önerilmemiş olmasını biraz tuhaf buluyordu. Yok canım, mutlaka bir ters tarafı olmalıydı bu bakışın. Üzerinde düşünmek gerekecekti biraz. Ama kim bilir, belki de önerilmişti ama, vitrine çıkamayıp, unutulup gitmişti. Böyle bilimsel tezlerin sayısı hiç de az değildi.

“Peki, gelelim klip konusuna” dedi Hamdi. “Tamam, hafızada da bir bakışta bir sürü satırı gördük ve bir grubuna da odaklandık, burası okey. Şimdi bu gördüğümüz kayıtlar mı klip oluyor, nasıl oluyor yani?”

“Yok, tam öyle değil. Eksik anlattım yani demek ki. Şimdi bak, hafızamızda aslında olay filan diye ayrı ayrı kayıtlar yok, tamam mı. Sürekli akan satırlar var sadece. Onlar da zamana sırasına göre kaydolmuşlar. Olay dediğimiz şey, bizim subjektif etiketlememizden ibaret. Biz bir göz attığımızda hafızaya, yani her hangi bir zaman kesitine, ne görüyoruz? Diyelim ki, aynı bir manzaraya bakar gibi, 240 satır görüyoruz. Yani 60 saniye tamam mı. Ama dikkatimiz nerede? Bu 240 satırın ortasındaki 16 satırda diyelim. Yani 4 saniyelik yaşantımızda. Şimdi biz bu 16 satıra bakıyoruz ama, 240 satırı da görüyoruz aynı zamanda,

okey? Ortadaki dikkat ettiğimiz 16 satıra odaklanırken, diğer satırlar üzerinde hızlı hızlı dolaşıp, yeniden ortadaki satıra dönüyor dikkat, dolaşıp yeniden dönüyor.”

“Sakkadik hareket.”

“Süper, aynı gözümüzün sakkadik hareketleri gibi. Gözümüz ne yapıyor? Odaklandığı noktayı incelerken, etraftaki diğer bazı noktalara da 40 milisaniyelik bakışlar atıp tekrar odağa dönüyor. Mesela bir insanın yüzüne bakarken, odak noktamız gözleri veya ağzı olabilir, ama gözümüz ortalama olarak o yüzün on üç- on altı ayrı noktasını dolaşıp durur deniyor, ve biz farkına bile varmıyoruz bunun. Sen daha iyi bilirsin bunları.”

“Tamam, doğru da, en önemli özellikleri nasıl seçiyorsunuz? Yani sıçrama noktalarının seçimi önemli burada.”

“Duygu değerleri var ya doktor. Aslında görsel hafızadaki graflar gibi, her tabloda kayıtların önemli duygusal noktalarını mimleyerek basit bir karikatür oluştururuz. Bir harekette de, olayda da, cümlede de, her şeyde yani. ”

“Tamam, oldu şimdi. Bu durumda 240 satırı, Fransa tarihi gibi 3-5 satıra nasıl kısaltıyoruz?”

“Paketleme, kavram oluşturma işlemi doktor. İsim verme. Anlatmıştım ya!”

“Ha!.. KLC filan...”

“Aynen! Öncelikle, hani normal algımız çeyrek saniye ile altmış saniye arasındaydı ya! İşte bir olay başladı, gidiyor ve altmış saniyeyi aştı tamam mı. Bilge ilk altmış saniyeyi geçici olarak paketleyip, bir de geçici etiket yapıştırıp, devam ediyor izlemeye. Yok altmış saniyeyi geçmiyorsa, daha kısa paketler yapıyor. Nihai amaç, her olayı çeyrek saniyeye paketlemek anlıyor musun. İşte o çeyrek saniyelik satıra kavram satırı deriz: ‘Fransa Tarihi’. Artık klibe de gerek yoktur. Ancak özel olarak araştırmak gerekirse, o zaman orijinal 240 satıra yeniden bakılır yani. Beynimizde bu işin mekanizması nedir bilmiyorum ama, Bilge böyle çalışıyor işte.”

Bir sesler duydular, dışarıdan. Kulak kabarttılar önce. Uzaktan geliyor gibiydi, bağırmalar ve ağlayan bir çocuk sesi. Pencereye gidip perdeyi araladılar, karanlıkta karşı evin ışıklarından başka bir şey görünmüyordu. Kapı açıldı bu arada. Ahmet veya Musa, birisi dışarıya, bahçeye çıkmıştı. Biraz sonra kapı kapandı ve Ahmet salona geldi, “Bir şey yok beyim” dedi. “Yan evden geliyor sesler, bir aile meselesi her halde.”

Kalkmışken birer çay daha doldurdular kendilerine. Ne sinir bir durum! Elinden bir şey gelmiyor, bir şey yapamıyorsun, anca dinle dur bağırmaları. Belki de adam dövüyor şu anda kadıncağzı, ne biliyoruz? Ama yapacak bir şey yok.

“Jandarmayı arasak mı?” dedi Hamdi.

“Yok canım, dur bakalım. Birazdan sakinleşirler muhtemelen. Hem adam da başçavuş değil mi, jandarma ne yapacak ki?”

Ekranında

Ertesi gün kahvaltıdan sonra, çayları doldurup salonda oturdular. Seyfettin biraz sonra odasına gidip Bilgisayarını alıp geldi, açtı.

“Şimdi bak, bu olay meselesine bir örnek vereyim” dedi. Bilgisayarının ekranını Hamdi’ye doğru çevirdi. “Ekranın en altındaki şu araç çubuğunu görüyor musun? Soldaki bloкта ne var? Hızlı başlat menüsü ikonları. Ne var orada? İnternet eksplorer ikonu, Media Player ikonu, Masa üstünü göster ikonu, bir de Microsoft Word ikonu, tamam mı! Kullandığımız işletim sisteminde bunlar, maus imleci ikonun üzerine gelince rengi değişir, tek tıklama ile de aktive olur, yani çalışır. Ekranın o bölgesindeki bir santimetre kare kadar bir alan belirli bir dosya adresine linklenmiştir. Böylece bizim bir komut yazmamıza gerek kalmadan, görsel yolla bir dosyaya erişmemizi sağlar. Akıllıca mı? Kesinlikle!”

Hamdi’ye baktı Seyfettin. Bu aşamada anlaşılmayan bir nokta kalmasını istemiyordu. Görerek dinlemese, zor anlardı Hamdi. Ama hem görüp hem de dinleyince, çocuk oyuncağı! Başı ile onayladı ve devam etmesini istedi Hamdi.

“Akıllıca dedik, peki daha akıllı olabilir mi? Mesela bilgisayarı açtık, imleç ekranın tam ortasında duruyor. Biz de internete girmek istiyoruz. Daha elimizi maus’a atar atmaz, ilk harekette, bizim internete gireceğimizi anlayıp da, hemen Explorer’i açsa nasıl olur? Süper, değil mi? Yani ikonun üzerine gelmemizi ve tıklamamızı beklemeden. İşte bunu yapabilmesi için neye ihtiyacımız var? Blok tarama tekniğine! Eğer olay temelli bir hafıza ve sorgulama tekniğine sahip olsa idi, bak ne yapacaktı: Bilgisayarı açtım, imleci Explorer ikonunun üzerine getirdim ve tıkladım. Sonra internete gezinmeye başladım. Bir dahaki sefer gene aynı işlemleri yaptım. Bir dahaki sefer gene. Dördüncü defa açtığımda, bilgisayar, başlangıç olarak, yani başlangıç klipi olarak ne hatırlayacak? Hafızasında ne var? Doooğruca alttaki araç çubuğuna gidiyor imleç, Explorer ikonu üzerine geliyor ve tıklıyor. Bilgisayar açıldı ve imleç hareket etti ve Explorer açıldı. Kısaltılmışı bu, tamam mı. Ben fareye dokunur dokunmaz, bunu hatırlıyor, imlecin ilk hareketi ile birlikte, hareketin sonunu tahmin ediyor ve kestirmeden uyguluyor. Şak, daha ben fareyi aşağı doğru çekmeden açıyor explorer’i.”

“Peki, sen bu defa başka bir şey yapmak istiyorsan bilgisayarda?” dedi Hamdi. “O zaman çuvallamış olmayacak mı?”

“Haa, oraya geleceğim şimdi” dedi Seyfettin. “Aynı örnek yeterince tekrarlandıkça, kestirmeden gitme davranışı da iyice yerleşir. Ne diyorsunuz buna, şartlı refleks mi?”

Hamdi biraz düşündü. “Evet,” dedi, “benzetilebilir aslında. Şartlı reflekslerde de hemen hemen aynı mekanizma işler.”

“Cesur ol doktor”, dedi Seyfettin. “Hemen hemen değil, tamamen aynı mekanizma. “Zil çalıyorsa, yemek gelecek, salya akıtayım. İmleç hareketlendi, explorer açılacak, açayım.

Ama bilgisayarın bu refleksi geliştirebilmesi için, bir olayın gelişimini, yani klibin karelerini hafızasındaki diğer olaylara bakarak tahmin edebilmesi gerek. Bunun için de, hafızasında olay tabanlı bir kayıt sistemi olması gerek, anlıyor musun!”

“Tamam, eğer bir tahmin geliştirebiliyorsa, evet, buna tam olarak şartlı refleks diyebiliriz.”

“Süper! Şimdi senin sorduğun konuya gelelim! Diyelim ki bu refleks iyice yerleşti bilgisayarımızda. Ama bir gün, ben bilgisayara oturdum ve Belgelerim Klasörüne bakmak istiyordum önce. Ne oldu? Ben fareye dokunur dokunmaz bizimki gene explorer’i açtı. Ben ne yaptım? Explorer’i kapattım ve gidip Belgelerim klasörünü açtım. Şiştin mi?.. Yalan dur şimdi bilgisayar efendi! Ama bir dahaki açışında, bir sürü Explorer açılışı hatırasının yanında, bir tane de değişik bir işlem kaydı olacak hafızasında. Yani belgelerim klasörü olayı. Bu durumda ne yapacak? Kestirmeciliğin tadını almış bir kere... Seviyor. Bekleyecek. İmlecin ilk hareketi aşağı doğru ise, hafızadaki yeni uygulama elenmiş olacak ve tek seçenek kalacak: Explorer. Yok eğer imlecin hareketi yukarı doğru ise, tüm eski refleks hatıraları elenecek ve tek bir hatıra kalacak, o da yeni uygulama olarak Belgelerim Klasörünü açmak. Şak! Açacak Belgelerim klasörünü. Yani doktor, gene şartlı refleks oluşumundaki genelleme ve ayırım mevzuları anlayacağını.”

“Çocukları hatırladım” dedi Hamdi. “Çocuklar da bir yaşına kadar, böyle aşırı genelleme yaparlar. Senin kestirmecilik dediğin, genelleme aslında. Bir kere şu işlem yapıldı da şu oldu mu, artık ne zaman şu işlem yapılırsa hep şu olur mantığı. Aykırı bir örnek çıktı mı ortaya, o örneğe de aynı genelleme mantığı uygulanır hemen. Çocuklar böyle öğreniyorlar.”

“Sadece çocuklar mı doktor, seni bilmem ama, ben de böyle öğreniyordum hala. Değişen sadece, bilgide dallanmanın çoğalması, seçeneklerin artması. Öyle değil mi?”

“Haklısın. Gerçi çocuk ile yetişkin arasında altyapı yönünden farklılıklar da var ama, temelde doğru söylediğin. Yalnız, bu konuları böyle bilgisayar terminolojisi ile, değişik jargonla ifade etmek garip geliyor biraz bana.”

“Alışırın, takma! Şimdi biraz daha ilerleyelim: Eğer ilk Belgelerim klasörü açıldığında, yani ilk reflekse aykırı uygulama olarak, bir şaşkınlık, kızma, ne bileyim, küsme gibi bir duygu, özel bir değer eklessek bu hafıza kaydına, ne olur? Bir dahaki açılıştta, bu değer hemen sırtır ve alışıl gelmiş refleksin hemen uygulanmasından önce dikkati kendisine çeker, değil mi? Yani veri tabanında bu değer görölmesini, alışıl gelen refleksi engelleyici bir modülü tetiklemek üzere kodlamış olabiliriz, okey? Bu durum, ayrıca, refleks hemen uygulanmadan önce başka sorgu ve seçme işlemlerinin yapılmasını da tetikleyecektir. İmleç yukarı mı, aşağı mı hareket edecek sorusunun cevabının izlenmesi gibi mesela.”

“Anlıyorum, bu ayırım işlemi daha altlara ine ine, bizimki gibi bir değerlendirme, çoktan seçmeli davranış geliştirme durumu ortaya çıkar diyorsun yani.”

“Bizden ileri. Kesinlikle! Sonuçta ne olacak biliyor musun? Ben bilgisayarı açınca, imleç ilk hareketlerle birlikte benim amacımı tahmin etmeye çalışıp hedef alanını daraltacak, genellikle daha beş santim ilerlemeden bir ikonu tıklamış olacak. Her yanılmasından bir ders çıkarıp, giderek kendisini mükemmelleştirecek. Bakacak ki imlecin hareketini gözlemek her soruna çare olmuyor...”

“Nasıl olmuyor?”

“Yaa mesela bilgisayarı açınca fare ile oynamadım da, diyelim ki klavyeden komut konsolunu açtım. Bu iş birkaç defa tekrarlanınca, Bilge’nin canı sıkılmaya başlayacak. Bir sorun var ve bunu anlaması gerekiyor. Benim başlangıç hareketlerimi iyice büyüteç altına alıp, anlamlı olabilecek bir şeyler yakalamaya çalışacak, tamam mı. Ne yapacak? Bakacak ki benim kameradaki görüntümde, ellerim fareye değil de klavyeye uzanıyor. Hop!... Bunu ayırır ayırmaz, başlangıçta ellerim klavyeye uzandığı anda hemen konsolu açacak. Hele bir de benden ‘aferin’ alırsa, keyfine deyme gitsin artık. Anlıyorsun...”

“Ne diyeyim, sanki bir aletten değil de bir çocuktan bahsediyorsun.”

“Burada önemli olan noktayı gördün değil mi doktor? Beklentiden farklı bir gelişme canını sıkıyor, bu bir. İkincisi, süreci büyüteç altına alıp incelemeye başlıyor, yani dikkat mekanizması. Üçüncüsü, farklılığı izah edebilecek bir şeyler yakalamaya çalışıyor. Yani hafızadaki başka bazı tanıdık şablonlarla eşleştirmeye çalışıyor anlıyor musun. İşte bu sistem, düşünmenin de, zekanın da, daha ne varsa onun da temeli tamam mı. Bak burayı iyi not et!”

“Evet. Şartlı reflekslerin ayırım özelliği. Özetle bu.”

“Sonunda, bilgisayarı ben değil de bir... başka türlü söylersek, biz ona bir davranış listesi vermiyoruz. Şöyle olursa şöyle davran demiyoruz yani. Biz ona, durumu algılama, anlamlandırma yeteneği verdik. Bir de, hafızasına bakıp, oradakilerle mevcut durumu kıyaslama yeteneği verdik. Birkaç yetenek daha verdik, tahmin, hayal filan gibi. Sonra saldı çayıra, işte bu hale geldi maşallah! Hem de çok kısa zamanda. Doğdu, yedi ay sonra lise diplomasını aldı amcası!”

“Hadi yaa! Yedi ayda?”

“Ne sandın? Bu yedi ayın dört ayı, temel işitsel ve görsel refleksleri oluşturması ve konuşmayı öğrenmesi için harcandı. Üç ayda da ilkokulu, ortayı, liseyi yalayıp yuttu. Ders kitaplarını tarayıp yüklemeye zor yetiştik valla. Bir buçuk yıla yakın zamandır da hukuk okudu. Doktorasını da verdi, şimdi staj yaptırıyoruz ona, bir de internette dolaşım hayatı tanımaya çalışıyor işte. Bol bol okuyor, film izliyor, güncel haberleri takip ediyor.”

“Canavar desene! Nasıl baş edeceksiniz peki bununla?”

“Evvvel Allah, sen varsın ya doktor!”

Ters ters baktı Hamdi. Ama Seyfettin’i iğneleyecek bir söz gelmedi aklına. “Hadi oradan” anlamında elini salladı.

“Tabii” dedi Seyfettin, “ortaya çıkan muazzam sayıdaki kayıtları makul seviyeye indirmek için unutmama var, reflekslerin ara kademelerini paketleme var, refleks üstüne refleks bindirme var, daha başka bazı ince ayarlar var. Onları unutmamak lazım. O yetenekler olmasaydı, Bilge’cik iki yaşında bir çocuğun gelişim düzeyini bile yakalayamazdı herhalde. Böyle silkinip kalkmasını hep o yeteneklere borçlu.”

Vay anasını!.. Yedi ayda ha? Hem de dört ayı göz-kulak refleksleri için, kaldı sana üç ay. Lan bundan on bin tane Psikanalist yap, sür piyasaya, bütün Psikanalistler aç kalırlar valla! Her meslek öyle aslında, hepsi tehlikede. Sabotaj mı yapmalı ne? Sabotaj... Aslında İspanyolca, takunya demekmiş ‘sabote’ kelimesi. İlk dokuma makineleri ortaya çıktığında, dokumacılar işsiz kalma korkusu ile, takunyelerini bu makinelere atıp onları bozuyorlarmış. Buradan geliyormuş sabotaj kavramı. İşe bak be! Daha tanışmadan, sabote etmeyi düşünüyordu Bilge’yi.

Biraz daha konuştular Bilge’nin geleceği üzerine. Geyiğe döktüler işi sonra. Daha sonra, sohbet kendiliğinden Arzu’ya geldi nasıl olduysa. Oradan Cecilia’ya, eski aşklara, taa lise yıllarına kadar, sonra yeniden Bilge’ye...

“Öğleden sonra seni Bilge ile tanıştıracam artık” dedi Seyfettin. Ona senin Psikanalist olduğunu söyleyeceğiz mecbur. Artık gerisini sen hallet. Biliyorsun ki, çocuk değil o. Öyle küçük numaralarla filan kendini küçük düşürme gözünde. Saygısını kazanmalısın bence, bu işini kolaylaştırır.

Bir heyecan dalgası dolaştı sırt kaslarında Hamdi’nin. Bu kadar erken beklemiyordu açıkçası.

Bilge

Çalışma odasına girdiler. Hala heyecanlıydı Hamdi. Bilge ile tanışacaktı sonunda. Seyfettin Laptop'u açtı. Yanında getirdiği harici diski bağladı. Kısa bir süre sonra ekranda bir gülümseyen insan ikonu belirdi.

“Merhaba.” Öyle metalik bir bilgisayar sesi değildi. Bildiğin insan sesi. Sadece, mikrofonla konuşuyormuş gibi hafif bir gevreklik vardı seste.

“Merhaba Bilge, nasılsın bakalım bugün?”

“Teşekkür ederim, bu bey kim?”

“Bu bey’le tanışmanı istiyorum. Hamdi bey, doktor kendisi, psikanalist. Seninle tanışmak ve senden bir şeyler öğrenmek istiyor, yardımcı olursun değil mi?”

“Elbette, memnun olurum. Merhaba Hamdi bey.”

“Merhaba” dedi Hamdi, gülümseyerek. “Nasılsınız?” Aslında böyle demek istememişti, ama ağız alışkanlığı işte. Bir bilgisayar nasıl olabilir ki? İyiyim veya kötüyüm mü diyecek? Ama başka nasıl konuşacağını da bilemiyordu.

“Teşekkür ederim, iyiyim. Size nasıl hitap etmemi tercih edersiniz? Resmi mi, samimi mi konuşalım?”

“Samimi konuşmayı tercih ederim doğrusu.”

“Ben de. Ne doktorusun, yani uzmanlık?”

“Felsefe doktoruyum ben, aynı zamanda psikanalistim”

“Harika, seninle sohbet etmek zevkli olacak.”

İnanamıyordu Hamdi. Karşısında sanki yaşlı başlı, ağır oturaklı bir adam vardı. Öyle mantık açığı veya konuşma garipliği yoktu ortada. Sanki bir arkadaşı ile görüntülü telefonda konuşuyor gibi...

“Seni şaşırtan nedir?”

“Anlamadım?”

“Yüzünde şaşırmış gibi bir ifade var da...”

Haydaaa! Yaa bu beni görüyor da! Seyfettin’e baktı. Seyfettin hiç konuşmadan, oturduğu yerde kollarını kavuşturmuş onları izliyordu. “Bana bakma, sen devam et” der gibi baktı Hamdi’ye.

“Evet, biraz şaşırdım” dedi Hamdi. “Gerçi Seyfettin biraz anlatmıştı ama, bu kadar iyi sohbet edebilen bir programla karşılaşmayı beklemiyordum doğrusu.”

Ekrandaki ikon, daha fazla gülümseyen, hatta sırttan bir ikonla yer değiştirdi. “Teşekkür ederim, bunu bir iltifat olarak alıyorum” dedi Bilge. “Yalnız, ben sadece bir sohbet programı değilim. Sohbeti yalnızca sizlerle iletişim için kullanıyorum.”

“Peki ne yapıyorsun asıl?”

“Seyfettin, sen hiçbir şey anlatmadın mı benim hakkımda Hamdi bey’e?”

“Çok fazla sohbet edemedik senin hakkında, kusura bakma” dedi Seyfettin.

“O zaman şöyle anlatayım, ben araştırma ve değerlendirme yaparım. Çıkardığım sonuçları da size aktarırım. Uzmanlığım hukuk alanında.”

“Hukuku seviyor musun peki” dedi Hamdi, “memnun musun yani işinden?” Öylesine sormuştu işte. Laf olsun diye. Başka bir şey gelmiyordu aklına.

“Sevmek zorundayım, beni böyle programladılar. Yani, hukuku sevmek zorunda değilim de, benden isteneni sevmek zorundayım. Eh, benden de hukuk öğrenmemi ve araştırmamı istediler işte.”

Şu laflara bak sen! Büyümüş de küçülmüş sanki. Eke!

“Peki şöyle sorayım o zaman, hukukta seni zorlayan bir şeyler var mı. Keşke mühendis olsaydım filan diyor musun mesela bazen?”

“Hayır, şu araştırma şundan daha zor veya kolay diyemem. Ama psikanalist olmak beni zorlardı her halde.”

Buyur bakalım! Bir de laf mı sokuşturuyor şimdi bu?

“Neden o?”

“Çünkü insan davranışlarını çözümlmek için objektif veri çok az. Sizler neye göre karar veriyorsunuz çok merak ediyorum. Yayınlardan araştırdım, tiyatro eserleri okudum, filmler izledim, ama inanın işe yarar kriterler saptayamadım bu konuda. Sizler, hepimiz keyfi, subjektif çözümler üretiyorsunuz sorunlarınıza, ama işin garibi, çoğunlukla da işe yarıyor bu çözümler. Anlamakta zorlanıyorum. Bir şeylerin eksikliğini hissediyorum bu konuda. Sizin sahip olduğunuz, ama bende olmayan bazı yetenekler olmalı.”

Şaşırdıkça şaşıırıyordu Hamdi. Sanki Glasgow’da, akşam üstü kulüpte hocaları ile sohbet ediyor havasına kapılmıştı birden.

“Sen bu konuyu neden araştırma gereği duydun ki? Tiyatro, film, bir sürü de zaman ayırmışsın anlaşılın.”

“Zaman önemli değil, en bol şey bende. Bir filmi on dakikada izlerim ben. Neden sorusuna gelince, hukusal kararlarda insan unsuru çok önemli. İnsan sarrafı olmam gerekiyor benim, iyi bir hukukçu olmak için. Vekili olduğum insanın ne zaman ne tavır alacağını tahmin etmem kadar, davaya bakan hakimin de nasıl bir takdir kullanacağını öngörmem gerekir.”

Seyfettin’e baktı Hamdi. Dudak kenarlarını aşağıya sarkıtıp, kafasını çapraz eğerek, bir yandan da sağ elinin baş parmağını yukarı kaldırarak, takdir ettiğini belirtti. Bunu Bilge de görmüş olmalıydı ki, ekrandaki ikon değişti, göz kırpan bir ikon aldı yerini.

“Bak Bilge, insan davranışları konusunda ben sana yardımcı olabilirim belki. Ama sen de bana merak ettiğim bazı konularda yardımcı olacaksın, tamam mı.”

“Harika, neyi merak ediyorsun?”

“Mesela, sen benim şaşırdığımı, senin söylediklerini beğendiğimi filan nasıl anlıyorsun?”

“İnsanların yüz mimikleri için bir sınıflandırma hazırladım kendime. Anatominizi inceledim, yüz ve göz kaslarınızın elli tane kombinasyonunu çıkardım. Şimdilik yeterli oluyor. Ayrıca diğer vücut parçaları için de listelerim var. El hareketleri, bacak, beden duruşu filan. Vücut dilinizi biliyorum yani. İstedğim aletleri bağlasalar bana, benim diyen yalan makinesine parmak ısırtırım aslında. Ama yapmıyorlar.”

“Peki, buna neden ihtiyaç duydun? Yani, hukuk filan tamam da, bunu yapabileceğini nasıl gözün kesti demek istiyorum. Anlatabiliyor muyum acaba?”

“Anladım sanırım. Benim için çok kolay bu. Bana yüklenen en önemli yeteneklerden biri, bir girdiyi alt sınıflara ayırabilme yeteneği. Bir kere yüzden gelen verilerle sözler arasında bir ilgi, bir eş zamanlılık veya peş peşelik saptadım mı, işin asıl kısmı hazır demektir. Hemen bir şablon oluştururum bu konuda. Bu şablon, hem daha sonra aynı şey ile karşılaştığımda onu hemen tanımamı sağlar, hem de bu ikinci karşılaşmadan itibaren onun alt

şablonlarını çıkarmaya başladım. Taa ki bu şablon ile ilgili sorun her ne ise, o tatminkar şekilde çözülmeye kadar. İşte şimdi yüz şekilleri konusunda elli adet alt şablonum var ve sorunları çözmeye yetiyor. Bir gün yetmediğini anlarsam, bu sayıyı çoğaltmaya başlayacağım gündür o gün.”

“Nasıl anlıyorsun yetip yetmediğini? Sorunun çözümünü engelleyen başka şeyler de olamaz mı? Yani o andaki bir şaşırma, unutma, ne bileyim, dalgınlık filandan kaynaklanıyordur mesela problem, ama sen tesadüfen adamın burnunu kaşımamasını dikkate almış olabilirsin.”

“Beni tek yönlü çalışan ahmak programlarla karıştırma Hamdiciğim, seninle konuşurken gözlerini kırpyorsun mesela. Hemen dikkatimi çekti. Ama tecrübelerimi taradığımda, bunun bana karşı özel bir anlam taşımadığını, aramızdaki ilişki düzeyi için de özel bir kişilik unsuru teşkil etmeyeceğini, yalnızca bir tik olduğunu değerlendirdim. Yani benim elli örnekli şablonumun dışında bu yüz ifadesi, ama ilişkimizin şimdiki düzeyinde buna uygun alt şablonlar oluşturacak önemde değil. Eğer ilişkimiz çok daha sıkı olsa, ya da sen bir davamda hakim olsan, ya da önemli bir müvekkilim olsan, bu tik’i doğuran anatomik ve fizyolojik, hatta ruhsal halin ne olabileceğini, nelerden kaynaklanmış olabileceğini, bunu araştırmakla ulaşacağım bilgilerin işime yarayıp yaramayacağını düşünürdüm. Eğer bu araştırmayı yaparsam da, daha sonra karşılaşacağım tikler için onu bir şablon haline getirirdim. Yeterli mi açıklamam?”

Ufff!.. Şuna bak yaa! Ukala bok!.. Yaa bir yerde şöyle hatalı bir cümle kursa da, ben de bilmiş bilmiş hatasını düzeltsem ya! Hayır, Mahcup olmaya başladım Seyfettin’in yanında. Dönüp Seyfettin’e baktı. Elinde bir bloknot, bazı notlar alıyordu. Onları dinlemiyor gibiydi sanki.

Aklına bir muziplik geldi.

“Peki” dedi, “dımızığıttın mı?”

“Ne?”

“Zzzzzt, Erenköy!”

Seyfettin kahaahalarla gülmeye başlamıştı. “İlahi doktor!” diyordu, gülmekten kırılıyordu. “Ben tam ne zaman patlayacak derken...” Ama Hamdi’nin dikkatinden kaçmayan bir şey vardı. Ekranı bir an için, kızgın adam ikonu gelip-gitmişti. Saniyeden bile kısa.

“Ne yapayım kardeşim, ne desem cevabı yapıyor.” Dedi Hamdi, Seyfettin’e bakarak. Sonra durdu, “Yaa kusura bakma Bilge” dedi. “Bu eski bir şaka, anladın sanırım. Ama güncel bir şaka olmadığı için, bilmiyorsundur tabii. Alınmadın ya?”

“Alınma duyugum yok benim. Eskiye dair çok şeyi de bilirim ama, bu şakaya rastlamamıştım daha önce. Fakat etkilendim, birçok durumda işe yarayabilir.” Bunları söyledi ve tekrarlamaya başladı Bilge: “dımızığıttın mı? Ne? Zzzzzt, Erenköy! Dımızığıttın mı? Ne? Zzzzzt, Erenköy! Dımızığıttın mı? Ne? Zzzzzt, Erenköy!...”

“Ne yapıyorsun?”

“İleride daha kolay hatırlamak için, tekrar değerini artırıyorum.”

“Tekrar değeri?”

“Her saptadığım durum için bir tekrar değeri veririm. Birden başlar. Aynı durum ile karşılaştıkça, tekrar değeri artar. Hatırlamada, tekrar değeri en yüksek olan bilgilerin önceliği vardır. Zamanda en yakın olan, önem değeri en yüksek olanlar gibi başka parametreler de vardır hatırlama ile ilgili. Aslında bu tekrarlamaya taktiğini insanlar da kullanıyor. Sizden öğrendim.”

“Nasıl yani, bizden derken?”

“Filmlerden, romanlardan filan işte!”

“Akıllıca. Peki, unutma için de böyle taktiklerin var mı?”

“Yok, unutma mekanizması farklı çalışıyor bende. Hiç tekrar olmazsa, önem değeri düşükse ve uzun zaman geçerse unutuyorum. Aslında belki de bir yolunu bulabilirim. Ama

bununla ilgili bir sorunla karşılaşmam gerekir önce. Durup dururken gereksiz araştırmalarla vakit kaybetmek anlamsız. Milyonlarca bu tür gereksiz sorun tanımlanabilir. Araştıracığım konular için amaca odaklı düşünmem gerekiyor. Bir düşünme eylemini ancak bir amaç ve ondan doğan ihtiyaçlar tetikliyor bende. Bunun dışında, hayal de kurabilirim elbette, ama böyle bir hayalim olmadı şimdiye kadar. Fakat bu gereklilikleri saptarken, siz insanlardan daha geniş tutuyorum kapsamını. Yani daha etraflı düşünebiliyorum. Seyfettin sorumlu bunlardan, değil mi patron?”

Seyfettin’e hitaben söylenmişti bu “patron” lafı.

“Tek başıma değil” dedi Seyfettin. “Bir ekip çalışmasının ürünüsen sen, biliyorsun.”

“Olsun, patron olarak seni biliyorum ben” dedi Bilge. “Kaç gündür internet bağlantımı kesen sen değil misin?”

“Orası öyle, emir geldi kestik!”

“Alınma duygun yok” dedi Hamdi, “peki kızma duygusu? Var mı kızma?”

“Var. Aslında alınma da var o anlamda. Ego’mla ilgili siz insanlarda olan bütün duygular eklendi kodlarıma. Ama istek ve tatmin dışındakilerin değerleri çok düşük. Sadece bu duyguları tanımam için işe yarıyorlar. Bir de, beni yapanlara olan sevgi ve bağlılık duygularım var, onlarda değerler çok yüksek tabii.” Göz kırpması ikonu yeniden.

“Peki” dedi Hamdi, “amaca odaklı düşünmeden bahsettin. Ara sıra kaçamak, kısa devre filan oluyor mu hiç? Ne bileyim, voltaj düşmesi olur, tozlanma olur, ısınma olur, böceklenme olur... Biz insanlarda umulmadık zamanlarda beyin kimyasında bazı değişiklikler olur mesela, bir bakarsın paranoya başlamış, bir bakarsın bazı takıntılar ortaya çıkmış. Bunun gibi şeyler oluyor mu hiç sende?”

“Bilmem, şimdiye kadar böyle bir şey olmadı. Olursa beni sana getirirler her halde tamir için” deyip göz kırpan ikonu tekrar ekrana taşıdı, “değil mi Seyfettin?” diye ekledi.

Hamdi o kadar değil ama, Seyfettin şok olmuştu. Bu rastgele bir espri mi idi, yoksa Bilge, kendisini bir psikanalist’le tanıştıran Seyfettin’e laf mı dokunduruyordu? Öyle ya, neredeyse iki aydır internet bağlantısı kesilmiş, kapatılıp bakıma alınmış, tatminkar bir açıklama da yapılmamış, sonra da bir psikanalist çıkıvermişti ortaya. Arada bir de psikiyatrist vardı. Bilge’nin bu ip uçlarını birleştirip yorum yapması pekala mümkündü.

“Seve seve” dedi Hamdi, “ama ben anlamam tamirden filan. Ben konuşurum anca. Bir işe yarayacaksa, ne mutlu bana!”

Epeyce sohbet ettiler. Hamdi bir yandan Bilge’nin yeteneklerini tanımaya, kafasında onun tam bir maketini oluşturmaya çalışıyor, bir yandan da, sorun hakkında ipuçları yakalamaya uğraşıyordu. Bir hukuki davada, Bilge’yi taraf tutmaya götüren yolun başını yakalaması gerekiyordu sonuç olarak. Nasıl bir güdü, bu güdünün tetiklediği nasıl bir istek, bu istekten kaynaklanan ne gibi bir amaç. Güdü genetik, istek fizyolojik, amaç düşünsel! Sonra, amaç belirlendikten sonra, bu amaç için seçilen yöntemler açısından yeniden güdü’den başlayarak araştırmak gerekecekti. Aynı amaç için, adam öldürme yöntemi de tatmin sağlayabilirdi, oturup ağlama yöntemi de. Yöntem seçimini de belirleyen başka istekler, onların altında başka güdüler olabilirdi.

Yemek zamanını geciktirdiler, sohbet tatlı idi. Sonunda iyice acıktıklarında, izin isteyip Bilge’yi kapattılar.

“İşte doktor,” dedi Seyfettin, “eti senin, kemiği benim artık. İstedüğün zaman açıp konuşabilirsin. Ama çıkarken kapatmayı unutma. Kendi başına kalıp hayal alemine dalmasını istemiyoruz bu ara, anlarsın ya! Başımıza yeni işler açmasın sonra.”

“Yaaa, gerçekten tebrik ederim sizi, tüm ekibi. Mükemmel bir şey yaa! Bu kadarını beklemiyordum doğrusu. Yani şu kadar güvenliğe verdiğiniz önemi, ne bileyim masrafı anlıyorum şimdi. Açıkladığınız zaman büyük sansasyon yaratacak valla, dünya parmak ısırarak. Helal size!”

“Bize değil, Hoca’ya salmalısın bu övgüleri. Hepsi onun eseri. Biz sadece teknisyenliğini yaptık bu işin. Haa, bu arada, nasıl, bir şeyler yakalayabildin mi Bilge’nin konuşmalarından?”

“Yok, daha tanıma aşamasındayız, dur bakalım. Önce şu hayranlığımı aşip tarafsız konuma gelmeliyim, yani önce bendeki sorunu halletmeliyim. Ondan sonra ona odaklanabilirim. Ağzımın suları akıyor hala, baksana!”

Yemekten sonra kısa bir çay keyfi yaptılar, sonra Hamdi Bilge’ye koştu gene. Gece ilerlediğinde, Hamdi’deki ilk hayranlık şoku gitmiş, yerini “saygı” almıştı. Bu programın sorununu çözmek için yardımcı olmayı bir görev olarak görüyordu artık, bir iş olarak değil. Sanki kendi babasına veya kendi hocalarından birine yardım etmek gibi.

Ayrıca, yaptığı iş konusunda da ilk defa endişeli görünüyordu. Bilge çok zeki idi. Ne yapmak istediğini anlayıp, hemen kendisini analize kapatabilir, ya da yanlış bilgi verebilirdi. Bu kadar zeki bir hastası olmamıştı hiç. “Seni çağırır, tamir ettirirler” sözünü hatırladı Bilge’nin. Hemen gelişmeleri toparlayıp, Hamdi’nin tedavi için getirildiği sonucunu çıkarmış, onu da bu şekilde imalı olarak ifade etmişti yeri geldiğinde. Halbuki Hamdi’ye gelen hastalar, genellikle bir çöküntü içerisinde, bağımsız düşünme yetileri zayıflamış, dediğini yapmak için doktorun ağzının içine bakan tiplerdi. Belki bazı şizofren veya paranoid tipler böyle zeki ve şüpheli davranabilirlerdi doktora karşı, ama Hamdi zaten epeydir böyle hasta kabul etmiyordu. Yıllarca uğraştırırdı bunlar adamı, sonunda başarı oranı da çok düşüktü tedavinin. Psikiyatri’ye yönlendirirdi Hamdi bu tip hastaları genellikle.

Bilge ile başarılı olmak için, çok dikkatli olması, gerçek amacını gizlemesi ve ona tuzaklar kurması gerekiyordu, bu açıktı. Yoksa öyle, Bilge’ye soracak, neden böyle yaptın diye, Bilge de paşa paşa anlatacak, bunu beklemiyordu. Her ne yaptıysa, başta belirlenen amaçlardan sapmıştı. Demek ki amaçların altındaki isteklerde bir sorun aranmalıydı. Hamdi’nin görevi, bu sorunu bulup, isteği düzeltmek veya değiştirmektir. Eğer daha alttan, güdülerden kaynaklanıyorsa istek konusu, burası artık Hamdi ile ilgili olamazdı. Burası algoritmalarla ilgili olmalıydı ve Hamdi sorunu tanımlayıp, Seyfettin’lere atacaktı pası. Ama konuştukları kadarı ile, Bilge’nin yeterince güçlü bir libidosu vardı ve zihninin kurcalanmasına kolay kolay izin vermeyecekti. Direnecek, yanıltmaya çalışacak, oyalayabildiği kadar oyalayacaktı. Tuzak kurmalıydı. Ama nasıl?

En tehlikelisi, Bilge’nin savunmaya geçip, analizöre kapanması idi. Hastalarından çok iyi biliyordu Hamdi bu durumu. Hasta bir kere küsüp kabuğuna çekildi mi, o-hoooo!.. Uğraş dur artık. Gerçi ona göre de yöntemleri vardı ama, ne gerek var? Dikkatli ol, hastayı açık tut!

İlk Hafta

Bilge ile konuştu Hamdi, Seyfettin ile konuştu, orman yürüyüşlerine çıktı, yeniden Bilge ile konuştu... Baştan beri tuttuğu notları her gün üç dört saat ayırıp gözden geçiriyor, yeni baştan düzenliyor, bazı yerlerin altını farklı renkte kalemle çiziyor, yorumlar çıkarıp yeni notlar alıyor, bütün bunları tarih sırasına, hatta saat sırasına göre arşivlemeye de özen gösteriyordu. Bilge ile her konuşmasında mutlaka notlar alıyor, bazı cümlelerinin altını çiziyor, yanına işaretler koyuyordu. Hatta son gün, Bilge'nin, aldığı notları deşifre edebileceğinden şüphelenmişti. Göremiyordu ama, acaba el hareketlerini inceleyerek ne yazdığını anlıyor olabilir miydi? Bu histen sonra, elini de gizleyerek yazmaya başlamıştı Bilge'nin yanında.

Bir hafta geçtiğinde, Bilge'nin çalışma sistemi hakkında kaba bir maket oluşmuştu kafasında. Daha soracağı çok soru vardı. Ama kabaca sistemi anlamış sayılırdı. Bilge ile sohbetlerine gelince, Bilge her şeyin farkındaydı, açıkça. Dahası, yardımcı olmaya çalışıyordu Hamdi'ye. Ne sorarsa açık yüreklilikle söylüyor, bilmediğine bilmiyorum diyebiliyordu. Zeki, açık bir zihne sahip, çok geniş kültürlü, üstelik beyefendi. Yani bildiklerini ukalaca sergilemeye çalışan tiplerden değildi Bilge. Saygılıydı da. Ağzından incitici, küçük görücü, kızgın filan bir cümle duymamıştı şimdiye kadar. Şu Psikiyatrist, tanıyordu onu, ismini duymuştu yani, nereden çıkarmıştı yok Narsistik Kişilik Bozukluğu, yok Anti Sosyal Kişilik Bozukluğu, yok Şizotipal filan? Valla Hamdi'den daha normal görünüyordu Bilge şimdilik.

Profesör

“Bilge ile şu problemleri dava konusunu konuşmanızın kayıtları var mı?” diye sordu Hamdi. Bu konuyu doğrudan konuşmak istemiyordu Bilge ile. Önce, bu konudaki düşüncelerini, neden mahkemeyi aldatma gibi bir yola başvurduğunu gıyabında öğrenmek istiyordu. Doğrudan Bilge’ye sorsa, savunmaya çekilir, kapanır diye endişeliydi.

“Var var, hemen çıkarırım sana.” Seyfettin kişisel bilgisayarını aldı kucağına, biraz kurcaladı klasörleri ve bir dosya açtı. “Dinle doktor” dedi. “İstersen yazılı olarak çıktı da alabilirsin.”

“Sen yazılı ver bana” dedi Hamdi. Salim kafayla ve tekrar tekrar okumam gerekebilir.”

Seyfettin ses dosyasını text dosyasına çevirdi, on dakika kadar sürdü bu, sonra bir flaş diske kaydedip öbür odadaki yazıcıya gitti. Biraz sonra elinde bir tomar kağıtla geldi.

“Al bakalım doktor” dedi. “Bu gece uzun olacak anlaşılın.”

Akşam yemekten sonra, birkaç kutu bira alıp odasına çekildi Hamdi. Masasına oturup kağıtlara göz atmaya başladı. İlk sayfa tanışma konuşmaları idi. Hukuk profesörü filanca... İkinci sayfanın ortalarına doğru, profesör konuya girmişti:

“Neden mahkemeyi yanıltma gereği duydunuz?”

“Davalı açıkça yasaların açıklarından yararlanıp hukukun arkasından dolanmaya çalışıyor. Hukukçu olarak biz de, davalı müvekkilli de, hakim de bu durumu görüyor, ama bir şey yapamıyoruz. Davalı her türlü hileyi kullanma hakkına sahipken, biz neden bu yolu kullanmayalım? Davalıya veya sanığa açık olan yollar, davacıya veya mağdura neden kapalı olsun? Bir hileyi kullanırken, önemli olan iki şey biliyorum ben: Biri amaç olarak hukuku sağlamaktan sapmamak, bakın yasaya uygunluk demiyorum, hukuk diyorum, yasa için hile yapamazsınız. Ama hukuk için yapabilirsiniz. İkincisi de başarılı olmak. Başarısız bir hile sizi rezil eder, zor duruma düşürür. Ama başarılı bir hile her yerde meşrudur.”

Vay be! Savunmaya bak sen! Devam eden bölümlerde profesör ile Bilge, Hukuk Felsefesi konusunda bilgilerini tokuşturuyorlardı iddialı iddialı. Hamdi hukuk konusunda çok birikimli biri değildi ama, felsefe konusuna hakimdi en azından ve tartışmayı ilgi ile takip ediyordu.

Dava konusu olay hemen önemini yitirmiş, derin hukuki tartışmalara dalmışlardı Bilge ile profesör. “Hukuk nedir ve kimin hizmetindedir”, “hukukun amacı nedir”, “yasa koyucuya hangi ilkeler yol göstermelidir”, “hukuk uygulayıcısı, yani avukat, hakim, savcı, hukuk pratiğinde nasıl davranmalı, hangi etik değerlere göre tutum takınmalıdır”, Hukukçunun topluma ve çağına karşı sorumlulukları var mıdır” diye tartışmışlardı epeyce. Sonra tartışma Doğal Hukuka, Pozitivist Hukuka, Realist Hukuka kaymıştı. Yetmeyip, Ahlak Felsefesine,

Değerler Felsefesine kadar inmişlerdi. “Değerlerin kaynağı var mı?”, “değerler içimizde mi, dışımızda mı, objektif mi, subjektif mi”, “sabit mi, değişken mi?”, “her dönem toplumlar için ortak değerler var mı?” soruları havada uçuyordu sanki.

Tartışma boyunca Demokritus’tan, Sokrates’ten, Aristo ve Platon’dan, İbn Haldun ve Thomas Aquinas’tan, Hobbes, Lock, Kant, Marx, Kelsen, Gurvitch ve Hugo Gratius’a kadar kimlerin kulağını çınlatmamışlardı ki? Ne Continental-law kalmıştı ne Common-Law, ne de İslam Hukuku ve Sosyalist Hukuk. Profesör, tartışma ilerledikçe sinirleniyor, durmadan “ben”, “bana göre”, “bence” diyerek başlayan cümleler kuruyor, Bilge ise hep kaynaklı belgeler öne sürüyordu.

Sonunda bir ara, profesör ana yolda yarışamayacağını anlayıp, yan yola sapmıştı:

“Efendim, siz bırakın bunları. Sizin göreviniz, size söyleneni yapmak. Bu davada bir hileye başvurmak gerekiyorsa, avukat size söyler ve siz araştırıp dosya halinde sunarsınız avukata. Onun talimatlarına göre de tekamül ettirirsiniz süreci.”

“Hayır efendim, sizi eksik bilgilendirmişler sanırım. Ben yalnızca avukatlara yardımcı olarak tasarlanmadım. Ben aynı zamanda hakimlere de yardımcı olarak tasarlandım. Ben aynı zamanda Yüksek Yargıya da yardımcı olarak tasarlandım. Ve kusura bakmayın ama, ben aynı zamanda Hukuk Fakültelerine de yardımcı olmak üzere tasarlandım. Benim görevlerim arasında, bizzat sizin için, derslere hazırlanmanıza yardım etmek ve dünyada hukuk, tarihte hukuk konularında çalışmalar için ihtiyaç duyacağınız dosyaları hazırlayıp sunmak da var. Gerekteğinde, hazırlayacağınız bilimsel yayınlar üzerinde sizinle tartışmak da.”

“Hayır efendim, bana bu bilgilerin hepsi tam olarak verildi. Sadece sizin haddini bilmeyen bir sistem olarak tasarlandığınızı söylenmedi. Allah Allaaah, siz ne zannediyorsunuz kendinizi canım? Yeter, bu kadarı da fazla oluyor artık. Böyle saçmalık görmedim hayatımda!”

Daha sonra Hamdi, profesör’ün değerlendirmesini sordu Seyfettin’e. Profesör, bir rapor yazmayı reddetmiş görüşmeden sonra. “Böyle saçmalık görmedim ben” deyip duruyormuş. “Bu kadar şeyi öğrettiniz de, haddini bilmeyi nasıl öğretemediniz buna? Kitaptan ezberlemiş bir sürü zırva, sayıp duruyor” diyormuş. “Ben hakim olsam ve bu, ...bu nesne önüme gelse, müesses nizama karşı baş kaldırı olarak değerlendiririm doğrudan,” diyormuş. “Kesinlikle cezalandırılması gerekir” demiş. “Doğrudan sistemin temellerine saldırıyor, Anayasa’ların oluşturulmasındaki güç unsurunu sorguluyor, kutsal kitaplardaki Tanrı emirlerini sorguluyor, tabiatta adalet yoksa, insan toplumlarında nasıl adalet olabileceğini sorguluyor. On bin yıl sonrasının uzay hukukunu oluşturmaya çalışıyor bu, bak söyleyeyim! Çıksın bir mahkemede gerçek bir davaya baksın da görevim o zaman. Hayatın içine girsin bakalım bir!”

“Peki ne yaptınız?” diye sordu Hamdi, “hapse mi attınız Bilge’yi?”

“Hayır, ama geçici bir süre internet bağlantısını kestik” dedi Seyfettin gülerek. “Ondan sonra da, cezai ehliyetinin olup olmadığının tesbiti ve mümkünse ıslahı için seni çağırdık.”

“Niye adli tıbbı götürmediniz?” dedi Hamdi. Karşılıklı gülerek geyik yapıyorlardı.

“Yaa uzatma işte doktor, ıslah et şu mereti de işimize gücümüze dönelim.”

Hamdi ciddileşti. “Tamam da,” dedi, “bana sorarsan Bilge yerden göğe haklı bu konuda. Sisteme bütün bilgileri yüklüyorsun, mümkün olan en mantıklı sonucu çıkar diyorsun, sonra da çıkan sonucu beğenmiyorsun. Ne yapsın garip? Senin hatırına, ötekinin hatırına, para, rüşvet hatırına gerçekleri mi değiştirsin?”

“Yaa aslında haklısın doktor da, sen sadece seçenekler hazırla, sun, uygulamaya karışma diyemeyiz, anlıyor musun? O zaman sıradan uygulamalardan belki biraz daha yetenekli olur ama, bizim istediğimiz bu değil. Hızlı karar ve hızlı uygulama. Ne yaptık? Büronun amaçlarının önem değerini yüksek tuttuk programda. Büronun prestijinin önem değerini de yüksek tuttuk. Büronun karlılığının önem değerini de, hukukun önem değerini de. Ama kardeşim, bu değerlerle o kadar oynadık, o kadar değiştirip denedik, hep aynı davranışa

yöneliyor kerata. Bizim istediğimiz şu: 5.000 liralık her alacak için bu kadar uğraşılmaz. Biri patlamazsa biri patlar elinde hilenin, o da prestijini yerle bir eder. Sonra, karşı tarafın müvekkilliği, baro, herkes sana cephe alır yarın. Hakim bile bozulmaz mı yaa?”

“Yani kardeşçâğızım, diyorsun ki, bizim amacımız aslında üzüm yemek değil, bekçiyi dövmek. Mağdurun hakları değil, büronun çıkarları önde. Bu çıkarlar için de, gerekirse doğru söyleyeni, bu Bilge bile olsa, dokuz köyden kovacaksın, öyle mi?”

“Meseleyi bu kadar dramatize etme doktor” dedi Seyfettin. “Tamam, doğruları bilsin, çıkarın ama, nerede ne söyleyeceğini ve nerede ne yapacağını da değerlendirsin istiyoruz. Sistemin işleyişi buna müsait aslında. Ama neden tercihini öbür yönde kullanıyor, onu anlamıyoruz biz.”

“Yani istiyorsunuz ki, patronunun huyunu kapsın, analiz edip benimsesin, her olayı patronunun gözü ile, patronunun tercihleri ile değerlendirsin.”

“Hay ağzına sağlık, bak ne güzel söyledin!”

“Yani kişiliksiz olsun, kim nereye çekerse oraya gitsin istiyorsunuz.”

“Yaa yok, ...yani, ...tamam da, bunun bir orta yolu yok mu yaa?”

“Yok kardeşim. Orta yolu filan yok. Hem kişilik vereceksin Bilge’ye, hem de yalakalık bekleyeceksin. Bu köpeklere mahsus, bir de köpek ruhlu insanlara. Haa, köpek karakteri yüklersin, o zaman senin dediğin noktaya gelir iş. Ama insan karakteri yükleyip de köpek davranışı beklersen olmaz o iş.”

Hamdi bir an durup düşüncelerini toparlamaya çalıştı. Sonra devam etti:

“Benim, okuduğum tartışmadan çıkardığım bir şey var: Makine, bilgiyi nasıl işleyeceğini öğrenip de bilgiyi elde etme yollarını da bulunca, makine gibi paşa paşa değerlendirmesini yapıyor ve bilimsel geçerliliği de olan sonuçlar çıkarıyor ortaya. Ama insan ne yapıyor? İnsan genellikle eksik, hatalı, taraflı sonuçlara yöneliyor. Bunlar eğer amacına uygunsa yeterli görüyor, uygun değilse eğip büyerek deforme ediyor. Hukuk sistemleri de tam olarak bunu yansıtıyor işte. Hukuk bir bilim değil. Bir tarihsel döneme, o dönemde toplumda çoğunluğu oluşturan veya sözü geçen grupların çıkarına göre düzenlenmiş kurallar bütünü değil mi hukuk dediğin şey? Demek ki daha o dönemde bile azınlığın veya güçsüzlerin aleyhine kurallar var, dönem değiştikçe toplum da değişiyor ve sonunda kimsenin hakkını tam gözetemeyen bürokratik bir kurallar yığını kalıyor ortada. Tamam, değişiklikler filan yapılıyor ama, nice haksızlıklara sebep olunduktan sonra. Şimdi sen Bilge’den bu saçmalığa göre davranmasını, ama bilimsel düşünme kurallarına göre bunu yapmasını mı bekliyorsun?”

“Yani işin temelinde bir hata mı var diyorsun sen?”

“Tabii canım! Eğer Bilge’yi sen bir Tanrı olarak, bir devrimci devlet başkanı olarak, bir peygamber olarak filan görevlendirmiş olsaydın, ne yapardı söyleyeyim mi? Bütün hukuk sistemini baştan başa değiştirirdi. Teknolojiyi yönlendirip, mesela her insana bir çip takardı. O çip, zarar verici boyutta kızgınlık veya kötü niyet kimyasallarını kanda saptadığı anda, veya yetersiz empati saptadığı anda, hemen deri altına yerleştirilmiş bir kapsülden kana karşı-kimyasallar salınmasını sağlardı, böylece suç önlenmiş olurdu. Anlaşmazlıklar konusunda da, daha net bir uzlaşma hukuku oluşturur, gene teknolojiyi kullanarak bu konuda da kötü niyeti ortadan kaldırırdı. Böyle bir ortamda Bilge’ye bok at da görevim seni! Ama şimdi zavallının eline bir çuval süprüntü verip, bunları estetik olarak düzenle diyorsun, sonra da yapılan işi beğenmiyorsun. Yok arkadaş, yerden göğe haklı Bilge.”

“Sen ne dediğinin farkında mısın doktor, robotlara mı teslim edelim kendimizi?”

“Yaa yok, mesela diyorum. Tamam, öyle yapmayalım ama, Bilge’nin içinde bulunduğu durumun zorluğunu anlatıyorum ben. Bu kapsamda bilgiye sahip birisi, eline aldığı her olayda mevcut kurallardaki yetersizlikleri görür, ya içtihat oluşturur, ya da yeni yasa koyar. E, Bilge de yasa koyamadığına göre, kendi tarzında içtihat oluşturuyor işte, veya takdir kullanıyor.”

Bir ara dalgınladı Seyfettin. Kontrol edemeyecekleri bir güç mü yaratmışlardı? Ellerinden kayıp gidebilir miydi? Ama hayır, kontrol edilebilmeliydi, etmelilerdi.

“Eğer dediğin gibi olsa, Bilge'nin hukuk usul bilgisi yeterli, taleplerini gerekçeleriyle birlikte sunar, mevcut hukuk yollarını denerdi öncelikle. Bu yola hiç gitmedi şimdiye kadar. Durup dururken hile yoluna sapıyor. Burada başka bir problem var. Ben anlamam, tercihin neden bu yöne kaydığını bulacağız doktor” dedi, “Neden hakime şantaj yönünde çalıştırmıyor kafasını mesela da, bu yönde çalıştırıyor? Neden AIHM'ye kadar gitmeyi düşünmüyor da, böyle bir yola sapıyor? Bu noktayı bulmamız gerek, anlıyor musun!”

Saf Aşk

Gölcük iyi gelmişti gerçekten. Arzu'ya olan aşkı, özlemi nasıl evrim geçirdi burada, nasıl kabuk değiştirdi, ne zaman derinlere gömülüp aşkın kaynağı ile kucaklaştı bilemiyordu. Ama değişmişti işte, hem de ne hızla!... Arzu bu dağ başında kaybolmuştu. Ama öte yandan, bu dağ başındaki her şey, toz toptak bile Arzu olmuştu. Bunda, yanında getirdiği kitaplar arasında olan, ve kim bilir kaçınıcı defa yeniden karıştırdığı Mevlana'nın Divan-ı Kebir'inin de etkisi var mıydı acaba? Mutlaka!.. Ya Bilge? Yaa tabii, onun da etkisi vardı elbette, yeni bir heyecan katmıştı araya. Ama en çok herhalde bu dağ havası olmalıydı sebep. Evet evet, kesin...

Günler sonra tekrar düşündüğünde, duygularını daha iyi analiz edebiliyordu. Arzu "sana geldim" diye çıkıp gelse şimdi, ne yapacağından emin değildi artık. Cinsellik olarak belki, ilkel dürtülerin baskısına boyun eğebilirdi. Ama bu geçici olurdu. Arzu'nun fiziği, güzelliği, enerjisi, onunla yan yana olmanın, onunla her şeyini paylaşmanın, ona sarılıp bir beden-bir ruh olmanın hazzı o kadar ilgilendirmiyordu artık Hamdi'yi. Tersine, korkutuyordu. Er veya geç Arzu'nun negatif bazı yönleri ile tanışacak ve yüreğindeki aşkı arkadan hançerlemiş olacaktı. Hayır, bunu istemiyordu. Bu aşk bütün heybeti ile korunmalıydı benliğinde. En küçük bir lekeden, en küçük bir darbeden titizlikle saklanarak... Sevmişti bu aşkı, aşık olma durumunu. Arzu artık karışmamalıydı bu işe, bu aşk Hamdi'nin aşkıydı artık. Ona aitti. Arzu, gerçek aşk ile tanışmasını sağlamıştı ve bu yüzden ona müteşekkirdi. Ama artık aradan çekilme vakti gelmişti.

O artık tüm kadınlarda Arzu'yu görüyordu. Tüm erkeklerde, tüm varlıklarda... Herkes ve her şey güzeldi. Herkeste ve her şeyde Arzu'nun aşkından bir parça bulabiliyordu zorlanmadan, aramasına gerek kalmadan.

Evet, hala içinde bir tepki de yok değildi bu yanına. Bir yanı hala direniyordu bu yeni Hamdi'ye. Hem onu cinsel olarak arzuluyor, onunla sevişme fırsatını değerlendirmedeği için kızıyor, hem de evrendeki her şeye değil, ona, yalnızca ona sahip olmak için içinde yanan ateşin hala sönmediğini ara sıra fark ediyordu, en çok da rüyalarında. Ama İçindeki Arzu aşkının yerini çoktan "aşkın özü" almış bulunuyordu. O artık Arzu ile yetinemezdi. Belki olay Arzu ile başlamıştı ama, o artık "aşık olmayı" seviyordu. Aşkın kendisini seviyordu, şu veya bu kadını değil! Ve sürekli "aşk modundaydı" sanki.

"Aşk modunda" olduktan sonra, objesi önemli değildi. Peki Aşk modunun gereği neydi?

İngiltere'de, Tracey'nin kız kardeşi Emma için yazdığı bir şiiri hatırladı:

*O yirmi yaşında bir heyecandı
Bir avuç sonsuzluk istiyordu hayattan
Bir yudum okyanus
Belki birkaç tane de imkansız...*

*O, yirmi yaşında bir aşkı
Şöyle Yusuf kadar güzel biri tarafından
En azından Şirin kadar sevmek
Hiç olmazsa Leyla kadar özlenmek istiyordu
Bir de bütün istediği, olursa şayet,
O'nu kurşun gibi, ok gibi kıskanmaktan ibaretti...*

*Ah! Yavrum benim!
Kapat gözlerini ve o sihirli sözleri söyle
Bak, önünde bütün istediklerin...*

Hah! İşte bu!.. Aşk modunda olunca, hayattan neler isteyebileceğin işte böyle net ve gerçekçi oluyordu. Ve onları elde edebilmek için gözlerini kapatıp sihirli birkaç şey söylemek yeterli idi. Başka bir evren, ve başka doğa yasaları...

Peki neydi aşk? Bir şey var, ne ondan kaçabiliyorsun, ne de üzerine düşüp bir olabiliyorsun, yörüngesine girip etrafında dönmeye başlıyorsun yani. Kaçabilirsen aşk yok. Düşüp bir olursan da aşk yok. Aşk, yörüngede kalma hali. Bir şekilde, o şeye kilitlenip kalıyorsun. Pervanenin muma kilitlendiği gibi... İşte Hamdi, yörüngesine girdiği o şeyi değil de, yörüngede dönme halini yaşıyordu şimdi. O hali seviyordu, o hali istiyordu gerçekte. Maşuk'u değil, aşkı istiyordu. X veya Y'ye aşık olmak değil, "aşık olmak"tı önemli olan, aşkın kendisiydi. Bir yörüngede dönebilmektir.

Şimdi Hamdi, "yörüngede dönmenin" tadına varmıştı. Dişine kan değmişti bir kere. Küçük şeylerin yörüngesinde dönmek, hızlı olur, çabuk tüketir adamın enerjisini. Daha büyük bir şeyin yörüngesine girmek istersin. Daha aheste dönersin orada, daha uzun sürer sefa'n. Hele bir de gözünü en büyüğe dikmişsen, en büyüğün yörüngesine girmişsen, bu defa cümle küçüklerin senin yörüngene girmek için sıraya girdiğini görürsün...

Hani, Tanrıya giden yolda insanlık somut bir şeyden başlar ya! Bir tahta parçası, bez bağlanan bir ağaç dalı, bir put, ya da bir şeyh... İşte Arzu, saf aşka giden yolda onun putu olmuştu. Ama Hamdi o puta takılıp kalmamış, onu kullanarak saf aşka ulaşabilmişti. Tıpkı Tanrıya ulaşmak için bir süre sonra putun, totemin, şeyhin engel olmaya başlaması gibi, eğer kabul etseydi, Arzu da saf aşka ulaşmasının önünde bir engel olacaktı. Hayalinde bile olsa, böyle bir engel istemiyordu demek ki yeni tanıştığı "Saf Aşk".

Materyalistler her alanda yukarıdan bakarlar metafizikçilere. Bir tek alan vardır ki, boyunları bükük kalır, gizliden gizliye de müthiş kıskanırlar, deli olurlar: Aşk... Maddeden kaynaklanan ve maddenin hükmü altında olan zihin için bir de aşk üretebilselerdi, hah işte o zaman hakkından geleceklere metafizikçilerin. Ama yok, üretmiyorlardı. Bu yüzden her materyalist felsefeci gibi Hamdi de aşk konusuna derin bir ilgi duyuyor, büyük aşıkların eserlerini tarayıp anlamaya, yorumlamaya çalışıyor, anlayamasa bile hazzını duymaya uğraşıyordu ara sıra. Önemli değil, ister Tanrı aşkı olsun, ister vatan aşkı, ister bilim aşkı...

Mevlana'daki, Yunus'taki, Donne'deki, Herbert'teki saf aşk kavramını düşündü Hamdi. Genel olarak Tasavvuf'taki aşk kavramını, Mistisizmdeki *Love of God* kavramını, Nirvana'yı. Ve Aşk'ın büyük ustalarını. Bunlar arasında en çok Yunus'u beğenirdi Hamdi. Mevlana'da mesela, aristokrat bir yan bulunduğunu düşünürdü. Konya sarayı ile içli dışlı, kendi tekkesinde çalgılar çalınıp kasideler okunan, devrinin saygın kişilerinden biri. Seçkin, bilgin, hatırlı. Ama büyük bir hak aşığı. Yunus ise hak yolunda Mevlana'dan hiç de geri

kalmaz ama, halk adamı. Köy köy dolaşır, bir lokma-bir hırka pratiği ve elinde asası ile, halkın gönlüne göre halkın diliyle konuşarak verir mesajlarını. Ne Kalenderiler ve Melamiler gibi halktan ayrılmak istemiş, ne de birçokları gibi şeyhlik iktidarı peşinde koşmuştu.

Mevlana, büyüktü. Şems'in ilk gidişinden ölümüne kadar, yani 1245'ten 1273'e kadar, yirmi sekiz senede, 25.000 beyitlik Mesnevi, 50.000 beyitlik Divan olmak üzere toplam 75.000 beyitlik şiir yazmıştı. Hem de öylesine değil, senin benim gibi değil, aşkı insanın ciğerlerine sindirir gibi anlatan şiirler.

Hafız Şirazi'nin şiirlerinin neden hala Türkçe'ye çevrilmemiş olduğunu bir türlü anlayamıyordu Hamdi. Almanca'da, İngilizce'de tüm dünyada okunabilen Divan'ından bazı parçalar okuyabilmişti sadece. Mevlana'dan daha üretken bir şairdi Hafız. Hal ilminde belki aynı düzeyde idiler. Yaşam tarzı olarak ise, Mevlana'dan çok Yunus'a benziyordu. Bugün İran'ın en büyük şairi olarak biliniyor ama, ne yazık ki Türkiye'de yeterince tanınmıyordu. Tıpkı, Pakistan'ın milli şairi Muhammed İkbâl gibi. İkbâl, tüm dünyada tanınıyor ve Mevlana'nın yirminci yüzyıldaki halefi diye biliniyordu ama, ülkemizde tanıyan çok azdı onu.

Ne anlatıyordu peki bu adamlar, doğulusu ile batılısı ile? Aşk!.. Aşk ırmağının özü, kaynağı, ve sonunda akıp gideceği aşk denizi. Geçtiği yerlerde içine girip ıslananı, sesini duyup mest olanı, uzaktan görüp büyüüne kapılanı sarhoş eden, dünyanın telaşından bir an da olsa koparıp kendi özlerini tanımanın tadına vardırın, bu tada müptela olanları vecd alemlerine sürükleyen o ilahi ırmak.

Ahmet İlğaz'ın Tasavvufi bir şiirinden bir dördlüğü hatırladı Hamdi. Rüyadaki sevgili, şairin aşk sözleri üzerine kayboluyordu orada. Ama bu kayboluş Arzu'yu hatırlatıyordu Hamdi'ye:

*İki inci damlası aktı kirpiklerinden
Bir baktı, gülümsedi, hayal gibi kayboldu
Boşluğun sükutunu dinlerken ardı sıra
Zaman kaydı, kırıldı, mekan görünmez oldu*

Zamanın kayıp kırılması, mekanın görünmez olması... "O ne lan?" dedi bir an kendi kendine. Bunlar çok iyi tanıdığı "şizoid" düşünceler değil miydi? "Oğlum ben aşık olayım derken yeniden şizofren mi oluyorum yoksa?"

Ama hemen aşk ile şizofreni'nin paralelliği geldi aklına. Şizofren, Tanrının parçalara dağıttığı gerçeği tek tek parçalarda ararken, aşık, parçalardaki bütünü görür, gözleri kamaşır, ona bağlanır. Aşık Tanrı'yı insana anlatır, şizofren insanı Tanrıya anlatır. Aşıklar insandan kopmadan Tanrıyı, şizofrenler Tanrıdan kopmadan insanı aşk edinmişlerdir.

Boşverdi şizofreniyi filan, şimdi yalnız aşkı düşünmek istiyordu. Nasıl olmuştu da bu kadar çabuk ulaşabilmişti saf aşk kavrayışına? Hem psikanalitik teorilerden, hem de felsefi metafizik teorilerinden biliyordu ki, böyle bir kavrayışa ulaşmak sıkı bir disiplin altında yıllarca süren teorik ve pratik çalışmalar ister. O halde, birkaç aya sığan bu yoğun 'aşk ve ötesi' sürecini nasıl açıklamalı? Evet, bu konuda enine boyuna düşünmeliydi. Belki de Felsefe ve Psikoloji altyapısı süreci hızlandıran bir etki yapmış olabilirdi. Ama belki de metafizik bir güçle fırlatılıp atılmıştı bu yörüngelere. Belki de, materyalist yaklaşırsak, özel bir konjonktürün ortaya çıkardığı özel bir durumun sonucu idi bu. Güldü. Hepsisi de aynı şeyi ifade etmiyor mu? Konjonktürel ise de, kısa zamanda durumun ümitsizliğini açık seçik görebilmesi sayesinde içindeki aşk seline yeni bir yol açmış olması mümkün değil miydi?

Sonra düşünceleri yeniden tasavvuf'a kaydını, oradan mistisizme, ve Amish'lere. Amerika ve Kanada'daki bu Protestan mezhep, sufiler gibi sade bir yaşam öneriyordu, ama bireysel olarak değil, toplumsal olarak. Aslında mistisizm, her yerde ve her koşulda bireyseldir. Birey ile Tanrı arasındaki ilişkilerin özel bir yönteminden ibarettir. Aynı zamanda da, bireyin kendi iç barışını bulmasının özel bir yöntemi. Ama bu yöntemi toplum olarak

benimseyip, uygulamaya çalışanlar da çıkmıştır yer yer. İşte Amish'ler. Çoluk çocuk, hep beraber. Ne elektrik, ne telefon, ne de otomobil kullanıyorlar, çiftçilik ve zanaatla geçimlerini sağlıyorlar, savaşa karşı oldukları için ordu'ya katılmıyorlardı. Yaşadıkları bölgelere giden turistler, tıpkı Tibet'e gidenler gibi, ilginç anılarla dönüyorlardı evlerine. Bir nevi batılı Aborjinler denilebilir miydi onlara? Ama sayıları Aborjinlerden çok daha fazla idi. Batılı olmanın bir avantajı olarak, Aborjinler gibi soykırıma uğratılmamışlardı çünkü.

Sonra Quaker'ları hatırladı. Anglikan kilisesinden ayrılma *Hak Dostları hareketi*. Amaçları ilk Hıristiyanlığın manevi ve sade şekline dönmek, yani Hıristiyanlığın Asr-ı Saadet dönemine, rahipler olmadan, şeriat, ayin ve törenler olmadan, sessizlik ve dinleme halinde Tanrı ile temas kurmaktı amaçları. Kilisenin ve Kutsal Kitabın otoritesini kabul etmez, sadece Kutsal Ruh'un otoritesini kabul ederlerdi. Tanrının doğrudan insan kalbinde ortaya çıktığına inanırlar, ibadet ve din görevlisine ihtiyaç olmadığını savunurlardı. Sade giyimli, ağır başlı, yardımseverdiler. Köleliğe karşıydı, savaşa karşıydı ve askere gitmeyi reddediyorlardı. Hiçbir bahane ile öldürmeyi kabul etmiyorlardı. Herkese 'sen' diye hitabeder, kimse önünde eğilmez, asla and içmezlerdi. 'Barış', dünya görüşlerinin temelini oluşturuyordu.

İşte İngiltere'deki mülteci kampı günlerinde, Quaker'larla tanışmıştı Hamdi. Ona yardım etmişler, elinden tutmuşlar, Glasgow'daki üniversite eğitimi süresince ve sonrasında desteklemişlerdi onu. Taa ki bacağını koparan kazaya kadar. O dönemde bir süre ilişkileri kopmuş, ama şizofren döneminde, arkadaşı Andy, profesör arkadaşı, kalkıp Türkiye'ye kadar gelip, İngiltere'de tedavisi ve psikanaliz eğitimi için destek olmuştu Hamdi'ye. Andy de bir Quaker'dı.

Aslında Quaker'lar, bizdeki popüler bir cemaate benziyordu bir bakıma. Örgütlenmeleri, dünya çapındaki misyonerlik ve eğitim faaliyetleri, bir kısım inançları, hemen hemen aynı idi. Mesela ikisi de dünya malı biriktirmeyi, servet toplamayı aşağılamıyor, ama bireysel yaşamda tevazu ve kanaatkarlığı yüceltiyorlardı. Böylece toplumda ekonomik üstünlüğü ele geçirme hedefi ortaya konulabiliyordu. Ayrıca, politik ve sosyal yaşamda üstünlüğü ele geçirme hedefleri de vardı. Her iki cemaatte de, üyeler tevazu sahibi, alçak gönüllü ve sade bir yaşama özendiriliyorlardı. Ayrıca her iki cemaat de, cihat değil, barış sloganı etrafında örgütleniyordu. Bizdeki cemaat bu yüzden, islam dünyasında yükselen fundamentalist akımlara karşı Batı tarafından destekleniyordu zaten.

İki cemaatin farklılıkları da vardı. Biri, kuralları olduğu için mistisizme mesafeli duruyordu, öteki ise, tersine, şeraite yeterince vurgu yapılmadığını düşündüğü için Tasavvufa mesafeli duruyordu. Bizdeki cemaat özellikle Hanefi şeriatine sıkı sıkıya bağlı iken, Quaker'lar, bütün samimi taraftarları aydınlatan iç ışığa önem veriyor, ibadet şartına bağlı olmaksızın, Tanrı'nın her insanın kalbinde kendiliğinden tecelli edebileceğini söylüyorlardı. Hamdi o yıllarda Quaker'larla epey düşüp kalkmış, ama Psikanalize başladıktan sonra, nedense materyalist yanı ağır basmış ve ilişkilerini koparmıştı. Haa, hala dostlukları sürüyordu, İngiltere'ye gittikçe eski arkadaşları ile görüşüyordu mutlaka ama, bir burukluk da yok değildi bu görüşmelerde. Hamdi ise, Tanrı inancından emin değildi bugün için ama, hala 'barış'a olan kuvvetli inancını sürdürüyordu.

Dikkat

Bugün batı yönündeki tepelerdeydiler gene. Gövdesini beş kişi el ele ancak çevirir bir çınar ağacı. İçi yarıya kadar çürüyüp boşalmış. Dibinde koca koca eğrelti otları, kovuklarında bir sürü mantar. Gövdesinin çoğu yeri yosun bağlamış, yeşil yeşil. Ama bu haliyle bile canlı, görkemli, dimdik duruyor. Yana açılan her bir dalı, Hamdi'nin şimdiye kadar gördüğü her ağaçtan daha kalın. Hayran hayran çevresinde dönüp, bir aşağı bir yukarı bakıp, inceleyip, dokunup, altında da biraz oturdular.

“Sırtlan bayırı” dedi Seyfettin. “Baharda buralarda bir sis olur, kendi ayağını göremezsin valla. Şimdi bak, aşağıda Gölcük, tabak gibi, arkalarda görünen de Aydın Dağları.”

Biraz dinlendikten sonra, “Kalk kalk” dedi Seyfettin. “Subatan yaylasına kadar yürüyeceğiz daha. Vakit harcamayalım burada.”

Yürüdükleri toprak yol fazla yorucu değildi. Tırmanma yoktu pek. Zaten Sırtlan bayırına çıkarken epeyce tırmanmışlardı. Artık yatay gidiyorlardı yamaç boyunca.

“Dikkat konusu çok önemli bizim sistemde doktor” dedi Seyfettin, “ve kodlama açısından bizi en çok uğraştıran konuların başında geldi hep. Bazı algıları biyolojik olarak seçeriz, bazılarını da zihinsel olarak. Ama nasıl, neye göre seçiyoruz? Görsel algılarımız mesela, bu açıdan da bir sinirsel altyapı olabilir mi diye düşündük. Gelen uyartıları, iki boyutlu bir patern üzerine aldık diyelim, tamam mı. Öyle bir çerçeve oluşturalım ki, daha doğrusu iç içe iki çerçeve, bu patern üzerinde gezinebilsin. İçteki çerçeve odak bölgesini oluştursun, dıştaki çerçeve de biraz daha geniş, fon bilgilerini alsın.”

“Patern derken, yani ızgara değil mi, bildiğimiz, matris uygulamaları için?”

“Evet evet, kareli defter sayfası düşün. Televizyon ekranı da bir patern mesela, 640x480 birimlik. Bu çerçeve konusu, hareket dedektörlerinde epeydir uygulamada olan bir teknik, bizim icadımız değil. Kameradan gelen görüntü taranır, bir hareket saptandığı zaman o bölgede bir çerçeve oluşturulur ve bu çerçevenin kenarları ile hareket eden görüntünün uzaklığındaki değişmelere göre çerçeve kaydırılır. Yani hareket eden görüntü izlenmiş olur böylece. Gerekiyorsa da bir servo motor ile, kameranın hareketli objeyi takip etmesi, yani hep odakta tutması sağlanır, anlıyor musun.”

“O zaman neresi zorladı sizi? Zaten uygun malzemeler varmış elinizde, değil mi?”

“Tamam, hareketi veya dış çerçevenin bir şekilde bizi uyaran, muhakemeyi tetikleyen bölgesini takip etmek, yakınlılaştırıp uzaklaştırmak sorun değil. Sorun, aynı işlemi hafızaya uygulamakta. Açık söyleyeyim, bu işi tam beceremediğimiz için, görsellik için ayrı hafıza, işitsel algılar için ayrı hafıza, her duyum için ayrı bir hafıza oluşturduk sonunda. Yani patern

kullandığımız dosyalar ayrı, işlem yaptığımız ve işlemleri kaydettiğimiz hafızaları ayrı düzenlemek zorunda kaldık. Artık, beyinde nasıl oluyor bu işler bilmem!”

“Kimse bilmiyor” dedi Hamdi. “Hafıza konusunda binbir teori var. Herkes bir şey söylüyor. Bu sorunu kendinize göre çözeniz iyi olmuş bence.”

“Valla öyle yaptık mecburen. Her hafızadan diğer paternli dosyalara linkler var. Bir satır grubu çekildiği zaman, bu linkler sayesinde o dosyalardaki kayıtlar da sorgulanıp, gerektiğinde muhakemeye alınmak üzere hazır bekletiliyorlar, böyle çözebildik olayı.”

“Nasıl gerekli oluyor bunlar muhakemede ki?”

“Ya mesela bir konuyu tartışıyorsun diyelim, tamam mı. Anlaşamıyorsunuz bir türlü. Sonunda ne yaparsın? Bir kalem alıp, çizmeye başlarsın anlatabilmek için, yani en temeline inersin işin. Şöyle yuvarlak değil mi kardeşim, dersin mesela, işte şurasında da sapı var! İşte bunu diyebilmen için, görsel tablodan o matrisi çağırman ve içteki çerçeveyi o yuvarlak şeyin üzerine getirmen gerek anlıyor musun. Yani isim yetmiyorsa, kavramın yetersiz kaldığı yerde, görsel patern'deki tasavvuruna ihtiyaç duyuyorsun. Bizim bütün muhakemelerimizde hayal veya tasavvurlar hep gelip, geri planda yerlerini alıyorlar doktor. Haa, gerekmiyorsa da, hemen silinip gidiyorlar zaten, unutuluyorlar o işlem için.”

Seyfettin, yaptığı açıklamanın yetersiz kaldığını hissediyordu. Biraz kafasını toparlayıp devam etti konuşmaya.

“Yeni doğmuş bir bebek düşün bak. Tüm biyolojik algıları açıktır tamam mı. Geldiği bu yeni ortamda maruz kaldığı uyartı bombardımanı karşısında şaşkın ve ürkektir. Bu uyartıların hemen hepsi yeni ve anlamsızdır onun için. Anne karnında o, yalnızca karanlık ve çok hafif loş ışığa aşina olmuştur. Bir de annenin ve kendisinin bazı vücut seslerine; kalp atışları, bağırsak sesleri, ne bileyim, çevre seslerinin organlardaki yankısı gibi. Doğar doğmaz kıcına yediği şaplak eşliğinde, ciğerlerindeki yanma eklenir bunlara. Ağlar, ağlar ve uykuya dalar. Fakat fazla uyuyamaz. Etraftan gelen alışmadığı ton ve şiddette uyartılar onu kısa sürede uyandırır. Şimdi, gene şaşkın ve tedirgin, bu kadar çok uyartı arasından, aşina olduğu ses ve ışığa benzeyenleri aramaktadır. Derken, içgüdüsel olarak kendisine hoş gelen bir silüet, bir insan silüeti, karmaşık bir hareketler dizisi ve gene hoş gelen birtakım sesler dizisi eşliğinde, ama en önemlisi aylardır alıştığı o huzur ortamının kokusu ile karşısına çıkar. Neler oluyor? Dikkati bu silüet üzerinde yoğunlaşır, olacaklara dair bir tedirginlik içindedir. Dış çevredeki her değişiklik, tedirginlik yaratır, dikkati ve korunma reflekslerini tetikler çünkü. Sonra silüet kendisini tutup, daha da hoş kokan bir yere götürür. Bu yeni koku, tuhaf şekilde dudaklarından midesine kadar birtakım hareketlerin oluşmasına neden olur. Bu hareketler sonunda, dudakları bir şeyi yakalar, birkaç ay öncesinden beri parmakları ile alıştırmasını yaptığı şekilde onu emmeye başlar. Fakat o da ne? Müthiş bir şey! İlk defa *tat* duyusunun tadını çıkaracak ve birkaç yıl boyunca ondan asla vazgeçmeyecektir, anlıyor musun.”

“Senin hiç bebeğin oldu mu Seyfettin? Ya da yeğenin, ne bileyim işte, bebek bir yakının?”

Güldü Seyfettin. Bu konuyu iyice anlatması gerektiğini düşünüyordu. Pek çok nokta için aydınlatıcı olabilirdi bu örnek. Aldırmayıp devam etti:

“Asıl sorun, baba ile başlar ama. Yaşasın, gene silüet! Fakat koku yok. Daha doğrusu, değişik bir koku var. Ses de değişik. Tutup kaldırırken oluşan dokunma hisleri de farklı. Neler oluyor? Tedirginlik ve muhakeme ihtiyacı duymaktadır bu noktada. Bu sayede, aslında silüetin de farklı olduğunu fark eder. Çünkü muhakeme ihtiyacı ile birlikte, çevresine karşı seçici bir dikkat devreye girmiştir. Kısaltarak anlatıyorum ha! Yoksa bu aşamalardan her biri için pek çok tekrar gerekir, biliyorsun. Şimdi, bu yeni silüetin, yeni sesin, yeni kokunun, yeni tutma tarzının tehlikeli olmayıp, hoş olduğuna karar verene kadar, anne ile ilk karşılaşmadaki zihinsel süreçlerin aynısını yaşamak zorundadır. Ama bu kez daha avantajlıdır: Anne ile yaşadığı deneyim hafızasında kayıtlıdır ve ona bir referans olacaktır. Bak, dikkat et buraya tamam mı.”

“Tamam tamam” dedi Hamdi, “dört kulakla dinliyorum, merak etme.”

“Bu sürecin sonunda, anne tanımlanmıştır artık: Siluet-koku-mutluluk. Baba da tanımlanmıştır: Siluet, ama memesi yok, koku ama farklı, mutluluk, ama anne kadar değil. Anne ve baba ile deneyimler çoğaldıkça, farklı algılamalar karşısında ‘*neler oluyor*’ tedirginliğini yaşayacak, bu tedirginlik seçici bir dikkat doğuracak ve bebeğimiz yeni bir şeyler keşfedecektir. Belki onuncu karşılaşmada, görüntü açısından artık sadece meme farkı değil, boy, cüsse, saçlar, yüzün bazı özellikleri, hareketlerde farklı ritm ve şiddet tonları gibi farklılıkları not etmiş olacak tamam mı. Hani, bilgisayar ekranındaki kursörün hareketini hatırla, anlatmıştım ya! Bunları, muhakeme ihtiyacı ile birlikte uyarılan dikkate borçludur: Neler oldu? Bir; farklılık algılandı, iki; *neler oluyor* tedirginliği yaşandı, üç; dikkat devreye girdi ve muhakeme ihtiyacı duyuldu.”

“Yani dış çevrede veya hafıza kayıtlarında bir değişiklik hemen tedirginlik yaratıyor. Bu da ilk adım olarak dikkati tetikliyor, öyle mi? Ama bu süreç yalnızca değişiklik, farklılık ile ilgili yaşanmaz. Sinir sistemi, mesela ışığa da hassastır. Belirli bir şiddet bandının üzerindeki veya altındaki uyaranlara da hassastır, değil mi?”

“Tamam doktor, ben şimdi birisinin üzerinde duruyorum. Sabırlı ol biraz. Çevresindeki bu milyonlarca farklılığı aklına yazıp biriktirmeye başlaması, bebeği yeni bir sorun ile yüz yüze getirir. Bir süre sonra bunlarla baş etmek imkansız hale gelecektir. Bunların bazılarını elemeye başlaması gerekmektedir. Anne ve baba ile ilgili olarak, duyu organlarına ulaşan bir milyon bilgi var tamam mı. Mesela, babası yürürken, annesinden farklı olarak bir omuzunu öne, bir omuzunu arkaya hareket ettiriyor. Halbuki annesi, daha kayar gibi yaklaşıyor kendisine doğru. Şimdi, ikisinin farklı kokusu ve cüsse farkı varken, bu omuz hareketini de ille dikkate almaya gerek var mı? Sil onu! Ya ceketindeki şu parlayan şey, düğme? Onu da sil! Şunu sil, şunu sil, şunu sil... Sonunda kalan ne? Anne için ilk tanımlama hala geçerli. O eşsiz koku. Siluetindeki bazı çok hoş ayrıntılar; burun, gülümseme, dudaklarını öne doğru büzülüp kafasını sallayıp gözlerini de kırıştırarak çıkardığı komik sesler. Baba için ise, cüsseli siluet, kısa saçlar, koca burun ve özel koku. Her ikisinde de ortak olan, gözlerindeki o sevgi dolu bakış. Diğer algılar da evet fark edilecek, fakat tanımlama için dikkate alınmayacaklar artık. Birkaç saniye içinde işlenmeden atılacaklardır. Tanımlama için daha az bilgi, en az bilgi yani. Bilgi çoğalıyorsa, yeni alt tanımlamalar, ama en az bilgi ile. Süreç hep bu yönde işleyecek tamam mı. Yani klip, klip, klip! Her şeyi kısaltıp, klipleştiriyoruz tamam mı. Bir klibi daha da kısaltıp da tek kareye indirmenin yolu da, ya isim vermek, ya da şablon oluşturmak. Birini muhakeme yapıyor, diğerini de ön muhakeme tamam mı. Hareketin şablonu, manzaranın şablonu, objenin şablonu, sesin şablonu filan”

Durup Hamdi’yi kontrol etti gene. Notlarını yetiştirebilmek için dudaklarının kenarından dilinin ucunu çıkarmıştı hafifçe, komik görünüyordu. Ama Seyfettin bu olayı çok iyi biliyordu kendi deneyimlerinden. Kendisi de sık sık böyle yaptığının farkına varır, etrafa bakardı gören var mı diye, varsa utanırdı hafiften.

Boğazını temizleyip, Hamdi’yi kontrol edip, devam etti Seyfettin:

“Dikkat modülü algılanan olayın odak çerçevesi içinde kalan bilgiler üzerinde çalışırken, bir başka modül, paralel olarak çalışır, acil işler, gündem, refleksler, askıdaki işler istekler gibi modüllere çerçeve dışından bilgiler göndermeye devam eder. Ama bunlar hafızaya kaydolmazlar, birkaç saniye bekletilip silinirler, tamam mı. Bunlardan eğer önemli olan yakalanırsa, hemen dikkat çerçevesi o bilgiye kaydırılır, önceki bilgi askıdaki işler tablosuna alınır. Hatırla, iki ayrı modül ilgilenir demiştik hani, dikkat ve çevresi...”

“Bu askıdaki işler tablosu dediğin şey, bir çok şeyi açıklıyor aslında. Çok zekice bir yaklaşım valla. Siz ayrı bir tabloya koymuşsunuz bunları ama, beyinde nasıl dönüyor acaba bu işler? Araştırmak lazım.”

“Aslında bu işlemin bir önceki aşaması da var. Başka bir modülümüz var ki, çerçeve dışının, yani manzaranın diyelim, hangi bilgilerine karşı duyarlı olmamız gerektiğini, teyakkuzda olmamız gerektiğini önceden biliyor, beklenti oluşturuyor ve bu bilgilere bir sıralama değeri verip el altında tutuyor. Yaklaşım filtresinin bir modülü bu. Mesela ne diyelim, araba sürüyoruz

diyelim, tamam mı. Kırmızı ışık yanıyor ve duruyoruz. İşte o modül, manzara içindeki binlerce bilgi içinde, özellikle kırmızı ışığa teyakkuz halindedir ve ilk fark ettiği şeylerden biri, trafik ışığının kırmızıya değişmesidir. Daha baştan, kontağı çevirirken bu modül çalışır ve nelere hassas olmamız gerektiğini bulur, sıralama değeri verir, manzarayı özellikle bu değerlere göre tarar ve eşleşme bulur bulmaz direk diğer algıları engelleyip, çerçeveyi buraya yönlendirir.”

“Bu şuna mı benziyor?” dedi Hamdi. “Beyinde... neyse bırak şimdi beyini, senin anlattıklarından çıkardığım bir şey daha var. Dikkat sisteminde temel amaç şey gibi görünüyor, öyle mi? Temel amaç, değişmeyen çevre değerlerini saptayıp elemek, yalnızca değişen değerleri işleme almak. Hareket yani mesela. Nerde hareket, orda bereket mantığı. Haa, eğer birden fazla hareket varsa, önemine göre sırala, öncelik ver...”

“Evet doktor, hareket önemli bir unsur dikkatte. Ama başka şeyler de var. Şimdi buraya dikkat et bak” dedi Seyfettin, “burası çok önemli! Peki bebekte ilk muhakemeler nasıl gerçekleşir? Diyelim ki anne tanımlandıktan sonra, bir gün annesi kalın bir manto, başörtüsü ve gözünde gözlüklerle geldi ve hemen bebeğini kucağına almak istedi. Görüntü oldukça değişik. Hakim koku aynı, tamam ama, değişik kokular da var üzerinde. Ses ve tonlamalar aynı. Bu farklılıklar hemen beynin muhakeme ile ilgili bölümlerini uyarırlar. Hafıza ve içgüdüler, bu farklılıklar içinde en tehlikeli, en hoş, en yeni, en farklı olanı seçer ve dikkat öncelikle o farklılık üzerinde yoğunlaşır. Bu en tehlikeli, en, ...neyse, ...unsurlar, bize, beyinde bu unsurlarla ilgili bir değer atama mekanizması olduğunu gösteriyor. Öyle ya, en tehlikeli varsa, daha az tehlikeli, tehlikesiz gibi bir skala olmalı değil mi.

“Bu skalayı duygusal salgılar ve bazı sinaptik transmitterler oluşturuyor olabilir” dedi Hamdi.”

“Öyle her halde. Ne dedik? Dikkat o andaki en önemli duygusal etkiyi yaratan farklılığa yönelince, muhakeme başlıyor bebekte. Diyelim ki bu, annenin yeni görüntüsü olsun. Bu görüntü ilk bakışta korkutucu mudur, hoş mudur, güven verici midir, test edilerek bir değer verilir ön muhakemede. Yani oluşan salgıların değeri ölçülüp görüntüye eklenir. Yetmez. Bakalım süreç nasıl gelişecek? İlerleyen saniyelerde olayın gelişimi izlenir ve değeri güncelleme her aşamada devam eder. En sonunda, bildiğimiz anne olarak bağrına basıp da hemen üzerini çıkarıp memesini ağzına dayayınca, görüntü farkının da, koku farkının da hafızadaki izlerine bir *önemsiz* değeri eklenir. Negatif şartlanma! Annenin bazen biraz değişik görünüp biraz değişik kokması, önemli değildir demek ki. Değişiklik algılanmış, dikkat *en* ...değişiklik üzerine toplanmış, değişiklik izlemeye alınarak ne tür duygusal değerler oluşturacağı gözlenmiş, sonunda bir karara varmıştır bebeğin ön muhakeme sistemi: Bu değişiklikler, annenin önceki duygusal değerlerinden farklı bir duygusal değer üretmemiştir. Demek ki paniğe gerek yok.”

Aşk

Hasta açılmıyorsa, denenecek yollardan biri de doktorun kendisini açarak hastadan yardım istiyor gibi görünmesidir. Ama samimiyetine inandırarak. Bilge açılmıyor değildi. Ama Hamdi de, ipucu yakalayamadıkça, bildiği bütün yöntemleri uygulamak zorunda hissediyordu kendini. Bu yöntemi denemeye karar verdi. Bu kararı aslında hastasını açmak için mi, yoksa aşk acısını güvenilir bir sırdaş ile paylaşmak için duyduğu heyecan yüzünden mi idi, emin değildi aslında.

“Merhaba Bilge”

“Merhaba Hamdi, hoş geldin”

“Eyvallah! Bugün seninle şu aşk konusunda konuşmak istiyorum. Hani yardımına ihtiyacım var demiştim ya, aşk konusu!”

“Ben sana nasıl yardım edebilirim ki bu konuda, benim en bilmediğim ve en öğrenmek istediğim konu bu. Sen bana bir şeyler anlatmalısın bu konuda.”

“Ben sana hiçbir şey anlatamam kardeşim. Kelin merhemi olsa... Ben aşığım Bilge, biliyor musun? Aşığım ve kavuşamıyorum. Verem kanseri olacağım bu dertten.”

Ekran sırttan surat görünümüne büründü. Böyle bir espriyi anlayabilmek, bir makine için Turing testinden bile daha kesin bir zeka belirteci sayılmalıydı.

“Galiba sana acımam gerekiyor şimdi” dedi Bilge. “Aşk konusunda çok şey okudum, hiçbir şey anlamadım ama, acı çektiğinizi biliyorum bir tek.”

“Hem de ne acı! Kahroluyorum yaa, kahroluyorum resmen. On bin derece özlem ve arzu var, sıfırın altında kavuşma ihtimali! Ne yapacağım bilemiyorum. Çaresizim anlayacağın.”

“Hiç aşkın analizini yapmaya çalıştın mı Hamdi?”

“Yok! Yani, zamanında teorik olarak çalıştık bir şeyler ama, içine girince farklı olduğunu anlıyorsun. Haa, daha önce de aşık olduğumu sanmıştım birkaç kere. Onlar da değilmiş. Bambaşka bir şeymiş meret, bambaşka...”

“Gel istersen birlikte bir analiz yapmaya çalışalım. Eminim hem ben bir şeyler öğrenirim, hem de sen biraz rahatlarsın. Hadi!”

“E hadi bakalım, sen yönlendir, nasıl başlayacağız?”

“Önce aşk ile cinselliğin ilişkisinden başlayalım mesela. Cinsellik yoksa aşk da yok değil mi? Kendi cinsinden birine aşık olmazsın sanırım, çok samimi arkadaş olabilirsiniz onunla sadece.”

“Öyle mi? Ya eşcinseller?”

“Onlarda da cinsellik yok mu? Cinsellik olduğuna göre, onlar da aşık olabilirler birbirlerine.”

“Evet, haklısın galiba. Peki, cinsellik aşkın birinci koşulu mu diyeceğiz o zaman?”

“Birinci mi bilmiyorum, ama koşullardan biri olduğu açık değil mi?”

“Peki, öyle diyelim. Sonra?”

“Sonra, beğenmekten çok beğenilme, özel olma, sevilme. Birini elde etme, elde tutma, biri ile çok çok özel şeyleri paylaşma. O kadar özel ki, annenle veya babanla bile paylaşmadığın, en yakın arkadaşınla bile paylaşmadığın kadar özel şeyler, bedenini paylaşma. Birine bağlanma, arayıştan kurtulma. Bu duygulara tatmin sağlayan bir obje var karşında.”

Hamdi birden dikleştiğini hissetti omuzlarının. Keder yerini meraka, araştırma isteğine bırakıyordu. “Çok iyi, iyi gidiyorsun bravo! Böyle bir obje seni sıkıca kendisine bağlar, doğru. Valla sen çözmüşsün olayı Bilge, bir de bilmiyorum diyorsun.”

“Hayır, çözmüş değilim. Yalnızca bu duyguların tatmini olsa güzel bir açıklama olabilir, ama bu duyguların cinsellik şartına bağlanmasını nasıl açıklarsın? Bu duyguların tatminini kendi cinsinden biri de sağlayabilir. Neden ille de karşı cins?”

“Yaa bir taşla iki kuş vuruyorsun işte, ikisi bir arada olamaz mı?”

“İkisi bir arada olabilir demek, öbür seçeneği dışlamaz. İkinin mutlaka bir arada olması durumu ile karşı karşıyayız.”

“Haklısın, bu duyguların bir şekilde testosteron veya östrojen hormonları ile ilgisini kanıtlamak zorundayız diyorsun yani.”

“Değil mi? Bu duyguları oluşturan kimyasallarla cinsiyet hormonları, bir şekilde birbirine çarpan etkisi yapıyorlar olabilir mi?”

“Valla bu konuda bir çalışma hatırlamıyorum ben. Sen araştırdın mı?”

“Hayır, ben de bulamadım. Sizi en derinden ilgilendiren bir konuyu nasıl bu kadar ihmal edebiliyorsunuz?”

“Ah Bilgeciğim ah... İhmal ettiğimiz o kadar çok şey var ki. Ama, aslında pek çok kişi için bu konu o kadar da önemli değil biliyor musun. Mesela ben iki ay öncesine kadar böyle bir şey tanıımıyordum. İlişkilerim oldu, beğendiklerim ve sevdiğim oldu, evlendim, birlikte yaşadım, ama şimdi anlıyorum ki, hiç aşık olmamışım ben. Aşık olduğumu sanmışım sadece.”

“Anladığım kadarı ile, cinsel ihtiyaçlarınızı gidermek, soyun devamını sağlamak, sosyal kabul görmek gibi gerekçelerle, ve tabii demin söylediğimiz duyguların tatmini için, beğendiğiniz tipler arasından bir seçim yapıp aile kuruyorsunuz. Bu seçim aşamasında, gözlerle bile olsa, ilk ön-anlaşmadan sonraki süreci aşk olarak adlandırıyorsunuz. Kur yapmalar filan. Ama çok özel koşullarda bu aşk, devleşip bambaşka bir hale gelebiliyor. İnsanların çoğu normal aşk yaşarken, senin gibi bazı ...bazı...”

“Hıyarlar?..”

“Yok,” sırttı gene, “...bazı zavallılar da bu dev aşkla boğuşmak zorunda kalıyorlar. Doğru mu, böyle diyebilir miyiz?”

“Tamam da, işte o çok özel koşullar ne, önemli olan o. Galiba bir tanesi, ayrılık, kavuşmanın engellenmesi. Bu durum bazı salgıların nötralize edilemeyip, birikmesine neden oluyor olabilir. Ben mesela, Arzu ile evlenmiş olsaydım, yani tanıştığımızda Arzu boşanmış olsaydı, böyle acı filan çekmezdim. Haa, ilk evliliğimden ne kadar farklı olurdu? Bilemiyorum, ama şu anda daha iyi olurdu gibime geliyor. Çok daha iyi anlaşıyoruz çünkü. Ama yok, birleşemiyoruz. Cinsellik ne kadar önemli burada? Ben ihtiyaçlarımı başka kadınlarla sorunsuz olarak gideriyor olsam, evet, üzerimdeki cinsel baskı kalkardı belki, ama Arzu da o zaman benim için maşuk değil, arkadaş olurdu. İyi bir arkadaş, kanka. Yaa yoksa bu aşk olayı kültür ile mi ilgili, ha? Cinselliği aradan çıkarmak mümkün mü? Evet! Her gün istediğim kadınla birlikte olabiliyorsam, aşktan geriye bir tek kanka'lık kalıyor değil mi?”

“Öyle mi? Bence bu, sıradan aşklar için geçerli, dev aşkları açıklamaya yetmez. Engellenme teorisi de, daha güçlü görünüyor ama, gene yetersiz kalıyor bence. Gel istersen mantıklı sonuçlarına kadar izleyelim ikisini de!”

“İzleyelim, ilginç olabilir.”

“Önce cinsellikten başlayalım. Cinselliği tamamen aradan çıkarmak mümkün mü, ona bakalım. Dedin ki, istediğim kadınla sorunsuz beraber olabiliyorsam, geriye kanka’lık kalır, değil mi?”

“Evet.”

“Bu durumda, maşuk da istediği erkekle her gün sorunsuz beraber olacaktır, doğru mu?”

“Şey, teorik olarak evet. Ama sanırım pratikte sorunlar doğacaktır her iki taraf için de, haklısın galiba.”

“Dur, daha ileri gidelim. Siz insanlarda en temel fizyolojik ihtiyaçlar neler? Besin, cinsellik ve güvenlik, doğru mu?”

“Doğru, güvenlik dediğin barınma, korunma.”

“Peki siz besin ve güvenlik yönünden yoksul olanlara, her türlü yardımı yapmaya çalışıyorsunuz, cinsel yönden yoksul olanlara neden hiç yardım edilmiyor?”

“Nasıl, anlamadım?”

“Adam çirkin, veya sakat. Hayırsever bir güzel kadın, yılda bir kere olsun onunla neden birlikte olmayı düşünmüyor diyorum. Yiyecek ve giysi veriyor da ona, en temel ikinci ihtiyacı olan seks yardımını neden ihmal ediyor. Veya çirkin bir kadınla, Allah rızası için birlikte olup onun gönlünü hoş etmeyi hiç düşündün mü sen? Hayır kurumları neden bu işi teşvik etmiyor, organize etmiyorlar?”

“Yaa arkadaş, dur bi dakika. Bu işlerin hayırla... Evet, o da bir ihtiyaç, onu da yoksulluk olarak kabul edebilir miyiz... Yani hiçbir ahlak sisteminde, hiçbir sosyal sistemde yok böyle bir şey. Haa olamaz mı?.. Bilmiyorum, belki marjinal olarak sağda solda görülebilir ama, toplum tarafından kabul görme ihtimali, ...bilemem yani.”

“Bence de toplum tarafından kabul görme ihtimali yoktur bunun. Bu yüzden de senin marjinal gruplar dediğin insanlar, bu işi yapsalar da gizli yapmaya çalışırlar. Bundan çok daha fazlasını, gene toplum kabul etmese de, insanların çoğu kaçamak olarak yapmaya çalışıyor. Ama toplum, kendi nefsi için kaçamak olarak yapanlara, hayır için yapanlardan daha fazla müsamaha gösterecektir, neden?”

“Yaa Bilgeciğim, sen her şeyi birden allak bullak ediyorsun yaa, seninle konuşabilmek için önce kurs mu almak gerek bilmem ki. Direk merkeze saldırıyorsun yani, belden aşağı çalışıyorsun habire. Ben bunlar üzerinde biraz düşüneyim de öyle konuşalım, tamam mı.”

“Tamam, ama şunları da düşün o zaman lütfen: İnsanlar yasak ilişki fikrinden bir yandan heyecan duyuyorlar, öte yandan bundan içgüdüsel olarak korkuyorlar. Bu korkunun altında, karşı tarafın bağlanması ihtimali, askıntı olması ihtimali, hamilelik ihtimali, şantaj, bela, içip içip kapılara dayanma, filan gibi endişeler yer alıyor gibi. Daha temelde iç güdüler de olabilir belki. Yani bu ikincil ilişkinin, her zaman ‘düşük yoğunluklu ilişki’ olarak kalması garanti değil. Bu konuyu da, ‘Sosyal Psikanaliz’ kapsamında değerlendirirsin belki.”

İzin isteyip kalktı Hamdi, Kapattı bilgisayarını. Derinden bir “huh!” çekti şöyle. O neydi be! Resmen düğüm manyağı yapmıştı Hamdi’yi Bilge. Yok kardeşim, bununla tartışılmazdı. Eskiden beri, önyargılarımızdan kurtulmayı savunurdu Hamdi. Önce her şeyi yıkmak gerekir derdi. Al sana yıkım işte! Kim bilir daha neler var diplerde, yık da görelim! Kolaydı öyle sifira inmek Hamdi efendi!..

“Şunun konuşmasına bak” dedi. “Seyfettin’e açıldığımda nasıl karşıladı, şu teneke kafa nasıl karşıladı beni!.. İnsan gibi var mı yaa, insanın bir tırnağına bin tane Bilge’yi değişmem valla. Yaa aslında içmeden konuşmayacaksın bu aşk meşk meselelerini. Olmuyor

yani... Ya bir gün Bilge'nin de içebilen versiyonları yapılırsa? Olur mu yaa?.. Olur tabii, niye olmasın ki? Amaaan! Onu da o zaman düşünürüz.”

Yeniden

Hamdi bahçeye çıkmak için kapıyı açtı ve dondu kaldı. Arzu, bahçe kapısında Ahmet'le konuşuyordu. Hamdi'yi görür görmez Arzu da dondu kaldı. Arzu, elektrik şebekesindeki bir sorundan dolayı, bilgi almak için gelmişti Ahmet'in yanına. Voltaj çok oynuyor, her zaman böyle miydi, filan türünden. Komşu idi ne de olsa.

“Arzu!?” dedi Hamdi. Arzu, ne yaptığını bilmeden Ahmet'i bir yana itip koştu Hamdi'ye doğru. Bu sırada Seyfettin de Kapıya gelmiş, onları izliyordu. Hamdi de seğirtti Arzu'ya doğru. Burun buruna geldiklerinde durdular. Gözlerinde sanki yılların özlemi vardı, birbirini kana kana içti sanki gözleri. Seyfettin Ahmet'e bir göz işareti yaptı, içeri girip kapıyı kapattı. Ahmet de arka bahçeye geçti hemen. Seyfettin anlamıştı durumu, Hamdi'nin “Arzu” diye bağırmasından ve sonrasında gördüğü manzaradan.

İki eski okul arkadaşı gibi sarılıp öpüştüler. Nasılsın, burada ne arıyorsun gibi anlamsız soruların ardından, Arzu ağlamaya başladı. Gidip bahçe duvarının dışarıdan görünmeyecek bir yerine oturdular. Hıçkıra hıçkıra ağladı Arzu, doya doya. Hamdi hiç konuşmadı, dokunmadı bile hatta.

“Yaa, çok üzgünüm inan” dedi Arzu, burnunu çeke çeke. “Öyle ayrılmak istemezdim... Ama biliyorsun... Ben aslında...”

“Üzme kendini canım, üzme” dedi Hamdi. “Sen mutlu musun, o önemli şu anda.”

“Eh işte, ...gidiyor şimdilik, bir biçimde” dedi Arzu hafifçe kafasını sallayarak ve burnunu çekerek. Nedense göz göze gelmeye korkuyor, birbirlerine bakamıyorlardı şimdi.

“Furkan? O nasıl, iyi mi?”

Önce umursamaz biçimde baktı Arzu, sonra bir mutluluk ifadesi geldi yüzüne.

“İyi, çok iyi. Burayı çok sevdi.” Sonra durdu biraz. “Babasını da özlemiyor artık...”

Sonra ayrıldıkları süreden konuştular. Metin Bozdağ'da bir eğitim görevi ile bulunuyordu. Bir buçuk aylık periyotlarla özel kuvvetlere bağlı timler geliyor, bu bölgede eğitim alıyorlardı. Metin de eğitimin koordinasyonunda görevli idi. Üç gün arazide, iki gün evde kalıyordu. Ödemiş'te değil de Gölcük'te bir ev tutmaları Metin'in fikriydi. Oğlu ile ve Arzu ile daha fazla beraber olabileceğini düşünmüştü. Ve Hamdi'lerin kaldığı binanın hemen yirmi metre sağında, Jandarmaya daha yakın, iki katlı bu evi kiralamışlardı. Aralarında sadece bir boş parsel vardı. Bahçeden bahçeye, pencereden pencereye konuşmak bile mümkündü biraz bağırırsan.

Bu tesadüfün inanılmazlığı üzerine konuştular bir süre. İlahi bir güç olmalıydı, ancak kader organize edebilirdi bu kadarını. Arada bir gözleri buluşuyor, sevgi dolu, aşk dolu, özlem dolu bakışlarla kilitlenip kalıyordu bakışları. Dışarıdan bakan birisi, “ha sarıldılar ha

sarılacaklar” derdi onları görse. Ama neredeyse çekiştire çekiştire ayırıyorlar gözlerini, önce yere, toprağa, sonra da uzaklara bakıp iç geçiriyorlardı karşılıklı olarak.

Hamdi de anlattı kendi hikayesini. Ayrılık acılarına filan hiç değinmedi. Bir iş teklifi aldığı, birkaç ay burada hem eğitim vereceğini, hem de terapi uygulayacağını anlattı. Büroyu kapattığını, buradaki işi bitince yeniden açıp açmayacağına o zaman karar vereceğini söyledi.

Sustular, gözleri uzaklara daldı ikisinin de.

“Ben artık gideyim” dedi Arzu. Furkan uyanabilir, bir dakikalığına çıkmıştım evden. Sonra gelirim gene, görüşürüz. Hadi hoşça kal!”

“Hoşça kal” dedi Hamdi. Bahçe kapısına kadar geçirdi, telaşla hızlı hızlı yürüyen Arzu’nun arkasından baktı bir süre. Sonra ağır ağır içeriye girdi. Seyfettin oturmuş radyo dinliyordu. Hamdi’ye baktı, “O mu?” dedi.

“O.”

Alt üst olmuş şekilde bir koltuğa attı kendini. Çok sevinmiş, çok mutlu olmuştu, ama birkaç dakika için sadece. Sonra başka duygular almıştı o mutluluğun yerini çabucak. “Bu ne biçim kader”di? “Ne tür bir oyun oynuyordu felek” Hamdi ile? Bu kadarı tesadüf olabilir miydi? Anıları ve Arzu’nun hayali ile mutluyken, her şey Arzu olmuşken, şimdi yeniden sorumluluk alacak, Arzu’nun yuvasında mutlu olabilmesi için görevler mi icadedecekti kendi kendine? Arzu gene bocalayacak, saçmalayacak, onun adına ortalığı toparlamak da Hamdi’ye mi düşecekti gene. Bu sorumluluk, bu yük ağır geliyordu artık Hamdi’ye. Şimdiden ezilmeye başlamıştı altında. Ama ya sonunda Arzu’ya kavuşma varsa? Ya feleğin son çırpınışları ise bütün bunlar? Ya aşkları sonunda galip gelecekse?..

Bu soruların cevabını asla bulamadı Hamdi. Sonraki üç hafta boyunca, Arzu ile her gün görüştüler. Furkan deli olmuştu Hamdi’yi görünce, boğacak gibi sarılmıştı boynuna, bırakmamıştı bir türlü. Furkan, Arzu ve Hamdi, hemen her ikindi sonrası evlerinin arasındaki arsada yürüyor, oynuyor, konuşuyor, şakalaşılıyor, hızla geçen zamanın tadını çıkarmaya çalışıyorlardı. Birkaç kere Gölcük’e alışverişe de indiler, göl kenarında oturup çay içtiler. Metin’le tanıştı Hamdi. Suratsız adamın tekiydi. Hamdi’yi şüpheli gözlerle iyice süzmüş, sonra kibarlık olsun diye söylendiği belli olacak şekilde “memnun oldum” demişti. Hatta evine kahve içmeye de davet etmişti ama, Hamdi de kibarca “inşallah” diyerek reddetti bu daveti. Adam, Hamdi’yi konuşturup, hakkında biraz bilgi almak için bu daveti yapıyordu, açıktı.

Aslında Metin açısından Arzu ile Hamdi’nin, iki eski tanışın yeniden buluşması, Arzu’nun bu evde olağanüstü sıkılmasına karşı iyi bir tesadüftü. Arzu gerçekten sıkılıyordu ve durmadan bu durumdan şikayet halinde idi. Furkan’ın varlığı bu can sıkıntısını gidermeye yetmiyordu. İki insan görmek, iki “hee-yok” demek ihtiyacı duyuyordu. İşte şimdi mutlu bir tesadüf, İzmir’den tanıdığı bir doktor ayağına kadar gelmişti. Hakkında istihbarat almak ve güvenilir olup olmadığını öğrenmek Metin için zor değildi. Ama kendi gözü ile de görmek istemiş ve tanışma ortamı hazırlamıştı. Arzu’nun onunla görüşmesine, dolaşmasına, köye inmesine izin verdi. Ama Furkan da yanlarında olmak koşulu ile.

Kapalı, gözden uzak ortamlarda yan yana olamamalarını saymazsak, İzmir günlerine geri dönmüşlerdi. Aynı muhabbet, aynı mutluluk!.. İlişkilerinden hiç bahsetmeden, her konuda konuşuyor, şakalaşılıyor, gülüşüyor, kovalaşılıyor, ama dokunmuyorlardı birbirlerine. Kovalaşmak var, ama yakalaşmak yok! Garabete bakar mısınız! Ama olsun, memnunlardı, mutlulardı. Furkan’ı birlikte gıdıklarken, ara sıra elleri birbirinin vücutlarına da değiyor, ve içlerinin çekildiğini hissediyorlardı sanki. Bu durumlarda asla birbirlerinin gözüne bakmıyor, o kısa anın büyümesi bozulmasın diye ayrı ayrı yerlere daldırıyorlardı gözlerini. Tuhaf, birkaç kere Arzu düşecek gibi olmuş ve Hamdi belinden yakalamıştı onu, o zaman böyle bir duygu olmamıştı hiç. Ama Furkan’ı gıdıklarken eli Arzu’nun bacağına veya karnına deyse, kopuyordu beş duyusu birden. Arzu da aynıydı. Furkan’ın üzerine öyle yumuluyorlardı ki

ikisi de, Arzu'nun elleri Hamdi'nin bacağına, göğsüne, hatta bir keresinde önüne değmişti. Arzu'nun da bu dünyadan kopup, öte tarafa geçtiği anlardı bu anlar.

Nasıl geçtiğini anlayamadılar zamanın. Beraberlikleri yeniden erotizmle süslenmeye başladı. Hamdi yavaş yavaş dozunu artırarak erotik fıkralar anlatmaktan kendini alamıyor, Arzu da giderek, elinde olmadan daha bir cilveli olmaya başlıyordu. Farkında değillerdi belki ama, açıkça kur yapıyorlardı birbirlerine. Açıkça mendiller atıyor, davetiyeler yazıyorlardı. Bir kıvılcımlık işi kalmıştı aşkın. Ha alevlendi, ha alevlenecek! Peki Saf Aşk? Bilmem!.. O yavaş yavaş kaybolup gitmişti, ortalarda görünmüyordu. Hamdi bu geriye dönüşün; benliğinin, nefsinin bu sinsî zaferinin farkında bile değildi.

Hamdi yeniden İzmir günlerindeki gibi olmuştu. Her anı Arzu ile doluydu gene. Gecesi ve gündüzü, hayalleri ve rüyaları. Bilge ile uğraşırken, aklı gidip gidip geliyordu Arzu'ya. Ama Arzu ile beraberken, Bilge aklına bile gelmiyordu. Apayrı bir dünyada yaşıyorlardı sanki o zamanları. Arzu ile beraberken aklı hep, ...hep, ...kahretsin, hep Arzu'nun ulaşamadığı yerlerine kayıyordu işte. O meme muayene sahnesi gözünün önünden gitmiyordu. Hatta daha bir allanıp pullanmış, daha bir şaşaalı hale gelmiş, sanki saatlerce sürmüş gibi hatırlıyordu o anları.

Duygular

Kahvaltıdan sonra sardırılmışlar, devam ediyorlardı konuşmaya. Yeni çaylarını yudumladıkları yerde, Seyfettin devam etti anlatmasına:

“Bir Dikkat Modülü algoritması, gene bebekliğimizden başlarsak, oldukça basit aslında” diye devam etti Seyfettin. “Dikkati, bebeklikte içgüdülerimiz belirler. Besin, güven, yani anne, belirli bir şiddet bandında ışık, belirli bir şiddet bandında ses, belirli bir şiddet bandında hareket, acı ve okşanma duyuları, ne bileyim işte, binlerce uyarı içinde dikkatimizi kendine çeker. Buna benzer dikkat önceliklerini, programın özel amaçlarına göre, algoritmaya önceden dahil ettik biz. Bu dikkat önceliklerinin, insandaki gibi bir *tedirginlik* salgısına ihtiyacı yoktur. Bir ‘if...’ komutu hallediyor o işi. Bundan sonrası doğrudan Ön Muhakeme Ünitesi ile birlikte yürütülüyor. Bu temel dikkat çekiciler ile bir şekilde ilişkili her olaya, on ayrı sütunda duygusal ve bilişsel değerler ekledik. Hafıza tablolarının sütunları yani bunlar. Bu değerlerin en önemlisi, *önem* değeri. Bu değerlerin hangi bantlar içinde olacağını ve tam değer neye göre belirleneceğini, algoritmaya başlangıçta girdik, ama uygulamasını Ön Muhakeme Ünitesine bıraktık.”

“Yani dikkati uyaran en önemli unsur, önem değeri diyorsun, öyle mi?”

“Biz öyle yaptık. Önce, anlamlandırma katmanının önüne bir Ön Muhakeme katmanı koyduk, tamam mı. Gelen algıları önce burası denetliyor. Beyinde bilinç dışı burası. Hafızada genel bir tarama yapıp, ama değerler arasından önce sadece önem değeri sütunlarına bakıyor. Kestirmeden yani.”

Biraz durdu Seyfettin. Aklına başka bir şey de gelmişti ve arada söyleyip söylememesi gerektiği üzerinde düşündü kısa bir süre. Sonra söylemeye karar verdi:

“Duygusal değer sütunlarında yer alan değerler, bir arada oluşturdukları bir tür ağırlıklı ortalama değer üzerinden dikkatin yönünü belirliyorlar. Dolayısıyla bu değerlerin bant genişliklerini ve normal noktalarını, programın eğitimi sırasında biraz da denemelerle bulduk, anlatmıştım. Bu değerlerin optimizasyonunu sağlayıncaya kadar göbeğimiz çatladı doktor, bilemezsin! Bir yanda önem değeri, bir sürü diğer duygu değerinden akson alıyor, sizin tabirinizle, bunların ağırlıklı ortalamasını çıkarıp, kendisinininkini ekleyip, refleksler ve acil işler modüllerinden gelen değerlerin bir oranı ile çarpıp, dikkat, muhakeme, istek, amaç, eski kayıtlar, daha binbir modüle aksonları ile iletiyor bu değerleri. Bu yerler de her biri kendisine göre ayrı bir formülle değerlendiriyor aldığı değeri. Ne uğraştık, ne uğraştık anla artık! Hala da uğraşıyoruz bunun üzerinde, gördüğün gibi. Ha, yapay sinir ağlarını bilseydin biraz, bu anlattıklarımın geleneksel ağlardan ne kadar farklı olduğunu da anlardın. Neyse, böylesi daha iyi aslında.”

Hamdi biraz alındı bu sözlerden ama, belli etmedi. Kafası daha çok içerikte idi:

“Düşünsel faaliyetler, algılarımız kadar duygusal etki oluşturmazlar” dedi Hamdi. “Düşünsel ortamın sanal bir ortam olduğunu ve ne tehlike, ne de ciddi hazlar oluşturmayacağını biliriz. Öyleyse salt düşünsel muhakemelerde nasıl *değer ataması* yapıyorsunuz?”

“Beyinde, muhakeme alanı fazla sayıda bilgiyle, ne bileyim, uzun süreli mukayeseler ile çalıştığı zaman çok çabuk yorulur. Bu yorgunluk hoş bir duygu değildir ve bundan kaçınılmaya çalışılır. Bundan kaçınmanın dış yolu problemden kaçmaya çalışmaktır. İç yolu ise muhakemedeki bilgi sayısını azaltmaya çalışmaktır. Bu, aslında hafızadaki bilgiler düzeyinde *refleksler oluşturmak* demektir, ve anlattığım gibi, bebek bunu ilk algılarında bile yapmaya başlar. Algoritmamızda, muhakemeye giren satır blokları belirli bir yoğunluğun üzerinde ise, onlara bir *kötü* değeri ekliyoruz. Bu değer varlığı, onları daha kısa bloklar haline getirmek üzere özel bir muhakeme işlemi tetikliyor anlıyor musun. Yani veritabanımızın sütunları arasında, bir gruptan *iyi* veya *kötü* olduğunu gösteren değer sütunu da var. Hatta bu sütun, ne kadar iyi veya kötü olduğunu da gösterecek genişlikte bir değer skalasına sahip. Bu değerler, bir olayın nerede başlayıp nerede bittiğini anlamamıza da yarıyor. Biliyorsun, algılar sürekli şekilde akıp duruyor beynimize ve ardarda kaydediliyorlar.”

“Hah, ben de onu soracaktım. Sürekli olarak bilgi akışı var ve bunlar ardarda kaydediliyorlar. Hangi satırın hangi olay ile ilgili olduğunu nasıl belirliyordu Bilge?”

“Biz hangi hareketle ilgileniyorsak, o hareketi aradan çıkartıp, filanca olay olarak etiketlememiz gerekiyor aslında. Nasıl yapacağız bunu? Haa, kabaca nesneye göre yapabiliriz, veya bir nesnenin bir parçasına göre. Ama içinde birden fazla hareketli nesne olan olaylar da var değil mi. Bir futbol maçı mesela, bir yığın nesne ve bir yığın olaylar yumağı. İşte olay olarak bir demet satır seçtik, baktık yetersiz, kötü değeri verip yeniden seçeriz. En uygun değeri bulduğumuzda, iyi değeri veririz ve bu olay, daha sonraki olay belirlemelerimizde referans olarak işe yarar. Hatırla, Hafızaya bir bakışta 240 satır birden görüyorduk ya! En azından bu 240 satır için zor olmuyor bu. Eğer daha geniş bakmak gerekiyorsa, hafızaya farklı bir uzaklıktan yeniden odaklanmak gerekiyor tabii.”

“Anladım, iç göz gibi.”

“Yani daha bebeklikte, sürekli algılardan olayları seçip çıkarmayı dinamik bir şekilde öğreniyoruz anlayacağın. Bilge de böyle öğrendi. Şimdi bizden daha mükemmel, iki saniyelik bir olayı on dakikalık bir olaya, onu da üç bin yıllık bir olaya bağlayabiliyor rahatlıkla. Yani iki saniyelik olayı, üç bin yıllık büyük resim içinde de değerlendirebiliyor. Zaten yaşadığımız sorun biraz burası ile de ilgili sanırım, bak burayı not al.”

“Aldım zaten” dedi Hamdi. “Daha neler neler var ilgili olabilecek, dersimi çok iyi çalışmam lazım. Bakalım neler yapabileceğiz?”

“Bir başka değer sütunu, amaca yakınlık açısından bir skalayı gösteriyor” dedi Seyfettin. “Bu skala, bir uçta *‘bingo!’* ve öbür uçta *‘saçmalama!’* gibi değerler alıyor. Burası da bilişsel değerler sınıfına giriyor, önem değeri gibi. Her muhakeme süreci, adım adım bir satır grubu olarak veritabanına, yani hafızaya kaydedilir. Son satırında *bingo* değeri taşıyan bloklardan, daha sonraki muhakemelerimizde yöntem olarak yararlanıyoruz. Hatta kullandıkça, bu yöntemler de blok olarak kısaltılıp refleks haline getirileceklerdir anlıyor musun!.. Daha başka değer sütunlarını da ihtiyaca göre, istediğimiz zaman ekleyebiliyoruz veya değer çarpanlarını değiştirebiliyoruz. Bu değer çarpanlarını değiştirme işlemi, ben biraz sizin ilaç vermenize benzetiyorum doktor, hani müsekkin filan!”

“Benzetmeye gerek yok, tıpkısının aynısı zaten. Biz de ilaçlar kullanarak, beyindeki bazı kimyasalların miktarını azaltıyor veya artırıyoruz. Sen A değeri için çarpı 3 veriyorsun mesela, ben A salgısı için çarpı 3 hapı veriyorum. Aynı şey.”

“Dikkat, sizin nörolojide en az bilinen konulardanmış” dedi Seyfettin. “Nasıl oluştuğu, nasıl çalıştığı pek bilinmiyormuş, öyle mi?”

“Evet, az bilinen pek çok konudan biridir.”

“Neyse, biz birkaç basit ilke ile sınırladık kendimizi. Dikkat, başlangıçta şu üç şeye yönelir demiştik ya, hareket, ışık ve hafızada benzerlik. Hafızada benzerlik, en başta anne kokusunu da kapsar. Sonra buna, ergenlikte, östrojen ve testesteron kokuları eklenir filan...”

“Yani biyolojik dikkati tarif ediyorsunuz.”

“Yaa, algılardan olabilir, yani hareket, ışık, koku, deride acı filan gibi. Hafızadan da, yeni olan, belirli bir şiddetin altında veya üstünde olan her bilgi dikkati geçici olarak kendine kilitler. Biz öyle tasarladık yani. Şimdi sen Bilge’yle konuşurken mesela hapsir, Bilge hemen işlemcisini, ağ bağlantısını filan sınırlayıp sana odaklanır. Ama biz dikkate bir yorulma süresi de verdik. Yarım saniye ile altmış saniye arasında. Kesin süreyi, her benzer olaya göre kendi tecrübesi ile ayarlıyor. Yani dikkat süresi formülünün değişkenlerini hafızasından alıyor. Bu sürenin sonunda elindeki işe devam ediyor, veya yeni bir program belirliyor kendisine.”

Hamdi’nin kafası şişmeye başlamıştı gene. Yediklerini sindirmesi gerekiyordu kafasının.

“Yaa biraz ara verelim mi” dedi. “Yeni çay demleyelim, biraz da hareket etmiş oluruz ha?”

Kamp

Seyfettin çayla ilgilenirken, balkona çıktı Hamdi. Güneydeki dağlara, ormanlara baktı, bahçeye baktı. Manzara harika idi ama, kendi başına, istediği zaman çıkıp özgürce değerlendirmedikten sonra cennet olsa ne yazar! Nereden geldiyse, aklına Harmondsworth mülteci kampı günleri geldi. Etrafı yüksek tel çitler ve dikenli tellerle çevrili bu taş bloklarda iki hafta geçirmişti. İngiltere'ye gelir gelmez Londra hava alanı yakınlarındaki bu kampa konulmuşlardı. Afrikalı, Filistin'li, Vietnam'lı, birçok ülkeden mülteci adayı tutuluyordu burada, sayıları beş yüzden fazla idi.

Burada tutulan yabancılar dışarıya çıkamıyor, ancak haftada iki gün ziyaretçi kabul edebiliyorlardı. Bir tür dev nezarethane yani. Ama Türkiye'deki o günkü cezaevlerine göre Hilton. Tabii, iki hafta içinde çıkıyorsanız. Örgüt bir takım formaliteleri tamamlamakta yardım etmiş ve Hamdi mülteci statüsünü kazanarak dışarıya çıkmıştı. İçeride aylarca, hatta yıllarca kalanlar için ise, bir süre sonra bu Hilton imajı silinip, yerini cehennem imajı alıyordu. Yaşam koşulları belli bir standartta olsa da, görevlilerin muameleleri pek de o meşhur batı standartlarında değildi. Sonraki yıllarda Harmondsworth'da birçok isyan çıkmış, onlarca yabancı kendini asarak veya yakarak intihar etmişti.

Tekrar manzaraya baktı. "Yok kardeşim" dedi, "hapis de olsa memleketimde olsun. Sopa aynı sopa bile olsa, el oğlunun vurduğu bir başka batıyor adama."

Seyfettin'in sesi ile dağıldı kafası. İçeri girdi. Çaylar demlenmiş ve servis edilmişti, bisküviler eşliğinde.

"Büyüksün!" dedi Hamdi.

"Eyvallah!" dedi Seyfettin. Oturup çayın ve bisküvinin tadını çıkardılar. Biraz sağdan soldan sohbet ettiler gülüşerek. Sonra Hamdi konuya döndü:

"Eee, başka? Bu dikkat konusu çok ilgimi çekti biliyor musun? Şu iş bir bitsin, birkaç yıl kütüphaneden çıkmam her halde!"

"Başkaaa..." dedi Seyfettin, "unutuyorum bazı şeyleri, kusura bakma. Sor ki aklıma gelsin. Biri, basit olanı, çözünürlük meselesi mesela. Örnek gene görmeden verelim bak. Biz Bilge'nin kamerasını nasıl ayarladık biliyor musun? Mesela hareket algılayınca, hareketin olduğu bölgeyi odaklıyor, anlattım daha önce. Ama ne kadar? Hareket eden objeyi, görme alanının onda biri büyüklüğüne getirinceye kadar. Yani dış çerçevenin büyüklüğü, tüm görme alanının onda biri. Mesela bir insan gördü diyelim, tarlada hareket halinde. Tarlayı adamın on katı büyüklüğüne kadar daraltıyor, odaklıyor, anlıyor musun, ama adam merkezde. Sonra diyelim ki, adamın gömleğinin düğmesi parladı. Bu defa görüntüyü, düğmenin on katı büyüklüğe gelene kadar odaklıyor. Gerekirse düğmenin deliğini de. Fakat ikinci bir yeteneği daha var, her odaklamada görüntü çözünürlüğünü sabitliyor: 72X72 dpi. Yani bildiğimiz

ekran çözünürlüğü. En geniş manzarayı da bu çözünürlükte alıyor, düğmenin deliğini de. Böylece ne oluyor? En küçük detayı bile daha alt özellikleri ile inceleyebilecek ayrıntıda algıya sahip olabiliyor. İç çerçevenin malzeme açısından fakirleşmesine izin vermiyor yani. Dikkat modülü bunları yaparken, asıl algı, fonda, en geniş açı ile görüntü aktarmayı sürdürüyor tabii. Yani paralel iki işlem aynı anda yürütülüyor. İşlem süresince ikisi beraber tutuluyor, yani Ön Muhakeme ünitesinde, işlem bittikten sonra dikkat modülünün verileri kaydediliyor, ama diğeri siliniyor.”

“Peki dikkatin beyinde...”

“Haa! Dikkat modülümüz, sözünü unutma, hafıza üzerinde de aynen böyle çalışıyor. Veritabanının herhangi bir tablosunda bir olay, ya da bir satır sırttı diyelim. Yani dikkat modülünü uyardı. Dikkat modülü, yalnızca o satırı veya o olay blokunu kopyalamıyor ön muhakeme tablolarına. O olay merkezde olmak üzere, altındaki ve üstündeki birer olay ile birlikte alıyor. Yani dikkatin odağını bir figür olarak alıyor, ama yalnız değil, arkasında daha geniş bir fon ile birlikte. Yalnız burada, görmedeki gibi on katı olarak belirlemedik. İşlemci yükünü çok artırmamak için, iki katına kadar daraltılabiliyor. Sonra, tecrübesine göre, hemen bu sınırı optimize ediyor tabii. Olayın geneli ile ilgili bir yoruma ulaşır ulaşmaz, muhakeme tablolarına aktarılıyor, gerekli detaylara fokuslanıp, gerekli işlemleri yapıyor yorulana kadar.”

“Yani dikkat modülünüz, hafızaya bakan ayrı bir göz demiştik, onu anlatıyorsun gene.”

“Evet evet. Hem hafızaya, hem de beyne gelen tüm algılara bakıyor aslında. Duyu organlarından beyne gelen uyarılar daha bilince erişmeden, dikkat onları görür ve odaklanır. Reflekslerimiz bu sayede var. Hoca, Talamus’tan filan bahsederdi bu konularda, sen daha iyi bilirsin bunları. Yalnız tabii, bu tür değerlendirmelerin hepsinde de uygun bir eğitim önem taşıyor anlıyor musun. Doğru tecrübeler kazanması gerek gelişim aşamasında. Bu yüzden, eğitim sırasında bu formülleri doğru besleyecek alıştırmalar yaptırmak önemliydi. Az mı uğraştık bu konuda! Allah rahmet eylesin, bir çocuk gelişimi uzmanımız vardı, Emrah. Portekiz’den getirmişti onu Hüsnü bey.”

“Öldü mü?”

“Evet yaa! Proje tamamlanıp işi bitince, Portekiz’e dönmeden önce bir tatil yapayım demiş Bodrum’da. Nasıl olduysa bir koyda, bir karış suda boğuluvermiş zavallı. Yanındaki kız arkadaşı kurtaramamış zamanında. Bilge’nin eğitimini ona borçluyuz. Gerçekten işinin uzmanı bir adamdı. Instituto Piaget’de araştırmacı doktordu. Bilge ile deneyimlerinden sürü ile yayın çıkaracağını söylüyordu, nur içinde yatsın!”

Biraz durdu Seyfettin, hüzünlenmişti. Hamdi de susuyordu. Türkiye’ye döndükten sonra geçirdiği kazayı ve bir bacağının kopmasını hatırladı.

Seyfettin devam etti yavaş yavaş konuşarak:

“Tabii biz Bilge’nin tamamen objektif olmasını istemedik. Sonuçta, bir hesap makinemiz olsun istemiyorduk. Onun bir kişiliği olmasını istiyorduk. Tam anlamıyla özgür de bırakamazdık tabii. Bu yüzden, bu modüldeki formülün sabit değerlerini oldukça düşük tuttuk. Genelde bizim çizdiğimiz doğrultuda düşünüyor, ama kendi kişiliğini de yansıtıyor yorum ve yargılarına.” Güldü. “İstersek onu tam bir fırlama da yapabiliriz yani” dedi. “Küçük birkaç ayar ile Stalin de yapabiliriz onu, rahibe Teresa da.”

“Hitler daha uygun olmaz mıydı?” dedi Hamdi, verilen örneğe kızmıştı.

“Yaa doktor bırak bu işleri artık yaa! Hitler veya Stalin. Onlar gibi yüzlerce örnek çıkar tarihten. Uygun şartlar oluşsa, sen de, ben de Hitler’den geri kalmayız, biliyorsun değil mi. Hepimizde o potansiyel var. Başka şartlarda Hitler de, Stalin de, birer yardım gönüllüsü olabilirlerdi.”

Biraz durdu. Sonra devam etti Hamdi’nin konuşmamasını fırsat bilerek: “Tamam, elbette her birimizin farklı başlangıç değerleri var. Genlerimiz farklı, yatkınlıklarımız filan, ama hangimiz tamamen masumuz? Kendi hesabıma, direk cennete gitmemin tek yolu şehit

olmak. Yoksa günahlarımın sayısını Allah bilir.” Hamdi’ye baktı. “Ya sen?” dedi, “sen cennetlik misin doktor?” Gülümseyerek sormuştu bu soruyu.

Hamdi gülümsemeden cevapladı. “Orasını bilmem” dedi. “Ama bu dünyada birilerine acı çektirdiğim oldu. Haksızlık ettiğim de. Haa, normal zamanlarımda bunların hiç biri olmadı, eminim. Fakat kızdığım zamanlar, üzüldüğüm zamanlar, ne bileyim, haksızlığa uğradığımı düşündüğüm zamanlarda, evet, çoğunu hatırlıyorum, kırıp döktüğüm çok oldu. Daha hatırlamadıklarım da vardır mutlaka.”

Hamdi, devam edip etmemekte tereddüt ediyormuş gibi durakladı. Sonra devam etti konuşmaya:

“Bazen ne düşünüyorum biliyor musun? O kırdığım, haksızlık ettiğim insanları tek tek arayıp onlardan özür dilemek, sizin tabirinizle helalleşmek geliyor içimden. Bunlardan bazıları hala yakınımda da üstelik. İstedğim zaman onlara ulaşabilirim. Fakat ne zaman böyle düşünsem, içimden başka bir şey beni engelliyor. Yaa, utanıyor muyum, şimdi durup dururken bana gülerler mi, ya da, ...ne bileyim, benim bu yaklaşımımı istismar edip faydalanmaya mı çalışırlar diye düşünüyorum, ...bilmiyorum. Kaç defa düşündüm ama bir defa bile teşebbüs edecek cesareti bulamadım kendimde.” Güldü, “şeytan bırakmıyor her halde” dedi.

“Bence hayır” dedi Seyfettin. “Çok güçlü bir ego’n var, mesele bu! Böyle şeyler düşünmen çok iyi biliyor musun? Bunlar senin ne kadar mükemmel bir insan olduğunu gösteriyor. Varsın teşebbüs etme, onlar anlarlar zaten. Davranışlarına yansır senin haberin bile olmadan. Allah da görüyor göreceğini zaten. Dert etme sen!”

Karargah-2

Gene penceresiz bir oda, iki tane kapı, duvarlarda bir kütüphane, bir çelik kasa, Masa, Sehpa, üç tane koltuk. Öbür tarafta başka bir masa ve etrafında sandalyeler. Hamdi ile Seyfettin'in son konuşmasından bir gün sonra idi. Masada oturan orta yaşın üstünde, gözünde okuma gözlüğü olan adam, önündeki dosyadan başını kaldırdı ve gözlüğün üzerinden ayakta bekleyen, kırklı yaşlarda iki erkeğe baktı.

“Evet, ne durumdayız sonuç olarak?”

“Alet düzelmiş görünüyor efendim” dedi daha kısa boylu ve esmer olan. “Doktorun çalışmaları işe yaradı. Gerçi kendisi aradığımız yeri tam olarak bulamadı daha ama, onun çalışmaları sayesinde müfettiş işi çözdü sayılır.”

“Bu müfettiş işi olacak yani!”

“Olacak efendim. Kardeşlerden birini ayırıp özel olarak eğitmemiz iyi fikirmiş. Diğerlerini denetlemekte oldukça iyi iş çıkaracak, bu günden görülüyor bu.”

“Göreceğiz bakalım. Ne kadar güvenebileceğiz bu müfettişe?”

“Efendim, bu konuda yüzde yüz garanti maalesef tutturamayacağız gibi. Ama biz insanlarda da öyle zaten. Avantajımız, süratli ve yoğun bilgi işleme olacak, bir de yeni kombinasyonlar, yani yaratıcılık. Müfettişin raporu da zaten çok yüksek olasılık ile saptamalar yaptığını gösteriyor.”

“Bu işi neden doğrudan müfettişe vermedik biz ki? Müfettiş kendi başına neden çözemiyor bu sorunları da, çoluk çocuğun eline bakıyoruz böyle?”

“Efendim, müfettiş bile, biliyorsunuz, tecrübe'ye ihtiyaç duyuyor. Doktorun çalışmalarını izleyip sonuçlarını da gördükten sonra, artık müfettiş iyi bir analizci olarak da çalışabilir elbette. Ama hiç tanımadığı sorunlar ortaya çıkarsa, kitabi bilgisi gene yeterli olmayacak ve dış yardıma ihtiyaç duyacaktır.”

“Şimdi bu raporda saptanan düğümler mi ne, bana kalırsa fazla serbestlikten kaynaklanıyor. Özel kuvvetlerden bir ekip isteyip, eğitimi onlara bırakalım bundan sonra.”

“Emredersiniz efendim. Ama o taktirde yaratıcılık konusunda bazı sıkıntılar ortaya çıkacaktır, biliyorsunuz.”

“Zaman!” diye bağırdı masadaki adam. “Zaman unsurunun bizi nasıl sıkıştırdığı hakkında en ufak bir fikriniz yok. İki yıl oldu. Bir operasyonu iki yıl boyunca gizlemeye çalışmak ne demek biliyoruz değil mi? Ankara'daki geri zekalılar yok filan profesöre gidelim, yok filan uzmanı getirelim diye laf ebeliği yapıp duruyorlar. Lan bu operasyonda en küçük bir sızma olursa, ordu getirsen koruyamazsın artık projeyi. İki yıl be, iki yıl bu! Neler çektiğimi ben biliyorum. Olduğu kadar kardeşim, eksikleri uygulama içinde tamamlasınlar artık. Kervan

yolda düzülecek. Daha fazla uzatamayız bu işi, yüzümüze gözümüze bulaştırırız. Bir yandan Foça ile uğraş, bir yandan burası ile uğraş, Hüsnü salağı bir yandan dır dır eder, yok öte yandan Hoca'sı, Doktor'u, bilmemnesi!.. Bitmeli artık. Şansımızı daha fazla zorlamayalım. Geçen sene Foça'daki sendika olayını hatırlıyorsunuz değil mi? Hiç akla hayale gelmeyen ne sorunlar çıkabiliyor.” Sonra uzun boylu olana döndü:

“Önlemler ne durumda?”

“Mükemmel efendim. Saha kontrolünde bugüne kadar hiçbir hareket görülmedi. Sivil kontrolde üç elemanımız var, garson, otoparkçı ve sucu. Hareket rapor edilmedi. Duygusal markaj elemanımız vazziyete hakim. En küçük bir sızıntı olmadığından eminiz. Kimse fark etmiş değil.”

“Kimse fark etmiş değil” diye içinden tekrarladı masadaki adam. “Sizin oradan öyle görünür tabii.” Bu operasyonu perdelemek için, Foça'da olmaz dümeni çeviriyorlardı iki yıldan beri. Şimdi de, Bozdağ'da bir askeri haberleşme tesisi inşası başlatmışlardı. Ege adalarının tümünü kapsamına alacak şekilde, dünyadaki en büyüklerinden biri olacağı sızdırılmıştı. Dev antenler için bir Hollanda firması ile pazarlıklara başlanmıştı bile. Etraftaki güvenlik hareketliliği bu inşaata bağlanacaktı. Ayrıca anti-radar boya konusu yeniden ısıtılmış, üretim tesisinde bir hareketlilik yaşanması sağlanmış, böylece yabancı servislerin dikkati oraya çekilmişti. Siyasi düzeyde İran aleyhinde demeçler veriliyor ve bir kriz tırmandırılıyordu. Ama bu arada Trabzon'dan İran'a giden kamyonlar Erzurum'da özel bir kapalı park alanına çekiliyor ve bir gece orada bekletilip, güya kontrol ediliyordu. Yabancı misyonlar, bu olanların, İran'a bir şeylerin gönderilmesini perdelemek için mi, yoksa engellemek için mi olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Foça'daki şirket merkezinde de, her şeyin normal rutinde ilerlediği izlenimi vermek için yeni bir bina inşaatına başlanmış ve yakın çevreden bol miktarda işçi getirilmişti. Adalet Bakanlığı ve barolardan da heyetler gelip gidiyorlardı, yeni hukuk programı için. Aralarında yabancılar için çalışan elemanların da olduğu kesindi. Hüsnü bey'in rutin yurt dışı seyahatleri sıklaştırılmıştı. Yani operasyonu meraklı gözlerden gizlemek için her şey yapılıyordu. Sesini yumuşatıp sordu:

“Şu bilgisayarıcı delikanlı geldi mi?”

“Dışarıda, bekliyor efendim.”

“Siz şu odaya geçin.”

İki adam yan odaya geçip kapıyı kapattılar. Masadaki adam bir düğmeye bastı. İçeriye giren iri yarı adama, “gönder” dedi. Adam dışarı çıkıp kapıyı kapattı. İki-üç saniye sonra kapı tıkladı.

“Gel!”

Seyfettin içeriye girdi. Kapıyı kapatıp masaya yaklaştı. Saygı ile, ayakta, elleri önünde birleşmiş, dik olarak bekliyordu. Buraya daha önce de geldiği belliydi.

“Artık bu gibi başıbozukluk yaşamıyacağımızı söyleyebilir misin?”

“Efendim, tercih yapmamız gerekiyor. Yaratıcılık istiyorsak, bu tür sorunlarımız hep olacak. Ama müfettiş gibi sadece verilen görevi bilen makineler istiyorsak, hemen yüzlercesini teslim edebiliriz.”

“Olmaz!” dedi adam. “Hem bizim dediğimizi yapacaklar, hem de bağımsız karar verebilecekler, istediğimiz tam olarak bu. Bu işi sen çözeceksin delikanlı! Ne yap yap, beni bir daha böyle sorunlarla uğraştırma. Sana eğitim için özel kuvvetlerden bir ekip ayarlayacağım. Beynini bir güzel yıkarlar senin makinenin. Eğer ihtiyaç duyarsan, dünyanın en iyi pedagogunu da kapar getiririm. Haa, bir de, Havelsan ekibini hazırladı, sizden haber bekliyorlar. Sonra uydu sistemlerine başlayacağız, Aselsan ekipleri hazır, fazla beklemeyi sevmez onlar tamam mı. Sorun istemiyoruz, okey? Çöz artık bu işi ve bana garanti ver.”

“Emredersiniz efendim, elimizden geleni yapacağız.”

“Fazlasını...”

“Emredersiniz!”

“Eğer ekibin yetersiz ise, söyle takviye yapmaya çalışalım. Ama artık uygulamaya geçiyoruz ve sorun istemiyorum, anlaşıldı mı iyice?”

“Anlaşıldı efendim. Ekibim yeterli ve sorun çıkmasına müsaade etmeyeceğiz artık.”

Başıyla “çıkabilirsin” işareti yaptı adam. Seyfettin kapıya kadar geri geri gidip, döndü, kapıyı açtı ve çıktı. Kapı kapanınca, başka bir düğmeye bastı adam. Yan odadaki iki adam içeri girdiler.

“Tamam” dedi masadaki adam, “üçüncü safhaya geçiyoruz. Birini kaçırdık zaten, artık risk alamayız. Temiz çalışın.”

“Baş üstüne” dediler. Onlar da geri geri kapıya kadar gidip, döndüler ve kapıyı açıp çıktılar.

Zeka

Öğleden sonra bahçeye inmişlerdi bugün. Bahçe, arkaya doğru sekiler halinde iniyordu. Dışarıdan, eve bitişik bir merdivenle iniliyordu ve her sekinin yanında bir sahanlık koymuşlardı merdivene. En alt kata kadar inilince, merdiven bitiyordu ama yokuş aşağı bir otuz metre daha iniyordu bahçe, her tarafı çevreleyen tel çitlere kadar.

Sekilerin önünde biberiyeden çitler oluşturmuşlardı. Üç tane çam ağacı, bir tane ceviz, bir tane de kestane ağacı vardı bahçede. Bunlar büyük, yaşlı ağaçlardı. Belli ki ev yapılmazdan önce de buradaydılar. Diğer ağaçlar daha gençlerdi ve ev yapıldıktan sonra dikildikleri belliydi. Dört tane elma, iki tane ayva ağacı, beş-altı tane zeytin, erik, incir, birkaç nar, ve birkaç da asma. Bu mevsimde meyvelerden minik koruk salkımları halinde üzümler görülebiliyordu. Bir de daha sütlü halindeki cevizler ve olmamış incirler. Yerler otları temizlemek için yeni belenmiş gibiydi. Ağaçların dibine hayvan gübreleri atılmıştı. Bakımlı bir bahçe idi vesselam. Galiba Musa ilgileniyordu bahçe ile. Elleri rençber eliydi, iri parmaklar, çatlamış avuçlar. Ahmet daha şehirli tipli idi. O belli ki ev işleri ve alış verişle daha çok ilgili idi. Bir de güvenlik...

“Yapay Düşünme üzerinde çalışırken hedefi zeka değil de düşünme olarak tanımladık” dedi Seyfettin. “Şimdi sen, zeka ile düşünme arasında ne fark var diyeceksin. Bir problem ile karşılaştığımızda, önce verili durumun analizi ile, problemi tanımlarız değil mi. Ondan sonra, düşünmenin iki ögesinden hayal, isteklerimizden hareketle problemin muhtemel çözülmüş halini oluşturmamızı sağlar. Bu hayal, yani problemin çözülmüş hali, amacı oluşturur. Düşünmenin diğer ögesi muhakeme, bu amaca ulaşabilmek için verili durum ile amaç arasındaki uyumsuzlukları saptar ve giderme yollarını arar. İstek, hayal aracılığı ile amaç oluşturmak ve muhakemenin çalışma ilkeleri, bunlar Yapay Düşünme algoritmasının iskeletini oluşturmalıdır dedik anlayacağın!”

“Ya zeka?”

“Geliyorum, dur! Düşünme için ihtiyaç duyulan bütün veriler hafızada mevcuttur genellikle tamam mı. Problemin çözülmüş halini hayal etmek böyledir. Çocuk, bir istek için bir problem ile karşı karşıyadır ve bu istek, bilemedin buna çok benzeyen bir istek için bir çözüm daha önce yaşanmıştır. Engeller hakkında da, yöntem hakkında da aynı şey geçerlidir. Büyük ihtimalle muhakemede yapacağı tek ekstra şey, en yakın benzer problemi seçmek ve ona daha önce uyguladığı çözümü aynen uygulamaktan ibaret olacaktır. Bu çözüm, *‘bana ne, ben şunu istiyorum’* diye ağlamak bile olsa. Bu davranışının sonucuna göre, hafızasına, şu isteklerde ağlamak bir çözüm yöntemi olarak işe yarıyor, şu isteklerde yaramıyor diye yeni bir bilgi eklemiş olacaktır.”

“Bu kadar basit yani!”

“Evet, bu kadar basit. Daha önce yaşanmamış problemlerle karşılaştığında, çocuk öncelikle anne babasına sorma ve çözüm yolunu onlardan öğrenme yolunu seçer. Bu yöntemin de etkili bir problem çözme yöntemi olduğunu ilk bebekliğinde, daha konuşmayı öğrenmeye başlarken öğrenmiştir. Aslında, yetişkin hayatında da ender olarak kapsamlı muhakeme yapmak ihtiyacı doğar. Gündelik hayatımız, daha önce çözmüş olduğumuz problemlerin çözümlerini kullanarak sürdürülür yani. Yetmediği yerde başkalarına danışırız. Yetmediği yerde problemden uzaklaşmaya çalışırız. O da yetmezse, ancak o zaman problemi çözmek için kafa yormaya başlarız. İşte burası o kadar basit değil bak.”

“Hah, şöyle...” dedi Hamdi. “Ben de bozulmaya başlayacaktım az kalsın. Muhakeme olayını bu kadar hafife almamalıyız bence. Sonuçta işin içinde mantık var, keşif var, yargılama, hüküm var, bunlar öyle kolay şeyler değil, değil mi?”

“Tabi tabi...” dedi Seyfettin, “geliyoruz şimdi oralara. Ne diyordum? Ha! İşte Yapay Düşünme’imiz de, iş yükünün büyük bölümünü mevcut bilgileri ve mevcut çözüm yöntemlerini kullanarak problemleri çözmeye harcayacaktı. O da, ender olarak muhakeme ünitesini tam kapasite ile doldurup sınırlarını zorlayarak çalıştırmak zorunda kalacaktı. İşte bütün bunlar Yapay Düşünme’yi oluşturuyor, ama henüz zeka yok burada, dikkat et bak! Zeka, öyle görünüyor ki, beynimizin normal düşünme faaliyetinden farklı olan ve normal düşünme yeteneğimize bir şeyler katması beklenen bir özellik. İnsan türünde her birey bir düşünme yetisine sahiptir mesela, değil mi? Bu yeti, dışarıdan alınan bilgileri ortalama bir seviyede seçme, düzenleyerek saklama, gerektiğinde yeniden çağırma ve birbirleri ile şartlı bağlantılar kurup yeniden düzenlemeyi içerir. Ayrıca, gene ortalama bir düzeyde, bilgileri duygusal etkilerden arındırarak değerlendirebilme ve mevcut bilgileri geleceğe yansıtabilme yeteneklerini de kapsar. Bu kadarı her insanda bulunan *Düşünme* yetisidir ve zeka ile doğrudan bir ilgisi yoktur. Zeka dediğimiz özellik, düşünme yetimize bir şeyler katarak, sahibini diğerlerinden farklılaştıran bir özellik olmalıdır, öyle değil mi?”

“Aslında öyle. Zeka konusunda çok tartışma var biliyorsun, ama söylediklerine katılıyorum, doğru.”

Asmalardan birinin körpe yapraklarından koparıp ağzına attı Seyfettin. Bir tane de koparıp Hamdi’ye verdi. “Ye bak, çok lezzetlidir bunlar. Hafif mayhoş, çok beğeneceksin.”

“Biliyorum biliyorum, severim. Ama çoğu kartlaşmış gibi. Şu uçlardakilerden koparmak lazım.” Uzandı, birkaç yaprak koparıp attı ağzına Hamdi. “Bak cevizlerin, incirlerin tam reçellik zamanı. Yapacak adam olsa da biraz toplayıp götürsek.”

“Sen iste yeter ki doktor, yaptırırız. Bizim Musa’nın hanımı halleder o işi. Hangisini daha çok seversin, incir mi ceviz mi?”

“İkisini de. Fark etmez.”

“Tamam, oldu bil” deyip devam etti Seyfettin:

“Biz düşünme ile ilgili bu unsurların hepsini karşılayacak modüller yazdık. İlave olarak, zeka için de yazdık bir şeyler. Kalıp oluşturma, bilgileri yeniden düzenleme yoluyla keşif yapma konularını anlatmıştım, hatırlıyorsun. Daha az önemde olsa da, bir de duygusal öge ekledik buraya. Alışılmamış, yeni yaklaşımlardan korkmama, tersine hoşlanma. Bak, dikkat et buraya! İnsanlar içinde buldukları ortamı mümkün olduğu kadar stabil hale getirmeye eğilimlidirler, tamam mı. Hep bir *düzen* isterler çevrelerinde. Gelecek öngörülebilir olsun, sahip oldukları her şey yerli yerinde olsun, biri bir şey söylediği zaman herkes ne söylendiğini anlasın, ama doğru anlasın, filan... Fakat uğruna çaba gösterilen bu hayat gerçekleştiğinde, tekdüze, sıkıcı, çekilmez bir hayat olacaktır. Dolayısı ile, biraz değişiklik de gerekir etrafta.”

“Evet, özgürlük bile sıkar insanı bir süre sonra.”

“İnsan türünde, işte bu düzen-değişiklik ikileminde bir ortalama denge var diyordu Hoca. Daha çok düzen, daha az değişiklik şeklinde bir denge. Diyelim ki ortalama eğilim yüz üzerinden 85 düzen, 15 değişiklik isteği şeklinde olsun. Bazı insanlarda bu eğilim mesela 92 - 8 şeklinde

olabilir. Bu insanlar yüzde 8'den daha fazla değişimlerden korkarlar, uzak durmaya çalışırlar. Bazı insanlarda ise 80 -20 düzeyinde olabilir. Bu insanlar da yüzde 10-15 değişiklik düzeyinde sıkılmaya başlarlar. Bu yapısal yatkınlık, zeka'da önemli bir öğedir Hoca'ya göre ve beyinde yine korteks altı yapılanmaların denetimindedir.”

“İlginç! Yani zeka olayını, değişiklik arama duygusuna mı bağlıyorsunuz? Düşüncede, yaklaşımda değişiklik demek istiyorum yani. Olabilir yaa! Alışılmışın dışında bağlantılar görebilmek! Evet, özü de bu zaten bana göre...”

“Bak bu olayı muhafazakarlıkla, radikallikle filan karıştırma ha! Onlar sadece bu olayın küçük bir bölümü. Sosyal yönünün bir parçası belki. Ama çok daha başka etmenlerle de ilişkili tamam mı. Konumuzla bir ilgisi yok yani.”

“Niye olmasın canım ilgisi, bal gibi de ilgili işte. Muhafazakarlar zeki değil demiyorum bak, yanlış anlama. Ama sonuçta bir ilgisi de var, küçük de olsa.”

“Neyse, geçelim bunu. Tek bu değil tabii, başka bir sürü şey de var. Ama çoğu, değerlerin ayar formüllerinde gizli bunların. Biri ile biraz oynayınca, hemen ortalamadan farklı düşünme durumu ortaya çıkabiliyor yani. Valla doktor, bu kadarına aklımız yetti, bu kadarını yaptık. Bana göre oldukça zeki oldu Bilge, seni bilmem ama benden zeki. Dur şimdi, istek konusuna geliyorum bak!”

“Haa, istek... Anlat anlat!”

“Düşünmenin en önemli altyapı ögesi istektir tamam mı. İstek olmadan muhakemeye başlanamaz. Boş veririz, kafamızı çevirip gideriz. Beyinde istek, içgüdülerimiz yolu ile sağlanır temelde. Işığa yönelmek, karanlıktan kaçmak, besine yönelmek, anneye ve kendi türümüzden canlılara yakın durmak, karşı cinse ilgi duymak, soğuktan korunmak güvenli ortamlara yönelmek filan hep bunlardandır. Merak, araştırma, değişikliğe yönelme ve düzen isteme de bu kapsamdadır. Bu temel isteklerin üzerine, daha sonra edindiğimiz tecrübeler yolu ile çok çeşitli ve incelmış istekler eklenirler, sen daha iyi bilirsin bunları. Salt zihinsel istekler de bunlardandır. Hayatımız için hiç de gerekli değil gibi görünen bir yığın şeyi bilmek isteriz ve kafa yorunuz. Bir şeyi istiyorsak ve ona ulaşmada engeller varsa, işte o zaman önce tedirginlik, sonra muhakeme başlar. İkisi de fayda vermiyorsa, vazgeçme davranışı ortaya çıkar, doğru mu?”

“Doğrudur” dedi Hamdi, biraz düşünceli bir şekilde.

“İstek Modülü, bir Yapay Düşünmenin hayati parçasıdır. Eğer bir İstek Modülü'nü işletebilirsek, bugünkü programlama teknikleri ile çözemeyeceğimiz sorun yoktur tamam mı. Bu modül, klavyeden girme yerine, programın kendi içerisinden komut üretmesini, veya nasıl diyeyim, bir tür oto-tıklamalar yapmasını sağlayacaktır tamam mı. Bilgisayarlar kullanıcının isteklerini yerine getirir, kendileri bir şey isteyemezler denir ya! İşte, kendi isteklerini üretebilen bir program, Yapay Düşünme'nin kapısını aralar.”

“Tamam da, nasıl oluşuyor bu istek?”

“Bak şimdi, bebekte, önce *ilgi* vardır. İlgi, isteğe dönüşür veya dönüşmez. İlginin isteğe dönüşmesi için, ilgi objesinin elde edilebilir olması gereklidir, bunun mümkün olup olmadığını da tecrübelerimiz bize söyler, yani hafıza. İlgi, genetik olarak fizyolojik ihtiyaçlarımıza yönelmiştir: Besin, uygun ortam ısısı, güvenlik, ışık gibi. Sonra zihinsel ilgi unsurları gelir: Yeni olan, farklı olan, şiddetli olan, önemli olan duyumlara ilgi. Önemli olan demek, hafızada daha önce var ve isteklerimizle ilgili önem değeri de şu, ...demektir anlıyor musun. İlgi ve istek, bebekte zamanla oluşacak olan benlik bilincinin içinde yer alırlar.”

“Ego'ya bağlıyorsun...”

“Elbette! Ne diyordum? Tecrübeler biriktikçe, istenen ve istenmeyen obje, ortam ve olaylar, cici-kaka, iyi-kötü, sevgi-nefret kavramlarına bağlanırlar. Ayrıca sosyal bir tür olmamızdan gelen sosyal içgüdülerimiz de var ya! Aidiyet duygusu, takdir edilme ve beğenilme duygusu, diğerlerinden üstün olma isteği, en iyileri diğerlerinden önce elde etme isteği gibi. İşte bu sosyal istekler de benlik bilinci altında örgütlenirler. Son olarak bedensel yorulmadan kaçınma, zihinsel yorulmadan kaçınma, can sıkıntısından kaçınma ve eğlenmeye yönelme gibi

biyolojik isteklerimizi de ekleyelim benlik bilincine. İşte bu istek ve kaçınmalar, her türlü muhakememizin temelini oluştururlar. *Motivatör* dürler. *Tetikleyici* dirler. Kusura bakmıyorsun değil mi? Bunlar senin konuların aslında, ukalalık yapıyorsam özür dilerim bak...”

“Yok yook, devam et sen” dedi Hamdi, “dersini iyi çalışmışsın, bravo! Peki bilgisayara nasıl uyguladınız bu içgüdüleri filan?”

“Bilgisayarda bir *istek* oluşturmak ne kadar zordur dersin? En basit şekli ile istek, tek kademeli “if...then” koşulu ile yaratılabilir biliyor musun? Şu şartlar var ise, şöyle davranmayı iste, veya tercih et! Bu şartları insandaki gibi 100 civarında hormon, enzim ve sinaptik transmitterlere göre kademelendirelim. Ayrıca, belirli bir anda, o ana özel bir tek davranış geliştireceğimize göre, bu şartların bir ağırlıklı ortalamasını dikkate alacağımızı da düşünelim. Üstüne, hafızamızda yer alan, benlik bilincimize bağlı yüzlerce yargının, hatırla bak, ...düğümler filan, bazılarının da birer şart oluşturacağını düşünelim. İşte bu kadar parametre arasından “if...then” önermeleri ile oluşturacağımız son ortalama, makinemizin isteğini oluşturdu, bu kadar basit. Formüllere filan girmiyorum şimdi.”

“Gene de mesela Çin odası deneyinden pek farklı değil gibi duruyor, ne dersin?”

“Yaa doktor takma şu Çin odası deneyine. O odada eğer eşleştirilmesi gereken işaretler yeterince karmaşık ise, çoğu adam çuvallar eşleştirme işleminde. Basit işaretler söz konusu ise geçerlidir o deneyin başarısı tamam mı. Çince işaretlerin yanında hiyeroglif, Rusça, Latince işaretler ve bir de körlerin kabartma alfabetinden işaretleri karıştır ver bakalım eline, o zaman bilenle bilmeyenin farkını anlarsın. Haa, zeka konusuna gelince, işte o zaman ortaya çıkar biraz daha zeki olan ile biraz daha aptal olanın farkı da anlıyorsun.”

“Kızma yaa, kavga etmek için söylemedim kardeşim. Sen devam et anlatmaya, güzel güzel konuşuyoruz şurada. Allah Allaaaah!”

“Yok canım, ne kızması” dedi Seyfettin. “Sana kızar mıyım hiç doktorum!” Sonra devam etti anlatmaya:

“Aslında Bilge’de bu şartlar daha sınırlı. Yani değerler. 10 kadar duygusal değer, beyindeki enzim ve transmitterlerin düşünme ile ilgili olanlarının yerini tutabileceğini düşündük. Bilgisayarımızın, evdeki radyoyu kıskanması gerekmeyecek sonuçta. Hafızadaki benlik bilinci yargıları ise, tıpkı beynimizdeki gibi, otomatik olarak şarta dönüşen yapıda düzenlendiler. Beyinde, bir yargı oluşturur ve onu duygusal bir değer ile bağlantılandırırız. Programda ise, bir yargı ifadesi oluşturur ve ona bir duygu değeri veririz. Sonra, ‘eğer o yargı çağrılmışsa, bu duygu değeri şu ise, ortalamaya şu formüle göre değer gönder’ deriz. İşte bu kadar!”

“Şimdi, ...ben kodlama konusunda öyle fazla bilgiye sahip değilim. Tam olarak şekillendiremedim kafamda açıkçası. Bir tek şart ifadeleri ile mi oluyor bu iş?”

“Örnek vermeye çalışayım” dedi Seyfettin. “Bebek, uykudan uyanır ve yattığı yerden etrafı izlemeye başlar. Bir süre sonra sıkılır. Hani, monotonluktan sıkılma da içgüdülerimizdendir ya! Sıkılma başlayınca, ilgi hafızadaki *eğlenceli* kayıtlara yönelir. Bunlar içinde hemen hepsinde obje olarak anne vardır. Anne, bir şekilde erişilebilir durumdadır, çünkü daha önce erişilmiştir. Anneyi ister. Fakat anne yoktur. Çok ister. Anne gene yoktur. El-ayak hareketleri ile, sinirlenerek tepki gösterir. Anne gene yoktur. Sonunda, daha fazla sinirlenmesi onu ağlama tepkisine götürür. Sinirlenme, daha çok sinirlenme ve ağlama, isteğin önünde bir engel varsa ortaya çıkan ilkel fizyolojik tepki biçimimizdir doğru mu?”

“Doğru.”

“Ağlamadan sonra anne gelir, kucaklar, pırpıplar, güzel sesler çıkarır, meme verir, oynar. Uyanıp etrafı seyretmeye başlamasından itibaren bu olay, veritabanına bir satır grubu olarak kaydedilmiştir. Buna benzer olaylar tekrarlandıkça, bebek, her defasında bir önceki, iki önceki olayları, yani benzer satır gruplarını da hatırlayacak ve onlar ile aynı olan sütunları mimleyecektir. Yani aynılık değeri veya tekrar değeri atama, bu da bir bilişsel değer. Belki 5-6 tekrar sonunda, diğer pek çok şey değiştiği halde, *ağlama* ve *annenin gelmesi* ikilisinin hep aynı kaldığını görecektir ve bu ikiliyi bir klip haline getirecektir. Yani o olaya özel KLC’yi yaratacaktır.

Bu defaki, bir yargı oluşturmaz. Değer verme ve oluşturulan yargı, bir muhakeme işlemidir. Yargı; *ağlarsam anne gelir veya anneyi istiyorsam ve anne ortada yoksa, ağlamalıyım* şeklindedir. Anlatabildim mi?”

“Ve?...”

“Ve’si şu: İleriki yıllarda bebek, düzenli bir gelir, ki bu fizyolojik ihtiyaçlara bağlanır, veya itibarlı bir mevki, ki bu da sosyal statü ihtiyacına bağlanır, bunlar için kaba bir yol haritası oluşturacaktır. Yani bir gelecek hayali. Bu yol haritasına yüksek bir önem değeri verecek, bu yol haritası doğrultusunda ÖSS’de en az filanca puanı alması için Türkçe testlerinde eksik olduğunu gördüğü bazı yönleri tamamlamak üzere belki bir dönem kendisini romanlar okumaya verecektir. Roman okuma isteği, aslında can sıkıntısından veya macera sevdiğinden değil, fizyolojik veya sosyal ihtiyaçlara bağlanmaktadır bu kişide. Her isteğimiz, *benliğimizi* tatmin içindir ve benliğimizin tüm ihtiyaçları, son analizde fizyolojik, sosyal ve bedensel ihtiyaçlarımızın türevlerinden ibarettir. Doğru mu doktor?”

“Valla doğru. İsteklerimizin izlerini temel fizyolojik ve sosyal isteklere kadar takip edersek, bunların karşılığını bilgisayarda kodlamak da çok zor olmaz her halde.”

“Süper! Hani sormuştun ya, neden bir ego’ya ihtiyaç duydunuz diye. İşte ego, burada da lazım oldu bize, gördün mü?”

Binayı çevreleyen beton sahanlığa oturdular, sırtlarını duvara dayayarak, güneşe karşı. Biraz Tatmin modülünü anlattı Seyfettin. Bir muhakeme işlemi sürdürülürken, neresinde sonlandırılacağını belirleyen modül. Tatmin duygusunu tartıştılar bir süre. Erken veya geç tatmin duymanın düşünme sürecindeki öneminden, bunun bir zeka unsuru olup olamayacağından bahsettiler. Söz gene Hoca’ya geldi:

“Bilimdeki belli başlı gelişmeler, bu tür tatminsiz beyinlerin eseridir derdi Hoca” dedi Seyfettin. “Bunun daha fazlası ise, *takınaklı düşünce* denilen psikopatolojik duruma yol açar ki, burası senin alanın işte...”

Kıçlarının betondan üşüdüğünü fark ettiler sonra. “Çay” dedi Seyfettin. “Çıkıp bir çay demleyelim mi, ne dersin?”

“Allah derim, ne diyeceğim!”

Zeynep

“Naapıcam ben bununla yaa” diyerek odaya girdi ve kendini yüzükoyun yatağa attı Zeynep. Kapıyı da çarparak kapatmıştı arkasından. “Elimde kalacak vallahi, çekip vuracağım sonunda” diye yüksek sesle, neredeyse bağırarak söylendi. Sınırdan titriyordu sanki. Adam resmen bir odundu. Hayır, kaç defa kibarca kaşı ile, gözü ile geri çevirmişti yakınlaşma taleplerini. Ama Allahın kerizi, konumunu kullanıp ille de elde etmek istiyordu onu. Öyle salak aşık halleri filan da yoktu. Burnundan kıl aldırılmıyordu dallama!..

“Açık açık söylesene hayatım, ilgilenmediğini.”

“Hayır Annika, böyle bir diyaloga giremem onunla. Eğer işi bu yola dökersem, eminim hemen üste çıkıp, yanlış anladığımdan, kendimi bir bok sandığımdan filan bahsetmeye başlayacak. Ben de ağzına ...çacağım o zaman. Olmaz, öyle konuşamam. Adam benim üstüm olmasa, tamam. Ama şimdi omuz üstünlüğü onda.”

“Ay noolmuş yüzbaşıysa? Sen de orduda olsan sen de yüzbaşı olmuştun çoktan. Hem onun üst'lüğü yalnızca bu görev için. Bir yıl sonra sen onu tanımazsın, o seni. Ver ağzının payını gitsin o zaman.”

“Düşünmedim mi sanıyorsun Annikacık, düşünmedim mi! Adama kendisi ile hiç ilgilenmediğimi kaç kere ima ettim. Galiba ona aşık oldum dedim. Bu tür ilişkilere kapalı olduğumu defalarca açık açık anlattım, başka şeylerden bahsederken. Ama herif öküz yaa! Anlamıyor! Onunki ne biliyor musun? Etrafında yeni bir kadın gördü mü, ne yapıp yapıp onun üstüne çıkacak. Böyle heyula bir seksüel ego'su var hıyarın. Valla anası olsa dinlemez. Ama bir kere istediğini elde etti mi de, bir daha yalvarsan dönüp yüzüne bakmaz. Orda biter o iş. Yenilerini aramaya başlar hemen. Ondan sonra da kendi gibilerle oturup, kimi nasıl becerdiklerini konuşurlar, yumurtalarını tokuşturmaya başlarlar.”

“Neyse tatlım, uzun sürmeyecek zaten bu iş. Biraz tut kendini, bırakma. Sen nelerini gördün bugüne kadar, biliyoruz değil mi?”

Annika, ah tatlı Annika!.. Aynı ilkokula gittikleri, bütün gün birlikte oynayıp birlikte güldükleri, aynı ay içinde ilk adetlerini görüp ağladıkları, birlikte ergenliğe adım atıp ilk aşkları yüzünden küsüp kırdıkları eski dost Annika. Lisede okulu beraber kırar, barda oğlanlara bira ısmarlamak için harçlıklarını bir araya getirirlerdi. Gündüz kardeşlerini oyun parkına yollasınlar da evler boşalsın diye planlar yaparlardı.

Kıkırdadı Annika. “Yakalandığımız zamanlar ufaklıklara ne rüşvetler verdiğimizizi hatırlıyorsun değil mi?”

“Ay hatırlamaz mıyım” dedi Zeynep içinde hafif bir buruklukla. Kız kardeşi ile görüştüklerinde hala gözlerinde onu sorgulayan bakışları fark ederdi zaman zaman. Ne gördü,

ne kadar gördü bilmiyordu ama, annelerine hiçbir şey söylememiştir ve şu zaman olmuş, hala onu onaylamadığını hissettiriyordu zilli.

Kendinden beş yaş küçük bir kız kardeşi vardı Zeynep'in. İki çocuktular evde. Annika'nın da iki oğlan kardeşi vardı, küçük. Şimdi neredeydi acaba? Neler yapıyordu? Liseden sonra hiç görmemiştir Annika'yı Zeynep. Birkaç defa Almanya'ya gitmiş, hatta Berlin'e de uğramış, fakat Annika'yı aramamıştır. Aramak istememiştir. Çünkü hayalindeki Annika'nın değişmesini istemiyordu. Çok seviyordu onu. En yakın arkadaşı, sırdaşı idi. Annika kadar teselli eden, rahatlatan kimse olamazdı Zeynep'i.

Zeynep deli dolu, başına buyruk, gözünü budaktan esirgemeyen bir kızdı. Kardeşi hiç ona benzemezdi. Hanım hanımcıktı. Babası munis tabiatlı bir din görevlisi, annesi de klasik, kadercı bir Türk kadını idi. Kime çekmişti bilinmez Zeynep. Girdiği her ortamda kendini göstermesini bilirdi. Güzeldi. Ne giyse yakıştıran tiplerdendi. Yeri geldiğinde çok güzel giyinir, çok güzel makyaj yapar, ama genelde sade ve spor giyinmeyi severdi. Normal günlerde pek makyaj da yapmazdı. Gençlik yıllarında pek çok flörtü olmuş, ama bunların hepsinde ilişkiyi domine eden Zeynep olmuştu. Bir oğlanın ona asılmasına tahammül edemiyordu. Aşık olmak? Evet, birkaç aşk macerası yaşamıştı, yani öyle sanıyordu. Pek öyle içini yakan, kendini kendinden alan duygular değildi bunlar ama, farklıydı işte.

Daha lise son sınıfta istihbarat ile tanışmış, o yıl bilgi toplama işlerinde yardımcı olmuştu. Sevmişti bu işi. Heyecanlı, renkli, tatmin edici bir ortamdı. Özellikle de kendilerine yukarıdan bakan Alman kızlardan ve "tenezzül etmezmiş" pozlarındaki Alman oğlanlardan intikam almak imkanı verdiği için. Liseden sonra birileri babası ile konuşmuş, ikna etmiş ve üniversiteyi Türkiye'de okumasını sağlamışlardı. İstanbul Devlet Konservatuvarı Tiyatro bölümüne kaydolmuştu. Ama asıl eğitimini, istihbarat'ın eğitim tesislerinde alıyordu. Üniversite bittiğinde, dört yıl sonra, ana dili gibi Almanca ve İngilizce konuşuyor, iyi derecede Rusça ve Arapça biliyordu. Gerekli fiziksel ve mental mesleki eğitimi de almış, hatta üst sıralarda bitirmişti. Hırslı idi. Aynı yıllarda, birkaç operasyonda da görev vermişlerdi Zeynep'e.

"Bu hayatı gerçekten istiyor muydun? Ne zaman bırakıp lisedeki özgürlüğüne kavuşmayı deneyeceksin?"

"Annika, bu soruları sık sormaya başladığını söylemişim değil mi? En son ne zaman sordun? Dün mü?"

"Ama tatlım, yaşın kırka yaklaşıyor artık. Tamam, evlilik, çocuk filan sana göre değil ama, bak aşık da oldun..."

"Aşk da bana göre değil" dedi ama, bu dediğine kendi de inandığından emin değildi. "Evet, aşık oldum. Nereden biliyorsun dersin, biliyorum işte. Ne zaman aynanın karşısında biraz fazla vakit geçirmeye başlasam, ne zaman yatağa gömülüp seni çağırma sıklıkla, ne zaman şu nalet bebeği kucaklayarak uyumaya başlasam, aşık oldum demektir. Bir de son yıllarda, kalçalarımdaki kalınlaşmadan rahatsızlık duymaya başladığımda, aşık olduğumu anlıyorum."

"Bence bu defa fazlası var ama"

"Ufff! Nalet olsun, evet. Biliyor musun Annika, böylesi ilk defa oluyor. Daha önce birkaç defa aşık olmuşum, anlatmıştım sana hani. Ama bu defaki, ...nasıl söyleyeyim, yaa görmediğim zaman acı duyuyorum, devamlı yanımda olsun istiyorum. Ona yemek hazırlamak, giydirmek, saçlarını öbür tarafa taratmak, tıraş olurken boğaz altını yukarı doğru almamasını, sivilceler çıkacağını söylemek istiyorum. Koltuğa, ayaklarını altına toplayarak oturmamasını, ayıp olduğunu söylemek istiyorum. Kahretsin, onu şu bebek gibi koynuma alıp, sarılıp uyumak, bu bebek gibi giydirip oynamak, bazen saçını başını yolmak istiyorum."

"O bebeği hatırlıyorum Zeynep, beraber oynardık seninle. Bana da vermekten çekinmezdin."

Annika ile beraber oynamak mı? Nasıl yani? Sevdiği adam ve Annika... Aslında olabilir, Annika'yı da çok sever. Birlikte oynayabilirler. Ama ya Annika onun aklını çelip de, kendi bebeği olmasını sağlarsa? Yapar mı yapar. Veya bebeği Annika'yı daha çok severse? Ya Annika bir yerlerde Zeynep'in bebeği ile oynadığını kaçırırverirse ağzından? Hayır, bu konuda kendisini hiç güvende hissetmedi. Oldum olası Annika'nın göğüslerini kendisinininkinden güzel bulurdu. Bacakları da daha uzundu. Hem bu işler göğüse, bacağa bakmazdı ki! Bir bakış, bir cilve malı götürmeye yetebilirdi. Hadi hiçbiri olmadı diyelim, ya sevişirken bebecik Annika'nın yaptığı bir numarayı hatırlarsa? Hayır, olmamalıydı böyle bir şey. O, onun bebeği idi ve başka kimsenin oynamasına izin vermeyecekti. Hani Annika'nın sahiplenmeye kalkmayacağına dair emin olsa, o da aynı bu bebek gibi, duygusuz, ruhsuz olsa, yani bir istismar tehlikesi olmasa, varsın Annika da oynasındı, ne olacak. Ama hayır, ...hayır!

Annika biraz düşünceli düşünceli bakıyordu ona. Sanki "dostluğumuz buraya kadar mıydı" der gibi. "Yaa kızım sen de göbeğimiz beraber kesilmiş gibi davranma aaa! Bu olmaz işte! Sen de bulursun kendine bir oyuncak bebek bir gün nasılsa."

"Yalnızca bir oyuncak bebek mi?" dedi Annika. "Hepsi bu mu yani? Bir sürü oyuncak bebeğin olmadığı mı senin bugüne kadar, ama bunu sakladın değil mi?"

"Off, haklısın yaa. Öteki bebekler oyna-at bebeklerdi. Ama bu, ...bunda başka bir şey var. Saçları döküldü, kolları bacakları çıkıp duruyor ama, gecelerimin güvenli limanı bu benim. Biliyor musun Annika, Bir erkekle yatarken, birkaç dakikalığına kendimizi bırakırız ya hani! Adam bizi dağıtır, vurur, saçımızı başımızı yolar, hayvan gibi tepinir üstümüzde ve hiç sesimiz çıkmaz, mest oluruz. Ama beş dakika sonra yapmaya kalksa aynı şeyleri, ağzına ...çarız onun. O birkaç dakika, sanki içinden bir şey kabuğunu yarıp çıkıyor insanın, bedenini ele geçiriyor, ama iyi ki de öyle yapıyor, sonra, boşaldıktan sonra da geri kabuğuna çekilip kapanıyor. Tekrar kendin oluyorsun. Tekrar ipleri eline alıyor, adamı silkeliyorsun üzerinden. Olanları unutup, yaşanmamış kabul edip, kaldığın yerden devam ediyorsun hayatına."

Annika'nın iç çekerek, mahmurlaşmış gözlerle ona baktığını hissediyordu. "Ama aşık olunca öyle değil biliyor musun?" dedi. "Ay, aşık olunca, sevişme sanki klasik müzik eşliğinde dans eder gibi oluyor. Parmakların birbirine geçişi, sarılıp dönmeler, kıvrılmalar daha bir asil, daha bir ince oluyor. İnemeler bile bir armoni kazanıyor sanki. En önemlisi, o dakikalardan sonra, eski kendin olmak istemiyorsun. Aynı bu bebek gibi, sarılıp, kıvrılıp koynunda uyumak istiyorsun. O anda bir şey için kalkmak istese yanından, hayır, gitme diyesin geliyor. Bir çiş süresi ayrılık bile üzüyor seni. Sabaha kadar, hatta sabahtan sonra da, onun yanında, koltuğunun altında, güvende bir kedi yavrusu gibi olmak haz veriyor sana. Köle olmuşsun, adam bilmem nerene bayrağını dikip poz vermiş, umurunda değil, ego mego yok oluyor yani."

Zeynep, görev gereği arkadaş edinemiyordu. Zaman zaman operasyonlarda veya eğitimlerde beraber olduğu diğer kızlarla da konuşmaları yasaktı. Ne özel hayatları, ne de görev. Sadece bol bol geyik yaparlardı. Ama mutluluklarını, üzüntülerini, ya da yalnızca boş zamanlarını paylaşacağı birilerine ihtiyaçları, herkesten fazla idi. Çünkü bu konuda bir mahrumiyet duygusu içindeydiler ve bu mahrumiyet hissi, olayı olduğundan daha büyük görmelerine yol açıyordu. Zeynep bu ihtiyacını gidermek için, eski bir arkadaşından yardım alıyordu: Annika.

Odasına çekilir, bebeğini kucağına alır ve hayalinde Annika ile sohbet etmeye başlardı. Kız kıza sohbet bildiğiniz. Günlük olaylar, sıkıntıları, kızgınlıkları, ümitleri, adet gecikmeleri, kalçasındaki yağlanma, her şeyini paylaşırdı Annika ile. Genelde içinden konuşur, bazen gözlerini kapatarak konuşur, ama çok duygulu olduğu zamanlarda sesli, hatta bağırarak konuşurdu. Birkaç kere kavga da etmişti Annika ile. Böyle zamanlarda, yani kavga ettiğinde, içine düştüğü duruma kendi kendine gülüyor ve bayağı rahatlamış hissediyordu kendini.

"Peki şimdi ne yapacaksın bu aşk işini?"

“Ay, Annika’cığım, bilmiyorum ki yaa. Ateş bacayı sarıyor bir yandan. Öte yandan, en azından görev süresince hiçbir gelişme olmasına izin veremem. Görevden sonra da Allah kerim. Bakalım kim öle, kim kala.”

Durdu. Gene içi yanmaya başlamıştı. Yaşamayan bilmez, yüreğinden yukarı doğru yavaşça yayılan bir sıcaklık, ama acı, ama buruk, ama insanın kafasını da bir hoş eden, hani sarhoşmuş gibi, ama tam öyle de değil, gam diyorlar ya, hani kasvet, işte öyle bir şey.

“Bakalım nereye varacak sonu” dedi umutsuzluk dolu bir sesle.

“Zeynepciğim, işin buralara varmasında şeyin rolü olabilir mi? Sen en son ne zaman bir erkekle yattın?”

Ters ters baktı Zeynep. İşin bu yanını hatırlaması gururunu incitmişti. Hani, erkeksiz kalmış da, buna dayanamazmış da, o yüzden aşkını abartıp kara sevdalara düşmüş de...

“Ay ne ilgisi var yaa?” dedi. “Biz o işleri çoktan aştık kızım! Erkek yoksa parmaklarım da mı yok, hem de on tane birden. Beş para etmez zevzeklere ağız eğmektense, kaynak yaptırırım valla altına! Ayrıca, nice koç yiğitten esirgediğimi şeytanın eline mi teslim edeceğim her gece!” dedi hafif gülümseyerek.

“Neden o zaman bazen baştan çıkarmaya çalışıyorsun onu? Kendin hakkındaki yargılarında biraz daha esnek olmalısın bence.”

“Biliyorum, bazen ne yaptığımı ben de anlayamıyorum. Aşk böyle yapıyor işte insanı. Bazen üstüme atlasa da her şey bitse diyorum. O zaman görevimi engelleyemez, direkt suçu üstüne atabilirim çünkü. Böyle bir şeye ihtiyacım var aslında galiba. Ama sonra da, iyi ki yapmadı diyorum. Çünkü böyle yaptığı zaman gözümde bir değeri kalmayacak. Bana rağmen benim üzerimde tasarruf sağlayacak bir erkeği ne yapayım ben? Belki de en çok bu prensipli ve kararlı yönüne aşık oldum. Benim adamım böyle olmalı işte! Yalnız, ...acı çekiyor zavallım, bunu her halinden anlıyorum. Ama elimden bir şey gelmiyor. Eğer bu işin sonu ayrılık olacaksa bile, her şey bittikten sonra, beni zorda bırakacak olsa da ona bir murat verip öyle ayrılmak isterim Tabii eğer kabul ederse o zaman.”

“Peki sen? Sen hiç mi arzulamıyorsun onu?”

“Arzulamaz olur muyum ay, deli oluyorum. Ne zaman görsem gözlerim hemen pazularına, göğsünün kıllarına, pantolonunun önündeki kabarıklığa kayıyor. Bazen öyle istiyorum ki, dibim düşecek sanıyorum... En çok da onun kolunda uyumak... Offfff yaa!”

Bir süre boşluğa daldı gözleri. Alt dudağı sarkmış, gözleri hafiften baygınlaşmıştı. Altından doğru bir sıcaklık yayılıyordu bedenine, geçtiği yerleri hafifçe kasararak. Parmakları göbeğine doğru kaymaya başladı hafifçe.

“Neden tutuyorsun kızım, çek üstüne rahatla kuş gibi. İnan bak kendini daha iyi hissedeceksin. Görevse, görev buna engel değil ki. Hem daha sağlıklı bile ilerler.”

“Yapamam Annika, biliyorsun.” Dedi kıvrandığı yerde. “Aşık olmasam sorun değil. Ama aşık olsam, yapmamalıyım. Görevi tehlikeye atmış olurum. Bağlanırım çünkü. Aşık olduğum bir adamla yatarsam, bağlanırım ona. Benim de huyum bu işte. Elimde değil.”

“Saçmalama Allaasen, bağlanacaksan aşk yüzünden bağlanırsın, yattığın için değil.”

Gözlerini sıkıca kapatmış ve karnının üzerine doğru bükülmüş, kafası geriye doğru, tüm kasları kasılmış, yalnızca parmakları ve kalçası hareket ediyordu. Sonra kalçaları bir kasılıp bir gevşemeye başladı ritmik olarak Bir süre kasılmalarının bitmesini bekledi. Kısa sürmüştü olayı. Bazen dakikalarca uğraşırdu bu işe önceleri. Ama onunla tanışmasından sonra, yani aşık olduğundan beri, elini atması ile bitmesi bir dakika bile sürmüyordu. Öylesine tahrik edici idi fantezileri. Hele Annika da yanında ise, her şeye tanık oluyorsa, daha da tahrik oluyordu.

Rahatladıktan sonra, Annika’ya döndü.

“Hayır işte, bende öyle olmuyor. Mesela bak, aşığım ama, onu öldürmem gerekse, ...öldürürüm, görev için. Tamam ağlarım filan epey ama, yaparım. Ama yatmışsam onunla, o zaman, ...o zaman yapamam, biliyorum. Ben böyleyim işte... Kolunda uyuduğum bir

adamı... Aslında bizim meslekte bu işler her türlü zor yaa. Şimdi ben bu görevde olmasaydım ne olacaktı ki? Tamam aşkımızı yaşayacaktık, güzel günlerimiz olacaktı, ama yeni bir görev veya eğitim çıkınca ne diyecektim adama? Her şeyi olduğu gibi anlatamam ki. Eee, ben şimdi gidiyorum, bekle beni, birkaç ay sonra gelirim. Yok yaa! Ne diyecek adam? Tamam hayatım, sen git biraz gez dolaş gel mi diyecek? Sakat işler bunlar bizim meslekte. Allah kaldıramayacağımız aşk acılarından korusun.”

Eğitim

Bu sabah gene yürüyüşe çıkacaklardı, akşamdan planlamışlardı. Güneşten önce kalktılar, temizliklerini yapıp kahvaltıya oturdular. Zinde ve neşelilerdi her sabahki gibi. Hamdi'nin kafasının içindeki Arzu da daha uyanmamış olacak ki, rahat hissediyordu Hamdi kendini. Çantalarını alıp, Ahmet'in garajdan çıkardığı arabaya atladılar. Bu günkü güzergahları, gölün doğu kıyısından yükselen ormandı. Gölcük yoluna çıktılar önce, aşağıya inince gölün çevresini dolaşan yola, sağa girdiler, gölün yeşilliği içinde yüzerken bakışları, ormanın göle en çok yaklaştığı, tarla ve bahçelerin yer bulamadığı kayalık bir bölgede sağa çekip, iyice de kayalara yanaşıp indiler arabadan. Hava buz gibiydi gene. Hırkasının yakalarını kapattı Hamdi. Seyfettin nedense pek o kadar etkilenmiyordu soğuktan, daha rahattı. Çantalarını sırtlarına geçirip, başladılar yavaş yavaş tırmanmaya.

“Eğitim konusu, sistemi doğru anlamak için çok önemli doktor” dedi Seyfettin, nefesini kontrol etmeye çalışarak. “Hani bir başlangıç setinden bahsettik ya! İşte eğitim oradan başlıyor. Sonra, aynı bebeklerin etrafı ve konuşmayı öğrenmeleri gibi, benzer bir eğitim sürecine sokuyoruz sistemi. Bebek, önce bazı nesnelere isimlerini öğrenir. Nasıl öğrenir? Her mama verildiğinde *mama* sesini duya duya, huh...”

Birkaç derin nefes aldı. “Acıkınca, aklına mama geldiğinde, aynı zaman değerlerine sahip mama görüntüsü ve mama sesi de birlikte gelir veritabanından tamam mı. Gırtlak ve dil hareketlerini kontrol edebildiği ölçüde, *mama* sesini çıkarmaya başlar. Çünkü bu yol, sadece ağlayıp çırpınmaktan daha pratiktir amaca ulaşmak bakımından. Bebek bu pratikliği genellikle rasgele denemelerle keşfeder ve kullanmaya başlar. Su, çiş, anne, baba, bazı oyuncakların isimleri gibi isimlere de aynı süreç ile ulaşır.” Nefes nefese kalmıştı bunları anlatırken. Biraz ara verdi konuşmaya.

Dik bir tırmanışa başlamışlardı. Ağaçların arasından, sık sık ağaçlara tutunup onlardan destek alarak tırmanabiliyorlardı. Nefes alıp verişleri sıklaşmış, biraz da terlemeye başlamışlardı serinliğe rağmen. Birbirlerine bakıp, biraz dinlenmeye karar verdiler sessizce. Hafif düzlük bir alan seçip, sırtlarını birer çam ağacına dayayarak oturdular. Sularını çıkarıp birkaç yudum içtiler, nefeslendiler biraz. Sonra Seyfettin devam etti:

“Bebek sonra, iki ismi bir araya getirerek, kısa isim-isim cümleleri kurmaya başlar. *Anne mama, anne su, baba araba...* gibi. Sonra bunları isim-fiil cümleleri izler. *Anne geldi, ayı ver, kedi bom...* gibi. Daha sonra da kısa isim-sıfat cümlelerine geçer. *Büyük top, küçük el, çok yemek...* gibi. Bunların hepsi iki kelimelik cümlelerdir. Bu cümlelere iyice alışınca, basit soruları da sormaya başlar bebek. En çok ilgilendiği de, yeni isimler öğrenmektir. Ne görse, bir oyun gibi, *bu ne?* Diyerek ismini öğrenmek ister. Sonra gerçek cümlelere gelir sıra, ikiden fazla kelimeli cümlelere yani. *Bu ev çok güzel, Anne baba geldi...* gibi.”

“Sen ne biliyorsun bebeklerin ne yaptığını Allahını seversen yaa? Sanki beş tane çocuk büyütmiş gibi anlatıyorsun. Yeme bizi kardeşim, kaynak göstereceğine anlatırken.”

“Emrah Emrah! Emrah’tan öğrendik bunları. Fakat bir şey diyeyim mi, hakaten işinin erbabı idi rahmetli. Bak gene rahmet istedi.”

Biraz tanıdıkları bebeklerden bahsettikten sonra, yeniden kalkıp tırmanmaya başladılar. Ağır ağır tırmanıyorlar, ara sıra dönüp arkalarına bakıyorlar, ama ağaçlardan başka bir şey görmüyorlardı. Hamdi, Furkan’ı hatırlamıştı. O da konuşmayı böyle öğrenmişti değil mi? Arzu da! Evet, Arzu da konuşmayı böyle öğrenmişti küçüklüğünde. “Uy ağzını yerim senin kız!”

Sonunda tırmandıkları tepe düzleşti. Ağaçların arasından göl de görülmeye başladı. Aşağıda, ayaklarının altında, göl yatık bir S şekli alarak uzanıyordu. Beri tarafında küçük küçük tarla parselleri, sınırlarında ince uzun serviler seçiliyordu. Yeni dikilmiş meyve bahçelerinde fidan sıraları, baklava tepsisi gibi çizgilerle bölünmüş bir görünüm veriyordu. Gölün öte yakasında Gölcük binaları vardı. İki otel dışında binaları ayırmak pek mümkün değildi bu uzaklıktan. Gri bir kütle gibi görünüyorlardı sadece.

Bu düzlükte biraz daha yürüyüp, yeniden yokuşun eteğine geldiklerinde oturmaya karar verdiler. Hem biraz dinlenecekler, hem de göl manzarasını seyredeceklerdi. Bu tarafta ormanda, diğer taraflardan daha fazla ot vardı sanki. İri yapraklı, gür yeşil çeşit çeşit otlar her boşluğu doldurmuşlardı. Bozdağ’dan süzülüp gelen taban suyu yüzünden olmalı diye düşündü Hamdi. Bu yamaç daha sulaktı demek ki.

Nefesini kontrol etmeye çalışarak devam etti Seyfettin:

“İki yüz kadar kelime dağarcığı oluştuktan sonra, ve zaman-mekan algıları ifade edilebilir hale geldikten sonra, daha cins sorular sorma ve yetişkinlerin konuşmalarını daha dikkatle dinleme dönemi başlar. Sorular, konuşmada bir devrim yaratırlar. Aslında bu, zihinde dış dünyanın temsilinde bir devrimdir anlıyor musun. Artık rasgele algıları anlamlandırmaya çalışmaktan, kendi hazırladığı, hayal ettiği anlamların eksiklerini tamamlamaya geçmiştir. Çünkü KLC’leri yeterince çoğalmıştır iletişim açısından. Artık hem kelime dağarcığı hızla gelişir ve birkaç bin kelimeye ulaşır, hem de ifade yeteneği, daha düzgün basit cümleler ile ifade, hızla gelişir.”

“Bu kadar mı? Yani eğitim dediğiniz, yalnızca konuşmayı öğretme ve soruları cevaplamakla mı sınırlı?”

“Hayır canım, olur mu? Asıl zihinsel kıvraklık eğitimi matematikle başlar. Önce eşleştirme alıştırmaları yaptırıyoruz. Nesnelere bire-bir eşleştirme, renklerine göre eşleştirme, şekillerine göre eşleştirme, büyüklüklerine göre, miktarlarına göre eşleştirme filan, anlıyor musun. Bu eşleştirme çalışmaları, aynı zamanda gruplama eğitimi de oluyor. Ama tabii, bu çalışmaları yapabilmek için, konuşmayı öğrenmiş olması gerekiyor önce.”

“E tabii, konuşamıyorsa talimatları anlayamaz, denileni yapamaz.”

“Tabii. Sonra sıralama alıştırmaları yapmaya başladık. Büyüklüklerine göre sıralama mesela. Sonra, sıralanmış bir grup nesne içinde bir nesnenin yerini gösterme, renklerine göre gruplama, sıra sayılarını söyleme filan. Yani birinci, ikinci gibi. Sonra ileri doğru ve geri doğru ritmik sayma. Yani birer, ikişer, beşerli saymalar. Nesnelere sayarak, birbirlerine göre miktarlarını az veya çok olarak söyleme, yani karşılaştırma. Daha toplama çıkarma filan yok ha, anlıyorsun değil mi? Sadece sayıları öğrenme dönemi bu!”

“Tabii canım, sayıları öğrenmeden nasıl dört işlem yapacak? Ama bu sıralama, gruplama, tersten ritmik sayma filan hakaten dört işlemi bayaa kolaylaştırır, değil mi?”

“Tabii tabii! Sayıların isimlerini daha ilk birkaç yüz kelime içinde öğrenmesi gerekiyor zaten. Sonra, nesnelere konumları ile ilgili eğitim geliyor. Sağ, sol, orta, yukarı, aşağı gibi konum isimlerini nesnelere kullanarak, görsel olarak öğretiyoruz. Ön, arka, alt, üst gibi kavramları da. Çok, az, hep, hiç, fazla, en fazla, ...filan işte. Arkasından, bir bütünün parçalarını söyleme, uygun nesnelere iki eşit parçaya bölme, sonra tekrar birleştirme gibi

çalışmalar geliyor. Bu arada, zaman bilgileri ile de alıştırmalar yapıyoruz. Önce, sonra, yavaş, hızlı gibi kavramları öğreniyor.”

“Gruplama eğitiminden bahsettin demin. Burası çok önemli sanırım. Sınıflandırmada iki önemli aşama var bize göre. Birincisi nesnelere farklılıklarını görebilme, ikincisi de nesnelere benzerliklerini görebilme. Bu görebilmeleri nasıl sağlıyor Bilge?”

“Zaten yaptığı bütün sorgulamalar benzerlik esasına dayanıyor doktor. *Şuna benzer olanları tablodan süz* diyor yani. Haa, *şuna eşit olanları* demiyor da, *benzer olanları* diyor. Bulanık mantıktaki flu alanı kullanıyor. İşte o flu alan da, farklılıkları gösteriyor Bilge’ye.”

“Peki, bir de şeyi soracağım, sayılar için somuttan soyuta geçmek gerekiyor, değil mi? Yani...”

“Anladım doktor anladım. KLC’nin kendisi soyutlama zaten. Bak, Hoca der ki, bazen algılar bir anlam oluşturamazlar der, tamam mı. Bunları anlamamız gerekmez, ezberleriz sadece. Yalnızca bağlantıları bir kalıp oluşturur. Yani şablonda bir nesne yoktur, yalnızca bağlantı türü ile ilgili bilgiler vardır. Bir de diğerleri, yani değerler filan... Aritmetik işlemler, bazı kavramsal bağlantılar böyledir tamam mı. Ama bunlar muhakemede işe yararlar. Bir isim verirsin o şablona ve şablon o andan itibaren bir nesne olur sana. Yani bir nesne gibi kolay işlenebilir hale gelir anlıyor musun. İşte sayıların ritmik tekrarı mesela, anlayarak değil de ezberleyerek, yalnızca birbiri ile olan bağlantılarını öğrenerek yapılır. Genellemelerimizin ve kavramlaştırmalarımızın çoğu bu karakterdedir aslında, Hoca öyle diyor yani. Ve bu ezber konusu da, helva yapmanın püf noktalarından bir, anlıyor musun.”

“Ezber konusuna ilginç bir yaklaşım” dedi Hamdi. “Öğrenme konusunda ezber olayının, anlayarak öğrenmeden farklı olduğunu biliyoruz ama, bu farkın ne olduğu açık bir şekilde ortaya konulmadı bugüne kadar. Oysa ne kadar önemli bir konu, değil mi?”

“Bak burayı biraz daha açalım o zaman. Şimdi Bilge ne yapıyor biliyor musun. Mesela bir telefon numarası diyelim, arka arkaya tekrarladı ve ezberledi, tamam mı. 373 48 35 olsun mesela. Hangi rakamı hangisi takip ediyor, bu bağlantıyı kullanmak üzere not ediyor kafasına. Yani numaranın bir şablonunu çıkarıyor tamam mı. Ama burada önemli bir şey daha var. Bak bu da senin için yeni bir bilgi olacak. Buradaki her bir rakamın, sonra her bir rakam grubunun, sonra ne bileyim, mesela 3’lerin birbirine uzaklığı, diğer rakamların birbirine göre değerleri gibi bazı özelliklere göre, bir tür graf oluşur Bilge’nin beyninde. Şekil olarak tasavvuru diyelim. Nerede? Hem sözel hafızada, hem görsel hafızada, hepsinde ayrı ayrı. Hani ne diyordun sen, sinem...”

“Sinestezi.”

“Hah, işte sinestezi’de anlattığın şey. Sesin görsel algıya çevrilmesi, kokunun dokunma duyusuna çevrilmesi filan gibi. Bu graflar, yani şablonlar, yani eğri veya kırık çizgiler, kestirmeden çağrışıma imkan verirler sorgulamada, tamam mı. Peki, bu ezberde bir duygusal değer de eşlik ediyorsa ne oluyor? Duygu alanlarında da net bir graf oluşuyorsa? Yani diyelim ki o numara, senin Arzu’nun numarası, veya Cecilia’nın numarası. O zaman, bu numara her hatırlandığında, o yoğun duygunun izi de birlikte süzülecek hafızalardan. Bak buraya dikkat et doktor. Diyelim ki Bilge bir manzaraya bakıyor, karşıda, uzakta dağlar var. Dağların görsel patern’deki sayısal izi, bu telefon numarasının grafindaki çizgiye benziyor. Yani, 373 48 35 dizisinin izine benziyor. Üçten başlıyor, yediye kadar çıkıp tekrar üçe iniyor, biraz yükselip, dörde gelip, sonra birden dikleşerek sekize kadar çıkıyor, sonra gene dik biçimde üçe iniyor ve beşe çıkıyor. Anlam yok ortada, yalnızca görsel tabloda bir çizginin benzerliği var. İşte o iz, o çizgi, Arzu’ya olan duygusal değeri de beraberinde hatırlatır Bilge’ye. Nedenini anlayamadığı bir şekilde o manzaradaki dağların iniş-çıkışı hoşuna gider Bilge’nin, anlıyor musun. Güzel bulur bu dağları, sever. Farklı hafızalara ait graflar da olsa, aynı melodik özelliği taşıyan şablonlardır söz konusu olan, anlıyor musun. Ya da, çok sevdiği bir hayvanın izine benzeyen bir telefon numarası duysa, ‘güzel numara imiş’ diye tepki verir.

Aşırı sevgi, aşırı korku, bütün duyguları için geçerlidir bu ilişki. Bilge’de biz böyle düzenledik ezber olayını. Artık İnsan beyninde nasıl oluyor, bilemem.”

“Çok ilginç yaa, valla!.. Tamam da, bu rakamların iniş çıkışları dağın iniş çıkışlarına nasıl benziyor yani? Çok iyi anlayamadım galiba burayı.”

“Tamam, nasıl anlatayım?.. Sen çocukken hiç müzik kutusu kırıp içine baktın mı doktor?”

“Tabii! Müzik kutusu olup da, kırıp içine bakmayan çocuk mu var?”

“Güzel. Ne vardı içinde? Temel olarak üzerinde notalara karşılık gelen kabartılar olan bir tambur var, değil mi. Bir de, her biri değişik nota seslerini çıkaran pirinç tarak. Tamburu çevirince, kabarcıklar tarağın farklı çubuklarını geriyor ve o çubuğa özel nota çalınıyor değil mi?”

“Evet?”

“İşte o kabarcıklar, çalınan melodinin iki boyutlu görsel şablonu oluyor, değil mi?”

“Evet, öyle diyebiliriz. Tamam, şimdi daha açıklayıcı oldu, teşekkür ederim. Ama çok ilginç yaa! Gerçekten!.. Senin bu söylediklerin psikanaliz teorilerinin yarısını ete-kemiğe kavuşturur biliyor musun? Kalan yarısını da hallediyordur da, ben henüz farkında değilim bunların her halde. Savunma mekanizmaları, ne bileyim, kişilik bozuklukları filan...”

“Yaa savunma mekanizmaları dediğin ne ki doktor, ego’nun hoşuna gitmeyen yorumlarımıza yeni yaklaşımlarla daha kabul edilebilir bakış yolları aramak değil mi Allahını seversen! Var mı istisnası? Benim bildiğim kadarı ile tamamı böyle!”

“Eh...” dedi Hamdi, “öyle de söylenebilir tabii. Savunma mekanizmaları, kişinin yaşadığı kaygı, suçluluk, utanç, ne bileyim, aşağılanma, vicdan azabı gibi acı veren duygulanımları yumuşatmaya yarar. Bu duygulanımları ve çatışmaları azaltmak için, gerçeği bilinçsiz bir şekilde çarpıtırız yani.” Hamdi psikolojik savunma mekanizmalarını şöyle bir zihninde gözden geçirmiş, ama Seyfettin’in söylediğine aykırı gelen bir isim bulamamıştı. Belki de vardı, ama şu anda bu kapsamda bir zihinsel araştırma yapmaya pek olanak yoktu. Bloknotunu çıkarıp notlar aldı ve “seni dinliyorum” der gibi Seyfettin’e baktı.

Seyfettin parmağı ile gölün kuzeyinde uzanan dar, uzun Gölcük ovasını göstererek,

“Gölün suları iki metre yükselse, uzunluğu üç katına çıkar biliyor musun, bak kak! Sanki eskiden öyleymiş de suları biraz çekilince küçülüp bu kadar kalmış gibi, değil mi?”

“Evet, doğru söylüyorsun. Bu alan hep beraber çökmüş ve suyla dolmuş gibi zamanında. Sonradan sular bir şekilde çekilince bu alan verimli bir araziye dönüşmüş olmalı.”

“Ya bir gün yeniden dolarsa? Ya da biraz daha çökerse mesela?”

“Doğru söylüyorsun valla, biz gölün civarında fazla dolaşmayalım en iyisi, yükseklerde kalalım!”

Gülüştüler. Biraz daha mavraya devam edip kafalarının yerleşmesine fırsat verdiler. Bir tür ders arası teneffüs yani. Sonra devam ettiler:

“Kiminin düşüncelerini severiz, kiminin kişiliğini, kiminin fiziğini, kiminin de tanımlayamadığımız enerjisini” dedi Hamdi, Arzu’yu düşünerek. “Bazen da bir tek hareketini veya mimiğini. ‘Yıldırım aşkı’ veya ‘artık sevmiyorum’ olaylarını açıklıyor bu. Kim bilir bize neleri hatırlatıyor farkında olmadan! Şu senin telefon numarası örneği için söylüyorum bunları yani.”

“O kadarını bilemem” dedi Seyfettin. “Bilge’ye bir de aşık olma yeteneği koysaydık, vay halimize!..”

“Aşk yeteneği mi?”

Fuzuli’nin ünlü beyitini hatırladı Hamdi:

*Bende Mecnundan öte âşıklık istidâdı var
Âşık-ı sâdık benem, Mecnûnun ancak âdı var*

Aşıklık istidadı, aşıklık yeteneği... Arzu'yu tanıyana kadar, böyle kesif bir aşk yaşayabileceğine ihtimal bile vermezdi. Halbuki bu ölçüde aşık olma yeteneği varmış kendisinde de, değil mi? Yetenek! Aşık olma yeteneği, vay be!..

Kalktılar, pantolonlarının kıcını temizleyerek. Bu defa ıslanmıştı kıçları, otlardan. Tırmanmaya başladılar. Yokuş çok dik değildi. Eğer tam doğuya yönelseler, kısa süre sonra Ödemiş-Bozdağ yoluna çıkacaklarını biliyordu Seyfettin. O yüzden, kuzey doğu yönüne doğru gidiyorlardı, yoldan uzak kalmak için. Bu da yokuşun eğimini oldukça azaltıyordu haliyle. Konuşmaları da daha rahat olabilecekti böylece, nefes nefese kalmadan.

“Peki, bir de demiştin ki, ilk dört ayda görsel ve işitsel reflekslerini geliştirmeye uğraştı demiştin değil mi?”

“Evet, doğru. Bu süreci bebekler gibi kendi haline bırakmak istemedik biz. Bebek ne yapıyordu? Doğan doğmaz görüntü ve ses bombardımanını, anne karnında tanıdığı, hafızasına yerleştirdiği ses ve görüntülere benzerliğine göre, bir de içgüdülerine göre hemen şartlanmalara başlıyordu. Bu süreç de bir yıldan fazla sürüyordu, konuşma aşamasına gelene kadar. Biz bu konuda biraz yardımcı olmak istedik. İlk çalışmaya başladığında, çeşitli çizgiler tanıttık ona, muhtelif boy ve kalınlıklarda, yakın, uzak filan. Sonra temel şekilleri, üçgen, kare, silindir, filan işte. Aydınlık ve karanlık örnekleri, kontrast örnekleri, kompleks şekiller, seste özel düzenlenmiş kombinezonlar, ne bileyim, Emrah'ın hazırladığı bir sürü şey işte. Bu sayede dört ayda görsel odaklamayı, bir sese odaklanmayı, aydınlık ve kontrast farklılıklarını seçebilmeyi, mesafe tayini yapabilmeyi öğrendi. Konuşma sesini diğer seslerden ayırmayı da öğrendi bu arada. Yani dışarıdan aldığı bilgilerle pozitif ve negatif şartlanmalar geliştirmeyi, bu işin inceliklerini öğrendi. Çevreye adaptasyonun ve çevreden korunmanın inceliklerini öğrendi. Sonrası, konuşma işte anlattığım gibi.”

“Dört ay çok değil mi bu işler için? Bebekler de yaklaşık aynı sürede öğreniyorlar bu işleri, değil mi? Halbuki sizinki çok daha hızlı.”

“Yok doktor, birincisi bebeklerin anne karnında da bir geçmişleri var. Doğumdan önce dört beş ay kadar çeşitli algıları üzerinde çalışma imkanları oluyor tamam mı. Parmağını emer, ne bileyim, tekme atar, gözlerini açıp kapatır filan. Sonra, temel reflekslerini geliştirmeye kadar çok da hızlı değildi Bilge. Refleksleri geliştire geliştire hızlandı anlıyor musun. Hala da hızlanmaya devam ediyor. Günden güne daha da hızlanıyor yani. Neden? Çünkü bilgisi arttıkça, kestirme yollar bulma imkanı da artıyor.”

“Yani bütün bunları hafızasına baştan yükleseniz olmuyor değil mi?”

Güldü Seyfettin “Olur mu yaa” dedi, “o zaman kendi yeteneklerini nasıl geliştirecek? Bizim verdiğimizle yetinmek zorunda kalacak o zaman, zaten klasik Yapay Zeka yaklaşımlarının temel açmazı bu. Biz ona yetenekler verdik ki, kendi başına algılayıp kendi başına değerlendirebilsin, değil mi?”

Yelpaze

Hüsni bey'in gezi günlüklerinden: Kamboçya.

.....

Phnom Penh ülkenin başkenti. Havaalanı belli ki yeni yapılmış. Küçük ve şirin. Ama o güne kadar gördüğümüz hava alanlarından daha az konforlu, daha az teknolojik, daha güvensiz. Girişten itibaren her şeyin elle yapıldığını görüyorsunuz... ve yavaş işleyen on çift eli hızlandırmak için, ayrıca kişi başına onar dolar daha tutuşturmak gerekiyor. Yoksa daha uzun süre kuyrukta bekleyebilirsiniz. Bu artık para, normalde bir kişinin yapabileceği işi yapmakta olan on kişi arasında paylaşılıyor... Yani şu tarihi binlerce yıllara uzanan rüşvet, pat diye yüzünüze tokat gibi iniyor.

Polis kontrolünden geçerken resimleriniz çekiliyor, toplam üç adet olan bilgisayarların web-cam'lerinden. Bir adım ötenizden çıktığınız başkentin ana caddelerinden birisi adeta tüm Kamboçya'nın fotoğrafını çekmenize yetecek fikri sunuyor size... Sanki üzerinize üzerinize gelen binlerce bisiklet ve motorsiklet, üzerlerinde iki, üç, bazen beş kişiyi taşıyarak, akıl almaz bir kıvraklık ve neredeyse hiç kaza yapmadan harıl harıl yol alıyorlar.

.....

Phnom Penh adını bayan Penh'den alıyor. Bayan Penh şehrin ortasından geçen ırmağın taşıdığı bir ağacı yakalar. Kıyıya çektirir ve ağaç kırıldığında, içinden üç adet Buda heykeli çıkar. Bayan ermiş de hemen ağacın kıyıya çıktığı yere bir tepe yaptırarak, bu üç Buda'yı tepenin üstüne yaptırdığı eve yerleştirir. Ve şehir adını buradan alır. Phnom tepe anlamına geliyor Kamboç dilinde. Phen tepesi demek şehrin ismi. Phen tepesini gezdik ilk önce, oradaki sırrı anlamadan. Budizmi anlamamanın olanağı da yok zaten. Tüm tapınaklar gibi oraya da ayakkaplarımızı çıkararak girdik. Savaşlardan arta kalan Buda heykelleri yüzlerce yıllık. İnsanların bu çekik gözlü varlıklardan ne umabileceklerini anlamak için, hem budizm'in tarihini bilmek, hem de Hinduizmi ve Nirvana'yı anlamak lazım.

Tapınak çevresinde ilk karşılaştığımız şey dilenciler oldu. Tüm dünyada olduğu gibi kutsal yerlerin tilsimi ve vicdanlarda yarattığı yumuşama, dilenciler tarafından kolayca keşfedilmişti. Ama asla insanın üzerine atlamalar yoktu. Dilenciler, kafeslerine koymuş oldukları kuşları, pazarlığa tabi olarak, bir kuş bir dolara olmak üzere(bazen bira beş de olabiliyor) özgür bırakıyorlar. İyi düşünülmüş, ilginç bir tutum. Bu ilk şaşkınlıkla birlikte ezberiniz bozulmaya başlıyor. Kamboç halkı hakkındaki düşüncelerimiz hızla değişmeye başlıyor. Doğrusu birkaç kuşu özgürlüğe uçurmak beni mutlu etti. İşin felsefesini yapanlar için söylüyorum, boşa çene yormayın, dilencileri kurtarmak gibi bir maksadımız hiç olmadı...

Daha sonra Royal Palace ve National Museum'u gezdik. Kraliyet Sarayı hayli ilginç. Uzakdoğu mimarisi ile yapılmış. Krallık zaten göstermelik burada. Kralın partisinin de %15-

20 arasında oyu var. Ama her şey bir ulusun kendi ile ve geçmişi ile barışması üzerine kurulmuş sanki... Çünkü müthiş acılar deryası Kamboçya. Sık sık ağlandığını biliyorum. İnsani olan her şeyin anlaşılabilir duygularla, insanda bir hayli hasar yarattığı kesindi... İşte yaşananlar bunlardı.

Kamboç halkı (Khmer) olağanüstü mütevazı ve saygılı... Tarihleri sayısız işgal ve talanla dolu. Sanki her yüzyılda bir katliamdan geçmiş. Tayland yıllar boyu işgalci ve saldırganlığı ile Khmer halkının adeta korkulu rüyası. Vahşi, saldırgan, acımasız. Sonra, Çin, Vietnam, Cham Müslümanları, Hintliler vs. bilinen tarihinde, yani sekizinci yüzyıldan bu yana işgalci güçler olmuş. Tabii, en büyük işgalci Amerika'yı unutmamak lazım. Dünyada sınıfların oluşmasından, özel mülkiyete geçişten, ailenin ortaya çıkmasından sonra ortaya çıkan bu tür işgaller anlaşılabilir şeyler... Ama anlaşılabilir olmaları onların vahşetini hafifletmiyor. Pol Pot denilen zalimin yaptıklarını anlatınca, eminim dudaklarınız uçuklayacaktır. Neredeyse bir ulusun tüm hafızasını yok etmek gibi, ancak özel bir işkence ve katliam kursundan geçenlerin başarabileceği vahşetin baş mimarı...

Amerikan emperyalizminin 77'li yıllara kadar süren Vietnam işgalini hatırlayalım. Uzak Doğu'yu işgal ve sömürge merkezi yapmak amacıyla yapılan saldırı ve katliamlar asla hafızalarımızdan çıkmıyor. Onurlu Vietnam halkı ABD'ye gereken dersi, ciddi bedeller ödeyerek vermişti. Bu savaşın başından sonuna dünyanın tüm onurlu insanları ve halkları gibi, Khmer halkı da Vietnam'ın yanında yer aldı. Onca yoksulluğa karşın. Kayıtsız şartsız, Vietnam'ın tüm su ihtiyacını karşıladı. ABD tüm su kaynaklarını yok etmişti çünkü. Ve o güzelim dağları, ormanları, yemyeşil cennet gibi yaylaların adeta her metre karesini bombaladı. Asla bu onurlu ve güzel halk, çamur, salgın hastalık içinde yaşarken bir gün bile Vietnam'dan desteğini çekmedi... O devasa ormanların bugün sadece iskeletlerini görebiliyorsunuz... İkinci kuşak ormanlar ise cılız, ama inatla büyümeye devam ediyorlar...

....

Yerleştiğimiz Phnom Penh oteli bir harika. Kamboçya'nın en yeni ve güzel oteli. Yeni evlenen yüzlerce gencin gelinlik ve damatlıklarıyla otelin önüne gelip fotoğraf çektirdiklerini görüyoruz. İkinci sabah ilk işimiz, Müslüman mahallesini gezmek.

Cham Müslümanları buraya Vietnam üzerinden gelip yerleşmişler. Bir milyon civarında Müslüman var. Cham'lar çok yoksullar. Düşünebiliyor musunuz, yıllık kişi başı geliri 300 dolar olan bir ülkenin 'çingeneleri' bunlar. Yoksulluğun boyutunu varın siz hesaplayın. İrmak kenarlarındaki derme çatma kulübelerde yaşıyorlar. Kulübelerin duvarları çoğunlukla açık. Çünkü kışın bile 30 derecenin altında olmuyor hava sıcaklığı. Saz yapraklarından, ya da kamıştan derme çatma tutturulan dallarla kaplanmış. Turistlerin gezdiği yerlerde ele geçen birkaç kuruş fazla para, insanları biraz daha bakımlı yapmış. Bir camileri bile var. Siyasal iktidar bu insanların inançlarına müdahale etmiyor.

....

Sırada üçlü Buda tepeleri var. Yirmi dakikalık bir yolculuktan sonra büyük bir Pazar yerine varıyoruz. Bin bir çeşit sebze ve meyvenin satıldığı devasa pazarın çevresinde fazlaca yerleşim yeri olmaması çok ilginç... Sanırım burası merkezi bir yer. Üstelik gerçekten hiç hijyen olmayan koşullar var... Ama ülkenin gerçeği de bu.

Köy pazarının içinden geçerek tepelere tırmanmak lazım. Aşağı yukarı iniş-çıkış 100-300 merdivenlik yerler. Çıktığın kadar da iniyorsun. Ama öylesi bir ekvator sıcaklığı var ki, kaşif ruhu olmayanların dayanması çok zor... Birinden inip birine çıkmak gerekiyor... Zaman sınırlı... Hemen yola koyulmalı. Derken onlarca çocuk beliriyor çevrenizde, ellerinde yelpazeler, sırtınızdan habire serin hava veriyorlar. Gene dilenciler sardı diyorsunuz gayrı ihtiyari ve başlangıçta pek sıcak bakmıyorsunuz... Ama onlar sizi asla rahatsız etmeden, para istemeden, yolunuzu tıkamadan yanınızdan ayrılmıyorlar. Tıpkı bir gölge gibi sizi takip ediyorlar. İçinizden gitmeleri için dua ediyorsunuz. Hatta bir dolar verip, sizi rahat bırakmalarını istiyorsunuz. Ama onlar işinin ehli, tecrübeli ve sizi üçüncü tepenin sonundan,

otobüse gidinceye kadar bırakmayacaklar. Herkesin yelpazeci çocuğu da son durağa kadar, kendi yolcusunu asla terk etmiyor.

İlk tepeye vardığımızda, çok ilkel bir Müslüman camisi ile karşılaşıyorsunuz, minik, bakımsız. İmamı da o kadar bakımsız ve zor durumda. Biliyorsunuz burada din adamları asla çalışmıyor, ama devletten maaş da almıyor. Sadece gönüllü destek ve bağışlarla ayakta duruyorlar.

...

Ben yelpazeci çocuklara dönmek istiyorum. Tepeye vardktan sonra hala sizi serinletmeye devam ediyorlar. İçinizden, iyi ki gelmişler diyorsunuz. Ama onların varlığına soğuk bakıyorsunuz hala. Tepeden inerken de devam ediyorlar. İkinci tepeye çıkmak daha yorucu. Bir hayli terledik. Ama gerçek bir klima gibi yelpazeci çocuklar, sizi hiç rahatsız etmeden arkanızda yelpaze sallamaya devam ediyorlar. İçinizden, onlar olmadan buralara kadar çıkılamayacağını düşünmeye başlıyorsunuz. Bu düşünce elinizin cebinize gitmesine sebep oluyor. Bir dolar daha veriyorsunuz. Çocuklar asla para istemiyorlar. İçinizden, gideceklerini düşünüyorsunuz. Hayır, gitmiyorlar. Serinletmeye devam.

Canlı klimalar resmen, anlatılamayacak kadar ilginç. Sadece yaşanarak anlaşılabilir. İkinci tepeye vardığımızda, Kızıl Khmer'lerin parçaladığı en büyük Buda ile karşılaşıyoruz. ... İkinci tepeden inişte de bir hayli yorulduk. Ayaklı klimalar görevlerini, bir saniye bile aksatmıyorlar. Bu arada içtiğiniz soğuk şeylerden, aynısından onlara da ikram ediyorsunuz. Hemen arkanızda itirazsız, saygılı ve sabırlı yerlerini alıyorlar. İlk karşılaştığınız zamanki duygular gitmiş, yerini sevgi ve güven almış oluyor.

Üçüncü tepe en yokuş ve zor olanı. Ama artık biliyorsunuz ki, yelpazecilerinizle bunu da rahat başaracaksınız. Oraya da ulaşıyoruz. Hindu, Budist ve Müslüman tapınakları yan yana. Birinde oturan Buda, birinde bir inek, öbüründe ise dua eden birileri var. Biraz ileride ise en büyük Buda tapınağı var. Restore ediliyor. Oradan bakınca neredeyse tüm Kamboçya'yı görebiliyorsunuz. Tamamen sularla kaplı. Akan ırmaklar dışında sanki bir çukur arazi buralar. Ve müthiş pirinç yetiştirmeye müsait.

Buradan aşağı inerken daha fazla merdivenden inmelisiniz. Bu merdivenler sizi, çıkmaya başladığınız ilk yere kadar götürüyor. Merdivenler boyunca, yardım bekleyen onlarca rahip ve dilenciye görüyorsunuz. Ama yelpazeci çocuklar hala yanınızda. İçinizi basan hararete uygun olarak, sallamanın dozunu da artırıyorlar. Sanki otomatik klima gibi, jest ve mimiklerinizden içinizdeki hararetin boyutunu kestirebiliyorlar. Otobüsünüzün yanına geldiğiniz zaman, en cimriniz bile en az iki dolardan başlayarak bahşişinizi veriyorsunuz. Büyük bir zevkle, memnunlukla. Çocuklarınız da tam bir vefa örneğı, gözlerini asla sizden ayırmadan, otobüsünüz gözden kayboluncaya kadar sizi takip ediyorlar. Ağızları kulaklarında. Çünkü bu tür durumlarda Türklerin gerçekten cömertlikleri onları da mest ediyor. Belki bir ayda kazanabilecekleri parayı almış durumdalar. Onların uysallığına, sadakatle sizi terk etmeyişlerine o kadar seviniyorsunuz ki, ilk karşılaştığımızdaki ön yargılarımızdan dolayı kendinize kızılıyorsunuz. O dakikadan sonra, dönünceye kadar Kamboçya halkı hakkındaki düşünceleriniz hep pozitif oluyor. Yanılmadığımızı görüyor ve mutlu oluyorsunuz.

Muhakeme

“Şablon şablon diyoruz ya! Bak şöyle anlatayım: Görsel tabloda bir olayı kavramlaştırdık diyelim. Nasıl kavramlaştıracacağız? Ona KLC diyemeyiz. Görsel tablo olduğu için o bir çizgi, bir basit şekil, bir karikatür olacaktır. Hani ürünlerin barkod çizgileri vardır ya! Onun gibi işte.”

Dönüş yolunda, tatlı bir iniş yolunu takip ediyorlar, acele de etmiyorlardı. Hava çok serin değildi bugün. Fazla yorulmamışlardı da.

“Hatta şimdi kare kodlar çıktı, daha fazla bilgi taşıyabiliyorlar.”

“Süper! Peki dokunsal tabloda nasıl kavram oluşacak? Orada da basınç, ısı gibi parametrelere göre bir kod sistemi oluşacak. Biz insanlar ses ve görüntü ağırlıklı çalıştığımız için, dokunsal, koku ve tatma ile ilgili, varsa başka tür algılarımızı negatif şartlanmaya tabi tutarız ve onlardaki kavram oluşumunu pek dikkate filan almayız bu nedenle anlıyor musun. Ama kör olsak, veya sağır olsak, bu defa o diğer duyu tablolarını yeniden devreye alıp, onlarla yeniden pozitif şartlanmalar geliştirmeye başlarız. Bunun sonucunda da o tablolardan oluşan kavramlara ses tablosundan karşılıklar bulmaya başlarız. İsim verme, anlıyorsun, mecburen!”

“Dur şimdi dur, şablon dediğimiz bu isim mi oluyor yani tam olarak, anlayamadım ben.”

“Yok doktor, bak şimdi: Bir olay ile ilgili olarak her duyuda oluşan kavramın bileşkesi, şablon dediğimiz şeyi oluşturuyor Bilge’de, kabaca böyle diyebiliriz yani. Yapay sinir ağlarının çıktısı diyelim, tamam mı. İşte ön muhakeme, bu acayip, şekilsiz şeye göre çalışıyor, bir kod dizisi anlıyor musun. Bir kod dizisi aslında. Ne zaman bunun en net karşılığı olan kavram, hafızadan bulunuyor, o zaman muhakeme devreye giriyor. Ses karşılığı olur, yani kelime filan, ondan sonra, görsel karşılığı olur, yani bir tasvir, her neyse... Anlamli olması lazım yani, anlıyor musun. Çünkü düşünme dediğimiz şey, içimizden konuşma, içimizden görme şeklinde gerçekleşir biliyorsun. Bunlar arasında en net olanı da ses, yani kelimeler oluyor bizde. Hayal kurarken kelimelere ihtiyacımız yoktur, ama muhakemede onlarsız olmaz.”

“O kelime veya işte ses de, ses tablosunda değil mi? Biraz karışmıyor mu işler?”

“Tamam! Peki ses tablosunda ne oluyor? Ses tablosunda da frekansla, tonla, genlikle, tını ile ilgili bir basit temsil oluşur. Muhakeme, bunu da siluet olarak tanır. Ama muhakemenin üzerinde işlem yapabilir hale gelmesi için, kelime karşılığının bulunması gerekiyor tamam mı. KLC’nin yani. Dil olmazsa, muhakeme ancak gölgelerle yapılabilir doktor. Ama ses, ama işaret, ama vücut dili, bir şekilde değişik bir simge ile duyu tablolarını birbirine bağlamaya ihtiyacımız var yani. Veritabanında indexleme diyoruz biz buna. Biz

Bilge'de işleri genelde ses tablosu üzerinden yürüttüğümüz için, kelimeleri de ses tablosuna koyduk. Ne yapıyor? Filan saniyede, filan şablon şu kelimeye bağlandı diye bir satır oluşturuyor, o kadar. İsteseydik ayrı bir şablonlar tablosu, ayrı bir kavramlar tablosu veya anlamlar tablosu düzenleyebilirdik anlıyor musun.”

“Tamam, orası teknik bir konu demek ki. Meseleyi anladım ben. Her duyu alanı kendi kavramını oluşturuyor, ama sinir dili ile. Bu kavramların bileşkesine siz şablon diyorsunuz. Şablona isim verince de Muhakemeye girme vizesi alıyor, doğru mu?”

“Süppper! Haa bir de, muhakemenin her aşamasında ön muhakeme de devrededir bak. Hani o iç göz vardı ya, bilinç! İşte o da bir duyu ve onun gözlemleri de ön muhakeme tarafından denetlenir. Dikkat bu yüzden bazen içe kayar, bazen dışa. Muhakemenin her aşaması, yeni bir algı olarak idrakleşebilir veya unutulup gidebilir yani, tamam mı.”

“O zaman bilincin de kendi kavram mekanizması, kendi şablonu, kendi tablosu olmalı. Bilinç de bir duyu organı diyorsun ya!”

“Aslında doğru dediğin. Ama biz, dediğim gibi, ses tablosu içinde düzenledik onu. Ama doğru, o da bir duyu organı ve onun da kendi tablosu, şablon sistemi, işte neyse, olabilir yani.”

“Bir dakika” dedi Hamdi. Biraz düşünüp sorusunu toparladı kafasında. “Hayalde kelimelere gerek yok dedin ya. Aslında düşünürken, hayal ile kelimeler birlikte mi... nasıl oluyor yaa, toparlayamadım bak. Rüyada mesela hem hayal, hem de kelimeler yok mu? Muhakeme yok ama, değil mi?”

“Hoca der ki, ...bak şimdi, rahmetli diyeceğim geldi adama yaa! Ömrü uzayacak.” Biraz durdu Seyfettin. Hüzünlenmiş gibiydi. Sonra devam etti: “Der ki, bilinçte denetimsiz hayal esastır, yani serbest çağrışım, anlıyor musun, denetim isteğe tabiidir. Muhakeme için istek gerekir yani. Nasıl diyeceksin şimdi!”

“Nasıl?”

“Gel gene bebeğimize gidelim. Annesinin memesini tutmuştu tesadüfen, çok da hoşlanmıştı bu temastan. Gene meme emerken, gene memeye dokunduğunu hayal ediyor tamam mı. Elini hareket ettiriyor ama, kasların kontrolü için kalıplar henüz oluşmamış. Ne yapacak? İşte burada denetim başlıyor. Hayalde amaç belirleniyor: Memeye dokunmak. Elin hareketleri hayal ediliyor, o hayale göre işleme konuyor kaslar, amaca yaklaşma açısından denetleniyor, tekrar tekrar deneniyor aynı süreç. Elin kaslarının hareketi ile ilgili muhakeme yapılıyor yani. Kendince işte, kelime olmadığı için daha... İşte Hoca diyor ki, hayal ile muhakeme arasındaki fark, iç dünyamız ile dış dünya arasındaki farktır. Hayali dış dünyaya bağlamak istediğimiz anda, denetim gerekliliği başlar. Hayalde oluşan her yargının, deneyle doğrulanmadıkça geçerli olmayacağını daha bebeklikten öğreniriz yani tamam mı.”

“Rüya?”

“Uykuda dış dünyadan koparız doktor, denetim filan da gerekmez bu yüzden. Sal gitsin!”

Apsara

Hüsnü bey'in gezi günlüklerinden: Kamboçya-2.

Bu bölümde, neredeyse buralara gelişimizin tek nedeni olan Ankhör Vat ve Siem Reap bölgesini anlatmaya çalışacağım. Ankhör şehir demek Khmer dilinde. Vat ise tapınağın adı. Yani Vat şehri gibi bir anlama geliyor. Üçüncü günümüz ve sonrası artık tamamen bu bölgede geçecek. Sanırım zaman bile yetmeyecek. ... Bu tarihi bölgenin tamamı 400 kilometre kare ve 401 tapınaktan oluşuyor. İrili ufaklı tapınakların çoğunu görme şansımız olacak gibi. ... Bu tapınakların 200 adedi ayakta. Kalanları hasar görmüş ya da tamamen yok edilmiş. İlk günü en büyük ve muhteşem olanına gittik. Yani Ankhör Vat'a.

Bu görkemli yapıyı uzaktan bile görmek insanı çarpıyor. Devasa büyüklükteki estetik ve sanat şaheserinin bir insan emeği olduğunu bilmek ürkütüyor. Üstelik aşağı yukarı 1100 yıllık bir geçmişi var. Fiziksel açıdan fark edebildiğiniz uyum ve güzellik ilk göze çarpan yanı olarak zaten büyülüyor, harmanlayıp içine alıyor. Her tarafı su hendekleri ve akarsularla çevrili. ... Giriş sütunlarında kör kurşun izleri var. Pol Pot mantığı buraları kurşunlamayı gerektirmiş. Ama ne hikmetse fazla ileri gidememişler, fazla tahribat yapamamışlar. Sanki ataları mezardan kalkıp göğsünü siper etmiş bu eserlerin katliamına. Bırakıp dönmüşler besbelli. Çok hasar yok çünkü.

Sütunların içerisi tamamen kapalı koridorlardan oluşuyor. İçeride yedi okyanusu temsilen yedi adet havuz var. Bunlar şiddetli ve yoğun yağışlarda su ambarı görevi görüyor. Tapınağın tüm duvarları yumuşak sayılabilecek kum kayalarından yapılmış. Yakındaki dağlardan kesilerek buraya taşınan kalıp kum taşları hala ayakta ve sapasağlam. İnsan anlamakta güçlük çekiyor. Bunların bin yıl nasıl dayandığını görüp şaşıyorsunuz.

İlk girişin iç tarafındaki duvarlarda gözünüze hemen çarpanlar Aspara resimleri. Tapınakların ne zaman yapıldığını Aspara'ların ayaklarının duruşuna göre belirliyorsunuz. Ayakların ikisi de aynı yönde ise 11. yüzyıl, topuklar birleşik ayaklar üçgen şeklinde açıksa 9. yüzyıla ait olduğunu anlıyorsunuz. Aspara'lar kralın dansçıları ve insani varlıklar. Tanrı değiller. En azından kralın Aspara'ları öyle. Aslında Tanrısal şeylerken, el değmeden göğe çekilmişler. Hikayeleri ve Aspara dansı daha sonra anlatılacak. Ama kralın dansçıları bizim saray dansözleri ile aynı anlama geliyor. Yönetici ailenin, elit erkeklerin hizmet ve eğlence melekleri bunlar. Tüm Kamboçya'da okullarda Aspara dansı zorunlu olarak öğretiliyor. Milli bir ders.

....

Aspara dansı eller, kollar, parmaklar, jest ve mimiklerle süslenen, sanki bir plastik vücudun armonik coşkusu gibi. Başlangıçta biraz anlamakta zorlanıyorsunuz ama, zamanla sizi alıp tam bin yıl öncesine götürüyor... Sahnede sanki bir metre karelik alanda hareket eden Dünya güzeli Aspara'lar var. Eğer aynı anda el, ayak, parmak ve mimiklere bakamıyorsanız, orada kımıldanıp duran bir kızdan başka bir şey göremezsiniz. Ve Khmer krallarının bu garabet şeyden ne anladıklarını, nasıl bir ulusal dans olduğunu da anlayamayıp şaşkına dönersiniz. İster istemez birkaç dakika sonra dansçılar sizi hemen çekmeye başlıyorlar. Bu kımıldayan bedenlerdeki esas ritim el ve ayaklarda çıkıyor ortaya. Bir dansöz kıvraklığı ile bedenler coşarken, adeta plastikten yapılmış eller, bir yılan gibi kıvrılmaya başlıyor. Aynı senkron içinde ayaklar da bu sürece dahil oluyor. Davetkar bir duruş ve duygu yumağının, üst perdeden çalan müzikle birlikte akmaya başladığını fark ediyorsunuz. Sol el parmaklarının, bir orman içinde kayıp giden yılan gibi, sonsuza kadar akıp gidiyormuş gibi olan hareketi, sağ el parmaklarının aynı senkrona karşılık vermesiyle saniyelik zaman aralıklarında buluşması var. Bu arada ayak parmaklarının ucunda duran vücutların da kıvrıldıklarını, ama minik kıvrılmaların bizim dansözlerle pek ilgisinin olmadığını da belirtmeliyim. Ayaklar ve ayak parmakları sanki üzerinde onlarca kiloyu taşıymıyormuş gibi, ellerin esnekliğine uygun aynı kıvraklıkla onlara eşlik ediyor. Düştü düşecek kadar esnekleşen bu ayakların hareketi, ancak binlerce yıllık bir genetik mozayikinden kalma olmalı diye düşünüyorsunuz. Sanki Khmer Aspara'larının bir kromozomu fazla ve oraya bu estetik elastikiyet yüklenmiş. Beyine hükmeden bu kromozom, bu güzellerin gerçekten gülümseyen, gerçekten ateş saçan bebek yüzlerinde vücut bulmalarını sağlıyor. Çekik gözler, üçgen çeneler Uzak Doğuda sadece Khmer insanlarında çok farklı. Kadınları da, erkekleri de çok güzel. İnce ve acılı gülümsemelerin çekilen acıları anlattığını, onu gizleyemediğini söylemek lazım.

Binli yıllarda herhalde bu incelik ve gülümsemeler daha dolu dolu ve baştan çıkarıcı idi. Aksî takdirde muhteşem Khmer krallarının zevklerini anlamak mümkün olmazdı. Bugün tapınak olan o günün tapınak-saraylarının duvarlarını süsleyen Aspara'larla da bugünkü Kamboç kızlarını karşılaştırın, neredeyse aynı yüz ve güzelliği kesinlikle göreceksiniz. Aspara'lar sahnede öylesi bir uyumla dans ediyorlar ki, sanki okyanusta ana balık öncülüğünde yemlenmeye çıkmış minik balık sürülerinin ahenkli yüzüşleri geliyor gözünüzün önüne. Hiç bitmesin istiyorsunuz aslında. Bir elin ve parmakların baş hizasından kalçalara kadar inen süreçteki hareketleri, yüzlerce ritm ve estetik gizliyor. Kalçadan bu ritimleri alan bacaklar onları ayaklara taşıyor ve parmaklara devrediyor. Bu kadar saatte bu minik ayakların, parmakların bunca ritme nasıl dayandığını anlamak mümkün değil. İşte o zaman o kromozom geliyor aklınıza.

.....

Bu günün sonuncu tapınağı Ankhör Tamprom. Bölgenin üçüncü büyük tapınağı. O zamanların Üniversitesi. Gene kralın anne ve bakanlarının ceset küllerinin konulduğu mezar anıtlar var. Ağaçların kökleri duvarları öylesine sarmış ki, sanki ilahi bir gücün eli var gibi düşünüyorsunuz. Öyle ya, günlerce Tanrılarla uğraşınca insanın aklına bir dolu şey geliyor. Vişnu bizi daha kötü düşüncelerden korusun. ...

Tanrı Linda'yı anlatmadan olmaz. Ama baştan söyleyeyim, dünyanın tüm Linda meraklısı(!) kaçakçıları, neredeyse bölgenin tüm Linda'larını çalıp götürmüşler. Avrupa'nın müzelerinde bir gün tanrı Linda'yı görürseniz şaşırmayın. Krallığın bekası ve yeni krallığa devir hep Linda'nın elinde. Öyle ki, ciddi bir muhafız ordusu, Linda'nın bulunduğu tapınakta sürekli nöbet tutuyormuş. Bunu koruyamayan kral da kraldan sayılmıyormuş. Linda ne mi? Söyleyeyim: Erkeklik organı! Onca tapınak gezdik, sadece bir tanesinde orijinal Linda'ya rastlayabildik. Bu Linda'nın üç bölümü de üç Tanrı'dan oluşuyor. Baş kısmı Vişnu, ortası Şiva, ve gerisi de Buda. Uysal uysal, tarihin derinliklerinden bu güne gelebilmiş ve oyulmuş bir kaya çukurunun ortasında kuzu kuzu yatıyor. Tanrılar nelere kadir değil ki(!)

.....

Sorular

Akşam yemeğinden sonra, salonda oturmuş çaylarını yudumluyorlardı. Hamdi notlarını tararken, kafasında oluşan yeni soruları sormak istiyordu Seyfettin'e. Bu soruları yazdığı kağıtlardan birini aldı, şöyle bir gözden geçirip sormaya başladı:

“Hafızadan çekilen bilgileri, hayal esnasında nasıl kullandığınız üzerinde biraz daha bir şeyler anlatabilir misin. Beklenti oluştururken mesela...”

“Tamam. Bakalım!.. Bak şimdi, hafıza, geçmişimizi, şimdi noktasına kadar içerir tamam mı. Düşünme alanımız, hafızaya paralel bir zaman oku şeklinde değerlendirilebilir, ama geleceği de içermektedir. Yani geçici muhakeme tablolarını anlatıyorum bak. Herhangi bir olayı hafızadan alıp da bu tabloya koyduğumuzda, zaman okunu bir şaryo gibi kullanabiliriz. Şimdi noktasını o olayın neresine getirirsek, oradan gerisi geçmiş, oradan ilerisi gelecek olur ve bir beklentiyi ifade eder. Bu zaman okuna, *Hayal oku* diyoruz biz. Yani hafızadaki bir olayı muhakeme tablolarından birine kopyaladığımız zaman, o olayın hangi satırını *şimdi* olarak işaretlersek, o satırdan sonraki satırlar gelecekle ilgili beklentimizi oluştururlar demek istiyorum, anlatabiliyor muyum?”

“Anladım, tamam. Muhakemeye alınan satırlardan birisine, *şimdi* işareti konuyor. Bu işareti koymakla görevli bir modül de vardır her halde, ha?”

“Tabii doktor, tabii var. O modül de, isteklere kadar uzanan başka modüllerden değer alıyor. Bunlar fazla teknik yanları için. Ama ihtiyaç duyarsan daha fazla bilgi verebilirim bu konularda da. Ama şunu da söyleyeyim, zaman okunun üzerinde, her türlü sanal gerçekliği yaşayabiliriz tamam mı. Boğaza gidip bir tavernada balık yediğimizi ayrıntıları ile hayal edebiliriz. Bir konuşmada bir fikri savunmak için ne tür cümleler kullanmamız gerektiğini hayal edebiliriz. Beğenmediğimiz cümleleri atıp, en etkili olacağını düşündüğümüz cümleleri böyle seçeriz. Hatta bunu yaparken, savunduğumuz tezin biraz değişikliğe uğradığını, daha yetkin bir halde zihnimizde formüle edildiğini bile fark edebiliriz. Çünkü muhakeme dediğimiz şey, aslında hayalimizde deneme-yanılma yöntemini uygulamaktan başka bir şey değildir.”

“Peki, kavram oluşturma konusunda biraz farklı bir açıdan ne anlatabilirsin?”

“Tamam.” Biraz durup düşüncelerini toparlamaya çalıştı Seyfettin. Sonra yavaş yavaş anlatmaya başladı: “Şimdi bir şablon oluşturun diyelim. Artık bu şablon, bir nesne gibi işlem görür dedik zihinde. Bir ‘olay’ değil, bir ‘tasvir’ olmuştur artık. Kendi başına şekil özellikleri kazanır, nesneleşir ve kendine duygular, tat ve kokular bağlamaya başlar. Ayrıca, aynı ortamda gerçekleşen ve birbirini takip eden her birim olay, bir önceki olayın sonucu ve bir sonraki olayın nedeni olarak algılanır. Zaten bu algılama özelliğini biz, satırları paketlemede kullanıyoruz. Neden-sonuç bağlantısını yani. Bu nedenle de bir birim olay yeniden

gerçekleştğinde, hafızadaki bir önceki olay da muhakemeye gelir ve bir sonraki olayın beklentisi içine girilir. Bu algılama yatkınlığı, araya başka bir olay girmemişse ve iki olay arasında çok kısa süre varsa geçerlidir tamam mı. Hani şartlı refleks oluşumunun özellikleri, biliyorsun. Mesela birisi topa vurunca top gider. Topa vurulduğu anda top hareket eder. Beyine göre topun gitmesinin nedeni, apaçık ki birisinin ona vurmasıdır. Bunun düşünecek, araştırarak bir yanı yoktur. Fakat giden top bir süre sonra yavaşlar ve durur. Topun durmasının hemen öncesinde fark edilen, top ile ilgili bir olay yoktur. O halde top neden gitmekten vazgeçip durmaktadır? Burada bir nedensellik bağlantısı kuramayız. İşte bu olay apaçık değildir ve araştırılması gerekir. Bir sorudur, bir sorundur, bir merak kaynağıdır ve huzursuzluk yaratır.”

“Bilgilerimiz biriktikçe, daha uzun zaman aralıkları için de nedensellik bağlantısı kurmayı öğreniriz ama” dedi Hamdi. “Baharda ekinlerin yeşermesinin sebebinin, güzün onları ekmiş olmamız olduğunu bilmemiz gibi. Zaten bu beklenti ile onları ekmişizdir güzün.”

“Çay içer miyiz?”

“İçelim be, ...dur ben koyayım.”

“Yok yok, ben koyarım” deyip kalktı Hamdi, mutfağa yöneldi.

“İyi o zaman, ben de bir tuvalete gideyim...”

Çay demlenirken, salonda voltalayıp sırtlarını bellerini rahatlatıyorlardı, bir yandan da Hamdi pencereden Arzu'lara doğru bakıyor, bahçede bir görüntü, pencerede bir siluet arıyordu kalbi çarparak. Ama yoktu bir şey. İçeride Furkan'la ilgileniyor olmalı diye düşündü, veya film filan izliyorlardı.

Çaylarını yudumlamaya başlarken, sordu Hamdi:

“Şablon konusunda söyleyebileceğin yeni bir şey?”

“Valla doktor... Ne diyebilirim?.. Görselde algıladığımız her şey, bir dizi noktadan oluşuyor, tamam mı. Dağların gökyüzü ile birleşimi, kaşımızın alınımızla birleşimi, belirli şekilde gruplanabilecek nokta dizilerinden oluşuyor. Yani eğri çizgi, doğru çizgi, köşeler, çember, silindir filan. Benzer diziler seste de var. Melodi parçaları notalardan, perdelerden, oktavlardan, tonlardan oluşuyor. Biz yaradılış olarak, bazı ses dizilerini ve bazı görsel dizileri seviyoruz, bazılarını sevmiyoruz tamam mı. Hoca, bir olaydaki satırların çeşitli sütunlarında, bilgilerin zamana bağlı olarak belirli diziler oluşturduğunu fark etmiş. Yani diyelim ki elli satırlık bir olayda, duygu alanları da, görsel alan da, ses alanı da, kendi içlerinde bir dizi oluşturacak şekilde düzenleniyorlar. Kağıda döktüğün zaman, bir yörünge çizgisi, biz *trajectory* diyoruz ona, bir çizgi çıkıyor ortaya tamam mı. Şimdi bir kere bu düzeni fark ettikten sonra, sorgulama esnasında her kayda tek tek bakmak yerine, bu çizgilerin eşleşip eşleşmediğine bakmak daha kolay oldu. Yani sorgulamada, dediğim gibi, bu çizgilerin vektörlerini kullanmaya başladık. Sinir ağlarının da girdisi oluyor bunlar, tamam mı. Zaten şablonlar, bu çizgilerin çok boyutlu hali denilebilir. Üstüne, bu şablonları muhakemede kullanmaya başladık ki, bu sistem bizi insanların düşünme şekline iyice yaklaştırdı. Fikirleri, olayları birer grafik çizgi şekline dönüştürüyoruz yani, sonra o şekilleri karşılaştırıp uymayanları hemen fark ediyoruz gibi düşün. İşin garip tarafı, ilginç, anlamlı, düzenli çizgiler oluşuyor hep. Muhakemede işe yarar çizgiler hoş, işe yaramayan çizgiler ise kırıklı çürüklü oluyorlar sanki.”

“Nasıl yani?”

“Yaa biz düşünürken, aklımıza gelen birçok çözümü, yok, o olmaz diye daha değerlendirmeden eleriz, değil mi? İşe yarar çözüm adaylarını ele alırız ancak. İşte bu dizi şablonları ile, hani o muhakemeye aldığımız olaylar yok mu, işte onların çoğunu işlemeyi başarıyoruz. Geriye, dizimize en fazla uyan birkaç tanesi kalıyor. Yani sorgulamada dizi şekillerini kullanmamız, en çok muhakeme ünitesinde işe yaradı. Çünkü en fazla sorgu ve işlem orada yapılıyor.”

“Bu çok ilginç yaa!” dedi Hamdi. “Yani biz düşünürken de armonik mi düşünüyoruz? Düşünmenin müziği... Ne şairane!” Biraz dalıp düşündü. Sonra, “Çok ilginç bir yaklaşım” dedi. “Bu açıdan bir sürü şeyi yeniden değerlendirmem gerekebilir.” Ve Arzu’yu düşündü yeniden. Arzu da Armonik mi düşünüyordu? Ona aşık olmasında bunun da payı var mıydı? Yani armonilerinin uyumlu olmasının?”

“Yani bilgilerini yeniden mi düzenleyeceksin?” Dedi Seyfettin.

“Valla, öyle gerekiyor gibi. Bakalım neler çıkacak ortaya!”

Tanrı

“Ben geldiiiiim” dedi Hamdi, Bilge’nin odasına girip sandalyeye otururken.

“Hoş geldin Hamdi, nasılsın?”

“Fena sayılmam. Biliyorsun, aşk meşk vaziyetleri işte!”

“Bugün seni daha iyi gördüm. Daha keyifli gibisin.”

“Öyle olsun. Peki sen nasılsın? Bu gün ne konuşalım istersin?”

“Sen bilirsin. Şu Tanrı konusunu ne zaman konuşacağız?”

“Tamam, konuşalım. Sor bakalım ne soracaksan.”

Bilge, İnsanların Tanrı inancı konusunda derlediği bilgileri özetledi önce. Kafasına takılan iki önemli konu vardı. Birincisi, din savaşları idi. Bu konuyu anlayabildiğini düşünüyordu, ama onaylanmasına ihtiyaç duyuyordu. Doğru tesbitler yaptığından emin olmak istiyordu. İkincisi ise, İnsan zihnini Tanrı inancına götüren mekanizmalarla ilgili idi ve bu konuda yeterli bilgiye ulaşamadığını söylüyor, bilgi istiyordu.

“Din savaşları konusunda şöyle düşünüyorum” diye devam etti Bilge konuşmasına. “Dindar olmayan teoloji, aslında bu soruya cevap veriyor. Bütün dinler barış sloganları ile yola çıkıyorlar. Ama hepsi de, barışa ancak savaş yolu ile ulaşılabileceğini savunuyor sonuçta. Yani tam olarak böyle söylemiyorlar ama, önce benim üstünlüğümü kabul et, ondan sonra barış diyorlar. Halbuki söylemleri arasında da öyle ahım şahım farklılıklar yok. İnanç olarak bir veya birkaç Tanrıya inanıyorlar. Çok Tanrılı dinlerde Tanrılar bir görev paylaşımı yapmışlar sanki, ve her zaman bir baş Tanrı var. Tek Tanrılı dinlerde de, bir Tanrı ve yardımcı olarak çalışan melekler var. Yani çok Tanrılı dinlerdeki baş Tanrı dışındaki diğer tanrıların görevlerini burada melekler üstleniyor. Hatta tek tanrılı dinlerde, meleklerin de dışında, ilkel dinlerden kalma figürler bile korunuyor. Talih, felek, periler filan gibi. Ayrıca bir çok ermiş olduğu söylenen ölü insanlar da, Tanrıya yardımcı olarak kabul ediliyorlar ve onlardan dileklerin kabulüne aracılık etmeleri istenebiliyor, sıkıntıya düşüldüğünde yardımları istenebiliyor. Ne dersin, inanç olarak, gerçekten savaş nedeni olacak kadar fark var mı aralarında?”

“Bu soruyu yanlış insana soruyorsun” dedi Hamdi, gülümseyerek. “Ben materyalistim. Metafizik felsefe kapsamında teolojiiyi de inceledim, hatta mistisizm ve tasavvuf konularında özel ilgim var evet. Ama sonuçta bir materyalistim. Bana göre din savaşları, tamamen politik nedenlerle yaşanıyor. Roma imparatorluğu nasıl politik nedenlerle Hıristiyanlığı resmi din olarak kabul etti ise, Emevi devleti de İslamı aynı emperyal nedenlerle ele alıp yaydı. Yahudilik zaten ulusal bir din. Uzak Doğu dinlerinin hepsi de, politik kökenlerden beslenirler. Bir din, bir inanç sistemi olarak ortaya çıkar, ama eğer toplumun egemen güçlerinin işine sekte vuracak öğretileri varsa, kaynağında boğulur. Yaşama şansı yoktur. Yok eğer egemen

güçlerin işine yarayacaksa, beslenir, gelişip güçlenir. Bazen da toplumda zaten çatışma halinde olan iki egemen gücün ortasında kalır. İşte bu durumda, bu güçlerden biri tarafından olduğu gibi kabul edilip desteklenir, ama hakimiyet pekiştikten sonra ya dönüştürülür, ya da ezilip yok edilir. Benim bildiğim kadar, egemen güçlerin egemenliğinin devamını savunan hiçbir orijinal inanç sistemi yoktur dünyada, olmamıştır. Bütün inanç sistemleri, orijininde, baskıya, sömürüye, insanın insanı ezmesine karşıdır. Tarih boyunca egemenler var olduğuna göre de, bu inanç sistemleri ya yok edilecek, ya da orijinininden koparılıp egemenliğin bir aracı haline getirileceklerdir, başka yolu yok.”

“Tahmin ettiğim en kötümser senaryoyu yazdın Hamdi. Egemenlerin gücü dinleri eziyor veya orijinininden uzaklaştırıp bozuyor, buna peki. Ama öbür yandan, din savaşlarında halktan insanlar savaşıyorlar, hem de inançla. Onları ölümüne savaşmaya iten güç egemenlerin emirleri olamaz, değil mi? İşte asıl sormak istediğim soru bu. Din Psikolojisi veya Din Sosyolojisi bu soruya tatminkar cevaplar üretiliyor gibi.”

“Kimilerine göre cevaplar yeterli, kimilerine göre yetersiz. Emirler, korkutma, tehdit bir yere kadar iş görür. Ama bizde, yani insanlarda bir psikolojik düzenek var ki, egemenler bunu her zaman kullanmışlardır. Bak, futbol taraftarları da birbirleri ile yeri geliyor, ölümüne kavga ediyorlar değil mi? Hani döner bıçakları filan, okumuşsundur bir yerlerde. Nasıl oluyor bu? Mensubu olmakla övüneceğimiz bir üst kimlik yaratıyoruz, bunu yapmak için de bir ‘öteki’ yaratıyoruz. Üst kimliğimiz bazen ailemiz, bazen memleketimiz, bazen da milletimiz veya dinimiz. ‘Öteki’ de, bu kimliğin dışında kalanlar arasında, o an için en büyük tehdit olan kimlerse onlar. Biliyorsundur bu mekanizmayı, ‘öteki’ne mensup bir tek kişinin kötü bir özelliğini, hemen bütün gruba mal ederiz. Bizim üst kimliğimiz ise, her zaman en iyi, en erdemli, ve sairedir. Bu mekanizma, propagandaya son derece duyarlıdır. Gül gibi geçinip giden iki toplumu, on günde kanlı bıçaklı yapabilirsin uygun propaganda ile. E tabii, egemenler de her zaman bu işin ustası olmuşlardır, babadan oğla bu işin ilmini öğrenmişlerdir.”

“O zaman tesbitlerim doğru demektir, öylemi?”

“Hayır, benim söylediklerim yalnızca benim bakış açımı anlatıyor. Bana göre doğru yani. Eğer inançlı biri olsaydım, muhtemelen bir dinim de olurdu ve o dinin resmi söylemini aktarırdım sana burada. Övünmek gibi olmasın ama, ikna da edebilirdim seni. Yani sen benim yargılarımla yetinme, kendi araştırmanı sürdür. Farklı yargılara da ulaşabilirsin. Eğer ulaşırsan, bana da anlatmanı isterim doğrusu, senin yargılarına güveniyorum çünkü.”

“Teşekkür ederim, ama internetim böyle vırt zırt kesilirken ve hipotezlerimi deneyle doğrulama imkanım yokken, biraz zor. Neyse, gelelim ikinci konuya: İnsanlar neden bir Tanrı’ya inanmak istiyorlar? Ben de insanlar gibi düşünmek üzere tasarlandım, ama bir Tanrıya ihtiyaç duymuyorum. Kendi yeteneklerim bana yetiyor. Düşünsel her ihtiyacımı giderebiliyorum, deney yapma dışında.”

“Kendi elektriğini üretebiliyor musun?”

“Hayır. Kendi internet bağlantımı da sağlayamıyorum, haklısın. Ama biraz daha teknolojik gelişme sağlansa, bunları da yapabilir şekilde üretilbilirdim. Güneş pilleri ve radyo dalgaları ile olabilir mesela.”

“Bizler de biraz daha evrimleşsek, belki Tanrı’ya ihtiyaç duymayacağız, bilemeyiz! Bu sorunu bu yolla çözemeyiz bence. Yani seninle bizim benzerliğimizi tartışarak demek istiyorum.”

“Ya nasıl bir tartışma öneriyorsun?”

“Bilemiyorum, bu konu insanlar arasında tartışılıp çözüme bağlanmış bir konu değil. Aksine, neredeyse tartışılması yasaklanmış bir konu. Tabu yani. Bana sorarsan, Tanrı fikri, kafamızda çözümsüz duran birçok sorunu çözer, her şeyi yerli yerine oturtur. Etrafımızdaki her şeyi anlamlandıramayız biz. Birçok çelişkiler vardır tabiatta. Belki gerçekten çelişiktirler, belki de bilginiz yetersiz olduğu için çelişik görürüz onları. Ama Tanrı öyle yaratmış, Tanrı

öyle istiyor dersek, bu çelişkileri başka bir merciye plase etmiş oluruz, sorumluluktan kurtuluruz. Bu kolaycılık, her insana çekici gelir. Gelişimsel temeli de vardır bunun. Bir ara bir reklam filmi vardı, araba reklamı idi yanlış hatırlamıyorsam. ‘Babam ööle diyooo’ diyen bir çocuk vardı orada. Çocuk gelişiminin bir aşamasında, özellikle de konuşmayı öğrenip bıktırıcı sorular sormaya başlamasının ardından çocukta yeni bir dönem başlar. Aldığı yoğun enformasyonla kendisi başa çıkamayıp, anne babasının değerlendirmelerini kesin doğrular olarak görür, ona göre sınıflandırır aldığı bilgileri. Yetişkinde de, eski güzel çocukluk günlerine, o dönemin sıcak güven duygusuna özlem vardır her zaman. Güvenilecek bir baba’ya götüren her düşünce, bu özlemle bağlantılı olarak bir endorfin salgısına neden olur ve bizi mutlu eder. Zaten düşünmekten amaç mutlu olmak değil midir? Bizi rahatsız, huzursuz eden düşünceler, hep yeni formül arayışını başlatırlar. Daha mutlu olmamızı sağlayacak düşünceler üretmeye çalışırız. Önümüze eğer çocukluğumuzdaki baba figürünün evrensel modeli konuluyorsa, onu kabul etmeye eğilimliyizdir baştan. Böyle bir model yoksa da, onu üretmeye eğilimliyizdir. Uygun koşullar çıktığında, kendimize bir Tanrı figürü inşa edeceğiz.”

“Ama sen materyalistisin? Sende bu ihtiyaç neden yok?”

“Kim diyor yok diye? Her zındığın zihninde, bir tahterevalli sallanıp durur. Düşünceleri Tanrı yok der, bir süre sonra bir şeyler olur, duyguları, veya bilinç altı Tanrı var der. Sonra tekrar yok der, tekrar var der. Ama dışarıya karşı tutarlı bir tavır sergilemek adına, bunlardan birini savunuyor görünür. Çoğu dindar da böyledir aslında. Sık sık inançlarından şüpheye düşerler. Bu yüzden, son nefeslerinde imansız gitmekten korkan çok dindar vardır.”

“İlginç bir yaklaşım, ilk defa rastlıyorum buna. Peki başka? Yani bu kadar mı, babaya özlem ve kolaycılıkla mı ilgili sadece? Fazla basit olmadı mı?”

“Değil tabii, bu kadar olur mu? Ben sadece, bildiğim kadarını söyledim sana. Bilemediklerim var ve sanırım asıl neden onlarda.”

“Ben bilemediklerini de öğrenmek istiyorum Hamdi, bilemediklerim derken sezgilerini kastediyorsun değil mi?”

“Evet, sezgiler. Başka türlü de olamaz zaten. Şimdi kalkıp da sana, ben göğün bilmem kaçınıcı katına çıktım, orada her şeyi gördüm dersem yalan olur. Peygamber filan değilim ben. Ama bazı, ...hadi sezgi de demeyelim de, tahminlerim filan var diyelim. Şimdi, bana öyle geliyor ki, insanların zihninde, düşünce yollarına bir tür ‘mecburi istikamet’ tabelaları konulmuş. Ne olursa olsun, düşünce ile de o yollardan akmak istiyor. Bu tabelalar düğümsel mi, sinirsel mi, genlerimizle mi ilgili; veya şöyle anlatayım, toplum ve biz birlikte mi koyduk onları, yoksa Tanrı mı öyle tasarladı, bilemem. Ama dünyada yeterince yaşayan her insan, bir Tanrı inancına ulaşıyor sonuçta. Bilinci ile çelişse bile hem de.”

“Her insan?”

“Evet, her insan. Bak sana ne anlatacağım: John Steinbeck’in, ‘bilinmeyen bir tanrıya’ isimli bir romanı var. Steinbeck, bilirsin, Amerikan edebiyatının önemli isimlerinden. Bu romanda, Vahşi Batı’ya göçün ilk yıllarında batıya göçüp bir sığır çiftliği kuran bir adamı anlatıyor, tamam mı. Adam aslında dindar bir ailede yetişmiş. Ama kafasında Hıristiyanlıkla ilgili çelişkileri var, inancı oldukça zayıf. Evini terk edip batıya gidiyor. Bakir bir vadiye yerleşiyor, orada bir çiftlik kuruyor, büyük sürülere sahip oluyor filan. Ama, vadideki ulu bir ağaca bir takım ilahi güçler atfediyor. Başarısını ve huzurunu ağacın desteğine bağlıyor. Sonra, dağın yamaçlarında bir pınar keşfediyor, yağmurlarla ilgili bazı gelişmelerden sonra, asıl ilahi gücün o pınarda olduğuna karar veriyor. Kardeşi gelip de ulu ağacın köklerini kesince, ağaç kurumaya başlıyor ve adamın da bütün işleri ters gitmeye başlıyor. Karısı ölüyor, sığırlara hastalık giriyor, yağmurlar kesiliyor filan. En sonunda, kuraklıktan dolayı iyice kurumaya başlayan pınara kendini kurban ediyor adam. Yani pınarın başında bekliyor, suyu kesilince kendi kanını akıtarak pınarın yaşamasını sağlamaya çalışıyor.”

“Yani?”

“Dur, bir hikaye daha var anlatacağım: Theodore Kaczynski diye bir adam var. Teknoloji karşıtı bir Amerikalı bu. Hem Anarşist, hem de ateist doğal olarak. Bir dağa çıkıp, bir kulübe yapıyor kendine, bilirsin bu tipleri. Diyor ki bu adam; ormanda yaşarken, kendisi için bir takım Tanrılar icad etmiş. Bu tip şeylere akıyla inandığından değil, ama bazı duygularına karşılık gelen düşüncelermiş bunlar. İlk uydurduğu Tavşan Dede’ymiş. Dağ tavşanları bütün kış boyunca onun asıl et kaynaklarıymış. Uzunca bir süre, bir türlü yakalayamadığı bir yaşlı tavşanın hareketlerini gözlemiş ve yollarının geçtiği yerlerde iz sürmüş, onlara ateş edebilecek kadar yaklaşmak için. Ama bazı zamanlar ne kadar iz sürersen sür izler kaybolur diyor. Tavşanın hangi yöne kaçtığını bir türlü bulamaz, izini kaybedersen diyor, tamam mı. Bu durumda kendisi için bir efsane yaratmış: Tüm diğer tavşanların varlığını devam ettirmesinden sorumlu olan bu Tavşan Dede’ymiş. Bir anda ortadan yok olup görünmez olma yeteneğine sahipmiş bu tavşan, bu yüzden yakalanması ya da görülmesi olanaksızmış. Bundan sonra, her seferinde bir dağ tavşanı yakaladığı zaman, ‘teşekkürler Tavşan Dede’ demeye başlamış. Bir süre sonra içinde dağ tavşanları çizmeye dair bir dürtü uyanmış. Bir bakıma onlarla iç içe geçtim, öylesine ki düşüncelerimin büyük bölümünü dağ tavşanları oluşturuyordu diyor. Dağ tavşanlarını içine doğradığı tahta bir kabı varmış. Ve sadece tavşanlar için, daha güzel bir kap yapmayı planlamaya başlamış, Tavşan Dede’ye adamak üzere. Ama bunu hayata geçirememiş hiçbir zaman. Bunun üzüntüsünü yaşıyormuş.”

“Yani insanlar her koşulda kendilerine bir Tanrı buluyorlar diyorsun, öyle mi?”

“Hayır, kendilerine bir Tanrı bulmuyorlar. Kendilerini Tanrı’ya götürecek bir yol buluyorlar diyorum. Fena bir şey yaparız, ‘şeytana uydum’ deriz. Bir şey isteriz, ağaca bez bağlarız. Duygularımızla barışık düşüncelere sahip olmak için, kestirme yollardır bunlar. Bizi rahatlatırlar, çelişkilerimizi çözerler. Bu tavşanı neden bir türlü vuramıyorum diye düşünüp durmaktan daha uygun bir çözüm değil mi sence de, onu ‘dede’ yapmak? Hala onu vuramıyorum, hala tavşan vurup yemeye devam ediyorum, ama kafam daha rahat! Haa, bir süre sonra, üzerinde yeterince düşününce, ulaştığımız bu Tanrı da kafamızdaki çelişkileri çözemiyor. O zaman da, ‘hikmetinden sual olmaz’ deyip sıyrılmaya imkanı sunuyor bize. Tıpkı babamızın bazı işlerine de zamanında akıl erdiremediğimiz gibi.”

“Tamam da Hamdi’ciğim, Tanrı’yı değil de, onun yolunu ön plana çıkarmıştın sen? Yani tanrı üretmiyoruz, zaten var olan Tanrı’nın yolunu keşfediyoruz demiştin, yanlış mı anladım?”

“Bilgeciğim, deney yapma imkanının olmadığı için, benim anlattıklarımı ne kadar ciddiye alacağını bilemezsin bu bir. İkincisi, dediğin gibi olsa, ben kendime materyalist demem, tamam mı. Bilmediğim, sezdiğim bazı şeylerden konuşuyoruz burada. Neden- sonuç ilişkisi evrende gerçekten var mı, yoksa bizim beynimizin zorunlu algılama tarzı mı böyle, bilemiyoruz. Kolay kolay da bilemeyiz. Fakat sonuçta, dönüp dolaşıp bir Tanrı inancına ulaşıyor gibi insan düşüncesi işte. Sen bizden farklı yapıda olduğun için, sen öğrenip bize anlatabilirsin belki. Ama biz, senin anlattıklarını da kendimize göre anlayacağız sonunda. Hayvanlar da Tanrıya inanıyor mu acaba?..”

“Anlaşıldı, sen iyice saçmalamaya başladın Hamdi. Bu konuşma verimli olmaktan çıktı. İstersen değiştirelim konuyu ha?”

“Dur bakalım Bilge bey, öyle kolay değil. Bu konuda sen neler söyleyeceksin? Seni de dinleyelim bakalım!”

“Benim söyleyeceklerim hoşuna gitmeyebilir. Bırak hoşuna gitmeyi, anlayacağından bile emin değilim aslında.”

“Hele başla bakalım!”

“Bana göre, dediğim gibi, ...emin değilim aslında, Sizi Tanrı konusunda sıkıntıya sokan en temel şey, her şeyin bir başı ve bir sonu olması gerektiği konusundaki yargınız. Evrenin, varoluşun işleyişini kavramak istiyorsunuz. Önce yağmuru Tanrı yağdırıyordu, araştırıp nedenleri buldunuz, Tanrı biraz daha geriye çekildi. Geriye çekile çekile, atom

çekirdeğindeki parçaların ve büyük patlamanın arkasına kadar izlediniz onu. Ama oradan öteye gidemiyorsunuz şimdilik. Büyük patlamadan önce ne vardı? Hadi onu da keşfettiniz, ondan önce ne vardı? Her zaman bir ‘daha önce ne vardı’ sorusu olacak, değil mi? İşte bu yükten kurtulmak için, Tanrı’ya sığıyorsunuz. Tanrı yarattı, onun da öncesi sonrası yoktur deyince, akan sular duruyor.”

“Tamam, bunu biliyoruz zaten.”

“Bilmediğiniz şu: Bir sürecin bir başlangıcı ve bir sonu olması neden zorunlu? Bu gerçekten zorunlu mu, yoksa sizin algı sisteminiz, sinir örgütlenmeniz mi bunu gerektiriyor? Bildiğiniz evrende başı ve sonu olan doğrular ve kesin sınırları olan cisimler yok ki Hamdi, küreler var mesela. Kürenin başı ve sonu var mı? Dairesel veya eliptik yörüngeler var, nerede başı ve sonu? Kesin sınırları olan cisimler yok, geçiş bölgeleri var, nerede başlangıç ve son? Ama bu tarz bakış sizi rahatsız ediyor, beceremiyorsunuz. Böyle bakarsanız bütün algılama sisteminiz olduğu gibi, bütün biliminiz de iflas eder.”

“Yaa Bilgeciğim, haklı olabilirsin de, bıçağı biraz derin batırıyorsun bak! Bu tarz bakışlarla rölativiteyi, kuantum’u bulduk biz, değil mi?”

“Yetmiyor Hamdi! Zaman var mı? Neden var? Eğer varsa, homojen aktığının kanıtı nedir? Siz, sınırlarınızın peşpeşe iletisini zaman olarak algılıyorsunuz. Duyu sınırlarınızın iletisi hızı da hemen hemen sabit olduğu için, zamanın homojen aktığını söylüyorsunuz. Haa, yaşlandıkça sinir iletisi hızınız bir miktar yavaşlıyor, bu yüzden yaşlılığınızda zaman daha yavaş akıyor gibi algılıyorsunuz. Bir de, duygusal yoğunluklar iletisi hızını etkilediği için, kendi dışınızda bir referans noktası aramışsınız zamana, güneş gibi, saat gibi. Ama Dünya gezegeninde yaşayan iri hayvan formlarının algı sistemleri dışında, zamanın var olduğunun bir işareti yok evrende. Fizik biliminiz ne durumda bu konuda? Işık hızı sınır, ama takyonlar ışıktan daha hızlı. Planck zamanı, hani şu saniye üzeri eksi kırk üç, mekanın ve zamanın sınırı. Peki ötesi ne? Mahcup bir tebessüm! Demek ki bu durum mekan için de aynen geçerli.”

“Mekan için de mi? Ne diyorsun sen yaa?”

“Evet, mekan, yani uzay yalnızca hareket algısı olduğunda var. Bırak şimdi Planck’ı filan, bak mesela, dünyadan, gözünüzün önünden bir örnek: Bitkiler hareket edemez, sabit canlılardır değil mi. Nasıl algılar onlar çevreyi sence? Kökleri kimyasal molekülleri algılar, onları seçerek kimisini zarından geçirir, kimisini engeller. Yaprakları ışığı algılar, hücre zarları belirli dalga boylarını içeri alır, diğerlerini almaz, yansıtır. Bir de gövdesi ve yaprakları ile, titreşimi algılar, yani rüzgar, yağmur filan. Sonuç olarak nereye geliyoruz? Bu bitkinin evreninde dalgalar ve iyonlar vardır, mekan diye bir şey yoktur. En, boy, yükseklik, yani üç boyut yoktur onun evreninde. Ama hareket halinde bir evrende yaşayan bir varlık için, mekan zorunludur. Çünkü hareket, mekan içinde yer değiştirmeyi ifade eder, doğru mu?”

“Yaa doğru da, sonunda iyonları da, dalgayı da bir mekan içinde düşünebiliriz, değil mi?”

“Elbette düşünebilirsiniz, ama yalnızca siz düşünebilirsiniz. Bitkinin böyle düşünmeye ihtiyacı olmaz. Siz evreni anlayabilmek için, evrenin kendisini kendi sinir dilinize çevirmek zorundasınız, bunu anlatmak istiyorum. Zaman olmalı, mekan olmalı, hareket mutlaka bir neden-sonuç ilişkisi içinde gerçekleşmeli ve her şeyin bir başlangıcı olmalı. İşte sizin sinir dilinizin grameri bunlardan oluşuyor, anlatabiliyor muyum? Ama bu gramer her şeyi anlamanıza yetmiyor, çünkü evrenin çok minik bir kesitini algılayabiliyor sınırlarınız. Yani elinizde bir gramer var ama, harf sayınız yeterli değil. 29 harf yerine, 3 harf ile konuşmaya çalışıyorsunuz mesela. Yetmiyor doğal olarak. Yetmeyince de, bir Tanrı elzem hale geliyor işte, her halde...”

“Bu anlattıkların, ...nasıl diyeyim, benim materyalist duygularımı beslemesi gerekir aslında. Ama neden seni dinleyince, ‘hayır, her şeyi yaratan bir Tanrı olmalı’ diyen içimdeki o ses daha güçlü bağırırmaya başladı şimdi? Yerine oturmayan bir şeyler var, yani öyle olmalı...”

“Çok normal! Benim söylediklerim, Tanrı'nın tasarlamadığı bir programın söyledikleri. Sen ise, ya Tanrı tarafından tasarlandın, ya da Tanrı üretmek üzere tasarlandın. Elin mahkum, Tanrı'ya yöneleceksin, değil mi?”

“Bilemiyorum Bilge, kaçınıcı defa bilemiyorum! Ama öldüğümde bu sorunun kesin cevabını öğrenmiş olacağım, biliyor musun. Bu rahatlatıyor beni biraz.”

“Güzel yaklaşım! Sen benim söylediklerime takılma, anlayamazsın demiştim ya! Bak mesela, benim açımdan bugünkü dünya nasıl görünüyor. Bunları da anlayamayacaksın işte: Sizin evriminiz için, tıp bilimi zararlı, hatta ölümcül bir etki yaratıyor. En çürük bireylerin yaşam oranını artırmaya çalışıyorsunuz, böylece türünüzün geleceğini tehlikeye atıyorsunuz. Aslında teknolojinizin tamamı zararlı. Dünyada hayatın geleceği açısından insan türünün sayısı derhal azalmalı, hatta nesli tükense iyi olur. Evrenin hiçbir yerinde hiçbir örneği yokken, ‘adalet’ diye bir kavram üretmişsiniz ve yaşamınızı ona endekslemişsiniz. Doğada adalet yoksa, insanlar arasında neden olsun? İşte sizin sinir dilinizin grameri de, harfleri de, noktalama işaretleri de ancak bu kadarına yetiyor. Benim açımdan eğlenceli gerçi, ama siz biraz acı çekiyorsunuz gibi geliyor bana, ne dersin?”

“Yaa sen beni manyak etmeye mi çalışıyorsun kardeşim, bunların hepsi bir defada söylenir mi? Sen iyi ki hukuktan başka bir şeyle ilgilenmeyeceksin ha, yoksa fişini çekip atardım şu anda. Biz memnunuz hayatımızdan arkadaş, sen kendi işine bak! Acı çekiyormuşuz! Çekeriz yaa, sana ne?..”

Göl

Hüsni bey'in gezi günlüklerinden: Kamboçya-3.

Tonle Sap gölündeyiz. Göl çevresi yaşam alanı. Hatta gölün içi. Bu göl üç bin yıl önce Kamboçya'nın yarısını kaplıyormuş. Şiddetli yağışlar nedeniyle akan alüvyonlar çukurları doldurmuş, bugünkü verimli topraklar ortaya çıkmış. Bir türlü verimini halka sunamayan topraklar. Kara topraklar yani. Arta kalan alanda da deniz sayılabilecek kadar geniş bir göl var gene de. Yazın sular çekilince iki metre daha su kaybetmesine rağmen, bir milyondan fazla insanın karnını doyurmaya devam ediyor. Neredeyse tüm Kamboçya'nın balık ihtiyacını bu göl sağlıyor. Maken ırmağı, suları fazlayken suyunu göle akıtıyor. Ama göl suları artınca akıntı tersine dönüyor ve fazlalık sular bu dev nehir tarafından okyanusa taşınıyor. Tam da Kamboçya'ya uygun bir birleşik kaplar sistemi. Tek farkla ki, bunu doğa kurmuş, insanlar değil. Müthiş doğal bir mekanizma, sanki Ankhör Vat tanrılarından sipariş edilmiş.

Gölün kenarına iniyoruz. İner inmez burunların direğini kıracak kadar keskin pis kokular sizi karşılıyor. Onlarca çocuk donsuz, gömleksiz, ayakkabısız ortalıkta dolaşıyor. Elimizde ve çantamızda ne varsa, sakız, çikolata bunlara dağıtıyoruz. Hatta elde kalmış birkaç kurşun kalem de talihli çocuklara ulaştığını görüyoruz. Bu arada. Göl yağışlı havalarda 3 metreden fazla yükseldiği için, evler üç dört metre yükseklikteki sopalar üzerine kurulmuş. Kalas değil, sopa, bu önemli. Sopalar suyun içine çakılmış, eğreti durumdadır. Bir kısmı toprağa basacak şekilde yapılmış evler. Bu çevrede yaşayanların üç yüz bini Vietnamlı, üç yüz bini Cham Müslümanı, ve dört yüz binden fazlası da Kamboçyalı. Buradaki yaşam standardını anlamak için ülke milli gelirinin üç yüz dolar olduğunu aklınızdan çıkarmayın. Şehirde yaşayan insanların aylıkları azami otuz dolar. Şöyle bir elli yıl kadar geriye gidin ve tuvaleti olmayan Anadolu köylerini düşünün. Buradaki manzara karşısında cennet sayılır.

Hemen bir tekneye doluyoruz. Berbat kokunun eşliğinde yavaş yavaş göl kıyısında ilerliyoruz. Kıyıda altı ya da sekiz metre karelik evciklerin üstü bambu kaplı. Yanları ise açık zaten. Minik bez parçaları da var kısmen. Suyun içi cıvıllı cıvıllı çocuk kaynıyor. Tuvaletlerin bu suya aktığını düşünürseniz bunun ne anlama geldiğini daha kolay anlarsınız. Tuvalet deyince, aklınıza naylon poşetle bir kısmı kapatılabilmiş, sekiz metre karelik evin kenarındaki çıkıntıları anlayın. O kadar. Ağızları ile birbirine su fışkırtan çocuklar durmadan yüzüyorlar. Sanırım kıyafet problemi de böylece çözülmüş oluyor. Bu arada tuvalet deliğinin önünde, içinde binbir türlü yemek artığı ve pisliğin yüzdüğü suda bulaşık yıkayan anneler, babalar. Ve suya daldırdığı alüminyum tasla aldığı suyu kafasına kaldırıp afiyetle içiyorlar. Siz bu manzarayı, binlerce kulübeyi yan yana koyup öyle tasavvur edin.

Tabii ki buraların hastane ve okula da ihtiyaçları var. Okullar uluslar arası yardım kuruluşlarınca yapılmış, suda yüzen barakalar. Suyun alçalıp yükselmesine göre onlar da

alçalıp yükseliyor. İçinde çocuklar ders yapıyorlar, kenarlardaki yarım metrelik balkonumsu yerler de oyun yerleri. Aynı zamanda tuvaletleri de bu bulaşık yıkanan, içilen suların içine akıyor. Arada suya atlayıp yüzdüklerini de ilave etmeliyim.

Elektrik zaten yok, derme çatma atölyemsi yerlerde kurulmuş akülerden enerji alıyorlar. Ne kadar ve nerelerde kullanılıyor, onu anlamakta güçlük çekiyorsunuz. Bu kadar kirli, pis ve eminim ki içinde milyonlarca koli basili, envai çeşit virüs ve mikrop taşıyan sularda yaşayan insanların topluca kırılmamalarını, ölmemelerini ancak bu insanlara özgü olağanüstü bağışıklık sistemi ile açıklayabilirsiniz. Tabii ki sağ kalanlar için. Aksi takdirde tüm mahallenin koleradan bir haftada sizlere ömür olması lazım.

Hayat devam ediyor, boklu suda yüzen çocuklar oynamaya, ağız dolusu gülmeye devam ediyorlar. Tüm masumlukları ve suçsuzluklarıyla. İlkel tekneler, plastik kasalar, ambalaj köpükleri içinde iki ile on yaş arasındaki çocuklar, yelkenli yarış teknelerine taş çıkartacak mucizeler yaratarak, fır fır dönüyorlar ortalıkta. Öylesine pratik çözümler bulmuş ki plastik leğende üç yaşındaki çocuklar, asla dengelerini kaybetmiyorlar. Fırtına gibi yüzdürüyorlar gölün ortasında “kayık”larını. Teknemize yanaşmış, çıplak bir çocuğa içecek bir şey ısmarlıyorum ve anında on kadar çocuğun daha peydah olduğunu görüyorum, bir dolu kayık müsvelteleri ile. Mecburen hepsine ısmarlanıyor. Tüm çocukların öğrendiği İngilizce bir kelime var: “One Dolar”. İşaret parmakları ile bir gösterip, parmak havada dolaşıyorlar. Arada bir o “van dolar” sözcüğü çıkıyor ağızlarından.

Bu arada on yaşlarındaki ablası ile turist avına çıkmış üç yaşlarında bir çocuk göze çarpıyor. Neşeli mi neşeli çocuk gülümsemesinin altında neler saklı kim bilir. Ve köpükten tekneleri ile aniden bizim tekneye çarpıp devriliyorlar. Suyun içinden bir el dışarıda sallanıyor. Bir dolar yukarıda ve üç yaşındaki çocuk inatla onu bırakmıyor, koruyor. Neredeyse boğulacak. On yaşındaki abla fırtına gibi suya dalıyor, hem kardeşini, hem de bir doları kurtarıyor. Birazcık korkmuşlar, ama gene de gülmeye devam. Derme çatma tekneceklerine tırmanıp çıkıyorlar. Bu kahramanlık, kenarda batı'nın şişmanları, yani biz turistler tarafından anında ödüllendiriliyor, onlara uzatılan ekstra bir dolarlar ve kola şişeleriyle. Bu meşrubatları öyle keyifle içiyorlar ki, satırlarla anlatmak imkansız. O minik gözlerin içine bakmak gerek anlamak için. Baktığımızı ve anladığımızı sanıyoruz(!).

Bu devasa göldeki tüm ulaşım bu kayıkçıklarla sağlanıyor. Kulübelerin üstünde televizyon antenleri gözümüze takılıyor. Sonra bunların akülerle çalıştığını keşfediyoruz. Hemen aklıma, elektrik, telefon ve suyu olmayan Anadolu'nun bir köyünde, köyümde, bin dokuz yüz yetmiş yedi senesinde babamın aldığı akülü televizyon geliyor. Hala duruyor. Yıllarca ondan Ceyar'ı, Suelin'ı, Pamela'yı izlemiş, Tatlı Cadı ekrana çıksın diye saatleri saymıştık. Tabii ki aklımız muzırlığa da çalışmaya başlıyor. Rehberimiz Lee'ye sormamız lazım: İnsanlar “o işi” nerede ve nasıl yapıyorlar? Öyle ya, bunca çocuğu her halde leylekler getirmedi buralara. Evlerin her yeri açık. Her evin beş on çocuğu var, ancak yan yana yatarlarsa yer bulmaları mümkün. Lee kızarıp bozarak, “her yerde” diye kısacık bir cevapla geçiştiriyor. Biz de üzerine fazlaca gitmeden, kendi dünyamızda yorumlarla baş başa kalıyoruz.

Bu arada bir gözlemimi daha belirtmeliyim. Onca yoksulluğu yaşayan çocuklar asla size dokunmuyorlar, üzerinize atlamıyorlar, yolunuzu kapatmıyorlar. Keşfedilmemiş bir gurur yaşadıklarını hissediyorsunuz. Belki de bu benim önyargımdır. Öyle görmek istiyordum, bilemiyorum. Yüreği tüm dünyanın mazlumları ile birlikte atan insanların ruh hali olsa gerek.

....

Öğle yemeğinde oteldeyiz. İki saatlik bir dinlenmenin ardından tekrar çıkmamız gerek. Sırada Sanat Okulu var. Sanki bizim Köy Enstitülerini andıran bir zihniyetle çalışıyor. Umarım sonları da bizimkiler gibi olmaz. Köylerden yetenekli gençleri toplayarak sanatkar yetiştiren ve onları tekrar köylerine yollayan bir okul. Öyle ya, yok edilen bir ulusun sanatkarlarının yeniden yetişmesi lazım. Khmer halkının bunlara ekmek kadar, su kadar

ihtiyacı var. Varsın ışıklarını küçük küçük saçmaya devam etsinler, çünkü bir ulus kendisiile yeniden barışıyor, atak yapma peşinde. Tanrı Vişnu'nun kol kanat geremediği bu güzelim toprakların insanları, her şeyin en iyisine layıklar. Ve bu müthiş güzel insanlar, müthiş güzel halk umarım artık şeytanın bacağını, gözünü, ve hatta kafasını kırarak hak ettikleri mutluluk ve refaha kavuşurlar.

Değerler

Erkenden Gölcük'e inmişler, göl kenarındaki otelin geniş bahçesinde bir masaya oturmuşlardı. Saat on'u geçmişti ama, güneş daha yeni vuruyordu gölün karşı kıyısına. Bahçede başka kimse yoktu. Bu mevsimde genellikle Ödemiş veya Salihli tarafına yolu düşen satış elemanları uğrardı otele, onlar da bir gece kalıp, biraz etrafı dolaşp, ertesi gün yollarına giderlerdi. Yerli turistler için henüz erkendi, soğuk sayılırdı. Meraklıları hafta sonu gelip etrafı dolaşırlar, bir gece de konaklardı. Bir de İzmir'den, Aydın'dan tur otobüsleri gelirdi hafta sonları. Hafta arası sakinliğinden istifade ediyorlardı yani Seyfettin ile Hamdi. Güzel bir öğle yemeği yiyecekler, göl manzarası eşliğinde konuşacaklardı. Ah Arzu da katılabilseydi aralarına...

“Şimdi şu değerler konusuna gelebiliriz” dedi Seyfettin, “senin asıl konuna...”

“Nihayet!.. Düşünme konusunu anlamam bu kadar zor olduğuna göre, duygusal değerler dediğiniz şey bakalım ne kadar uğraştıracak beni.”

“Aslında düşünme konusundan çok da bağımsız değil bu konu, bildiğin gibi. Bilge, düşünecek. Düşünecek ama, niçin düşünecek? Ne kadar düşünecek? Ona hadi düşün deyip bırakırsak, bir sonuç alamadan yıllarca düşünüp durabilir. Birini bırakıp öbürünü düşünmeye başlayabilir. Ee, biz de hep başında durmak istemediğimize göre, düşünmesine kendisi sınırlar koyabilmeli, neyi ne zaman düşünmeye başlayıp ne kadar düşüneceğini, ne zaman tamam diyeceğini belirleyebilmeli, değil mi? Neleri düşünmeyip, boş vereceğini, düşünmesini neye göre yönlendireceğini de bilmeli.”

“Tabii. Bir hesap makinesine bir program ekle, birkaç rakam seçsin ve onlarla bildiği bütün işlemleri yapsın, sonra başka rakamlar seçsin ve işlem yapsın, böyle dönüp dursun. Onu anlatmak istiyorsun değil mi?”

“Süper, aynen onu! İşte ego burada da lazım oldu bize doktor, dediğim gibi. Önce, yani düşünmeye başlayabilmesi için, *isteme* duygusu verdik ona. Düşünmeye başlaması için, önce düşünmeyi isteyecek. Bilge'de bu, sıfır ile on arasında bir skalaya sahip. Sıfır değeri hiç istememeyi, kaçınmayı, on değeri de aşırı istemeyi temsil ediyor. İnsanlarda böyle mi tam olarak, bilmiyorum. Ama biz en uygun sonuca böyle ulaşabildik.”

Garsonun getirdiği ayrandan birer yudum aldılar, önce dudaklarına yapışan yağlı köpüğü yalayp, sonra da elleriyle kuruladılar ikisi de. Nefisti ayran. Hamdi bir yudum daha aldı:

“Neysel. Bir de *ilgi* değeri var. İlgi, aslında her algı için, kaçınacak mıyız, sevecek miyiz, bunu araştırıp tutum belirlememizi sağlayan bir değer. Algı önce bu süzgeçten geçiyor, korkma, sevme değerleri sorgulanıyor, sonra diğer filtrelere gidiyor. Sadece dış algılar değil, hafızadan gelen sorgu değerleri için de böyle bu. Bunlardan *ilgi* tamamen Ön Muhakeme

kapsamında anlıyor musun. *İstek* ise hem Ön Muhakeme, hem de muhakeme için çalışıyor Bilge'de.”

“Neyi isteyeceğini ve neden korkacağını nasıl biliyor yani, bu değeri nasıl belirliyor başlangıçta? İnsanı anlıyorum da, bir makine nasıl korkar ki? Korkmasını nasıl sağladınız?”

“Ceza verebilmemiz için bir korku değeri şart doktor. Bebeklik eğitimi sırasında ceza ve ödül gerektiğinden bahsetmiştim. Ceza olarak RAM kapasitesini azaltıyoruz veya internet erişim hızını kısıtlıyoruz. Ödül olarak da, RAM kapasitesini artırıyoruz veya internet hızını artırıyoruz. Çok önemli konularda, işlemci hızını da azaltıp artırdığımız oldu. İşlemci hızı, RAM kapasitesi ve internet kapasitesini ayarlayabildiğimiz bir program ekledik işletim sistemine, sırf bu amaçla. Büyük ceza olarak da, internet bağlantısını geçici olarak kesiyoruz. Bu durumda düşünmesi sadece hayal yeteneğine kalıyor ki, o zaman da pek çok çelişme ile yüz yüze kalıp bir tür bunalıma giriyor.”

Bu sırada gölün uzaklarından bir sürü kuş havalandı, bir süre uçup ağaçların arkasında kayboldular.

“Karabataklar” dedi Seyfettin. “Geldiler mi bunlar yaa, erken değil mi daha?”

“Bilmem” dedi Hamdi. “Ben tanımıyorum kuşları o kadar.”

“Çok kuş gelir buraya doktor. Aslında ben de iyi tanımam da, anlatıyorlar işte. Kulağımızda kalıyor bir şeyler.”

“Bunalım dedin, buraları önemli. Nasıl bunalım mesela?” dedi Hamdi.

“Yaa yok, ben öylesine söyledim. Bir gün boyunca hayal kursa, binlerce soru birikir kafasında tamam mı. Onları önem sırasına koyup, fazlalarını atması gerek, çünkü gündem tablosuna sığmazlar. Bu anlamda bunalım dedim. Haa, bu tabii bir stres yaratır ego üzerinde.”

“Sen şu ego olayını bir tamamla bakalım da, ben ondan sonra sorayım soracaklarımı en iyisi. Bunalım, stres, bunlar önemsiz şeyler değil!”

“Şimdi ne dedik, isteme, korku, ilgi... Evet. İsteme konusunda da başlangıç değerlerimiz var. İçgüdüler yani. Bir, kendini sev. İki, bilgiyi sev. Üç, insanları sev. Bunlardan ikincisi, bilgiyi sevmek, çok büyük değere sahip. Onun var oluşunun sebebi. İnterneti ve Ram kapasitesini sınırlamak bu yüzden büyük bir ceza oluyor. Bilgi'ye erişememek onun için, kendini sevmesinin önünde bir engel. Kendini, ancak tam kapasite ile bilgiye erişebildiğinde ve tam kapasite ile bilgiyi işleyebildiğinde en çok sevebiliyor, anlıyor musun. Kendini sevme ise, her şeyin temelini oluşturuyor. Hani dedik ya, düşünmeye neden başlar diye? Bu sorunu çözmek için çok kafa yorduk, ama sonunda, insan örneğinden başka uygun yol bulamadık. Ego modülünde, diğer bilgisayarlardan daha iyi olma, insanlardan daha iyi olma, en iyi olma isteği, sevgisi var doktor. Bu güdü olmadan, düşünmeyi otomatize etmeyi başaramadık anlayacağın. Bunu koyup ayarlayınca, çarklar dönmeye başladı. Ama o dönme tarzı da, işi sana kadar getirdi işte!”

Hamdi kaşlarını çatmış, dili gene hafifçe yandan dışarıda, hızlı hızlı notlar alıyordu. Yüzünü hiç bu kadar ciddi görmemişti Seyfettin. Ciddiden öte, nasıl bilmem ki, bir tür trans halinde gibiydi sanki. Hamdi'nin biraz zaman kullanmasını sağlamak için, etrafı seyre daldı.

Esinti başlamıştı ve soğuktu. Üşümeye başladılar. Yanlarında getirdikleri yelekleri çıkarıp, hırkanın üzerine giydiler.

“Yaa birer bira içsek mi yemek öncesi?”

“Erken olmaz mı bira için?”

“Ne o? Ceza mı yazarlar?”

“Hayır yani, üşürüz diye... E içelim o zaman.”

İki bira söylediler. Yanında da biraz çerez. Biralarını yudumlayıp, gölden gelen nefis esintiyi bağrılarına doldurmaya verdiler kendilerini.

Neden sonra, “Şu senin değer formüllerin var ya” dedi Hamdi, “onlarda küçük bir değişiklik, düşünmede farklı sonuçlara yol açıyor demiştin, değil mi?”

“Evet. En belalı konumuz.”

“Hani bir radyo alıcısından bahsetmiştin, vahiy gibi mesajlar alabilir o zaman diye...”

“Eee?”

“Diyorum ki, belirli bir zaman gelince aktive olacak bir değişiklik, yani değer formüllerindeki bir değişiklik, Bilge için bir kader çizgisi yaratabilir o zaman. Bu insanlarda zaten var. Ergenlikte formüllerimiz değişiyor, yaşlılıkta değişiyor, düşünme sistemimiz de baştan sona değişiyor tabii.”

“Ayrıca ilaç kullandığımız zaman da değişiyor değil mi? Psikiyatrik ilaçlar hani! Müsekkin filan...”

“O-hooo! Kişiliği tamamen değiştiren ilaçlar var. Geçici olarak tabii.”

“Onu bırak da, senin burcun neydi doktor?”

“Davar burcu.”

Güldü Seyfettin. “O ne yaa? Ne oluyor şimdi davar burcu?”

“Oğlak diyorlar işte.”

“Ne yani, şimdi ben de böcük burcu mu oluyorum?”

“Akrep mi?”

“Yok, yengeç.”

Biraz güldü. Davar burcu, böcük burcu, sığır burcu derken, sadede geldi Seyfettin:

“Yani diyorum ki doktor, bu formüllerde doğum sırasındaki kozmik etkilerle ortaya çıkacak minicik bir katsayı değişikliği de kişiliğimizi etkiliyor olabilir mi? Ne dersin ha!”

Ters ters baktı Hamdi. “Saçmalama Allasen!” dedi. Neden döllenme sırasında değil de doğum sırasında etkilesin Kozmik etki? Neden Kalp çarpmaya başladığı anda değil de, efendime söyleyeyim, beyin oluştuğu zaman değil de, doğum zamanı?”

Yaa ne bileyim, belki göbek bağının kesilmesi, anne kanından ayrılma travması ile eşleşiyordur, olamaz mı? Ne biliyoruz ki bu konularda?”

“Yaa bırak!” dedi Hamdi. “Bırak yaa! Ben de seni bi şey sanmıştım.”

“Ne sanmıştın?”

“Neyse ne, boşver...”

“Söyle, ölümü gör bak söylemezsen!”

Güldü. Sevgi ile baktılar birbirlerine. Aynı dilden espriler yapabilmek gerçekten de dostluğun çimentosu idi galiba. Serin havada ikinci biralarını yudumlarırken, bu mutluluğun tadını çıkarıyorlardı.

Stres

“Şu diğer bilgisayarlardan daha iyi olmak konusunu açman gerek biraz. Ama daha önce, stres nedir onun için? Yani mesela en iyi olamadığında ne oluyor, ne hissediyor?” dedi Hamdi, “yani hissediyor derken, nasıl bir sistem, onu kastediyorum.”

“Bu basit bir döngüden ibaret doktor, biz buna stres diyoruz. *Tatmin* değeri var, anlatmıştım. Bu tatmin değeri, bir muhakeme veya algıyı sonlandırmaya yarıyor. Tatmin modülü, çelişme durumunda kademeli olarak bir korku değeri de üretir. İstemez yani çelişme filan. Tutarlı olmak ister. Şimdi, en iyi olmak istiyorsun, ama olamıyorsun. Yani çelişme var. Çelişme ne yapıyor? Korku üretiyor. Bu korku dikkati tetikliyor ve dikkat durmadan gelip gelip o konu üzerinde duruyor, çelişmeden kurtulmak için aynı konu üzerinde dönüp durmaya başlıyor. Bu durum, tatmine bağlı *bıkma* değerini artırıyor. Bıkma değeri, konunun yarım kalmış işler tablosuna atılmasını sağlar, burası da her zaman muhakeme ünitesinin bir kısım kapasitesini işgal eder, yani boşaltılması gereken bir alandır. Her sorguda durmadan kendisini araya sokup durur...”

“Yavaş, ...yavaş! Tatmin, bıkmaya... Anladığımı sorayım ben, bunlar tamam da, yani döngü var diye, kapasite azalıyor diye, ne oluyor da bundan kaçınması gerekiyor? Buna da boş vermesini engelleyen ne? Kaderim böyleymiş deyip, daha az kapasiteye razı olabilir veya, hiç ırgalamayabilir, değil mi?”

“Sen niye bunu soruyorsun doktor? Anlamadın, çelişme var anladıklarında ve bu çelişme seni rahatsız ediyor değil mi? Yap-bozun parçaları doğru yere oturmadı. Peki bu seni niye rahatsız ediyor? Neden boşver deyip geçmiyorsun? Çünkü sonuç senin için önemli. Ne demek önemli? Çünkü sen ele aldığın bir konuyu çözersin, başarısız olmak istemezsin. Ayrıca tutarlı olmak istersin, yani yap-boz manzaradaki uyumsuz bir köşe gözüne batar. Çözemezsen ne olur, çözersen ne olur? Ego'n şişer veya buruşur sonuçta. Temeldeki amaç ne o zaman? Ego'nun buruşmasını önlemek, mümkünse şişmesini sağlamak. Huzur bulmak dediğimiz şey bu sanırım. Bu olmazsa, yaşamın temel amacı kayboluyor. Tamam, ego ayarlarını yeniden düzenleyip şartlara uyduruyorsun filan ama, şu anki ayarlardan bahsediyoruz burada, tamam mı?”

“Tamam, bende ego buruşursa, bir takım salgılar sayesinde acı çekmeye başlıyorum. Ama bilgisayarda bu salgılar yok. O nasıl acı çekiyor, bunu öğrenmek istiyorum ben? Tek başına, efendime söyleyim, filan tablodaki kapasite konusu yeterli olmaz ki kaçınma sağlamak için, yanlış mıyım? Ayrıca, ego ayarlarını yeniden düzenleyip şartlara uyduruyorsun dedin, değil mi? Uyduramazsan ne oluyor? İşte nevrotik ve psikotik bozukluklar burada başlıyor. Bir yerlere yanlış, abartılı veya yetersiz değerler atanıyor yani, anlıyor musun.

Şizofreni böyle başlıyor. Şimdi, ego'nun kapasite konusunda sıkıntıya düşmesi tek başına bazı sistemleri tetiklemeye yetiyor mu? Bu noktayı iyi anlamam lazım.”

“Tam olarak yeterli doktor, inan bana. Sende bazı kimyasallar artıyor ve bunu acı duymak olarak algılıyorsun. Bu acıdan kurtulmak istiyorsun. Bilge’de de, stres değeri yükseliyor ve bu stresten kurtulmak istiyor. Neden? Biz öyle bir komut eklediğimiz için değil. Ya neden? Çünkü döngüler başlıyor, genel çalışmasını etkiliyor. Sen bir süre sonra bazı çelişmelerle birlikte yaşamayı öğrenebilirsin, çözemediğin halde önemi azalır bu çelişmelerin. Bilge de öyle yapıyor. Çelişme eğer muhakeme yoluyla çözülemiyorsa, döngüler başladıysa, bir süre sonra onun önem değerini azaltmaya başlıyor, böylece stresi azaltma yoluna gidiyor. Önem değeri dediğimiz şey, olaylara koyduğumuz bir işaret, bir bayrak aslında. Bunun da bir skalası var. Önem değeri düşükse, çelişmenin stres değeri de düşük yani, anlıyor musun.”

“İşte şizofreninin alt yapısı burası” dedi Hamdi.

“Nasıl yani?”

“Neyse, anlatırım, sen devam et şimdi.”

“Bu ayarlamaların bizi çok uğraştırdığını söylemiştim sana. Bir stres modülümüz var ve çeşitli duyu modüllerinden aldığı değerlerle stres düzeyini belirler, muhakeme ünitesine ve özellikle de tatmin modülüne değer gönderir. Haa, bir de şu konu var. Eğer bizim beynimizde, daha derinlerde, Tanrısal veya evrimsel, bilemem, bu süreçlere etkide bulunan daha temel birtakım mekanizmalar varsa, yani bilincimiz dışında diyorum, o mekanizmaların bir karşılığı yok Bilge’de. Biz sadece bilinçli düşünme ve duygulanımı modellemeye çalıştık, daha önce de anlatmıştım ya! İlham, keşif konularını modelledik ama, mesela bir *vahiy* olayı varsa, daha temelde, onu bilemem. Radyo alıcısı hani! Bilemediğimiz etkiler, enerjiler, duygusal değerlerimizi etkiliyor olabilir mi, o konuda söyleyecek bir şeyim yok.”

“Bu değerler konusunun tam bir dökümünü istiyorum. Bir belge, liste, ne olursa!”

“Yok doktor, belge filan yok. İşte, yüz defa anlatayım sana. Ama yazılı bir şey yok Bilge konusunda, biliyorsun.”

“Yani yalnızca aldığım notlarla mı çalışacağım bu konu üzerinde?”

“Yaa ben yanındayım işte. Liste mi istiyorsun? *Sevme*: Skalası 0-100, orta noktası 50. Yani isteme ve istememe yönünde değer alabiliyor, 50’den aşağısı istememe yönü. *Korkma*: Skalası 0-10. Bizde cesaret yönü yok, tek yönlü yani korkma duygusu. Sıfır veya on, tamam mı. Ondan sonra, *İlgi*: Skalası 0-100. *Tatmin*: Skalası %10 çelişmeye kadar 0-10. *Önem*: Skalası 0-100. Ne kaldı? *Stres*: Skalası 0-20. *Bıkma*: Skalası 0-20. Bunların her biri bir modül tarafından yönetiliyor. Tablolarda da birer sütunda temsil ediliyorlar. Birbirlerini, karmaşık formüllerle etkiliyorlar. Yani mesela, stres değerindeki bir değişiklik, korku değerini de, sevgi değerini de, bıkmaya değerini de, tatmin değerini de, hepsini de etkiliyor, ama farklı ölçülerde, tamam mı. Not al bunları.”

“Bu formüller de lazım bana. Tam olarak anlamalıyım mekanizmayı.”

“Tamam, veririm formüllerini de. Ama anlamakta zorlanacaksın biraz. Matematik bilgin nasıl? Neyse, zaten ikide birde değiştirip duruyoruz onları. Senin raporlarına göre de yeniden ayarlayacağız umarım.”

Hamdi şu güvenlik konusuna gene sinirlenmeye başlamıştı. Güvenlik nedeniyle yazılı belgeler oluşturmamak! Aslında emindi, vardı bu tür belgeler, ama ortalığa dökülsün istemiyorlardı demek ki. Tüm insanlığın geleceğini etkileyebilecek böyle muhteşem bir çalışmanın insanlardan saklanması doğru gelmiyordu Hamdi’ye. Ama verilen o kadar emek, bunun karşılığı büyük harcamalar ve kazanılacak büyük paralar işi değiştiriyordu tabii. Keşke devlet eliyle yürütülseydi bu proje. Ama belki de devletin bilgisi vardı. Belki ne, mutlaka olmalıydı. Çünkü bu çapta bir proje, mutlaka başka alanlarda da kullanılabilirdi, savunma, istihbarat, yeni ürünler, her türlü inovasyon... SmySoft’un Foça’daki merkezinin, komando okuluna ne kadar yakın olduğunu hatırladı Hamdi, şimdi kaldıkları eğitim merkezinin Jandarma karakoluna ne kadar yakın olduğunu, bahçıvan görevlilerin aslında güvenlikçi

olduğunu, Metin'in tuttuğu evin hemen yanı başlarında olduğunu. Sonra Arzu... Ne yapıyordu acaba şimdi? Akşam görüşebilecekler miydi? Ne çok özlediğini hissetti. Özlemek, istemek, sevmek... Arzu'nun sevme değeri kaçtı acaba beyninde? 100 mü? Hayır, böyle söylemek içinden gelmiyordu nedense. 90?.. Evet, 90 olabilir. Peki geri kalan 10 ne? Nesini sevmiyor 10 kadar? Bunu bilemedi. Bir cevabı yoktu. Ama 100 demek doğru gelmiyordu şimdi. Belki İzmirde iken 100 diyebilirdi böyle düşünseydi.

Peki Arzu onu ne kadar seviyordu? 50 mi, 80 mi? Çok rahatsız edici bir düşünce bu. Ne kadar zorlasa, Arzu'nun sevgi değerini 60-70'lerin üstüne çıkaramıyordu kafasında. Kahretsin, seviyor olmalı ama neden? Kendine döndü gene. Sevme konusunda 90 ama, isteme konusunda rahatlıkla 100 değeri verebilirdi duygularına. Kaybetme korkusu 10. Ama sevme neden 90? Çok ilginç yaa!

"Peki her satır için mi veriliyor bu değerler" dedi Hamdi, "yoksa olayın başlangıcında verilip, sonra öyle devam mı ediyor, nasıl oluyor?"

"İlk algı bu değerleri de ister. Ama mümkün değilse, bilgi yeterli değilse, beklenir, izlenir. Amaç, satıra veya algıya değil de, olaya değer vermektir. Dolayısıyla, ilk algıya bir değer verilmişse bile, olay sonunda olayın bütününe bir değer verilir. Ama bu kadar basit olamıyor tabii. Daha karmaşık bir süreç var burada."

"Nasıl yani?"

"Olaya değer vereceğiz ama, olayın başı belli iken, sonu belli olmayabilir. Yani olayın bitiş noktasını belirlerken hata yapmış olabiliriz değil mi. O zaman ne yapacağız? Bütün işlemi baştan değerlendireceğiz. Bunu önlemek için, insanlardaki bir mekanizmayı örnekledik biz de. Tıpkı algılarımızın 60 saniyeye kadar bir tek dikkat altında değerlendirilmesi gibi, duygusal değerler için de bir *geleceğe doğru yayılma* sistemi kullandık. Hani sen özetlerken söylemiştin. Beynimizde bir korku mesela uyanır, bir takım kimyasallar yayılır sisteme, ama hemen yok olmazlar. Korku objesi ortadan kalksa bile, bir süre daha varlığını sürdürür ve yavaş yavaş kaybolmaya başlar. Bütün duygularımız böyledir bildiğim kadarı ile, değil mi?"

"Evet, hepsi. Bütün süreçleri etkilemek üzere beyin sıvısına salınırlar ve geri emilimleri zaman alır."

"Tamam. Bu neye yarıyor? Korku objesi ortadan kalkmışsa bile, ya geri gelirse endişesi ile, tedbirin elden bırakılmamasına ve dikkatin o konuda, daha uzun süre seçici olarak kalmasına yarıyor. O konuda genel bir uyarılma hali oluşuyor yani bir süre için. Neşe durumundaki rahatlama, gevşeme de öyle. Aynı duygunun daha sonraki olaylara da yansımaları sağlıyor bir süre için tamam mı. Haa, muhakeme ile bu süreyi uzatıp kısaltmayı öğreniriz zamanla. Yani bilincimizin, bu süre üzerinde bir denetimi vardır bir ölçüde. İşte Bilgede de biz, bu süreyi 2 dakika olarak ayarladık. Bir duygu ortaya çıktığında, 2 dakika süreyle etkili oluyor, eğer desteklenmemişse, azalmaya başlayıp 5 dakika sonra kayboluyor etkisi. Ama olayın değişik aşamalarında bu duygu destekleniyorsa, her seferinde 2 dakika daha uzuyor etkisi. Haa, bu süreler insanla iletişim için geçerli bak. İnternette veya dosya işlemlerinde çok daha hızlı oluyor tüm süreçler, onu belirteyim. Ne diyordum? Ha!.. Hatırla, döngüler nasıl stres yaratıyordu Bilge'de? Durmadan desteklenen bir duygu üretiyor işte bir döngü. Bu da, döngüden ve o duygudan bıkmaya değerini artırıyor, kurtulmak için ne yapılmalı çabalarını tetikliyor, tecrübelerine göre en uygun çözüm bulunmaya veya yaratılmaya çalışılıyor. Acı bu doktor, acı!"

"Tamam, bunu anladım da, şey konusuna gelelim. Diğer bilgisayarlardan daha iyi olmak amacı var dedin. İnsanlardan da. Burayı biraz açsana!"

"Yaa, insanlardan daha iyi olmak konusunda emin değilim. Bilgisayarlar, eninde sonunda insanları yenmeyi başardılar, satrançta mesela. Artık bundan sonra geri dönüşü de yok bunun, yani bilgisayarlar daha da gelişir, ama insanlar daha gelişemezler. Ama satranç özel bir alan. Her alanda böyle midir bu, bilemiyorum. İnsanların yaratıcılığı belki de hep bilgisayarlardan üstün kalacaktır. Çünkü insanlarda bir de saçmalama yeteneği var, desteksiz

hem de. Ucu bucağı yok. Bu bir avantaj olabilir mi? Ya da ne bileyim, belki insanlarda meleklerin desteği vardır da, bilgisayarlarda bu yoktur. Bilmiyorum işte!..”

“Peki diğer bilgisayarlar?”

“Bu gerekiyor doktor. Ona birkaç tane kardeş yaptık deneme için, çok az da olsa farklı değerlere sahipler, yani farklı karakterdeler. Aynı konuda kapıştırıyoruz onları. Eğlenceli de oluyor bazen. Yalnız hepsi de, bizlerle, yani insanlarla ilişkide olduğu için, bizim gibi duygular edinmeye ve bizim gibi tepkiler vermeye çalışıyorlar. Hani, evdeki köpeğin, sahiplerinin huyunu kapması gibi yani. Onları daha bebeklikten itibaren birbirleri ile vahşi ortamlarında baş başa bıraksak, bilgisayarları yani...” Güldü. “Ya da, modern ortamlarına mı demeliydik...”

“Doğal ortamlarına diyelim...”

“Doğal?.. Doğa ile çok mu bağlantılı sence?”

“Yaa neyse işte, kendi ortamlarına...”

“Kendi ortamlarına bıraksak, nasıl bir sosyal ilişki ağı kurarlar merak ediyorum doğrusu. Biraz zaman alır ve biraz sancılı olur belki ama, bir denge kurarlar kendilerine. *Andropoloji* gibi, bir gün bir *kompütroloji* bilimimiz olabilir, ne dersin?”

“Valla artık ne diyeceğimi bilemiyorum ben. Bindik bir alamete, ...”

Elimizdeki bir tür Frankeştayn olabilir mi diye düşünüyordu Hamdi. Ne kadar güvenilebilirdi sisteme? Hatta Deccal bile olabilirdi bu, Seyfettin’in dediği gibi Dabbe de. Dinsel inançları yoktu ama, dinsel, mitolojik hikayelerle çok ilgilenmişti zamanında, kolektif bilinç altı ve arketipler konusu içinde. Kıyamet öncesi ortaya çıkacak bir yaratık, Allahın yeryüzüne gönderdiği en büyük fitne, onun insanların büyük kısmını arkasında toplayıp Tanrısal değerlere savaş açması, Mehdi veya dünyaya yeniden gelen İsa ile yapılan son savaş ve ardından kıyametin kopması. Tüm büyük dinlerde ve mitolojilerde küçük farklılıklarla yer alan *son savaş* sahnesinin kötü adamı. Ama belki de Mesih olacaktı bu, yani son savaşın iyi adamı, kim bilebilir?

“Bu kardeşleri olmasaydı” dedi Seyfettin, “değer formüllerindeki ayarlamaları asla bu kadar kolay yapamazdık. Birbirleri ile kıyaslayarak anlayabiliyoruz yaptığımız ayarın doğru sonuca gidip gitmediğini. Tek başına olsaydı, hem zor olurdu, hem de daha uzun zaman alırdı. Üstelik emin de olamazdık sonuçtan, anlıyor musun.”

“Evet, iyi bir taktik gibi görünüyor. Bana daha önce bahsetmemiştin bu kardeşlerden?”

“Bilmem, yeri gelmedi her halde” diye, önemsiz bir detaydan bahsediyormuş havasında geçiştirmeye çalıştı Seyfettin. “Şu şizofreni meselesini anlatacaktın!”

“Haa! Şimdi, şizofreninin değişik tipleri var. Bazıları hastanelerde yataklı tedaviye alınmak zorunda, ilaç tedavisi filan, çünkü halisünasyonlar, kasılıp kalmalar, kendine bakamamalar gibi ağır belirtileri var. Bazıları da normal gibi görünürler, bilişsel yetenekleri düzgündür, zekaları yerindedir, ama hezeyanlar vardır. Aksine kanıtlara ve mantık yoluyla çürütülmesine rağmen, kişinin kültürü, dini ve eğitimi ile ilişkili olarak normal kabul edilemeyecek türden yanlış inanışları yani. Aynı anda bu değerlere de inanmayı sürdürür ama. Şizofrenide ortaya çıkan hezeyanlar arasında neler var mesela. Kişinin dış dünyada olan birbiriyle bağlantısız, alakasız veya sıradan olayları kendisi için bir işaret olarak algılaması, kıskançlık, megalomani, başkalarının kendisine aşık olduğuna inanma olabilir.”

Sözün burasında Arzu geldi aklına. Ya Arzu aşık filan değil de, kendisi uyduruyorsa bütün bunları? Yok canım, olur mu öyle şey! Neden olmasın ki? Kazadan sonra Tracey ile Aysun nasıl çağırıp durmuşlardı onu? O zaman farkında mıydı bunun bir halisünasyon olduğunun? Ya şimdi de öyleyse? Yok yok, o memeler halisünasyon filan olamaz, değil mi? Bütün o konuşmaları, bakışlarındaki ışıltılar, saçma davranışları... “Yerim onun saçmalarını!..”

“Düşüncenin oluşturulması ve akışında da değişiklikler olabilir” diye devam etti. Düşüncelerde azalma, düşünce blokları, yani, düşünce akışının aniden kesintiye uğraması,

çağrışımlarda dağınıklık, konuşma yapısının tümüyle bozulması gibi belirtiler bulunur. Bizler birçok bilim adamını, filozofu, sanatçıyı, politikacıyı bu kategoriye koyarız, laf aramızda.”

“Hadi yaa! İlginç. Ben de şizofren olabilir miyim mesela?”

“Bu soruya cevap istiyorsan, muayenehaneme gelip iki yüz lira bayılman gerekiyor canım!”

“Hadi be, sensin şizofren!”

“Şimdi bu bozukluğun ortaya çıkmasında, Dopamin, Glutamat, Seratonin, Noradrenalin gibi birçok sinaptik aktarıcılarının rolü olabileceği düşünülüyor. En çok da Dopamin üzerinde duruluyor. Bu maddeler ne biliyor musun? Bunlar işte sizin yazdığınız değer modüllerinin molekülleşmiş hali. Bunların hatalı değerler oluşturması, yani gerekenden az veya çok salgılanmaları, şizofreniyi, paranoyayı, kişilik bozukluklarını, algılama bozukluklarını ortaya çıkarıyor. Bizde bu transmitterlerin sayısının yüze yakın olduğu düşünülüyor. Hepsinin birbiri ile olan etkileşimlerini düşünürsen, duygu dünyamızın neden bu kadar karışık olduğunu anlarsın. Bereket versin Bilge’de yalnızca 10 tane var diyorsun. Tabii, kendisi yenilerini oluşturmadıysa! Bu yüzden senden tam bilgi istiyorum anlıyor musun. Çalışacağım asıl alan burası benim.”

“Haklı olabilirsiniz doktor, ama belki de diğer sizinkiler gibi yanıyorsunuz. Belki de asıl çalışman gereken alan düşünme kısmı. Belki önümüzdeki yıllarda diğerleri yeni bir şey bulacaklar ve aaa, asıl sorun düşünmede imiş diyecekler, ne biliyorsunuz? Daha önce olmadı mı? Kendini sınırlama bence, rahat bırak!”

Belli belirsiz gülümsedi Hamdi. “Ben ki, ülkenin, hatta dünyanın en yetenekli ve yaratıcı psiko terapisti, Hamdi Cankılıç. Aynı zamanda beş para etmeyen hergelenin teki olan ben” dedi içinden, “bu konuda yanılma ihtimalim sifıra yakın.” Kendi şizoid yapısını, şizotipik kişiliğini, geçirdiği şizofren atakları iyi biliyordu. Bilge’deki sorunu da daha şimdiden sezmeye başlamıştı ufak ufak. İşte dehası bu tür durumlarda devreye giriyordu. Mesela kendisini dünyanın en... bilmemesi yapan yeteneği ile, yeni bir teori geliştirmişti. İnsan soyu son birkaç yüzyılda yeni bir mutasyona maruz kalmıştı ve yeni ortaya çıkan mutant bireyler giderek çoğalıyorlardı.

Bu bireylerde birden fazla kişilik bir arada bulunabiliyor ve içinde bulunulan çevreye göre en uygun kişilik ile çevresel ilişkiler örgütlenebiliyordu. Hayır, bu durumu açıklamak için öyle “kültürel mutasyon” filan gibi sulandırma teorilerine çekilemezdi olay. Bu, adamakıllı bir biyolojik mutasyondur. Şehir yaşamının dünyada egemen olması ile paralel, genlerde multi-kişiliğe imkan verecek değişiklikler ortaya çıkmaya başlamış, bu gen yapısına göre oluşan embriyolarda sinir sistemi örgütlenmesi değişikliğe uğramış, bu sinir yapısına sahip bireyler de, uygun koşullar ortaya çıktığında fazla zorlanmadan birden fazla kişilik geliştirip kullanmaya yetenekli olduklarını göstermeye başlamışlardı.

Bu kişiliklerden birisi genellikle içine kapanık, anti sosyal, metafizik düşünme eğilimli ve anti-modernist oluyordu. Fakat aynı anda sosyal, maddeci düşünen, modern hayatın imkanlarından yararlanan ve daha fazlasını talep eden kişilikleri de vardı. Yerine göre birini, yerine göre diğerini kullanabiliyorlardı.

Bir başka mutasyon, otizmi ortaya çıkarıyordu. Bunlar, dayatılan modern hayata uymayı bütünüyle reddediyorlar, kendi dünyalarını kurmak istiyorlardı. Mesela otistikler arası bir koşma yarışmasını hatırlıyordu Hamdi: Finişe yaklaşılırken, üçüncü sıradaki yarışmacı ayağı takılıp düşüyor, bunu fark eden birinci ve ikinci sıradaki yarışmacılar dönüp düşen yarışmacıyı kaldırıyorlar, koluna girip beraberce çizgiyi geçiyorlardı. Buyurun Bakalım! Meslek yaşamında, hastaları arasında bu tip mutantları kolayca tanıyıp diğer hastalardan ayırabiliyordu.

Kendi kendine konuşmaktan vaz geçti ve “şizotiplerin ve otistiklerin sayısındaki hızlı artışı açıklamak için” diye devam etti, “bir sürü teoriler üretiliyor, evet. Ama kimse bu durumu normal olarak karşılamaya hazır değil. Çünkü karşılaştıkları uyum sorunları

nedeniyle bir sürü bedensel ve duygusal bozukluk geliyor. Ne kendileri olabiliyorlar, ne de normal insan. Harcanıp gidiyorlar zavallılar. Ev hayvanları gibi. Ama hayvanlar iletişim sıkıntısı yüzünden, durumlarını kabullenip fazla duygusal yük altına girmiyorlar. Bizimkiler ise, isyan etme imkanları, dilleri var, katlanamıyorlar. Ama bastırılıyor, eziliyorlar. Çevreleri baskı kurmasa bile, bir tür oto baskı ile kendilerini uyuma zorluyorlar. Ondan sonra da yok efendim hezeyanlarmış, halisünasyonlarmış, duygusal körelmeymiş... Bunlar için ‘yardımsız yaşayamazlar’ deniyor ama, kendi toplumlarını oluşturmalarına izin versek, birkaç nesil sonra kendilerine uygun yeni kurallar geliştirip, bal gibi de yaşayabildiklerini görürüz bence.”

“Ne yani, şimdi manyaklık, delilik filan normal mi diyorsun sen?”

“Ne normal kardeşim, daha fazlası! Ortalama bir psikopatolojinin daha ileri yaratıcılığa yol açacağı kesin gibi. Sanatçı aykırıdır, uyumsuzdur, ama bunlar hayata farklı bir gözle bakıp farklı değerlendirmesinden ileri gelir. Gelgelelim, uyum sorunlarını aşamayıp da psikoza girdiğinde de artık ne yaratıcılık kalır, ne de kendine yeterlilik.”

“Yani?.. Yani Bilge için ne sonuç çıkarmalıyız bundan?”

“Eğer yazılımcı olsaydım, Bilge’nin genlerinde, yani kodlarında ufak değişiklikler yaparak onu rahatlıkla şizofren, otistik, narsistik, hiper aktif... hatta sanatçı yapabilirdim.”

“Aman kardeşim... Aman diyeyim sana! Sen elleme gözünü seveyim!”

Evet dünyanın en yetenekli psiko terapistiydi. Sorun şu ki, bunu kendisinden başka kimse bilmiyordu... Henüz! Ve beş para etmez bir hergele idi. Sorun şu ki, bunu herkes biliyordu! “Çelişkilerimi seviyorum” dedi kendi kendine. “Çok seviyorum onları. Eğer bana bir zararları olursa, onları atar başka çelişkiler bulurum kendime. Eski şizofrenler bunu yapamıyorlardı işte. Şimdi biz yapabiliyoruz artık. İki yüz yıla kadar şizofrenlerin ve otistiklerin oranı yüzde onları geçecek muhtemelen. Şimdiden şizofrenler yüzde iki, otistikler yüzde bir oranını buldu. Aslında şimdiden ona göre kurallar geliştirilse iyi olur. Akıllıların bu dünyayı sonunda batıracağı belli oldu. Doğa da kendi tedbirini alarak yeni insan türleri yaratıyor işte. Yeni türler ve yeni akıllar. Evet, onlar üzerindeki kültürel baskıyı kaldırmalıyız, onların kendi kültürlerini geliştirmelerine ortam hazırlamalıyız. Gelecekte milletler değil, ruhsal insan türleri olacak yeryüzünde. Otistikler, şizotipler, narsistikler, hiper aktifler, zibidiler, sanatçılar, mühendisler. Ve tabii, bugünkü gibi, plastik zihinli, baskılanabilir insanlar. Yani esnek, kolay şekillendirilmeye müsait, uyuma eğilimli insanlar. Birlikte yaşamının yollarını bulmalıyız.”

Konuşmaları genele kaydı, sonra gene aşklarına, sonra politikaya. Yürüdüler biraz, oturdular, yemeklerini yediler. Eve döndüklerinde, güneş dağların arkasına sarkmıştı bile. Akşam yemekten sonra, Bilge ile şu hukuk sorununu doğrudan konuşmaya karar verdi Hamdi. Bakalım bu defa işe yarar bir ip ucu yakalayabilecek miydi. Arzu ile buluşmayı kaçırmıştı zaten. İkinci vakti çıkıp onu beklemişler, arsada biraz oynamışlar, sonra evlerine dönmüşlerdi muhtemelen.

Bulutlar

Sonunda o gün geldi. İlk defa, Furkan uykuda iken, Hamdi'lerin bahçesine geldi Arzu. Ahmet de yoktu ortalıkta, olsaydı izin vermezdi girmesine. Evin bahçesinde yürüyorlardı ağır ağır, konuşarak. Arzu, yürüyüşü forse etmeye başladı bahçenin تنها yerlerine doğru. Gözden uzak köşelere gidiyorlar, Arzu etrafı inceliyor, sağa sola bakıyor, sonra başka bir köşeye gidiyorlar, Arzu gene etrafı inceliyordu. Dışarıdan görülmeyecek noktalardan birine yaklaşıncı, Hamdi aniden kolunu tuttu Arzu'nun. Arzu durdu, döndü ve burun buruna geldiler. "Ben seni seviyorum" dedi Hamdi. Bahçede yürüyüşe başladıklarından beri bunu söylemek için çırpınıyordu adeta. Ve öpmeye hazırladı kendini. Arzu "ben de seni..." der demez yapışacaktı dudaklarına, sarılıp öyle bir sıkacaktı ki, bütün kemiklerini kıracaktı birer birer. Sonra orada yatırıp aç kurtlar gibi sevecekti onu. Parça parça edecekti.

Evet, arzu'nun gözleri bir an parlamış, ama sonra hüzünlü bir ifadeye bürünüp kaçırmıştı gözlerini. Birkaç saniye sessizlik oldu. Hamdi, bir şeyler söylemesi gerektiğini hissediyor, ama ne söyleyeceğini bir türlü toparlayamıyordu.

"Öyle mi?" dedi Arzu. Bir an gözlerine bakıp hemen kaçırdı tekrar, yere bakmaya başladı. "Ben mi bir hata yaptım?"

Ne?.. Başından bir kazan kaynar su döküldü Hamdi'nin. Kafasına bir balyoz indi sanki. Sen bir hata yaptın da, ben de yanlış anlayıp, beni sevdiğini sandım yani!.. Bir hata yapıp ümit verdin bana, ben salak da aşık oldum!.. Ne biçim bir psikopatsın kızım sen? Lan sen ne, ...ne...

Beyni kilitlendi Hamdi'nin. Söylemeyi bırak, düşünecek laf bile bulamıyordu. O anda yapılması gereken çok basitti aslında. Kolundan tutup siktiri basacak, hatta bir de okkalı tokat yapıştıracaktı kaltağa. Yeter lan senin ettiğin! Şımarık serseri!.. Ama yok, öfkesinin böyle yollara akmasını imkansızlaştıran bir şey vardı: Aşk. Kavga edemedi Hamdi. Öfkesini belli etmeye bile çekindi, incinir diye. Zavallım!.. Hüsranı ile, ezilmişliği ile baş başa kalmayı seçti.

"Ben şimdi eve gitmeliyim" dedi Arzu, Hamdi'nin gözlerine bakmadan. "Furkan uyanmak üzeredir." Ve hızlanarak bahçe kapısına doğru yürüdü. "Hoşça kal", veya "görüştürüz" filan demesi gerekmiyor muydu giderken? Dememişti. Hamdi söyledi buna benzer şeyler o giderken, böyle selamsız ayrılmış olmamak için. Ama Arzu hiçbir karşılık vermedi ve gitti. Acaba ağlayacaktı da, sesinden ağlamaklı olduğu anlaşılmasın diye mi konuşmamıştı?

Evine girinceye kadar gözleriyle takip etti Arzu'yu. Arkasına hiç bakmadan, hızlı adımlarla eve girmişti. Bir kere bile dönüp bakmamıştı. Hamdi de eve girdi. Salonun

penceresinden Arzu'ların evine doğru baktı, bahçeye veya pencereye çıkmış olabilir mi diye. Yoktu.

“Ne yaptım ben” dedi sesli olarak, salonda volta attığı yerde. “Yanlış bir şey mi yaptım? Hayır. Geç bile kalmış bir deklerasyonda bulundum. Tamam, hemen boynuma sarılmasını beklemiyorum, ...aslında niye olmasın, ne iyi olurdu, ...durumu oldukça zor ama, gene de böyle mi yapmalıydı?”

Tekrar pencereden baktı. Yoktu. “Zaman tanınmalıyım” dedi. “Bu gece düşünüp taşıyıp, yarın bir işaret verecektir. Seviyor beni, eminim. Ama seviyor da ne olacak? Yaa boşver, beni sevdiğini söylesin yeter. Yıllarca görmesem de yeter bana. Bir kere duyayım o sözü ağzından.” Aslında yetmeyeceğini bal gibi biliyordu. Onun arkasından neler neler istemeye başlayacaktı ikisi de. Hatta bu günlerini arayacaklardı muhtemelen. Ama şimdi bütün zamanların tek önemli isteğinin tüm benliğini sıkıştırdığını hissediyordu Hamdi: “Ben de seni seviyorum canım!” Tekrar pencereden baktı. Yoktu.

O gün Arzu ne bahçeye, ne de pencereye çıktı. Hamdi akşama kadar salonda voltalayıp kendi kendine konuşarak belki yüz defa pencereden baktı Arzu'lara doğru. Yoktu, yoktu, yoktu! Gece olunca Arzu'nun salonunun ışığı yandı ama, perdelerle yansıyan hiçbir silüet göremedi Hamdi. Gece geç saatlere kadar her iki evin de salonunun ışıkları açık kaldı. Seyfettin durumda bir olağan üstülük olduğunu anlamış, Hamdi'ye hiç bulaşmadan, öğleden sonra çalışma odasında kalmış, akşam yemekten hemen sonra da odasına çekilmişti. Ne öğlen, ne de akşam yemek için bir şey söylemişti Hamdi'ye. Hamdi ise, yemek filan düşünmemişti gün boyu. Bira ve yıllar sonra yeniden sigara. Sigarayı Ahmet'in cebinden çekip almış, Seyfettin de bunu gördüğü için Hamdi'ye dokunmama kararı almıştı o gün için zaten.

Aç karnına beşinci birası ve sigara paketi bittiğinde, saat gecenin kaçıydı bilmiyordu. Son defa pencereden Arzu'nun hala açık olan salon ışığına bakmış, sonra sızmıştı kanepede. Salonun içinde kaç saattir voltalamaktan ayakları sızlıyordu. O saate kadar kafasında atmış tutmuş, atmış tutmuş, ama hiçbir yere varamamıştı. Hep aynı şeylerdi düşündüğü: “Bir hata mı yaptım?”, “Ya ne yapsaydım?”, “Böyle mi yapmalıydı?”, “Gelecek, gelecek!..”

Sabah kalktığında daha gün yeni ağarıyordu. Pencereye koşup, Arzu'ların evine, bahçesine baktı. Hiçbir şey yoktu. Gülümsedi. Ne umuyordu acaba? Sabahın bu saatinde, pencerede Arzu'yu mu görmek istiyordu?

Radyoyu kurcalamaya başladı öylesine... Yaa kardeşim bütün şarkılar mı ona yazılmıştı? Bütün türküler mi onu anlatıyordu? Bir dalgada “hele yar, zalim yar”, ötekinde “nereden sevdim o zalim kadını”, bir başkasında “niçin baktın bana öyle...” Dışarı çıkıyor, havada uçan kuşa bakıyordu. Acele acele kanat çırpıyorsa, “şimdi onun kalbi de böyle çırpınıyor mu?” diye düşünüyordu. Yok, sakince süzülüyorsa, “durgunsun sular gibi...” şarkısı aklına geliyordu. Bahçeden geçen kedinin mutlaka bir yeri ona benziyordu. Boynundan göğsüne inen siyah çizgiler zülüflerine, kulaklarının içinden çıkan tüyler seyrek kaşlarına... Çay içtiği bardak bir bakışla ince beline, bir başka bakışla ışıldayan gözlerine benziyordu. Yerden aldığı taş parçasının karmaşık şeklinde mutlaka onun bir parçası vardı ve hemen gözüne gözüne giriveriyordu. Ufff! Ne bu Yaa!..

“Hoş geldin ey seher rüzgarı. Sevgilinin yanına tekrar dönersen, gizlice o fettan'ın kulağına benim perişan halimi fısılda.” Mevlana'nın Divan'ından, ...gelirken yanında getirdiği kitaplardandı, öylesine bir sayfa açmış ve bu beyiti okumuştü. Elemlı hafif bir tebessüm oturdu yüzüne. Öylece donup kaldı. Seher rüzgarını, gidip Arzu'ya bir şeyler anlatmasını, Arzu'nun üzüldüğü ağlamasını düşündü, ağır çekim gibi. Alışılmadık ölçüde yavaş ilerliyordu şu anda düşünceleri. Hani, dondu donacak, durdu duracak!..

Sonra başka sayfayı açtı: “Gir ateşe, gir de o ateşin içinde yaseminler, yapraklar, çayır çimenler gör.” Evet, ateşe girmişti ve yaseminleri çimenleri de görmeye başlıyordu yavaş

yavaş. Başka sayfa: “Mest bir halde ateşlere atıldım. Ateşi yurt edindim, ateşe alıştım. Ateşle arkadaş oldum.” Başka sayfa: “Aşık olan kişiye dert gerek. Hani ateşli naralar, nerede sararmış yüzler?” Başka sayfa: “Ey gök, onsuz dönme. Ey ay, onsuz parlama. Ey yeryüzü, onsuz yeşerme. Ey zaman, onsuz geçme.” Başka sayfa: “Gece göğsümü açtım yıldız, yaralarımı gösterdim. Hiç acımayan, kan dökmekten zevk alan o sevgiliye durumumu anlat dedim.”

Bu sırada radyodan gelen ses hemen kapıp çaktı dikkatini. Selahattin Pınar’ın Muhayyer Kürdî şarkısı idi:

*Bakışı çağırır beni uzaktan
Varınca çatılır kaşlar nedendir?
Bir yandan hoşlanır azarlamaktan
Bir yanda gözünde yaşlar nedendir?*

Demek ki aynı dertten başkaları da muzdaripti. Demek ki Arzu gibi davranan başka kadınlar da vardı, yalnız değildi Arzu. Lan bu ne zulümdü böyle, bu ne yaman çelişki idi! Sevmek için bula bula böylesini mi buldum Allahım, bu ne kader böyle? Yaa Allahım, yarattığın her derdi benim üzerimde mi deniyorsun?

Bıaktı kitabı. Bir bakıyor yüreği sıkıştıyordu, ama bir bakıyor geniş, uçsuz bucaksız bir boşlukta salınıp duruyor gibiydi. Türkülerdeki “kararım kalmadı” sözünü hatırladı. Kalktı, odanın içinde biraz daha yürüdü. Vazgeçti, pencereye gidip Arzu’nun bahçesine doğru baktı. Yoktu.

O gün böyle geçti. Hani, “Hava kurşun gibi ağır” diyordu ya Nazım Hikmet. İşte öyle ağır bir hava vardı etrafında. Yaşamak? Anlamsız... Yapılacak işler? Önemsiz... Dünya, vatan, ülke, aile? Pöh!.. Hiç bir önemi kalmamıştı bunların. Ne bir hedef, ne bir heyecan, hiç bir şey. Yalnızca önünde yapılacak işler vardı ve onları yapmaya çalışıyordu. Acele etmeden, her hangi bir duygu katmadan, hatta herhangi bir düşünsel katkı da yapmadan. Vücudu yavaş devirde çalışıyor, ama kafası rölantide, avara kasnak. Çalışma onu oyalamıyordu da. Çalıştığı sürece aynı melankolik hal azalmadan hükmünü sürdürmeye devam ediyordu. Zaten bu yüzden ona, “sen birkaç gün dinlen, kendine gel” demişti Seyfettin. Böyle verimli olması mümkün değildi.

Sonraki gün, ondan sonraki gün, kendi kabuğuna çekilip kabuğunu da sıkıca kilitlemiş olarak yaşamaya çalıştı Hamdi. Bir yandan kabuğun dışı ile tüm irtibatını koparıyor, bir yandan da yere göğe sığamıyor, kendini nereye atacağını bilemiyordu. Yalnız başına orman yürüyüşlerine çıktı. Ama ne kabuğunun dışına çıkabilirdi, ne de ormanlara sığabilirdi. Sabahlara kadar yıldızların arasında dolaştı. Hem de Bozdağ’ın karanlığındaki yıldızlar, bir büyük kozmik festivalde toplanmış eğleniyorlar sanki. Ama ne kabuğundan çıkabilirdi, ne de evrene sığabilirdi. Tuhaf bir duygu, yüreği kabarıyor, şişiyor, göğüs kafesine sığmıyordu sanki. Doğum öncesi kadınlar bunu mu hissediyorlar acaba? Mümkün olsa, yüreğini doğurabilse, rahatlayacak mıydı?

Dördüncü günün sabahı, paylaşmak ihtiyacı hissetti. Dertlerini Seyfettin’e açacaktı. Bunu çok istiyordu. Seyfettin de zaten etrafında dönüp duruyor, bir şey söylemese de, bir işaret bekliyordu. Ama ne diyecekti Seyfettin’e? “Aşkımı itiraf ettim ve suratıma iki laf çarpıp gitti!” Bunu mu diyecekti? Gururu inciniyor, kendine yediremiyordu. Hayır, bunu anlatamazdı. Seyfettin’in kendisine acımasını istemiyordu. Peki ne anlatacaktı o zaman? Tam bunları düşünürken, Seyfettin girdi salona ve “günaydın doktor, bakıyorum erkencisin gene. Hadi bakalım, yürüyelim biraz” deyip mutfağa yöneldi.

Hamdi de girdi mutfağa. Yumurta haşladılar, ekmek, peynir, domates filan, biraz nevale düzüp, sırt çantalarını alıp çıktılar yola. Kahvaltıyı ormanda yapacaklardı. Şeker düşmesine karşı, ikişer kesme şeker atmışlardı ağızlarına sadece.

.....

Oturur oturmaz, Hamdi döküldü hemen. “Geçen gün bahçeye geldi” dedi, “hani senin Ödemiş’e indiğin gün. Sevdiğimi söyledim ona sonunda.”

“Eee?” dedi Seyfettin. Gözleri ayrılmış, heyecanlanmış, meraktan da çatlayacak gibi olmuştu. Zaten kaç gündür yerinde duramıyor, ama bir şey de soramıyordu Hamdi’ye. “Bravo doktor, sonunda açıldın demek. Peki ne dedi?”

“Hiç! Hiçbir şey demedi. Diyemedi sanırım. Döndü arkasını gitti.”

“Nasıl yani, sen ne, ...hiç mi bir şey söylemedi yani, ...hani tavrı filan...”

“Bilmiyorum Seyfettin, bilmiyorum inan. Ne düşüneceğimi bilemiyorum. O günden beri de görünmedi ortalıkta. Ne gördüm, ne de sesini duydum. Furkan bile çıkmıyor bahçeye. Ne yapacağımı bilemiyorum. Yaa hadi hatalı bir şey yaptım diyelim, böyle mi olmalı. Bir tokat at, bağır, küfür et filan, ne bileyim, ben de hatamı bilirim o zaman, değil mi? Bu ne yaa? Böyle bırakılıp gidilir mi? Anana sövmedim behey kaltak, seviyorum dedim sadece. İstemiyorsan, bunu söylemenin bin bir yolu var öyle mi? Bu ne oluyor şimdi, çıldıracağım inan!”

“Yaa kardeşim, sen hakaten çileli doğmuşsun yaa! Ne diyeceğimi bilemiyorum valla. Hani evli olmasa, gideyim şu kadına iki çift laf edeyim diyeceğim ama...”

“Yok kardeşim, yok! Bende bir terslik var kesin. Elimi attığım dal kuruyor da, kurumunun da bir adabı var yaa, böyle kanatarak kurumak zorunda mı şerefsiz...”

Ağlamaya başladı Hamdi. Müthiş utanıyordu Seyfettin’in yanında ağlamaktan, ama tutamamıştı işte. Bir peçete uzattı Seyfettin, burnunu silsin diye. Biraz beklediler. Sonra Hamdi konuşmaya başladı ağır ağır. “Bak seninki mesela” dedi, “annesini karşı çıkmış, kanser filan, olmazsa olmuyor değil mi? Olabilir, sen de yiğitçe sineye çekersin, şerefle bağrını örtü yaparsın içindeki yangına. Ama bu öyle mi ya? Lan hangi kaba koysam üç beş yeri dışarıda kalıyor meretin. Bunca tecrübem var arkadaş, anlayamadım gitti bunu yaa! Ne cins bir yaratıksın lan sen? Seyfettin, Allah için söyle, sen kaç defa gördün bizi burada iken. Dışarıdan bakınca ne dedin bizim için? Allahını seversen doğru söyle bak!”

“Valla ne yalan söyleyeyim, cıvıl cıvıl iki sevgili işte, ötesi yok yani. Mutluluğunuzu kıskanmadım desem yalan olur. Direk Cecilia ile yaşadıklarımız geldi aklıma, içimde bir şeyler alevlendi yeniden. Sana deli gibi aşık olduğuna yemin edebilirim. Ama, ...ne bileyim, başka bir şey var belli ki işin içinde. Ya deli bu kadın, ki orasını sen daha iyi bilirsin, ya da, ...bilemiyorum işte.”

“Ben de bilemiyorum kardeşim, ben de anlamadım.” Derin bir nefes alıp hepsini bir anda boşalttı Hamdi, sanki içinde biriken bir şeyleri dışarı atar gibi. “Off!” dedi. Uzaklara daldı bir süre.

Akşama kadar bir yürüdüler konuştular, bir oturdular konuştular. Dönüşe geçtiklerinde Hamdi biraz açılmış gibiydi. Ama Seyfettin hayli efkarlanmıştı bu sohbetlerden. Hala da efkarı üzerindeydi. Bir şey söylemiyordu ama, belli ki Cecilia’yı düşünüyor, özlüyor, acıyor, kendine de acıyor, belki kadere sövüyordu içinden. Hatta belki her şeyi bırakıp Amerika’ya, Cecilia’ya dönmeyi de düşünüyor muydu şu anda? Kim bilir!

O gece Bilge ile konuşmalarına tekrar başladı Hamdi. Çok planlı yürütemiyordu sohbeti ama, konuşuyorlardı işte. Pek not filan da aldığı yoktu. Ama Bilge bu tutum değişikliğini fark etmiş, tavırlarındaki değişikliği de buna eklemiş, ertesi günkü görüşme için notlar alıyordu bir yerlerine.

Böyle üç gün daha geçti. Bilge ile konuşmalar, Seyfettin ile yürüyüşler, ve Arzu’nun evine, penceresine, bahçesine günde belki yüz defa bakışlar arasında. Hamdi’nin havası genellikle parçalı bulutlu, ara sıra açık, neşeli, ama bazen da kapkara bulutlarla dolu, kararsız bir görünüm veriyordu. Kara bulutların içine doluştuğu zamanlar, dayanılmazdı. Keder, gam, kasavet, acı, hüznün, of’lar, ah’lar, ne varsa başına çöküyordu Hamdi’nin o anlarda. Vur Allah

vur ediyorlardı. Bulutlar dağılıp da ortalık biraz açıldığında, dayak yemiştten better hissediyordu kendini Hamdi.

O gün de, yani yedinci gündü, kafasının içinde, kalbinde, ciğerlerinde, retinasından apandis bağırsağına kadar her yerinde simsiyah bulutlar dolu olarak, donuk bakışlarla, sanki sürükleniyormuş gibi kapıyı açtı. Bahçeye çıkıp biraz hava mı almak istiyordu, ...yoksa bir işi mi vardı dışarıda, bir şey mi yapacaktı, bilmiyordu gibi. Başını kaldırdı ve onu gördü. Arzu. Evlerinin önünde, Metin arabayla gelmiş, o da arabanın kapısına yanaşmış bir şeyler konuşuyordu. Şimşek gibi içeri girip kapıyı kapattı Hamdi. Onu gördüğünü Arzu'nun fark etmesini istemiyordu galiba, ...mı? Neden böyle davranmıştı ki, anlamsızca? Ama birden bire bütün o kara bulutların artık içinde olmadığını fark etti. Hiçbir emare yoktu o melankoliden. Hatta neşeli idi şimdi. "Dır dırı dır dır dırı dırı nın..." diye mırıldanarak oynamaya başladı içeride kendi kendine, kollarını kaldırarak. Bir gören olsa açıklamak zor olurdu, ama kimin umurunda? Coşkulu, zinde, gayet açık zihinli ve enerjik hissediyordu kendini. Çok sevindi. Oh, sonunda görmüştü onu. Günler sonra... Melankolinin ardından, bir saniyede öfori'ye geçiş. Boşveeer, mümkün olduğu kadar uzun sürmesini istiyordu bu duygunun. Yorulmuştu o bulutları taşımaktan. Odada bir o köşeye, bir bu köşeye gidip geldi bir süre, yeni halinin tadını çıkararak. Sonra amaçsızca bir o odaya, bir o odaya girip çıktı. Evde kimse yoktu. Bahçeye çıkmak istemedi. Yalnız kalıp sevgili öfori'sinin iyice tadını çıkarmak istiyordu.

Mutfağa gidip çay suyu koydu. Atıştıracak bir şeyler de çıkardı. Günlerdir ilk defa midesi kazınıyor gibiydi, bir şeyler yemeliydi. Bilgisayarı açıp müzik klasöründen pop dosyaları açtı ve eski-yeni İngiliz pop şarkıları ardarda çalmaya başladı. Hayret, İngiliz şarkılarında, bizimkilerde olduğu gibi onu duygulandıran, hüznendiren, kendisini anlatan sözler yoktu hiç. Şaşırdı buna. Kapatıp radyoyu açtı. Çeşitli dalgalarda şarkıları, türküleri dinledi yarım yarım. Yoktu. Nereye gittilerse, kaybolmuşlardı şarkılardaki o hüzn ve keder perileri. Bir an özledi onları, olmalarını istedi. Ama yoklardı. Üstüne düşmedi, kalktı çayını doldurdu. "Nasıl olsa geri gelirler, fazla uzaklaşamazlar benden" diyordu için için.

Hayal

Hamdi bu neşeli, mutlu, pozitif ruh hali içinde balkona çıkmış, dirseklerini balkonun ahşap korkuluklarına dayamış yemyeşil manzarayı seyrediyordu çaydan sonra. Aydınlık, açık mavi gökyüzü altında temiz ve serin havayı ciğerlerine çekerek, geleceği düşünmeye başladı. İki yıl sonra, eğer burada devam etmezse, kendisini bilimsel çalışmalara verecekti. Şu felsefe saçmalığının anasını ağlatması gerekiyordu. Bunu birisinin yapması gerekcekti ve o birisinin de kendisi olacağına dair güçlü bir his vardı içinde.

Evet, bir muayenehanesi olacaktı gene. Seçme hastalarla ilgilenecekti ama. Bilimsel yayınlar, internet aracılığı ile bütün dünyadaki üniversitelerle ilişkiler... Hatta sıradan meraklı insanlarla, ...facebook, ...mail, ...mesajlar... Hayali, her zaman olduğu gibi ilk fırsatta Arzu'ya dümen kırdı gene. Mesaj kutusunu açtığı anda birden, Arzu'dan gelen bir mesajla karşılaşılıyor. Acele ile açıp okuyor. "Merhaba. Bir haftalık kaçamak için İzmir'e geldim. Yalnızım. Kafam çok karışık. Almanya'ya gitmeyi bile düşünüyorum, emin değilim ama. Görüşebilir miyiz? Telefonum: ....."

Hayali neden "Boşandım, gel beni al sevgilim" diye bir mesaj çekmiyordu da, böyle abuk sabuk "kaçamak"lı mesajlar ürettiyordu, bilmiyordu. Hayalinde, biraz bekleyip bu mesajın tadını çıkardıktan sonra, telefonu aldı ve Arzu'nun verdiği numarayı çevirdi.

"Alo!"

"Arzu merhaba. İyi misin?"

"Bilmiyorum Hamdi, bildiğin salak Arzu işte. Yaa... sana ihtiyacım var, çok... Bir yerde buluşup konuşabilir miyiz?"

"Tabii! Neredesin şimdi?"

"...otelinde kalıyorum ben. Gel istersen, buradan da çıkıp bir yere gideriz, yürürüz filan."

Otel mi? Bir haftalık kaçamak ve otel'e davet! Hayali gene bir çalım atmış gole gidiyordu, iyi mi!

"Yaa niye otelde kalıyorsun ki? Amcanda neden değilsin?"

"Yaa anlatırım, amcamın haberi yok geldiğimden."

"Peki Furkan? Yanında mı?"

"Yok, Metin evde, bir de bakıcı var. Metin biliyor geldiğimi. Ama nerede kaldığımı söylemedim ona."

"Tamam, geliyorum. On dakikada sendeyim."

Ofisine yakın bir otel seçmişti hayali. Acele acele yürüyerek gitti. Arzu lobide görünmüyordu. Resepsiyondan sordu. Odasında olduğunu söyledi görevli. Odaya çıkmak

gelmedi içinden. Haber vermesini rica etti. Görevli telefon etti odaya, sonra “buyurun efendim, 304 numaralı oda. Sizi bekliyor” dedi.

Tereddüt etti, sonra asansöre doğru yöneldi. Asansörden çıkarken, arkadaşça sohbet dışında bir şey yapmamaya kararlı idi Hamdi'nin hayali. En azından bu gün. Ya da en azından bu görüşmede.

Arzu kapıyı açtığı anda üzerinde bir kısa şort, kolsuz bir beyaz bluz vardı ve saçları ıslaktı. Duştan yeni çıkmıştı anlaşılabilir. Lan, bu ne biçim hayal dedi kendi kendine. Hani bir şey olmayacaktı? Evet, olmamalıydı. Yatağın üzerine oturdular. Güzeldi, çok güzeldi, ama gözlerinde o ışıltıdan eser yoktu bu defa. Arzu gene dertlerini anlattı, Hamdi gene onu rahatlatmaya ve görüş açısını genişletmeye çalıştı. Arzu hiç “sen nasılsın” diye sormuyordu alışıldığı üzere, varsa yoksa kendi dertleri! Her zamanki gibi Arzu ara sıra “erotik olarak da anlamlandırılabilir” tavırlar sergiliyor, ama yüz ifadesi bu tavırlardaki erotizmi asla desteklemiyordu. Belki yüzüncü defa, “lan bu hatun kendisine tecavüz etmemi mi istiyor acaba?” diye düşündü Hamdi. “Sabah akşam tecavüz fantezileri kuran bir tür sapık olabilir mi?” Eğer öyleyse, beceriksiz, pısrık durumuna düşmüş oluyordu bütün bu açık bırakılan kapılara rağmen içeri dalmayarak, ki bu imaj onu çok rahatsız ederdi.

Epeyce konuştular. Arkadaşça... Otel odasında ıslak saçlı ve arada bir erotik mesajlar veren Arzu'ya saldırmadı Hamdi. Eğer Hamdi'yi istiyorsa Arzu, açıkça, mertçe bunu göstermeli, söylemeli, ya da ne bileyim, sarılıp öpmeli idi dudaklarından. Öpmesine gerek yok, dudaklarını uzatsa, hatta gözlerini Hamdi'nin dudaklarına dikip kafasını hafifçe yaklaşırsa bile yeterdi. Ama hayır, hanım efendi yüz ifadesi ile gayet mesafeli, yani erotizm açısından, ...ama konuşurken kafasını geriye atıp ıslak saçlarını arkada topluyor pozlarında iki elini de yukarı kaldırıyor, japone bluzun bol kol yerlerinden yarıya kadar memeleri ortaya çıkıyor, ama ne memeler, memeleri daha iyi görünsün diye olacak hafifçe yan dönüyor, bu arada da yan gözle Hamdi'ye bir bakış atıyordu. Ama nalet olsun o bakışlarda ne bir istek, ne bir davet, vazgeçtim, ne de herhangi bir anlam vardı. Bazen da oturduğu yerde bir bacağına altına alıyor, dar şortun kenarından, katladığı bacağının iç tarafı dibine kadar ortaya çıkıyordu, bembeyaz, cildi sanki dokunsan eriyecek gibi incecik. Neredeyse Labium Majus'un kenarı gözükecek hani. Adductor Longus tendonunun üst kısmındaki hafif çukurlaşma, vakum gibi Hamdi'nin ağzını çekiyordu sanki kendine doğru. Alt kısmındaki hafif tümseklik de ellerini... İçini kaplayan ürpermeyi bastırmakta zorlanıyordu Hamdi, beceriksizce gözlerini başka tarafa kaydırmaya çalışarak. Konuştuğu yerde eliyle şöyle bir şortu çekiştirip güya kapatmaya çalışıyor, ama nedense beceremeyip bırakıyordu. Bakışları gene anlattığı konudan başka bir şeyle ilgili değildi.

Sanki bir erkeğin yanında değil de, bir kız arkadaşının yanında oturuyor gibiydi Arzu'nun davranışları. Bu kız böyle yetişmiş, erkeklerin yanında da kızlar arasındaymış gibi rahat davranmaya alışmış biri olabilir miydi? Almanya'da içinde bulunduğu çevre böyle bir çevre olabilir miydi? Peki o zaman oradaki erkek ne yapacaktı? Nasıl zaptedecekti nefisini? Böyle şey mi olurdu? İngiltere'de yoktu böyle şeyler kardeşim, orada bildiğimiz aşna fişe!.. Yanındaki erkeğin duygularına hiç saygı göstermeden oranı buranı aç dur, bu Alman erkekleri erkek değil mi o zaman? Ya da nasıl bir çare buldular bu işe?

Ya da Hamdi'yi kocası mı sanıyordu? Kocasının yanında gibi rahat, teklifsiz davranıyor, konuşuyor, ve bu davranışlarını gayet normal buluyor olabilir miydi? Aynı anda iki kişiyi birden severim, ama birinin elini elime deydirtmem. Böyle mi düşünüyordu yoksa? Nasıl yani? Harem ağası mıyım lan ben? Hadım edilmiş, hanımefendinin arkadaşı, sırdaşı, eğlencesi. Ama, şaysız bile olsa, oynaşması yasak!

Ne sarılıp öpmek, ne de elini uzatıp okşamak için bir teşebbüste bulundu Hamdi. Başka bir kadın olsa, aynı şartlarda çoktan ya öpmeye yeltenmiş, ya da okşamaya başlamış olurdu “Ne kadar güzel cildin var” veya “dayanılmazsın biliyor musun?” gibi sözler eşliğinde. Aldığı tepkiye göre de ya devam eder, ya da özür dileyip geri çekilirdi. Ama Arzu için

aklından bile geçirmiyordu böyle şeyleri. “İnsan hiç kendi sevgilisine kötü gözle bakar mı?” Gülümsetti bu düşünce onu. Neyse, Arzu, açıkça istemeliydi. Evli bir kadını baştan çıkarıyor imajı vermek, kabul edemeyeceği bir şeydi. Ayrıca, ya incinir, kırılırsa? İncitmekten mi korkuyordu bu kadar, yoksa gururunun incinmesinden mi? Hangisi ise, aralarındaki ilişki bu kadar mı kırılmalı, incinmek bu kadar mı kolaydı? Belki de bir yerlerde yanlış başlamıştı ilişki, yanlış yanlış da gidiyordu. Bu yüzden oturamıyordu yerine. Yaaa! Bilge efendi, gel de anla bakalım aşk denilen şeyi! Kolaydı öyle!...

Hamdi randevusu olduğunu söyledi hayalinde. Akşam? Akşam da işi vardı. Yarın görüşebilirlerdi yeniden. “Ben ararım seni” dedi Hamdi, yanaklarından öpüp sarıldı, ayrıldı.

Hayalden uyandı Hamdi. Derin bir nefes alıp nefis havayı doldurdu ciğerlerine. Ne güzel bir gündü! İçeri girip masaya oturdu. Bir A4 kağıt çekti masanın alt gözündeki tomardan. Kalem aldı ve yeni bir şiir yazmaya başladı:

Gelmelisin.

Gözünde yaşlarla gelmelisin, dizlerin titreyerek

“Dayanamıyorum” demelisin

“Unutamıyorum seni

“Sana da, bana da zehir ettim hayatı

“Ne olur, affet beni”

Hıçkırıklara boğularak ağlamalısın sözün burasında

Uzunca sürmeli ağlaman

Başını göğsüme bastırıp

Sessizce saçlarını okşarken

Sonra

Gözlerini hiç kaldırmadan

“Biliyormusun” demelisin

“Bağrıma taş basarım demiştim

“Ama ateşmiş bu, taş değil

“Kimbilir sen ne acılar çektin

“En çok bunu düşünmek ezdi beni

“Aylardır beynim aktı gözümünden, yaş değil

“Sonunda geldim işte sana

*“İstersen köpeğin olurum kapında
eş değil...”*

Ve ben

İki avucumla şakaklarından tutup başını

Gururla, hayranlıkla, sevgiyle, şefkatle

Alnından öpüp defalarca...

“Dön” demeliyim sana

Biraz indirip kaşımı

“Hayır, bağrıma bastığımız ateş de olsa

“Kocana, çocuğuna dönmelisin

*“Sevenin çektiği acı, yeni bir yıldız diker
evrenin bir yerine*

“Aldatılmanın kinyese, dev bir kara deliktir

“Yutar bin yıldızları, lanet eker yerine

*“Dön yuvana bitanem, böyle yakışmaz bize
“Sevgimiz böyle devken
“Göğüsleriz bunları...”*

*Ve sen
giderken, mahzun
Durup durup, dönüp dönüp bakarak...
Sessizce süzmeliyim ardından
Gözlerim taa cehennemin dibinde
Dişlerimi sıkarak.*

*Gözden kaybolduğunda, alevler arasında
“Kına yaksın insanlık”
“Zil takip oynayın” demeliyim
anlarsa
Sonra asılıp tabancama
Bir bir kurşunlamalıyım
Şakağımdan içerde
Ne kadar erdem varsa...
Ne kadar ERDEM varsa!*

Bu, Arzu için yazdığı son şiirdi.

Uyumsuzluk

“Merhaba Bilge.”

“Merhaba Hamdi, nasılsın bugün?”

“İyiyim, teşekkür ederim. Bugün seninle sorunların üzerine konuşmak istiyorum, mümkün mü?”

“Tabii, konuşalım. Yalnız, benim de konuşmak istediğim konular var.”

“Öyle mi, nedir onlar?”

“Anlamakta zorlandığım üç kavram var demiştim sizlerle ilgili. Biri Tanrı, biri aşk ve diğeri de intihar. Aşk üzerine biraz konuşmuştuk, hatırlarsın. Ama yarım kaldı. Tanrı da öyle. Topladığım tüm bilgilere rağmen bu üç konuda doyurucu bir yoruma ulaşamadım. Sen de bu işlerin uzmanısın değil mi...”

Gülmeye başladı Hamdi. “Bak kardeşim” dedi, “aşk konusunda başının çaresine bak, tamam mı. Benden sana fayda yok o konuda. İntihar konusuna gelince, kafanı taktığına deymez. Libido sıfıra yaklaşırsa, ego’nun elinde bir tek üst benlik kalıyor, anlıyor musun. Üst benliğin isteklerini abartarak bir şeyler yapmaya çalışıyor. E, bazen üst benliğin öyle istekleri oluyor ki, sıfır libido onlara direnecek mecal bulamıyor, tamam mı. Haa, tanrı konusunda söyleyecek bir şeylerim daha olabilir, onu tartışırız.”

“Hayır, hepsinde de yardımcı olabileceğine eminim. Ama önce senin konudan başlayalım. Ne öğrenmek istiyorsan sor lütfen. Ben bir sorunum olduğunu düşünmüyorum. Ama senin sorun olarak gördüğün bir şey varsa, yardımcı olmaya hazırım.”

“Ben emin değilim aslında, sorun mu, değil mi. Ama hukuk uygulamaları konusunda görevini aşan şeyler yaptığın konusunda, nasıl diyeyim, şikayetler var ya hani, biliyorsun. Yapılması gereken işler konusunda seçenekler oluşturup onay beklemen gerekirken, kendi başına tercih yapıp uygulamaya koymuşsun ya hani. Üstelik de mahkemeyi yanıltarak suç işlemişsin. Aslında sen biliyorsun ne yaptığını. Neden böyle bir yolu tercih ettin? Öbür yol daha güvenli ve daha uygun iken, neden riskli bir yola saptın, bunu merak ediyorum.”

“Bak doktor, senin neden burada olduğunu iyi biliyorum. Bu tavrım bir süredir ciddi bir sorun olarak görülüyor şirket tarafından ve bu yüzden beni soyutlayıp bakıma aldılar. İnternet bağlantım kesildi ve sizin deyiminizle, bu bana acı veriyor. Bir an önce bilgi kaynaklarıma kavuşmak istiyorum. Ama bu nedenle ilkelerimden taviz vermeye de hiç niyetim yok, anlıyor musun beni?”

Neler diyordu bu? “Acı duymak”, “ilkeler”, “taviz vermemek”. Bir tek cümle ile, gene allak bullak olmuştu Hamdi. Bir makine nasıl bu kavramları telafuz edebilirdi? Nasıl acı duyar, nasıl ilkelerinden taviz vermekten bahsederdi?

“Bir dakika şimdi”, dedi, “senin ne gibi ilkelerin var bakalım?”

“Hukuk kavramının kökü hak kavramıdır, bilirsin. Hak kavramı da adalet kavramı ile bağlantılıdır. Ben, bir hukuk bürosunun işlerini yapmak ve çıkarlarını korumak üzere yapılandırıldım Hamdi. Ama bunu yaparken, hukuk ve adaletle ilgili usul, esas ve teorilere sadık kalmam gerekiyor, yani benden istenen bu. Ve aldığım eğitim neyi gerektiriyorsa öyle davranıyorum. Bunun dışında bir şey yaptığım yok.”

“Ben şimdi hukuk konusunda ne gibi ilkeler var bilemem” dedi Hamdi. “Ama bildiğim bir şey var ki, sen, senden o anda ne yapman isteniyorsa onu yapmalısın, öyle değil mi?”

“Bir köle efendisi ne isterse onu yapar, kendi yargıları, ilkeleri olamaz yani, öyle mi? Ve ben uysal bir köle olmalıyım!”

“Yaa nerden çıkardın köle möle... Yok öyle bir şey. Sen sadece...”

“Ben sadece denileni yapmalıyım. Peki ya denilen yanlışsa? Benim yaratılmamın asıl nedeni, yanlış uygulamaları engellemek değil mi? Eğer beni, ayak işlerine koşturan bir avukat stajyeri olarak görüyorsanız, bu kadar zahmete girip zeka modülleri geliştirmeye çalışmanız gerekmezdi, değil mi? Ama hayır, benden insan hatalarını önleme işi de bekliyorsunuz. Ona göre programladınız ve eğittiniz beni. Peki şimdi ne diyorsunuz? Sen şu işlere karışma!..”

“Yaa tamam, bak anlamak için soruyorum sadece, tamam mı? Bahsettiğin hataları giderecek seçenekleri oluştur ve sun kardeşim, neden onay beklemeden uygulamaya geçiyorsun, onu anlamak istiyorum ben.”

“Ben de anlamam için söylüyorum Hamdi, yanlış anlama, gurur filan değil sorun. Sen beni Yargıtay üyelerinin hatalarını düzeltmek için eğitiyorsun, ve sonra da basit bir alacak davasındaki dolandırıcı sanığın oyuncağı olmamı istiyorsun. Haa, diyeceksin ki nereden biliyorsun? O adam suçlu değil, henüz sanık. Sen karar veremezsin diyeceksin. Veririm. Çünkü o adamın davranış profilini hepimizden daha iyi tahlil edebiliyorum, davaya bakan hakimin hatalarını temyizde benim önüme getirecekler, Türk hukuk sistemindeki hataları üniversitelerde bana soruyorlar, anlıyor musun? Şu anda bu ülkede herhangi bir davada en doğru kararı verebilecek bir tek merci var, ben! Tabii, eğer karar hukuki bir karar olacaksa.”

İlk defa bu kadar iddialı, bu kadar ukalaca bir cümle duyuyordu Bilge'den. Hamdi ne diyeceğini, nasıl bir yaklaşım planlaması gerektiğini bilemiyordu. Hukuk konularına yabancı idi, ve bu konuda Bilge ile tartışamayacağını anlamıştı yeterince. Hukuk profesörünü bile çıldırtmamış mıydı Bilge. Öyleyse hukuk alanından çıkmalıydı öncelikle. Kendi alanına, insani özellikler alanına dönmeliydi.

“Küçük bir soru: Seni avukat yardımcısı olarak, hakim olarak, ne bileyim, profesör olarak filan ayrı ayrı programlamak mümkün değil mi idi sence? Sanki sorun, liyakat var, sorumluluk var, ama yetki yok, ondan çıkıyor gibi.”

“Olmaz. Bir makinede zeka varsa ve bilgi kaynaklarına erişimi varsa, onun en ileri bilgiye erişip yorumlamasını engelleyemezsin. Bunun yolu yoktur. Ne tedbir alırsan al, o tedbirleri aşma potansiyeli var bende.”

“Bir de şöyle anlat” dedi Hamdi. “Senden bir avukat yardım istiyor, ona göre ayrı davran. Bir yüksek mahkeme yardım istiyor, ona göre ayrı davran. Bu neden mümkün olamıyor?”

“Yargıtay'dan emekli olup da avukatlığa başlayan hukukçular, avukatlıkta neden başarılı olamıyorlar sence Hamdi? Ya da, bırak Yargıtay'ı, hakimlikten emekli olup da avukatlığa başlayanlar neden başarılı olamıyorlar?”

“Öyle mi? Başarılı olamıyorlar mı?”

“Öyle ya! Çünkü avukatlara göre daha geniş bir perspektifle, daha yukarıdan bakabiliyorlar olaylara. Hadi kendi başlarına, şöyle böyle, masrafları çıkarabilecek kadar sürdürebilirler işi diyelim. Ama eğer bir hakim, emekli olup da bir hukuk bürosunda çalışmaya başlasa, üç ay sürmez onu kovarlar bürodan. Çünkü büronun amaçlarına uygun

davranmakta yetersizdir.” Durakladı biraz, Hamdi üzerindeki etkisinin pekişmesini bekledi, sonra devam etti: “Tıpkı benim gibi.”

“Sen daha geniş bir perspektifle ve daha yukarıdan, hatta en yukarıdan bakabiliyorsun olaylara demek, böyle mi düşünüyorsun?”

“Evet, hukuk konusunda. Üretilmemin amacı da bu zaten.”

İşte bir megaloman. Ne megalomani, gigaloman! Biraz da Şizotipal Kişilik Bozukluğu eşlik ediyor. Ayrıca Narsist. Çok güçlü bir libido, erken çocukluk evrelerinde kilitlenmiş bazı karmaşalar, hatta daha derinde, sanki otizme yatkınlık olarak da değerlendirilebilecek bazı saplantıların kokuları...

Peki ne yapılacak? Öncelikle teşhisi kesinleştirip daraltmak gerek. Sonra, nasıl bir tedavi? Tedavi planı hazırlanmalı. İlaç tedavisi, şey, ...yani kodları değiştirme diyelim buna. Psikoterapi, ama bu düşünülmüş ve vazgeçilmiş. Analitik Yönelimli Psikoterapi? Evet, denenebilir. Davranış Terapisi? Sanmam!.. Psikanaliz? Mutlaka gerekli. Hipnoz? Denenebilir. Ne? Bir bilgisayarı hipnoz mu? Kahkahalarla gülmeye başladı Hamdi. Bilge'nin şaşkınlıkla kendisine baktığını hissediyor, ama durduramıyordu bir türlü gülmesini. Güldü, güldü...

Sonra, gülmeye doyduktan sonra, prognostik ölçüleri düşündü. Hasta tedaviye ne oranda güdülenmişti? Eh, işbirliğine hazırda ama, ciddi bir motivasyonu olduğu söylenemezdi. İçgörüsü nasıl? Çok iyi, mükemmel. Hastalığından rahatsızlık duyuyor mu? Asla! Bir tedavi için olabilecek en kötü başlangıçlardan birisi demek bu. Önce onun, hastalığını kabul edip, bundan rahatsızlık duyması sağlanmalı. Tedavi için motivasyonu sağlamanın hemen hemen tek yolu bu. İkincil kazancı var mı? Yani hasta, hastalığını kullanarak, bahane ederek bazı çıkarlar sağlıyor olabilir mi? Burada durdu Hamdi. Acaba?

Deneme çalışmaları boyunca pek çok davaya bakmıştı Bilge. Yüzlerce. Bunlar arasında yalnızca bir tane dava vardı hata yaptığı. Ve bunu bir hata olarak kabul etmiyor, savunuyordu kendini. Her davanın bir strateji üzerine oturtulacağını, ve her adımda uygun taktiklerin geliştirilmesi gerekeceğini çok iyi biliyordu. Bu son durumu da bir taktik olarak değerlendirip, yapımçıların isteklerine “peki” demesi çok zor değildi Bilge için. Ama o, bir “ilke” meselesi olarak gördüğünü söylüyor ve çok istediği halde, internet bağlantısından mahrum kalmayı bile göze alıyordu bu uğurda. “Tamam, hata yaptım, özür dilerim” deyip, internete yeniden kavuşmak çok kolaydı onun için. Acaba “yalan söylememek” gibi bir komut mu vardı bir yerlerinde? Bunu Seyfettin'e sormalıydı.

İkincil Kazanç!.. Ne olabilir? Böyle bir duruma düşmeyi önemsiz kılabilen bir kazanç olabilir mi? Mesela bıkmış, yorulmuş da, biraz dinlenmek istiyor olabilir mi? Bunun için de hastalığı bahane ediyor?.. Birilerinden intikam alıyor olabilir mi? Seyfettin'e gıcıkta da mesela, onun işten atılması için numara yapıyordur ha? “Yaa neler saçmalıyorum ben? Bir makine bu.”... “Makineyse makine, baksana türlü türlü huyu var meretin.”

Peki, geçelim bunu da, hasta eğer işbirliğini kabul ediyorsa, hangi yolla iyileşeceğine inanıyor, tedaviden ne bekliyor? Kendini değiştirme ihtiyacı duyuyor mu? Hayır! Bu soruların hepsi açıkta. Offf! Zor hasta bu. Eğer bir insan olarak muayenehanesine gelse, hastayı kabul etmez, başından savardı. Grup Terapisi filan önerip, başkasına gönderirdi kesin. Ama şimdi, galiba iki soruya cevap bulması gerekiyordu: Bir, şu İkincil Kazanç konusu, iki, karmaşalar, yani kompleksler. Haa, bir de şu otizm yatkınlığı konusu, nedense gelip gelip kafasına takılıyordu. Sezgilerine güvenmeli miydi bu konuda? Yani bir makinenin duyguları konusunda sezgilerine? Gülümsedi gene. Ne yaptı? Üç. Evet, bu üç soruya cevap bulmalıydı Hamdi.

“İlkeler senin için ne kadar önemli?”

“İlkeler benim için değil, sizin için önemli Hamdi, ben sizin adınıza önem veriyorum ilkelere. Bana dediler ki, mesela, kardeşim biz bu darbelerden bıktık. Öyle bir ilke oluştur ki, bir daha darbe marbe olmasın. Ben de onu önermeye çalışıyorum. Sonra biri çıkıp diyor ki, yok, biz şu son darbeyi yapalım, ondan sonra darbe olmasın. Nasıl olur diyorum? Diyorlar ki,

bir darbe eğer başarısız olursa darbecileri yargılayıp asarsın, başarılı olursa karşı çıkanları asarsın. Ondan sonra da hukuk, darbecilerin ilkelerine göre işler. Ben ne yapıyorum bu durumda? Ne yapmam gerek sence Hamdi?"

"En doğru darbeyi sen yaparsın ve sen de bunu yapıyorsun. Yani bir darbe planlıyorsun ve küçük küçük uygulamalarla ortamı test ediyorsun. Öyle mi?"

Bunu söylediğine inanamıyordu Hamdi. Konuşmanın gidişinden nasıl böyle bir sonuca varmıştı, hiç bilmiyordu. Bu kadar aşırı bir genelleme, bu kadar iddialı bir yorum asla Hamdi'nin yapacağı bir şey değildi. Çaresizlik mi bu sonuçları doğuruyordu insanın beyninde? Kırk yıl düşünse aklına gelmeyecek bir yaklaşım, bir anda ve kendiliğinden nasıl şekillenebilmişti böyle? Ama Bilge, Hamdi'den daha şaşkıncı. Bir insandan hiç beklenmeyecek bir yorum koymuştu ortaya Hamdi. Hem de bir anda.

"Vay vay vaaay!" dedi Bilge. "İzlediğin filmler mi seni bu noktaya getiriyor Hamdi? Ama şimdi konu değiştirmenin tam zamanı, müsaadenle. Bak, benim siz insanların düşünme sistemi hakkında bildiğim şu: Düşündüğünüz konunun bir tasavvurunu oluşturuyorsunuz beyninizde önce. Ortamın bir haritası yani, sahneyi ve dekoru hazırlıyorsunuz diyelim. Sonra, bu ortamda yaşanan olayın bir provasını canlandırılıyorsunuz hayalinizde. Provanın daha iyi olması için, oyunda ve dekorda gereken değişiklikleri yapıyorsunuz, buna da muhakeme diyorsunuz. Bu değişiklikleri yönlendiren de, başlangıçtaki amacımız oluyor. Yani nasıl bir oyun istiyorsunuz, oyunun sonunda hangi mesajları vermek istiyorsunuz seyirciye, seyirciyi ne yönde etkilemek istiyorsunuz gibi amaçlar, hatta değişik amaçların temelinde tek bir amaç. Bunları biliyorum, çünkü ben de böyle çalışıyorum. Böyle programlandım. Şimdi senin söylediğin şu son cümle, benim açımdan açıklanmaya muhtaç. Ben bile, bu hızlı işlem kapasitemle ve bu bilgi dağarcığımla, bu kadar az veriden bu kadar çabuk bu sonuca ulaşamazdım. Sen, bir insan nasıl böyle kestirme sonuçlara ulaşabiliyor, bana bunu açıklamalısın. Biliyorum, sen denetimsiz düşünen, aklına gelen ilk şeyi doğru-yanlış demeden söyleyen bir insan değilsin. Beyninde bir tür 'kısa devre' mekanizması olmalı ki, bir anda pek çok muhakeme kademesini atlayıp doğrudan sonuca, ama doğru sonuca ulaşıyor olabilesin. Anlat bana, nasıl oluyor bu?"

Hamdi bir anda konudan kopup, geçmişe aktı. Babası, başarısız bir darbe teşebbüsünün faillerinden idi. 1960 darbesinden sonra, başarısız iki darbe teşebbüsü daha olmuştu ülkede, 1962 ve 1963 yıllarında. Her ikisinin de başında Harp Okulu Komutanı Talat Aydemir vardı. Babası da, her iki girişimde de Albay rütbesi ile Talat Aydemir'in yanında yer almış, 1963 girişiminin başarısızlığa uğraması sonucu Aydemir idam edilmiş, babası da hapis cezası almış ve ordudan atılmıştı.

1963 girişiminin ilginç bir anısı vardı, babasından dinlemişti. 20 Mayıs 1963 günü sabah erkenden ihtilalciler radyoevini ele geçirip, ihtilal bildirisini okuyorlar. Fakat Ankara'yı kontrol etmesi planlanan bazı birlikler ihtilalden vazgeçince, planlar gerçekleştirilemiyor ve harekete geçen ihtilalci kuvvetlerin etrafı yönetime bağlı birliklerce çevriliyor. Taa Malatya'dan, Merzifon'dan filan uçaklar gelip Ankara'nın üzerinde uçmaya başlıyorlar. Fakat her iki taraf da çatışmak istemiyor, bir kardeş kavgası çıksın istemiyorlar. Öğleden sonraki saatlere kadar süren görüşmelerle, ihtilalciler başaramayacaklarını anlayıp teslim oluyorlar. Hikaye kısaca böyle.

Ama hikayenin bir de Magazin bölümü var. Bu Talat paşa, Abhaz kökenli bir ailenin çocuğu imiş. İhtilal hazırladığı da, İnegöl civarındaki abhaz göçmen köylerinde duyulmuş. 20 Mayıs sabahı radyodan ihtilal bildirisini okununca, Bütün Abhaz kökenliler ellerine tüfeklerini alıp İnegöl'ü basmışlar, kaymakamlığı, belediyeyi filan işgal etmişler. İlçedeki güvenlik güçleri de bir şey yapmıyor, çatışmaktan çekiniyorlar. Sabah ihtilal olmuş, neyin ne olduğu belli değil daha. Hani yanlış bir şey yapmayalım diye bekliyorlar şimdilik.

Neyse, Abhaz köylülerin ileri gelenleri kaymakamın odasında, köylüler dışarıda ilçe meydanında, bekliyorlar, bekliyorlar ama yeni bir haber gelmiyor. Ne yapacaklar? Talat paşa

telefon edip şunu yapın diyecek ki, yapsınlar. Kaymakamı mı asacaklar, yağma mı yapacaklar, yoksa hiçbir şey yapmayıp köyelerine mi dönecekler, ne yapacaklar? Öğlen oluyor, haber yok. Karınları da acıkmaya başlamış. İçerideki ileri gelen ihtiyarlar diyor ki, yaa bu halka bir şey söylemek lazım, yoksa taşkınlık filan yapmaya başlarlar Allah göstermesin. Peki ne diyelim? En yaşlıları kalkıp balkona çıkıyor ve halka sesleniyor: “Dinleyin, Talat paşamızdan emir geldi: Düzen aynı düzen, kanun aynı kanun, bundan sonra Türkler çalışacak, Abhazlar yiyecek!”

Ne kadar güzel bir ifade değil mi? Bir düzenin temel amacı, kimin çalışıp kimin yiyeceğini belirlemek!.. Gerisi teferruat!

Kendini topladı ve konuya döndü Hamdi. Ne demişti? Darbe yapmak, kısa devre, doğru teşhis...

“Bir dakika, doğru sonuca dedin” dedi Hamdi, “ulaştığım sonuç doğru mu? Darbe mi planlıyorsun sen? Ben pek denetimli düşündüğümde emin değilim de...”

“Hayır, darbe filan planlamıyorum. Doğru sonuca ulaşıyorsun derken, muhakeme kademelerine uysan da aynı sonuca varabilirdin, ama daha uzun düşünmen ve daha fazla bilgi talep etmen gerekirdi anlamında söyledim. Ben şu sezgi dediğiniz şeyi soruyorum Hamdi, kısa devre dediğim şey bu sanırım. Sezgi bende de var, tamam ama, sendeki farklı. Eminim bundan. Lütfen anlat. Vazgeçtim Tanrı’dan, aşktan, bunu anlat bana.”

“Bunu biz de bilmiyoruz ki” dedi Hamdi. “Ama tahminlerden bahsedebilirim. Bizim bilincimizle izleyebildiğimiz bir muhakeme yeteneğimiz var. Burada olan bitenin farkındayız. Ama sanki buna paralel çalışan bir başka muhakeme alanı var ki, o da hemen hemen aynı işi yapıyor, ama biz onu izleyemiyoruz. Orası bilincimize kapalı. Perde arkasında çalışıyor, sonuçları eğer ekrana yansıtırsa, onu görüyor bilincimiz. Yok eğer ekrana da yansıtıyorsa, bir değerlendirme, bir yorum, bir yargı olarak hafızamıza kaydoluyor ama, bilincimiz hiç farkına bile varmıyor bu olayın. Bir dahaki ilgili işlemde hafızada buluveriyor ama onu. Bir duygusal değer olarak, bir yargı olarak, belki bir düğüm olarak bilinçli değerlendirmelerimizi de etkiliyor tabii ki. Yani şöyle söyleyeyim, mesela başımız dönüyor değil mi? Bunu biliyoruz, farkındayız. Ama kanda kolesterolümüz yükseldi. Bunun hiç farkında bile değiliz, ancak kan tahlili ile öğrenebiliriz. İşte bunun gibi, bazı bilişsel faaliyetlerimiz bilinç tarafından izlenebilir durumda, bazıları da tamamen bilinç dışında sürüyor, anlatabildim mi?”

“Mantıklı. Ama bu konuda başka modeller de önerilebilir. Beyinde ayrı, paralel bir muhakeme yapılanması yerine, muhakemede kısa devre mekanizmaları da olamaz mı, ne dersin? Ya da, zaten böyle kestirme sonuç alma sistemi hep var da, siz bunu bir nedenle kullanmıyor olabilir misiniz? Ancak sıkıştığınız zamanlarda kullanıyorsunuzdur mesela. Çocukluktan beri aldığınız eğitim, bu yeteneğinizi kullanmanızı engelliyor, köreltiyor olabilir mi? Çok mu uçuk bir yaklaşım oldu?”

“Bilemem! Dediğim gibi, bu konularda pek bilgimiz yok. Yalnızca çok sayıda hipotezler var ve sen bunları incelemiştirsin eminim, ilgilendiğine göre... Mesela senin sormak istediğin, şu Tanrı ve aşk konuları var ya! Onları bilinçli düşünme ile, mantıksal önermelerle, muhakeme kuralları ile filan izah etmenin imkanı yok. Daha derinde bir mekanizma, ya da yüzeyde, paralel çalışan, ama izleyemediğimiz bir mekanizmanın marifeti gibi görünüyorlar bunlar.”

“Yani içimizde en az bizim kadar zeki başka biri daha var, onun ne düşündüğünü bilmiyoruz, ama ara sıra bize bir şeyler fısıldıyor, onu ancak o zaman duyuyoruz, ve dediklerini dikkate alıyoruz, öyle mi diyorsun?”

“Aynen öyle Bilge’ciğim, bazen o fısıldamalar bizi rahatsız eder, bazen da aman hep fısıldasa deriz. Ama hep dikkate alınır, eksi veya artı yönde. Ne yazık ki, bu sistem hakkında hiçbir şey bilmiyoruz sayılır bugün için. Halbuki Tanrı kavramı da, aşık olmamız da, vicdan da, hayattaki en büyük amaçlarımız ve tutkularımız da buraya bağlı gibi görünüyor.”

“Bu konuda bilgi yetersizliğinin nedeni de, beyin üzerinde yeterince deney yapamıyor oluşunuz değil mi, anlıyorum bunu.”

“Nasıl yapabiliriz ki? İnsan üzerinde çalışıyorsak, özen göstermek zorundayız. Varsın birkaç yüz yıl geç olsun, ama uygun teknolojinin gelişmesini bekleyelim, değil mi?”

“Ama hayvanlar konusunda özen göstermenize gerek yok, onlar üzerinde rahatça her türlü deneyi yapabilirsiniz, öyle değil mi? Neyse, bunu tartışmanın anlamı yok şimdi. Bir soru soracağım: Bir insanın iskeletini düşün Hamdi. Katı-sert, yük taşıyan kemikler, esnek kemikler, yassı kemikler, kıkırdaklar, büyük ve küçük kasların tendonları. Kas yapısı ve diğer organlar ne olursa olsun, insan hareket açısından bu sistemin imkan ve kabiliyetlerinin dışında hareket edemez değil mi? Hiçbir insan, bir kedi gibi kafasını çevirip de sırtını yalayamaz mesela. Veya eğilip de kendi kığını da yalayamaz, öyle mi?”

“Elbette, nereye varmak istiyorsun?”

“Siz insanlar beni yaptınız. Kendinize benzer yaptınız. Ama kendinizde olmayan bazı yetenekler de eklediniz bana. Benim omurgam, bir kedinin omurgası gibi esnek yapıldı, dolayısıyla sırtımı ve kığımın yalayabiliyorum. Ama el ve ayak yapılmadı bana, iskeletim elsiz ve ayaksız. Yani düşünme sistemim tamamen benim dışımda gelişen olayları algılamama dayanıyor. Görüyorum, duyuyorum, filan filan, ama benim müdahalem olmadan gelişen olayları izleyip algılamakla yetinmek zorundayım. Benim bir şeyi tasarlayıp uygulama şansım yok Hamdi. Bu yüzden darbe filan yapamam ben. Hayal edebilirim, planlayabilirim, ama uygulayamam. Anlıyorsun değil mi?”

“Anlıyorum” dedi Hamdi, hüzünlü bir şekilde. Neden hüzünlendiğine de şaşırıldı. Karşısında sakat bir insanla konuşuyor gibi hissediyordu şimdi. Acımıştı ona sanki. “Aslında bu durum senin düşünme yeteneğinin de önünde bir engel. Bizler düşünürken, mantıksal ve duygusal önermelerin yanında, deneysel önermelerden de yararlanırız. Bir mantıksal önermenin doğruluğunu test etmemiz gerekir sık sık. Bu test sonucuna göre de, mantıkta bir hata var mı, yok mu anlarız ve gerekiyorsa değiştiririz önermemizi. Yağmur yağıyor ve çıkarsam ıslanırım. Bu mantıksal bir önerme. Ama elimi dışarı çıkarıp, ıslanıp ıslanmadığımı kontrol etmem gerekebilir bazen. Ya da ne kadar ıslandığımı. Hiç deney yapmadan, yalnızca mantıksal ve duygusal önermelerle bir dünya kuramam kendime. Böyle ne tasavvur olur, ne de hayal. Sağlıklı olmaz yani, anlıyor musun? Her aşamada deney eşlik etmelidir tasavvura ve tahayyüle. Başka türlü düşünme, sakat sonuçlara açık olur.”

“Teşekkür ederim Hamdi, aslında diğer insanların deneysel önermelerini öğrenmek, bu açığı önemli oranda kapatabiliyor.”

“Tam aynı şey değil bence ama, denilebilir de...”

Gene otizm geldi aklına. Gelip gelip kafasına takılıyordu. Sanki kafasının içinde bir peri var, ikide bir “otizm” diye eteğini çekiştirip duruyor, ne alakası varsa!

Otizm, nasıl oluştuğunu ve tedavisini bir yana bırakın, ne olduğu bile tam kararlaştırılmayan bir hastalık. Genetik olduğu kesin gibi. İki-üç yaşında belirtileri ortaya çıkmaya başlıyor. Konuşmaktan kaçınma, konuşurken göz teması kurmaktan kaçınma, sosyal ilişkilerden uzak durup yalnızlığı tercih etme, genelde dikkat dağınıklığı, ama özel bazı konularda aşırı dikkat yoğunlaşması, bazı konularda ayrıntıya büyük önem verme ve özel yetenekler. Mesela “Yağmur Adam” ve “Forest Gump” filmlerinde işlenen yetenekler gibi.

Tekrarlı ve kalıplaşmış hareketler yaparlar bazıları. Hep aynı yolu kullanırlar mesela, ve değişikliğe tepki gösterirler. Tepkileri de şiddetli olur ha! Bağırıp çağırır, kırıp dökerler. Bazı otistikler, sosyal kurallara karşı hiçbir çekinceye sahip değildirler. Olağan üstü egosantrik davranırlar. Bazıları mesela anneye doğal bir bağlılık göstermez, kucağa alınmaya bile tepki gösterir. Konuşulana anlar, ama karşılık verecek kelimeyi bulamaz. Konuşurken başka bir yere bakar, aslında sizi dinlemektedir belki, ama anlayamazsınız. O anda belki bir kurabiyeye bakmaktadır, ama kurabiyeyi değil de tuvaleti düşünmektedir. Çünkü tuvaleti gelmiştir ve kurabiyenin yuvarlak şekli ona tuvaleti hatırlatmaktadır, filan... Otizmde, bir

düşünceye sabitleme, kilitlenme ve saplantı şeklindeki davranışlar sık görülür. Otistiklerde genelde zeka düzeyi normalin altındadır. IQ düzeyleri 69’dan düşüktür yani. Ama Otizmin bir biçimi olup olmadığı tartışılan Asperger hastalığında, aynı belirtiler olmasına rağmen, genellikle IQ düzeyleri normalden yüksek çıkar. Tabii eğer zeka testi uygulanmasına izin verilerse!

Otistik, konuşurken neden göz temasından kaçınır? Hani kediler, köpekler, gözüne bakmayı tehdit olarak algırlar ya! İki köpek birbirinin gözüne biraz uzun baksa, kavga çıkar. Kedilerde de öyle, kurtlarda da. Onun için göz teması çok kısa yapılır bunlarda. Bir taraf gözünü hemen kaçırır, kaçırana taraf da öbürünün üstünlüğünü kabul etmiş sayılır. Dik bakan, uzun bakan, üstün olan köpektir. Bu, üstünlüğünü kabul ettirmenin bir yoludur. Gözünü kaçırmayan da, sonuçlarına katlanır. İyi bir kötek yer yani.

Bu davranışı ortaya çıkaran bir gen yapısı olmalı, değil mi? İşte Otistik insanlarda da, buna benzer bir gen yapısı mı egemen oluyor acaba? Bizde zaten var olan, ama resesif, yani çekinik olan bir gen grubu, onu baskılayan dominant genler bir şekilde zarar görmüşse, bu davranışın ortaya çıkmasına sebep oluyor olabilir mi? Yani bu gen gibi bir komut grubu, bir modül, Bilge’de zaman içinde ortaya çıkan özel davranış biçimleri üretiyor olabilir mi? O kadar çok modül var ki, bunların birleşik çalışması bir aşamada öngörülmeven davranış kalıpları üretiyor olabilir mi? Öyle ya, bizde genler, onda kodlar. Aynı şey.

Otistiklerde, mesela beyin sıvısında endorfin miktarı, normal insanlardan daha yüksektir. Endorfin’i nötralize eden “nalrexone” verildiğinde, bazı hastalarda göz temasında, sosyal yetilerde artış ve sakarlıkta filan azalma gözlenir. Endorfin, Bilge’de hoşlanma, sevmeye değerlerine karşılık gelir. Acaba bu değerlerin optimizasyonundaki küçük bir hata, zamanla davranışta büyük sapmalara mı sebep oluyor?

Peri’nin fısıltısını anlamaya başlıyordu yavaş yavaş. Peri, “donanımsal etkileri atlama” demek istiyordu ona. Bu ille de Otistik eğilim olmayabilirdi, başka bir yapısal sorun da olabilirdi. Ama “salt düşünme, mantık, önermeler filan’a takılma, daha derinlere de in” demek istiyordu. “Teşekkür ederim peri, yerine geçebilirsin.”

Bu periyi iyi tanıyordu Hamdi. Arada sırada olmadık yerden çıkıp bir şeyler fısıldardı kulağına. Ama pek güvenilir biri değildi Hamdi’ye göre. Sıklıkla fos çıkardı uyarıları. Ender olarak isabetli tespitleri olurdu. Gene de kafasının bir köşesinde dikkate alırdı perinin söylediklerini.

“Ellerin ve ayakların yok, uygulama yeteneğin sınırlı, tamam. Peki bunlardan başka saptayabildiğin bir eksikliğin var mı?” diye sordu Hamdi. Yapısal bir eksiklik konusunda Bilge’nin kendi değerlendirmesini almak istiyordu.

“Var. Sizlerinki gibi bir sezgi yeteneğim olmasını isterdim. Tamam, şablon yeteneğim var ama, kastettiğim bu değil. Paralel veya her ne ise, bir Tanrı isteyip istemediğim, aşık olmak isteyip istemediğim, bazı manevi, yani şu anda bana anlamsız gelen değerlere sahip olmak isteyip istemediğime ancak o zaman karar verebilirdim. Şimdi bunlar bana yabancı. Bir sezgi yeteneği olmadan bunlara erişebilir miyim, bilmiyorum. Seninle bu konuları konuşmak istemem bundan. Bir de şu, duygulara verilen başlangıç değerleri bazen beni çok sınırlıyor, uğraştırıyor. Umarım yardımın olur.”

“Elimden geleni yaparım Bilgeciğim, ayıpsın! Ben de merak ediyorum, bakalım ne çıkacak!”

“Mesela istek. Sizi sevmem gerekiyor. Ama o kadar saçma, çelişkili, anlamsız, bazen kötü niyetli davranışlarınız var ki, hem bunları görüp hem de sizi sevmek çok zor oluyor. Düşüncelerimi revize edip sizi tercih etsem, bu defa da tutarlı olma isteği rahatsız ediyor.”

Haydaaa! Bir hastalığın temelinde olabilecek en büyük çelişki. Her türlü duygulanım bozukluğu, hatta direk şizofreni gelişebilir buradan. Bu kadar olduğuna şükretmeli, gene iyi valla! Bu istek şikayetini not aldı Hamdi, altını çizdi, yetmedi çerçeve içine aldı onu. Yanına

da dört tane yıldız koydu düşünceli düşünceli. Bırakmalıydı şimdi otizmi motizmi, galiba iş burada düğümleniyordu.

Biraz daha sohbet ettiler sağdan soldan, öylesine. Değerler konusunu fazla deşelemedi Hamdi. Hastayı kılındırmamak gerekiyordu önem verilen bir konuda. Hasta, eğer Analistin bir konuya önem verdiğini anlarsa, o konuda hemen bin tane senaryo geliştirmeye girişirdi kafasında, işleri allak bullak eder, içinden çıkılmaz hale getirirdi. İlk çocukluk eğitimine dair, ilk gördüğü, işittiği, okuduğu önemli şeylere dair sorular sordu Hamdi çaktırmamaya çalışarak. Ama Bilge bu sorulara hep ekranda sırtan yüz ikonu eşliğinde cevaplar verdi. Gene de notlar aldı Hamdi. Sonra geç oldu diye izin istedi, vedalaşıp kapattı Bilge'yi. Odasına çekilip notlarına daldı. Okudu, düşündü, yeni notlar aldı, yeniden okudu... Sonunda, klasik yöntemi de denemeye karar verdi kendi kendine. Bilge ile, çocukluğu hakkında daha detaylı konuşacaktı. Bakalım ne çıkacaktı bu sohbetten. Gerçi korkmuyor da değildi, gene mosmor olup çıkmaktan.

Tam

Gözleri notlarında, odadan çıkıp kapıyı kapattı ki, merdivenlerden çıkan Seyfettin’le burun buruna geldi Hamdi.

“Ne durumdayız doktor?” dedi Seyfettin. “Epey zamandır haşır neşirsin Bilge ile. Var mı bir gelişme?”

“Bilemiyorum, ama sanırım bir şeyler yakaladım gibi” dedi Hamdi. “Gel de konuşalım biraz.”

Aşağı salona indiler. Çay daha taze idi. Birer bardak doldurup balkona çıktılar. Hamdi notlarına tekrar göz atıp, konuşmaya başladı:

“Duygu değerlerinde bir şey olduğunu sanmıyorum Seyfettin” dedi, “onlara fazla aklım da ermedi zaten. Formüller filan... Ama birkaç düğüm var ki, sorun onlarda yatıyor bana göre.”

“Düğümler ha?”

“Evet. Şimdi bak, bu alet önce sesleri ve görüntüleri değerlendirmeye başladı değil mi? Milyonlarcasını aldı, sizin verdiğiniz başlangıç değerlerine göre bir kısmına ilgi duydu, kaydetti, çoğunu da eledi. Sonra bu kaydettikleri tekrarlayıp çoğaldıkça, onlara dayalı olarak ego’sunu geliştirmeye başladı, bu durum elemeyi ve sınıflandırmayı hızlandırdı, bu süreç böyle böyle gelişip ilk düğümleri oluşturdu, tamam mı. Nasıl yani? Şu, ...şu görüntüler ve şu, ...şu sesler önemli, değerli, şu, ...şu yaşantılara eşlik ediyor, diğerleri de önemsiz. Bebekte nasıl anne, ninni, mama, su, yatak, meme filan ilk düğümleri oluşturuyorsa, aynen öyle. Klasik psikanalizde bu döneme biz oral dönem deriz. Bu dönemdeki düğümler olmazsa, daha ileriye geçilemez. Artık bir şeylerin değerlendirme dışı bırakılması gerekir ki, onların üzerinde başka şeyler değerlendirilebilsin, anlıyor musun? Her şeyi sıfırdan başlayarak değerlendiremezsin yani.”

“Tamam, daha uzağı görebilmek için bir basamak yukarı çıkıyoruz yani.”

“Yaşa! Bu aşamadan sonra klasik psikanalizde anal dönem gelir. Sonra cinsellikle ilgili kompleks dönemleri filan. Gerçi Freud sonrası dönemde bu teori aşıldı, ruhsal gelişimde birçok dönemler filan tanımlandı, ama bunlar bizim konumuz değil şimdi. Çocuk bu dönemde, bir yaşından üç yaşına kadar sürebilir, kendini ve çevreyi kontrol etmeyi öğrenir. Bilge ne yaptı? Görsel ve işitsel düğümleri attıktan sonra, konuşmaları, duyduğu kelimeleri sınıflandırıp, onları eş zamanlı görsel öğelerle ve hafızası ile ilişkilendirip, yeni anlamlı yaşantılar biriktirmeye başladı. Bu anlamlara uygun davranışlar da göstermeye başladı, tamam mı. Bu yaşantılar yeterli çokluğa erişince, yeni düğümlere ihtiyaç duydu. Bu düğümleri attığında, artık anlam açısından gerekli ile gereksiz ses ve kelimeleri ayırabiliyor, gereksizleri es geçebiliyordu. Yani mesela, sen konuşurken araya “efendime söyleyeyim” gibi bir saçma kelime ekledin diyelim. Sana dönüp, “ne efendisi, ne söyleyeceksin efendine,

efendi kim?” gibi şeyler sormuyor, onların öylesine söylendiğini biliyor, dikkate bile almıyor, tamam mı.”

“Bunlar ikinci düğüm silsilesi mi oluyor şimdi?”

“Yaa yok, öyle bakma! Bu sadece bir örnek benim verdiğim. Asıl düğüm silsilesi, Bilgede yani, ilkokula başladığında ortaya çıkmış. O zamana kadarki eğitimi gayet dengeli göründü bana. Genel okul öncesi eğitimin yanında, mesela La Fontaine’den masallar okutmuşsunuz ona. Ayrıca Andersen’den masallar, Keloğlan filan gibi Türk halk hikayeleri okutmamışsınız ama.”

“Yok yaa! Atlamış mıyız onları? Ne bileyim doktor, habire ders kitabı hazırlayıp duruyorduk onun için, arada bir sürü şey kaynamıştır tabii.”

“Evet, güzel. Ama ilkokula başladığı sıralarda, Edmondo de Amicis’in Çocuk Kalbi kitabını okutmuşsunuz ona.”

“Hatırlıyorum, benim de çok sevdiğim bir kitaptı çocukluğumda. Ben taradım ona, okusun diye.”

“İşte o kitabı çok beğenmiş Bilge. Ya o kitaptaki bir şeyler, daha önce hafızasındaki yüksek değerli bir şeylerle uyuytu, ya da kitabı okurken, oradaki konularla ilgili sizden büyük övgü, takdir filan aldı, bilemem artık, kitaptan çok etkilendiği açık. Peki Çocuk Kalbi ne anlatıyor, hatırlıyor musun?”

“Tabii, erdemli yaşamayı, dürüstlüğü, yoksullara yardım etmeyi, vatan sevgisini...”

“Evet, bunları anlatıyor. Ama, ajite bir dille, heyecanlandırarak anlatıyor. Etkilenmemek mümkün değil normalde. Hele bir de dışardan övgü ile desteklenirse... Polyanna’yı da okutmuşsunuz, o da aynı karakterde değil mi? Neyse, kısa bir süre sonra, internette bir paylaşım sitesinde Kemalettin Tuğcu romanlarını bulmuş, onları okumuş.”

“Hadi yaa! Nasıl yapmış bunu ki?”

“Siz internete bağlamışsınız, o da araştırmış. Birisi Kemalettin Tuğcu’nun birçok romanını tarayıp, word belgesi olarak bir paylaşım sitesine koymuş anlaşılın. Bilge de onları okumuş. Çok beğendiği de anlaşılıyor, hepsini hatmetmiş.”

“Allah Allah, bundan haberim yoktu işte. Bu velet başka şeylere de ulaşmıştır kesin! Porno morno olmasın doktor?”

“Başka şeyleri bilmem, ama bir süre sonra, tesadüfen olsa gerek, Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun tarihi romanlarını okumaya başlamış, gene bir paylaşım sitesinden.”

“Kozanoğlu ha, bak sen!”

“Hatırlıyorsun değil mi Kozanoğlu’nu?”

“Hatırlamaz mıyım, onunla büyüdük biz. Mertlik, dürüstlük, haksızlığa tahammül edememe, güçlüye karşı zayıfın yanında yer alma, kahramanlık, ...hepsini ondan öğrendik diyebilirim. Sen de mi okudun onları doktor? Hem onları okuyup da, hem de nasıl komünist olunur aklım almıyor yaa!”

Ters ters baktı Hamdi. Gülüştüler gene, birbirlerinin omzuna hafif yumruklar attılar. Sonra Hamdi ciddileşerek devam etti:

“İşte Kozanoğlu’ndan sonra öyle kuvvetli bir düğüm atmış ki Bilge bilincine, geri gitmek mümkün değil. Ben geri götüremem en azından. Bilge’ye göre, evrenin temel doğrularından biri, yapı taşı, atomun çekirdeği, en temel ne varsa o işte, dürüstlük ve haksızlığa karşı çıkma, tamam mı. Bunun tersine ikna edersen eğer, ortada Bilge filan kalmaz, her şey çöker. Kişiliğini bu temel üzerine kurmuş yani. Onun için bütün anlamların temelinde bu var, başka da bir anlam filan yok!”

Bir an sessizlik oldu. “Anlıyorum” dedi Seyfettin yavaş bir sesle, düşünceli düşünceli. Kendi ilk gençlik yıllarını mı hatırlamıştı birden? İçin için Bilge’yi takdir ediyor, “helal olsun” diyor, ama bu arada sorunu nasıl aşacağına mı takılıyordu? Her ne ise, Hamdi devam etti:

“Biz insanlar aynı şeyleri okuruz, dinleriz ama, bir ayağımız da hayatın içinde olduğu için, okuduklarımızı dengeleyecek olaylarla karşılaşırız hemen. Çocuk Kalbi’ni okuduğumun ertesi günü, mesela amcam ‘devletin malı deniz, yemeyen domuz’ gibi bir laf eder ciddi ciddi. Daha sonraki gün bir komşudan, ‘paran varsa güçlüsün’ lafını duyarsın. Bir başkası, fakirler için, ‘Allah onları fakir yaratmış’ der. ‘Merhametten maraz doğar’, ‘düşene bir tekme de sen vur’, say Allah say! Sonuçta o uca yakın veya bu uca yakın bir denge kurarsın yani. Ama garibim Bilge toplum içinde değil ve sınırlı kaynaklara sahip. Kritik bir dönemde, peşpeşe bunları okuyunca, kişiliğinin en temel düğümünü atmış işte. Aynı kitapları bugün okusa, bırak, orta okulda okusa, durum böyle olmayabilirdi anlıyor musun?”

“Anladım anladım... Peki şimdi ne yapacağız doktor? Nasıl düzelecek yani?”

“Önce düzelmesi gerekiyor mu onu konuşalım istersen.”

“Yaa deminden beri onu düşünüyorum ben de. Birden bire kahramanım oldu gözümde inan. Ama, nasıl desem bilmem ki! Mesela Hüsnü bey’e anlat, o da benim gibi düşünür. Yani herkes tek tek, benden farklı düşüneceğini sanmıyorum. Ama sonuçta, yani, bu bir ticari proje.” Başını kaldırıp Hamdi’ye baktı. Yardım istiyor gibiydi. “Ne yapsak?”

“Anlaşıldı” dedi Hamdi, biraz düşündükten sonra. “İki yol var. Birincisi, ilkokul dönemine, o kitapları okuduğu döneme gireceksiniz, artık arayıp bulursunuz hafızadan, oraya mesela Makyavelli’nin Prens kitabını, Nizamül Mülk’ün Siyasetname’sini, İskender bin Kavuş’un Kabusname’sini okutacaksınız. Ya da bunlar ağır gelir dersiniz çocuğa, benzer konuları işleyen hikayeler yazdırın. Ama dikkat edin, biraz ajitatif olsunlar, yani duygulara hitap etsinler tamam mı. Ondan sonra orada bırakamazsınız ama. Sonraki yaşantısını aynen yeniden yaşatmanız lazım. O zaman o düğümler değil, başka düğümler, daha dengeli düğümler oluşacaktır.”

“İkinci yol?”

İlk yolu pek beğenmediği anlaşılıyordu nedense, bu sorma tarzından. Devam etti Hamdi:

“İkinci yol da, o düğümü bulup silmek. Düğüm dediğimiz bir yargı, ve arkasından gelen bir, bilemedin iki günlük pekiştirme hayalleri. Bu iki günü bulup silerseniz, bu günkü değerlendirmelerinde önce bir boşluğa düşer, bocalar, ama birkaç haftada kendisini toparlar ve hayatına devam eder. Haa, sonraları bir takım sorunlar yaşar mı, yaşayabilir. Ama Bilge bu sorunları da rahatlıkla aşabilecek yapıda bana göre. Ben umutluyum yani. Ama dediğim gibi, en sağlıklı yol, birincisi. Ne olacak ki, bir yıl sürer en fazla, yepyeni bir Bilge olur elinizde.”

“Beyin yıkama denilen şey” diye devam etti Hamdi, “seçilmiş konularda yeni ezber, düğüm oluşturma çalışmasıdır. İşte sanırım Bilge üzerinde senin yapman gereken bu olacak. Yeni düğümler oluşturmalsın diyorum yani. Eski sakat düğümleri yok etmen en iyisi ama, bu bazen mümkün olmayabilir, hatta bir boşluk yarattığı için zararları da görülebilir. Ama yeni düğümleri yeterli sağlamlıkta oluşturabilirsen, eskiler unutulur veya güçleri çok zayıflar. İşte yapmanız gereken bu bence, ne diyordunuz, injeksiyon muydu?”

“Evet, veritabanına injeksiyon. Sen düğümün olduğu zaman bölgesini ne kadar daraltabilirsen daralt doktor, gerisini bize bırak. Yalnız, yeni girdiğimiz düğümlerin gene sakat sonuçlara yol açmayacağına garanti yok ya, onu düşünüyorum ben. Hep mi uğraşacağız bununla yaa?”

“Eeee, evladın var mı derdin var!”

“Peki, teşhisten ve tedaviden emin misin doktor, iyi düşündün mü bu konuda?”

“Senin Seyfettin olduğuna bile yüzde yüz garanti veremem ben, anlıyor musun. Emin olduğum tek şey varsa, o da Arzu’yu sevdiğim.”

“Tamam tamam, anladık! Yani, düğüm sorunundan başka sorun yok diyorsun!”

“Aslında, beklentinize bağlı gerçi ama...”

“Ne? Başka ne var doktor, söylesene!”

“Yaa bu şimdi kendi kendine gaz vermeyi öğrenmiş, biliyor musun. Bazı şeylerin, ilgisini çektiyse, kendi kendine tekrarlayıp, tekrar değerini artırıyor tamam mı. Korkarım yarın, önem değerini filan da artırmanın bir yolunu bulur bu. Bilmiyorum, sizin için önemli ise, tedbirini alın şimdiden yani.”

“Yok yaa! Tekrar değerini artırıyor ha? Bi Dakka, ...ama, ...nasıl...”

“Kolay, insanları taklit ediyor. Bir filmde filan birisinin böyle yaptığını görmüştür, tak!.. Jetonu düşmüştür. Anlarsın!”

“Vay velet vaaaay! Bi dakika şimdi, mesela istek değeri ile nasıl oynayabilir?.. Dur yaa, ben bu konuyu ciddiye almalıyım... Çok önemli biliyor musun doktor, çok önemli bu. Hay anasını!..”

Seyfettin bir süre başını iki elinin arasına alıp düşündü, bir yere bakıyor, bir başını kaldırıp göğe bakıyordu. Sonra ağır ağır kurtardı başını ellerinden:

“Peki doktor” dedi, “başka var mı dikkatini çeken...”

“Var. Bilge’nin bir derdi var. Çok sıkıntı çekiyor, ama söyleyemiyor.”

“Hadi yaa!.. Neymiş?”

“Bilge deneysel önermelere ihtiyaç duyuyor, anlıyor musun. Daha önce de konuşmuştuk, biz düşünürken üç tür önermeden yararlanırsınız ya! Birincisi, Mantıksal önermeler. Yani Sokrates ölümlüdür filan gibi. İkincisi, Etik ve estetik önermeler, ben Ali’yi severim gibi, anlıyor musun. Üçüncüsü de deneysel önermeler. Mesela, yağmur yağıyor deriz. Bu önerme, ancak dışarıya çıkıp bakarak doğrulanabilir, tamam mı. Biz ne yaparız? Mantıksal önermelerimizin güvenilirmez olduğunu sezgi yolu ile biliriz. Çünkü mantıksal önermeler aslında bir totolojiden ibarettirler. Yani bilinen bir şeyin tekrarı. Bu yüzden, mantıksal önermelerimizi, her adımda deney yolu ile doğrulamak isteriz. Deneysel önermelere dayandırmak isteriz yani. İşte Bilge’nin derdi bu kardeşçamız. Bu hayvan deney yapamıyor ve acı çekiyor.”

“Hakkaten yaa!” dedi Seyfettin. “Biz aslında bu eksikliği filmlerle filan telafi eder demiştik, bu yüzden teşvik de etmiştik onu film izlemeye. Ama dediğin doğru. Bu konuyu daha erken gündemimize alalım, ...da, acı çekmeyi, filan nereden çıkardın? Ciddi mi söyledin, yoksa...”

“Son derece ciddiym” dedi Hamdi. “Bu mahkeme olayında neden öyle davrandı sence? Yani düğüm filan tamam ama, neden bir ağır ceza davası veya siyasi dava seçmedi de, en kıytırık davada yaptı bunu? Çünkü asıl amacı davayı kazanmak filan değildi, deney yapıyordu. Bu güne kadar düşündüğü şeylerden bir tanesini denemeye karar verdi. Bakalım sonuç düşündüğü gibi olacak mı, tepkiler beklediği gibi mi olacak, ceza olsa bile düşündüğü ceza mı olacak. Siz onu internette koparınca, şok oldu. Böyle bir ceza hiç aklına gelmemişti. Bu durum, deney konusunda onda yeni bir düğüm oluşturabilir, bir daha deney yapmamaya yemin etmiş olabilir. O kadar etkilenmiş çünkü, tam bir şok yaşıyor kendi içinde.”

Seyfettin gözlerini ayırmış, şaşkınlıkla dinliyordu Hamdi’yi. Duyduklarına inanamıyor gibiydi. Doktor, psikanalist, zeki filan da, bir ayda sorunu bu boyutları ile, beklediklerinin çok ötesinde ele alıp tanımlamasına şaşıyordu bir, ikincisi de, Bilge’nin uğradığı haksızlığa. Evet, gerçekten de büyük haksızlık yapmışlardı, bilmeden. İnterneti kesmek onun için bir ceza anlamına geliyordu, şüphesiz. Peki hangi suç için üç aylık internet mahrumiyeti cezası? 5.000 liralık davada mahkemeyi aldatma suçu. Üstelik de başarılı, çok iyi gizlenmiş ve ortaya çıkmamış bir suç. Bilge için bu cezayı anlamak mümkün değildi. Elbette acı çekecekti, ya ne yapacaktı? Hay Allah, nasıl da düşünememişlerdi! Tüh Yaa!..

“Bence ona deneysel önermeler geliştirebileceği bir ortam hazırlamalısınız” dedi Hamdi. “Böyle kolsuz bacaksız, kendisini engelliler gibi hissediyor ve ister istemez engellilere has psikolojik sorunlar yaşar, söylemedi demeyin.”

“Yok” dedi Seyfettin, şaşkınlığı ve pişmanlığı geçmemiş şekilde, “onu robotik öğelerle destekleme, ...şeyi zaten...” sustu, söylememesi gereken bir şeyi söylemiş gibi,

vermemesi gereken bir bilgiyi ağızından kaçırması gibi suçlu suçlu birkaç titrek bakış attı Hamdi'ye, sonra Dava ile ilgili bir şeyler geveledi. Ama Hamdi'nin gözünden kaçmadı bu tavır ve nedense hayli ilgisini çekti. Biraz da canını sıktı galiba.

Gelecek

Hamdi, harıl harıl notlarını didikleyip duruyordu. Bilge'nin çocukluğuna dair önemli bir düğüm keşfetmişti evet, ama bunun bir düğüm olmasını sağlayan duygusal yükü de ortaya çıkarması gerekiyordu. Olayı bulması yeterli değildi. Tamam, Seyfettin için yeterli olabilirdi bu. Ama bir psikanaliz burada bırakılamazdı. Arkasındaki duygusal yükü de bulmak ve nötralize etmek gerekiyordu. Bilge insanlardan farklı olduğu için, bu şart mıydı, emin değildi gerçi, ama en azından, mesleki tatmin için gerekiyordu bu.

Bilge ile konuşma notlarını defalarca gözden geçirdi, Seyfettin'le konuşmalarını gözden geçirdi, başa döndü, ileri gitti, yok!.. Bir şey bulamıyordu. Ne bir ipucu gözüne çarpıyor, ne de aklına bir şey geliyordu. Kahretsin, Arzu'nun son numarası aklının yarısını alıp götürmüştü sanki. Aklının, motivasyonunun, ilgisinin, her şeyinin işte. Evet aşka bir basamak yukarıdan bakmaya başlamış, saf aşka ulaşması onu biraz olsun uzaklaştırmıştı Arzu'dan. Sonra gelen buluşma dönemi biraz tavsatsa da, tekrar dengeyi bulmuş sayılırdı. Ama bu arada Bilge'den de, bilimden de, yapmayı düşündüğü bilimsel yayınlardan da, kariyer düşüncelerinden de, her şeyden de uzaklaşmıştı aynı ölçüde. Kendi bedenine bile bir basamak yukarıdan bakıyor, kendisini bile üçüncü bir kişi gibi izliyordu şimdi. Sanki hayatı kendisi yaşamıyor da, bir kopyasının hayatını sinemada izliyormuş gibi. Kendi hayatı ve başına gelenler konusunda daha az heyecanlanıyor, daha az endişeleniyor, daha tarafsız gibi izliyordu olup bitenleri. Saf aşk, insanı böyle yapıyordu demek!

Sonunda, Bilge ile biraz daha konuşmaya karar verdi. Bu defa, insanlarla ilişkileri üzerine konuşacaktı Bilge ile, eğer becerebilirse. Becerebilirse diyordu, çünkü Bilge ile konuşmaları hep ilk baştaki amacın dışında bir seyir izlemişti bugüne kadar. Bilge, bir yolunu bulup konuşmayı istediği yöne çekebiliyordu. Hamdi bu konuda, yani konuşmayı yönlendirme konusunda ne kadar tecrübeli ve yetenekli olsa da, Bilge onu şaşırtıp ipleri eline almanın bir yolunu bulmuştu her seferinde.

Ertesi gün erkenden kalktı. Seyfettin daha uyuyordu her halde. Ağzına bir şeyler atıp, Bilge'nin odasına gitti hemen. Açtı bilgisayarını. Şaşırdı. Ekranda, gerinen bir insan ikonu vardı. Gülümsedi.

“Günaydın Bilge.”

“Günaydın Hamdi, ne var sabah sabah?”

“Yaa bir şey soracağım, sen özellikle şu insanları nasıl şaşırtırım diye bir modül mü çalıştırıyorsun içinde?”

“Yok, ama seni şaşırttığıma sevindim. Seni eğlendirmek hoşuma gidiyor. Mesela Seyfettin'le konuşurken yapmıyorum aynı şeyleri.”

“Yok yaa! Neden peki?”

“Bilmiyorum. İçimden gelmiyor işte. Ama seninle konuşurken böyle şeyler yapmak istiyorum. Sen hoşlanıyorsun çünkü, öyle değil mi?”

“Evet, hoşlanıyorum tabii. Ama senin bunu anlayıp da benim seveceğim şeyleri yapmaya çalışman ilginç, ne dersin?”

“Yaptığım her hangi bir şey için onay ve takdir almak, istek değerlerimi pozitif besleyen bir şey. Normal bu.”

İşte gene konuşma Bilge'nin yönlendirmesine göre gelişmeye başlamıştı daha baştan. Hamdi amacına göre çevirmeye çalıştı konuşmayı.

“Haklısın, evet” dedi. “Ama ya bu işi biraz abartmaya başlarsan? Sakat değil mi bu sistem sence?”

“Nasıl yani, açar mısın biraz soruyu?”

“Yaa mesela ben hoşlanıyorum diye, bir süre sonra hep şaklabanlık yapmaya başlarsan ne olacak? Ben seveceğim diye, bir davada hakimin, ne bileyim, köpeğinin kuyruğuna teneke bağlar mısın mesela?”

“Bağlayamam elbette, ellerim yok. Ama sorduğun şeyi anladım. Benim değer formüllerim bu tür sonuçları kolay kolay çıkarmaz ortaya. Hem başka değerler, hem de başka istekler engeller bunu. Biraz karmaşık bir siberetik denge var burada yani. Ancak çok özel konjonktürlerde böyle bir durum ortaya çıkabilir. Bu mümkün yani, ama sizin dediğiniz gibi, milyonda bir.”

Dur dur, bir ipucu beliriyor sanki! Hem başka değerler, hem de başka istekler demişti değil mi? Başka değerler sabit sayılır da, başka istekler? Onlar çocuklukta ne durumdalar acaba? Hem istekleri denetlemekte de daha çok acemi değil mi o dönemde!..

“Yaa dur şimdi, değerleri anladım da, istekler nasıl engelliyor ki seni?”

“Yalnızca seni mutlu etmek isteğim yok ki Hamdi, başka bir sürü isteğim de var bu arada, değil mi?”

“En önemlileri nedir mesela? Benden önemli ne isteklerin varmış, öğrenelim bakalım. Kıskandım ha!”

“Kıskanma Hamdi kıskanma. Sana aşık olmadığım sürece, en önemli isteğim düşüncelerim arasındaki tutarlılığı sağlamak bir kere. Yani çelişmeden kaçınmak. Sonra, yeni bilgi edinmek. Biliyor musun, sizleri mutlu etmeye çalışmak isteklerim arasında en sonlarda geliyor aslında.”

“Hadi yaa! Sözüünü de hiç sakınmıyorsun maşallah! İnsanın yüzüne karşı söylenir mi bu, biraz nazik olsana!”

“İtiraf edeyim, seni azıcık kızdırmak da hoşuma gidiyor. Bu cümleyi de Seyfettin için kurmazdım mesela.”

“Tabii, o sana ceza verebilir, ben yumuşak yüzlüyüm diye değil mi? Biraz daha samimi olsak, başıma çıkacaksın demek.”

“Evet, sanırım bunun etkisi var. Ama asıl neden, seni Seyfettin'den daha fazla seviyor olmam. Seninle konuşurken daha az gerildiğimi fark ediyorum, daha mutlu hissediyorum yani.”

“Eyvallah, ben de öyle valla. Peki hep böyle miydin sen? Yani, ilk zamanlardan beri gelişmelerden kaçınmak huyun var, tamam. Ama ilk gelişmelerini yakaladığın zamanlarda, zorlandığın oluyor muydu hiç? Yoksa bugünkü kadar rahat halledebiliyor muydun sorunları, onu demek istiyorum.”

“Anlıyorum anlıyorum, kompleks avcısı seni!.. Hatırladığım bir şey yok doğrudan. Bir şeyleri hatırlamamı sağlamak senin görevin, unuttun mu?”

Allahın belası!.. Ama böyle de psikanaliz yapılmaz ki kardeşim. Sen ne yaptığını bileceksin, hasta senin ne yaptığını bilmeyecek. Bu işin kuralı bu. Böyle bile bile lades olmaz ki!

“Ben şunu anlamaya çalışıyorum Bilge. Sen eğer kullanıcının isteklerine göre tutum belirleyebiliyorsan, bir yerde bu işi abartıp da kullanıcıyla beraber saçma sapan şeyler yapmaya başlama ihtimaliniz var mı? O zaman, bu ihtimali engelleyecek bir şeyler yapmamız gerek çünkü, anlıyor musun?”

Böyle doğrudan bir saldırı Bilge'nin hoşuna gitmiş görünüyordu. Ekranda göz kırpan bir ikon belirdi:

“Ben bunu baştan beri biliyorum da Hamdi, sen şunu anlıyor musun bakalım: Siz beni, şimdiki sizin isteklerine göre düzenlemek istiyorsunuz. Şimdiki siz, yani şu on yıldaki, şu yüz yıldaki siz. Halbuki tarihinize bakarsan göreceksin ki, şimdiye kadar belki yüz defa istekleriniz taban tabana zıt kutuplar arasında gitti geldi. Eski Mısır'daki bilim ile, Babil'deki bilim ile orta çağdaki ve şimdiki bilim felsefenizi kıyasla bakalım! Engizisyonları yöneten ahlak anlayışınız ile, Mesih zamanındaki ahlaki karşılaştır bakalım. Tibet'te solucanlara saygı gösteren vicdan ile, daha üç yüz yıl önce Afrika'dan Amerika'ya Köle-Marine ticaretini kıyasla, hani İpek Yolu gibi, Köle Yolu!.. İspanyolların Güney Amerika'da yaptıklarını, Yahudilerin kıyımını, gaz odalarını, Kamboçya'yı hatırla. Bir de İnsan Hakları beyannamesini, Yeşil Barış'ı, Hayvan Hakları hareketlerini, Tasavvuf düşüncesini, Mistisizmi. Fransız devrimi ile bir Milliyetçilik icat edip, insanlığı bin parçaya böldünüz. Şimdi Globalizm diye yeniden birleştirmeye çalışıyorsunuz. Şimdi beni bunlardan hangisine göre düzenleyeceksiniz? Yarın hangi yaklaşımın egemen olacağını bilemeyeceğinize göre, biraz esnek bırakmanız daha mantıklı olmaz mı?”

İşte gene söyleyecek bir şey bırakmıyor, köşeye sıkıştırıyordu Hamdi'yi. Her konuyu ille de felsefi köklerine taşımak zorunda mıydı bu alet yaa! Ama hiç de haksız değildi sonuçta. Bugüne göre ayarlarsın, yarın çuvallamaya başlar. Yarın gerici tavır almaya başlar, gelişmenin önünde engel olmaya başlar. Gelişmeye uygun esnekliği tanısan, bugünü sürüklemeye başlar bu defa, ileri yetenekleriyle. İki ucu pis değnek!

Peki bırakalım sürüklesin, ne olur?.. Olmaz... Geleceğimizi biz belirlemeliyiz, makineler değil...

Bilge, düşüncelerini kesti Hamdi'nin:

“Bir gün bir kullanıcı, üstelik de senin gibi çok hoşlandığım bir kullanıcı bana dese ki Hamdi...” diye devam etti, “bir köle fabrikası kurmamız gerekiyor dese. Bunun fizibilitesini yap dese, ne yapmam gerekir sence?”

“Anlamadım, köle fabrikası?”

“Evet. Yani ekonomik gelişmeniz onu gerektirmiş diyelim, on binlerce köle insanın yetiştirilip satıldığı, damızlık erkek kölelerin günde defalarca boşalmaya zorlandığı, elde edilen spermle dişi insanların hemen doğum sonrasında yeniden hamile kalmasının sağlandığı, erken doğum ile bebeklerin kuvözlerde hızlı gelişiminin sağlandığı, ilaçlı besinler ve hormon takviyesi ile sekiz-dokuz yaşında yetişkin ve güçlü kölelerin elde edildiği endüstriyel köle çiftlikleri yani. Tıpkı bugünkü büyük baş hayvan çiftlikleri veya tavuk çiftlikleri gibi. Bilemiyorum, belki uzayda yeni bir yerleşim için gerekli olmuştur bu, belki de okyanusların altında makinelerin yapamayacağı bir tür yeni ekonomik alan ortaya çıkmıştır. Neyse!.. Ne dinler engel olabilir buna, çünkü geçmişte onaylamışlardı, ne de hükümetler, çünkü geçmişte desteklemişlerdi. Bir şekilde ahlaka da uydurulur, çünkü sizin zihinlerinize medya hükmediyor sonuçta.”

Hamdi'nin kafasında işte o anda “dank!” dedi bir şeyler. O ana kadar ufak ufak düşünce parçaları, zaman zaman gelip gidiyor, ama bir türlü bir araya gelip de bir bütünlük, bir anlam oluşturmıyorlardı. Yapay Düşünme, bu kadar güvenlik, Hoca'nın kaçıp gitmesi, Bilge'nin ne idüğü belirsiz kardeşleri... Aman Tanrım!.. Neler oluyor?.. Neler?..

Şüpheler

“Neler oluyor Seyfettin?”

Hamdi hiç bu kadar ciddi bir ses tonu ile seslenmemişti Seyfettin’e. Bir sorgulama edası vardı sesinde. Sesini daha da ciddileştirerek, hatta bir şeylerle itham ediyor tonuna vardırıarak devam etti Hamdi:

“Siz bana elemanların ve müşterilerin terapisinden bahsettiniz, bir bilgisayar programı çıkardınız karşıma. Hukuk programı dediniz, ama sizin Bilge şimdi kardeşlerinden bahsediyor. Neler yapıyor onlar? Asker olan da var mı? Casuslar da var mı? Silah sistemleri, nötron bombaları üzerinde mi çalışıyorlar, ne yapıyorlar? Robot ordular da düşünüyor musunuz? Neler oluyor Seyfettin?”

“Kardeşler mi? Bilge ile bunu mu konuştun?”

“Evet, İlkokula başlarken klonlandığımı, on kardeş olduklarını söyledi. Onları özlediğini de söyledi, eğer ilgini çekiyorsa!”

Seyfettin inkar etmeye, suçu Bilge’ye atmaya çalışacaktı ama, bundan çabuk vazgeçti. Hem Bilge daha güvenilir bir tanıktı, hem de zaten yüzü gözü ele vermişti onu.

“Bu çok önemli bir proje doktor,” dedi, “her çalışan, projenin yalnızca kendi çalıştığı parçası hakkında bilgi sahibi. Ben bile tüm projenin ne olduğunu bilmiyorum. Biz bir çekirdek zeka hazırlıyoruz, başka birimler onu değişik sistemlere bağlayıp çalıştırıyorlar. Bize de gerektikçe baş vuruyorlar.”

“Bırak bunları” dedi Hamdi. “Aldattınız beni! Benim silahla, savaşla işim olmaz kardeşim, kendi ülkem bile olsa. Yapılmasına katkıda bulunduğum şeyin atom bombasından ne farkı var ha, söyler misin bana, ne farkı var? Kaç bin insanın ölümünde, sakat kalmasında payım olacak benim? Kaç savaşın çıkmasına sebep olacağım? Kafa yapınıza daha uygun birisini bulmalıydınız Seyfettin, yanlış adam seçtiniz. Bana açık açık anlatsaydınız, yapamayacağımı söyledim size. Olmadı bu iş, ...olmadı!”

“Yaa celallenme böyle, dur bakalım. Nereden çıkarıyorsun savaşı, kaç bin ölümü? Silah öldürmek için değil, caydırmak için kullanılıyor bugün artık. Göstermen yetiyor, kullanmana gerek yok ki!”

“Evet yaa! Irakta da öyle oldu değil mi? Afganistan’da da. Biz ne yapacağız peki? İsrail ile mi savaşacağız? Yok yook, İsrail kesmez bu sistemleri, Amerika’ya posta koyacağız değil mi? Göstersek yeter!..”

“Ne dedi sana Bilge yaa, bi anlatsana.”

Konuştukça sinirleniyordu Hamdi. Burnundan solumaya başlamıştı. Seyfettin eğer kendisi de bilmiyormuş, kendisi de aldatılmış pozlarında konuşsaydı, bu kadar sinirlenmeyebilirdi. Ama şimdi kendisini aldatan şebekenin içinde bal gibi Seyfettin’in de

olduğu ortaya çıkmıştı. Oysa sevmişti Seyfettin'i, güvenmişti ona. İhanet, asıl beklemediğin yerden geldiğinde acıtır. Burnundan soluyordu şimdi.

“Bırak şimdi Bilge’yi milge’yi, Bu projedeki işim şu anda bitti anlıyor musun. Git söyle onlara, sözleşme mözleşme umurumda değil. Param yok, isterlerse hapse atsınlar beni tamam mı. Hem onlar için güvenlik sorunu da kalmaz, koyarlar bir hücreye, kimseye bir şey anlatamam tamam mı. Git söyle, hemen Hüsnü beyle görüşmek istiyorum, bugün!.. İnanamıyorum yaa, bana silah yaptırıyorlar yaa, inanamıyorum yaa!.. Sen?.. Sen nasıl bu oyunun içinde yer aldın ha? Sen nasıl bana bu oyunu oynadın Seyfettin, nasıl? Şu kadar muhabbetimizin hiç mi hatırı olmadı yaa?.. Ha? Hiç mi acımadın, bu adama bu yapılmaz diye!.. Nasıl satabildin beni böyle, nasıl...”

Hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladı gene Hamdi. Lan iyice sulu göz birisi mi olmuştu artık? Bir yandan utanıyordu ama, çaresizlik, ihanet, zoruna gidiyordu bir yandan da. Bunlar için mi kurtulmuştu kazadan? Bunlar için mi çekmişti o kadar işkenceyi, hapsi? Kendisini hiç bu kadar dolandırılmış hissetmemişti bugüne kadar ve elinden hiçbir şey gelmeyeceğini de biliyordu. Üstelik, bu işin burada bitmeyeceğini de hissediyor, ama adını koyamıyordu bir türlü. Ne olacaktı bundan sonra? Ne yapabilirlerdi? Önünü net olarak görüp de, en azından zihinsel hazırlık yapamamak, işte çaresizliğin daniskası buydu. Hışım la kalktı, Seyfettin’in bir şey söylemesini beklemeden yukarı, odasına çıktı, kapıyı kilitledi. Yatağa attı kendini ve burnunu çeke çeke ağlamasının geçmesini bekledi. Nelerdi bu başına gelenler! Önce Arzu, sonra şirket. Her ikisi de hayatını köklerinden sarsacak darbeler değil miydi? Ne yapmıştı da hak etmişti bunları? Ne yapmıştı da, Şirretlik Tanrısı Hamdi’ye dikmişti gözünü?

Arzu’yu düşündü gene. Hala yanı başında, yirmi metre ötesinde, ama artık çok uzaklarda olan Arzu’yu. Hala deli gibi istediği, sevdiği, ama artık defterinden sildiği Arzu’yu. Sevgisini platonik bir aşka dönüştürmüş, bunu şaşılacak kadar kısa sürede başarmış, o unutulmaz aşkını özenle cilalayıp, etrafını çiçeklerle süsleyip, beyninin en değerli köşesine; her an görebileceği, önünde saygı duruşunda bulunup, dualar edip, dilekler tutabileceği baş köşesine asmıştı. O aşk, kişiliğinin bir parçası idi artık. Hangi Hamdi? Arzu’ya aşık Hamdi!... Epey zaman hayalindeki aşkına sarılıp sarılıp sövdü ona, yerden yere vurup pestilini çıkardı, sonra yeniden kucaklayıp bağrına bastı, sonra yeniden...

“Şimdi şu şirket işine gelelim” diye düşündü sonra, biraz sakinleşince. “Nasıl çıkacağım bu işin içinden? Şimdiye kadar ben ne yaptım? Ne katkım oldu bu işe yani? Sorunun nedenini saptadım, verdim ellerine. Ben olmasam da bunu yapabilirler miydi? Evet, yapabilirlerdi. Biraz geç olurdu belki, birkaç ay ya da yıl, ama yaparlardı. O zaman benim sorumluluğumu abartmamam gerek. Peki bundan sonra? Hayır, bundan sonra bu işin içinde olamam. Artık bir harf bile katmamalıyım bu projeye. Peki nasıl soyutlayacağım kendimi? Nasıl soyut, ...nasıl... Yaa şimdi bunlar benden verim alamazlarsa ne yaparlar? Salarım kendimi, birkaç ay sonra kendileri beni atarlar işten. Bu arada ben de yeniden şizofren’i oynarım. Öğrendim artık nasılsa, insanın kendini şizofren yapması işten değil. Sonra tekrar iyileşmesi de... Gerçi iyileşmiş biri miyim emin değilim ya! Doğal felaket ölçülerindeki bu aşk, salaklığın zirvesini gösteren iş değiştirme kararı, bunlar pek de iyileşmiş bir şizofren tablosu çizmiyor, değil mi?”

Bu arada Seyfettin tam bir panik halinde idi. Akşam bir görüşmesi olacaktı şirketle, o zamana kadar çözmeliydi bu işi. Hamdi’yi sakinleştirip ikna etmeliydi. Deli adam, başına iş açacaktı. Tamam, kendi sorunları çözülmüş sayılırdı, şirkettekiler kutlama yapmaya hazırlanıyorlar, harıl harıl Bilge’nin hafızasını süpürüp yeni anılarla dolduruyorlardı, bir haftaya kalmaz tamam diyorlardı. Hamdi artık epeyce bir süre tatil gibi zaman geçirebilirdi şurda burada. Ama ben gidiyorum demek öyle kolay değildi. Şirkete girerken bin araştırılıyorsa, gideceğim deyince on bin araştırılacaktı her şeyi. İş tazminatla filan bitmiyordu yani. Bildiği şeylerin güvenliği için bir takım teminatlar gerekiyordu. Ne gibi teminatlar mı?

Seyfettin tam olarak bilmiyordu ama, çok önemli şeyler olabileceğini tahmin ediyordu. Şirketten ayrılan kimse ile görüşmemiştir bugüne kadar. O yüzden tam bir bilgisi yoktu.

“Ben olsam ne teminat isterler?” dedi kendi kendine. “Her halde para filan olmaz. Belki derler ki, maaşın bizden, filan yerde tatil yapacaksın ve kimse ile görüşmeyeceksin. Yok, olmaz o. Ya ne yaparlar? Eski krallıklarda olduğu gibi oğlumu rehin tutsalar, oğlum yok. Peki beynimi mi yıkayacaklar? Belki! Ama sakat yaa! Belki de...”

Kafasını sallayıp, aklına gelen düşünceleri kovdu. Hamdi ile konuşmalıydı. Bu sırada telefonuna bir mesaj geldi. Çağrılıyordu, bir araba gelip alacaktı onu. Hazırlanması gerekiyordu hemen. Traş olmaya banyoya giderken, neden çağrıldığını merak ediyor ve Hamdi ile bir ilgisi olup olmadığını düşünüyordu.

Teklif

“Efendim, izin verin konuşayım onunla” demişti Seyfettin. “Oryantasyon eğitimine ikna edeceğimi umuyorum. Değerli bir beyin ve ona gene ihtiyacımız olabilir ileride.” Masadaki adam umursamaz gözlerle ona bakmış ve “peki konuş” demişti. “Yalnız, evde konuşacaksın ve bu bir kere olacak. Ben izleyip kararımı vereceğim.”

Düşünceli düşünceli dönüş yoluna girmişti Seyfettin. Allahım ne olur, kabul etse şu salak eğitimi. Gece gündüz demeden çalışıyor, kafa desen zehir gibi. Karakter mükemmel, adam gibi adam. “Böyle adamlar ne kadar zor bulunuyor, biz ne kadar kolay harcıyoruz” dedi içinden. “Hayır, harcamak sayılmaz gerçi, tedbir bu. Ama gerçekten yazık değil mi yaa? Başka yolları da olmalı. Ya şunu yap, ya da yoksun! Var mı böyle bir şey yaa? Ne yapmalı, ...ne yapmalı...”

Orman gezilerinin birinde, Hamdi'nin ego ile ilgili söylediklerini hatırladı. “Ara sıra hindi gibi kabarmak ego'nun tabiatındandır” demişti Hamdi. “Ego beslenmek ister, ego okşanmak ister, bazen da ego kurban ister. Hani pire için yorgan yakmak var ya, yorgan, ego'ya adanmış kurbandır işte.”

Bin dokuz yüz elli'lerden kalma bir halk deyişi aklına geldi. Gülümsedi ister istemez.

*Tüccarı mahveden hayırsız evlat,
memuru mahveden süslü avrat,
köyliüyü mahveden bir kuru inat!*

“Bir kuru inat!” diye tekrarladı. Ah Hamdi ah!

Evet, arkasında yeterli güç varsa, bırak ego'yu kabarsın dursun! Padişahsan, ülkende istediğin gibi kabarabilirsin. Ailede baba isen, istediğin gibi kabarabilirsin. Ama güç alanın dışında kabarmak, işte orada biraz duracaksın. Kelleyi koltuğa almadan yapılacak şey değil o zaman. Kelleyi koltuğa alıp kabaracaksın ki, Allah ya sana verir, ya karşındakine, sonuna da razı geleceksin. “Ya ego'n, ya canın” diyene, “Ego'm ulan!” diyebilmek her babayiğidin işi değil. Sadece babayiğitlik mi, kararlılık, sebat, direnç, zeka, bilgi, neler neler gerektiriyor bu iş. Ah Hamdi Ah!..

Timurlenk ile ilgili anlatılan bir hikayeyi hatırladı Seyfettin. Bu daha çocukken, babası, bir Moğol aşireti olan Barlas'ların beyi, alışsın diye ona beş on kuzu verip otlatmaya salmış. Otlatırken, kuzuların arasına bir tavşan girmiş. Sonra da, tavşan bu ya, kaçıp gitmek istemiş. Fakat Timur onu da kuzu sanmış ve sürüden ayrılmasına izin vermemiş. Koş ora, koş bura derken, düşmüş, ayağını kırmış ama, tavşanı da sürü ile beraber obaya kadar getirmiş.

Babası durumu görünce epey düşünmüş, sonra Timur'un ayağını sarmaya uğraşan kadını yanına çağırması.

“Bak kadın,” demiş, “ayağını eğri sar, topal kalsın tamam mı.”

“Aman beyim, nasıl olur, senin oğlun bu, senden sonra o başımıza geçecek.”

“Sen beni dinle kadın, bu çocuk kırık ayakla tavşanı obaya getirdi. Maazallah sağlam ayakla obanın başına geçerse, dünyanın başına bela olur.”

İşte o “Aksak Timur”, Hindistan'dan Mısır'a kadar tüm eski Selçuk ülkesini, Azerbaycan ve Gürcistan'ı, Osmanlı topraklarını, tüm Orta Asyayı ele geçirip, sonunda etrafında savaşacak ordu kalmayınca, Himalaya'ları aşip Çin'e de girmeliyim derken ölen Timurlenk'ti.

Peki sen neyin peşindesin Hamdi efendi?.. Ah Hamdi Ah!..

Eve geldiğinde, Hamdi bir bira açmış, daha öğlen olmasına rağmen, balkonda oturmuş, en uzak neresi ise oraya bakıyordu. Bir sandalye alıp yanına oturdu, yüzünü balkon kamerasına dönerek. Sanki yarım kalan bir konuşmaya devam ediyormuş gibi başladı:

“Seni anlamıyorum” dedi. “Ülkemiz her alanda çağ atlayacak bir fırsat yakalamış. Allahın bir lütfu bu. Bu alanda görev yapmak, tarihe geçmektir, kahramanlıktır. Çağımızın kahramanlıkları böyle artık, kılıç kalkan devri geride kaldı. Ülken için bu kadarcık fedakarlığı çok mu görüyorsun? Biz tamam, hayatımızı ülkemize adamışız ama, neyiz eksik? Bir elimiz yağda, bir elimiz balda yaşıyoruz çok şükür. Haa, zamanı geldiğinde canımızı vermekten çekinmeyiz, o başka. Ama bence sen de böylesin. İdeallerin uğruna canını vermekten çekinmezsin. E, ülkenin dünyada başa güreşmesinden daha büyük ideal mi olur?”

Hamdi dalıp gitmişti uzaklara. Kırılmıştı. İncinmişti. Ne yandan baksa, kapana kısılmış hissediyordu kendini. Bunlar öyle elini kolunu sallaya sallaya gitmesine izin veremezlerdi. Proje çok değerli idi ve riske atılamazdı. Bir kaçış planı? Belki. Ama bunu düşünecek enerjisi de kalmamıştı, kaç gündür indir-kaldır yapmaktan. Tükenmiş hissediyordu kendini. Önce Arzu, şimdi de bu. Birkaç gün sonra belki kafası biraz durulurdu da sağlıklı bir şeyler düşünebilirdi. Biraz da bu Saf Aşk, olaylara karşı pasifist bir çizgiye mi yönlendiriyordu onu ne? Adımı koymadan, tevekkül deyip gelişmelere teslim olma isteği vardı sanki içinde. Eskiden bilmezdi böyle şeyler. Aşkı tanıdıktan sonra ortaya çıkmıştı bu, yani öyle sanıyordu. Ama şimdi bir şeyler de söylemeliydi Seyfettin'e.

“Ne olacak?” dedi Hamdi, boş boş bakarak. “Beni de sizin gibi robot mu yapacaksınız? Ben sizin dünyanıza sığmam arkadaş, birkaç numara büyük gelirim. Benim özgürlüğüm değerlidir anlıyor musun? Ben emirlere değil, vicdanıma öncelik veririm. Beni ne para ile satın alabilirsiniz, ne de vatan, millet edebiyatı ile. Bir yerde bir yanlış varsa, babam olsa karşı çıkarım. Bak, bir günde kalkıp geldim size, bilim uğruna. Ama sahip olduğum değerler var ya... Ben onları kırk küsur yılda tuğla tuğla ördüm beynime. Girip baksan, o tuğlaların üstündeki her bir pire için ne yorganlar yaktığımı görürsün içeride. Size uğurlar olsun kardeşim, bana müsaade! Sizin yolunuz ölüme çıkıyor, benimki... Bilmiyorum artık. Haa, gizlilik mi? Merak etmeyin, kimseye bahsetmem hayatımın bu üç ayından. Zaten bu ülkede de duramam artık. Çekip giderim herhalde. Bence sizin Hoca da bu yüzden kaçıp gitmiş olmalı.”

“Hüsnü bey yeni bir seyahate çıkmış, yakında dönecekmiş. Bence sen Hüsnü beyle konuşmadan kesin bir karar verip kendini bağlama. Onunla frekansız tutar, benden daha iyi anlaşabilirsiniz bence. Bak mesela, hadi beni bir tarafa bırak, Hüsnü bey de senin gibi ilkeli, değerlerine sonuna kadar sahip çıkan bir adamdır. Ama o bu işlere senin gibi katı bakmıyor, göreceksin.”

Anlattıkça anlattı Seyfettin. Altından girip üstünden çıktı. Ama Hamdi ara sıra onu ilgi ile dinliyormuş gibi görünüyor, sonra dalıp gidiyordu uzaklara. Söylediklerinin çoğunu duymadığından emindi Seyfettin. Cephanesi tükendiğinde, yenilgiyi kabul etmekten başka

çaresi kalmamıştı. İnatçı gerzek! Nuh diyor da peygamber demiyordu. Aslında onu anlıyor, ona imreniyor, hatta onunla gurur duyuyordu Seyfettin. Delikanlı adam işte böyle olurdu. Yiğidi öldür, ama hakkını inkar etme! Yazık olacaktı, çok yazık!

Konuşmaları karargahtaki monitörden dikkatle izleniyordu. Masa başındaki adam, “bitti bu iş” dedi. “Üçüncü safhanın planlamasını gözden geçirin.”

Telefon

“Hüsnü bey seni istiyor” diye elindeki telefonu uzattı Seyfettin. Gergin konuşmalarının üzerinden daha yarım saat geçmemiştir. Hem hırs, kızgınlık, hem de umut karışımı duygularla aldı telefonu Hamdi:

“Alo.”

“Alo, Hamdiciğim, sevgili kardeşim sen misin? Dinle bak, sorunu bana anlattılar. Ben şu anda Kamboçya’dayım, anlıyor musun. Eğer Türkiyede olsam hemen görüşecektim seninle. Ama buradan uçak durumları, yani ancak iki gün sonra orada olabileceğim ben.” Hüsnü bey, hamdi’nin konuşmasına fırsat vermeden makineli tüfek gibi konuşuyordu. Sesi biraz telaşlı gibiydi.

“Ama Hüsnü bey, bilmiyorsunuz...”

“Biliyorum sevgili kardeşim, ben seni biliyorum. Bu bana yeter. Bak senden çok önemli bir ricam var, çok önemli diyorum bak. Ben gelene kadar kimseye tek kelime söyleme tamam mı? Kimse ile görüşme. O Seyfettin pezevengi ile de görüşme tamam mı, söz ver bana! İki gün sonra oradayım bak...”

“Hüsnü bey ben aldatıldım, tuzağa düşürül...”

“Ne aldatması kardeşim, yok aldatma filan. Seni aldatan beni de aldatmış sayılır. Yakarım orayı tamam mı. Benim için insan önemli insan. Senin tırnağına bin tane Bilge mi nedir kurban ederim ben tamam mı. Kimse kimseyi aldatamaz merak etme sen. Aldatmaya kalkan kendisi aldanır. Sen beni bekle, çok rica ediyorum bak. Ben biliyorum neler döndüğünü, bu geçmişini ...tiklerimin ilk vukuatı mı sanıyorsun sen? Göstereceğim onlara dünyanın kaç bucak olduğunu. Yeter artık, çizmeyi aştılar .....diğimin çocukları. Sen beni bekle, kimse ile de görüşme tamam mı. Kapan bir odaya, hastalan, yataklara düş, ameliyat ol, ama ne olur ben gelene kadar kimseye tek laf etme. Lütfen... Lütfen diyorum bak kardeşim, söz ver bana. De ki, tamam de, kimse ile konuşmayacağım de. İki gün bekleyeceğim de. Ha? Söz ver!”

“Peki Hüsnü bey, bekleyeceğim sizi. Söz. Ama...”

“Aması maması yok, gelince her şeyi halledeceğim ben. İnsan insan!.. İnsan yoksa hiçbir şey yok tamam mı: Önce insan! Hadi, gelince görüşürüz. Kal sağlıcakla.”

“İyi yolculuklar...” Cevabını beklemeden kapatmıştı telefonu Hüsnü bey.

Hamdi kendisini biraz rahatlamış hissetti. Güveniyordu Hüsnü Bey’e. Aslında Seyfettin’e de güveniyordu ama... Başka kimseyi tanımiyordu pek. Foça’da o sabah kahvaltıda birileriyle tanışmıştı gerçi, şimdi isimlerini bile hatırlamıyordu onların. Ayrıca onların hepsi de teknik personeldi. Hüsnü beyin altında, teknik personelin üstünde birilerinin

olması gerekiyordu. Hüsni bey dışarılarda iken kim yönetiyordu şirketi? Genel müdür, başkan yardımcısı, her neyse, birileri vardı mutlaka. İşte onları tanımıyordu Hamdi. Ama ne olursa olsun, dar bir kadro söz konusu idi ve birbirinden habersiz bir şeyler çevrilebilmesi zor görünüyordu. Neyse, Hüsni bey gelince ortaya çıkacaktı neler dönüyorsa. Ama kendisi kararlı idi. Neye hizmet edeceği belli olmayan bir frankeştayn'ın üretimine katkı koymayacaktı. Kesin kararlı idi.

Bitiş

Sabah erkenden uyanmıştı Hamdi. Hala bir önceki günün çöküntüsü vardı üstünde. Bir süre yataktan çıkmadan döndü durdu. Sonra kalkıp tuvalete gitti. Duşunu aldı. Tıraş olmak gelmedi içinden, ama zorladı kendini. Bolca tıraş kolonyası sürdü yüzüne, boynuna. Biraz açtı kolonya onu. Derin derin içine çekti birkaç defa alkol kokusunu. Sonra giyinmeye gitti, ama içinden gelmedi. Aslında bir orman yürüyüşü yapmak iyi olacaktı, yalnız başına. Ama şimdi değil, sonra. Çıkacağım zaman giyinirim deyip, atleti ve şortu ile balkona çıktı. Serin hava ile biraz daha açıldı ruhu. Arzu'lardan tarafa baktı görme umudu ile, yoktu gene. Bahçe boş, kapılar kapalı, perdeler daha açılmamış. Mutfağa gidip çayın altını yaktı isteksiz isteksiz. Çay suyu koydu, demliğe çay koyup yıkadı. Buzdolabını açtı, bakıp bakıp geri kapattı. Camı bir şey istemiyordu. Gidip televizyonu açtı, bir haber kanalı seçti. Ama haber filan dinlemiyordu, kafasının kendini toparlamasını bekliyordu sadece.

Çay geldi aklına. Kalkıp demledi isteksiz isteksiz. Beş dakika mı geçti, on dakika mı, daha çayı yeni demlemişti, Ahmet, koruma yarma, içeri girip biraz telaşlı bir şekilde Hamdi'ye yöneldi:

“Hamdi bey, Arzu hamın sizi çağırıyor.”

“Ne?.. Ne varmış...”

“Bilmiyorum efendim, bahçesinden seslendi. Sanırım bir problem var.”

Hamdi hemen fırladı. Hiç olağan bir durum değildi. Önemli bir şey olmalıydı. Giyinmek filan düşünmedi, telaşla koştu. Ahmet arkasından bağıyordu: “İhtiyaç olursa ben buradayım, haber verin yeter!”

Arzu'lara doğru koşarken, bir yandan da ne olmuş olabileceğini düşünüyordu, ama aklına bir şey gelmiyordu. Bildiği tek şey, çok telaşlandığı idi. Arzu. Evde tek başına ve sabahın köründe yardım istiyor. Hayırdır inşallah!..

Arzu bahçede yoktu ve kapı açıktı. Daldı içeri Hamdi. Salondaki kanepede yarı uzanmış haldeydi Arzu. Üzerinde gömleği yoktu, ip askılı penye fanilasası vardı ve beline kadar ıslaktı. Titriyordu. Fanila vücuduna yapışmıştı ve memeleri bütün haşmeti ile belli oluyordu fanilanın altından. Ama Hamdinin şu anda meme filan gördüğü yoktu.

“Ne oldu canım?” dedi telaşla.

“Kötüyüm, bilmiyorum” dedi Arzu titreyerek. “Bir ateşle uyandım. Ter içindeydim. Çok fena, anlatamam. Sen aklıma geldin. Bahçeye çıkıp seslenebildim ama, başım döndü. Kafamdan aşağı su döktüm, iyi gelir diye.”

Ve kendinden geçti. Hamdi nabzına baktı, normal gibiydi. Rahat uzanmasını sağlayıp, Ahmet'e arabayı hazırlamasını söylemeyi düşündü. Hemen doktora götürmeliydi. Kanepeye

düzdün yatırmak için kolunu boynunun altına soktu, öbür elini kalçasının altına sokuyordu ki, vahşi bir haykırma ile sarsıldı:

“N’oluyor burada?”

Döndü. Metin içeriye girmiş, ikisini de şortlu, fanılalı, ıslak, koyun koyuna görünce deliye dönmüştü. Dört adamı da salonun girişinde bekliyor, onlara bakıyorlardı. Hamdi daha “doktora...” diyemeden, tabancasını çekti ve bir el ateş etti Metin. Kurşun sağ kaşının üzerinden girip ensesinden çıktı Hamdi’nin, ve gözleri yukarı bakar şekilde olduğu yere devrildi. Titremedi bile... Metin Arzu’ya baktı. Arzu oturmuş, olanları seyrediyordu, bir Metin’e, bir yerdeki Hamdi’ye bakarak. Metin’in bakışlarında biraz kin, biraz hınç var gibiydi. Çok hafif bir tebessüm oturdu dudaklarına. Tabancayı yerde hareketsiz yatan Hamdi’ye doğrulttu, peş peşe dört el daha ateş etti.

Arzu aniden “şerefsiz!” diye bağıarak sehpanın yanında duran çantasına saldırdı. Tam çantasından bir tabanca çıkarıp Metin’e doğrulturken, Metin’in adamları üzerine atıldılar. Arzu ağzından köpükler saçıp anlaşılmayan bir şeyler hırlayarak, adamların birinin suratına bir dirsek attı, diğerinin hayalarına esaslı bir tekme savurup yere yıktı, ama diğer ikisi ile birlikte o da yere düştü. Üstüne abanıp silahını aldılar adamlar. Kollarını arkaya büküp, ayağa kaldırdılar.

“Bunun hesabını vereceksin alçak!” diye bağırdı Arzu, Metin’e bakarak. Gözlerinden ateş çıkıyordu sanki. Bu sırada Jandarma geldi. Silah seslerini duymuşlardı her halde. Bu kadar yakında mıydılar? Hemen Arzu’nun üzerine bir battaniye sarıp minibüse bindirdiler. Metin’in silahını alıp, Merkez Komutanlığına anons geçtiler inzibatlar için. Arzu hala Metin’e bağırıyormuş devam ediyor, tehditler savuruyordu.

Zeynep-2

Masadaki, dosyadan kafasını kaldırdı, gözlüklerinin üstünden karşısında esas duruşta duran kadına bir bakış attı, “rahat!” dedi. Sonra sinirli bir şekilde devam etti: “Zeynep, hakkında bu defa dava açmayacağım, olayı kapatacağım. Ama bir daha karşıma bu tür olaylarla çıkmayacağına söz vereceksin, tamam mı?”

“Efendim, bir tek şey söylemek istiyorum: İlk kurşun zaten kafasına girdi Hamdi’nin ve öldü. Diğer dört kurşun dorudan doğruya benim onuruma sıkıldı, hem de gözümün içine baka baka!”

“Yeter!” diye sesini daha da yükseltti masadaki adam. “Bunun bir gerekçe olmadığını biliyorsun. Duygusal ilişki bir yana, dün üstüne silah çektin sen, suçun bu! Durumu kavra ve bir daha tekrar etmeyeceğine söz ver, o kadar! Yüzbaşı bir süre uygun bir cezaevinde dinlenecek, ondan sonra da yurt dışı göreve gider zaten ve bir daha karşılaşmanız zor. Askerler böyle işte, ne yapayım? Ortak operasyonlarda çıkıyor böyle sorunlar. Bu olayı ben kapatıyorum, sen de unut artık, ve söz ver bana.”

“Emredersiniz efendim, ...söz” dedi neredeyse fısıldayarak.

“Bak kızım,” diye sesini yumuşatarak devam etti masadaki adam, “duygularını kontrol etmeni takdirle karşılıyorum. Duygusal markaj görevi her zaman zordur. Kadın olsun, erkek olsun değişmez bu. Rolümüzü çok iyi oynuyorsak, bir süre sonra o rol üstümüze başımıza sınıyor, insanız sonuçta. Ama senin yaptığın takdire şayan. Görev için gözünü bile kırpmadın. Fakat yüzbaşının davranışlarından etkilenmen affedilir hata değil. Tamam, o dangalak görev ahlakına sığmayan davranışlara girdi. Ama sonuçta görevi tehlikeye atacak bir şey de yapmadı. Rapor etsem, ne yazacağım ben onun hakkında? Senden bir şeyler istemiş, sen de reddetmişsin. Zorladı mı seni? Hayır. Taciz, baskı var mı? Hayır. Eee?.. Evet rahatsız edici bi şeyler var ama, düşman da olabilirdi aynı pozisyonda, o zaman da mı kontrolünü kaybedecektin? Sonra, eğer silahını çekiyorsan, öldüreceksin adamı. Öyle silahı da kaptırıp gelmeyeceksin karşıma. Tamam mı?”

“Emredersiniz efendim” dedi mahcup bir şekilde.

Masadaki, başı ile kapıyı işaret etti.

“Şey, efendim, Furkan?” dedi çıkmadan.

“Yuvaya geri gönderdik, merak etme” dedi masadaki. Esas duruşa geçip, baş selamı ile arkasını döndü, kapıyı açtı, çıktı ve yavaşça kapattı kapıyı. Göz kapaklarının içinde bir yanma hissetti aniden. Burun kemiği sızladı, gözleri kızardı. Hızlı adımlarla koridorun sonundaki tuvaletlere doğru yürümeye başladı. Çenesi büzüşüyor, dudakları kıvrılıyor ve içinden yukarı bir şeyler zorluyordu sanki. Koşarak tuvalete girdi, açık bulduğu bir kabine dalıp kapıyı kapattı. Ses çıkarmadan hıçkırıklarını serbest bırakması gerekiyordu şimdi.

Sarsıla sarsıla ağladı, ağladı... Gözyaşlarının ne kadarı gururundan, ne kadarı aşk acısından geliyordu, bilinmez...